

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียน
ระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วิทยานิพนธ์

ของ

สัญญาทิตย์ ชอนบุรี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

กรกฎาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียน
ระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วิทยานิพนธ์

ของ

สัญญาทิพย์ ชอนบุรี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน
กรกฎาคม 2568
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPING A CURRICULUM FOR
ENHANCING DESIRABLE CHARACTERISTICS OF “DEKDEE SRIWERNCHAI
IN A SUFFICIENCY WAY” FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS AT BAN
SRIWERNCHAI SCHOOL UNDER NAKHON PHANOM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

BY
SANTHIT CHONBUREE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
The Doctor of Philosophy Degree in Research of Curriculum and Instruction
at Sakon Nakhon Rajabhat University

July 2025

All Rights Reserved by Sakon Nakhon Rajabhat University

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ สัณติศย์ ขอนบุรี

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ เทปำรุง) (ดร.พัทธนันท์ ชมภูษ) ประธานที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย) แต่งตั้งเพิ่มเติม (ดร.ปัทมทริกา น้อยนนท์) กรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ
(ว่าที่ ร้อยตรี ดร.นิพนธ์ บรรพสาร) และผู้ทรงคุณวุฒิ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรับรองแล้ว

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย)
ประธานหลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เมื่อวันที่ 16 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2568
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ดร.พัทธนันท์ ชมภูษุช ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ปฐนทริกา น้อยนนท์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาวิจัย หลักสูตรและการสอนทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาในการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย จนทำให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการร่วมพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และขอขอบคุณนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองและเก็บข้อมูลการวิจัย จนส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาให้แก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ ซึ่งเป็นบุคคลต้นแบบที่ดี ไม่ใช่แค่เพียงให้กำเนิดชีวิตอันมีค่า ให้การศึกษากับลูกเท่านั้น แต่ท่านทั้งสองได้ให้สิ่งที่ดีที่สุดกับลูกคนนี้เสมอมา ตลอดจนได้ให้ความช่วยเหลือในสิ่งต่าง ๆ จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้เป็นกตเวทิตาแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

สัณฐิตีร์ ขอนบุรี

ชื่อเรื่อง	การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2
ผู้วิจัย	ลัญญิตย ชอนบุรี
กรรมการที่ปรึกษา	ดร.พัทธนันท์ ชมภูษ ดร.ปทุมทริกา น้อยนนท์
ปริญญา	ปร.ด. (วิจัยหลักสูตรและการสอน)
สถาบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปีที่พิมพ์	2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” 2) พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และ 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหาร ครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 9 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2) แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรด้านการกระบวนการ 3) แบบประเมินหลักสูตรด้านการกระบวนการ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย

นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย ทำให้คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความต้องการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียน

2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด

3. ผลการใช้หลักสูตร พบว่า 3.1) นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละกิจกรรมระดับดีขึ้น 3.2) ผลการประเมินหลักสูตร โดยใช้รูปแบบ CIPP พบว่า ด้านบริบท โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านปัจจัยนำเข้า ครูมีสื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือ ครูผู้สอน ปราชญ์ท้องถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน ด้านกระบวนการ หลักสูตร มีความเหมาะสม และมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิต นักเรียนมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น และ 3.3) ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
วิถีพอเพียง

TITLE	Participatory Action Research for Developing A Curriculum for Enhancing Desirable Characteristics of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way” for Primary School Students at Ban Sriwernchai School under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2
AUTHOR	Santhit Chonburee
ADVISORS	Dr. Phattanun Chomphunut Dr. Puntarika Noinon
DEGREE	Ph.D. (Research of Curriculum and Instruction)
INSTITUTION	Sakon Nakhon Rajabhat University
YEAR	2025

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) examine conditions, problems, and needs of stakeholders and teachers at Ban Sriwernchai School regarding the development of a curriculum for enhancing desirable characteristics of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way”, 2) develop the curriculum for enhancing desirable characteristics of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way”, and 3) investigate the effects of its implementation. The study employed participatory action research (PAR). The target group consisted of nine administrators and teachers from Ban Sriwernchai School, as well as 38 stakeholders. Research instruments comprised: 1) a form assessing students’ desirable characteristics, 2) an interview form for evaluating the curriculum process, 3) a form for evaluating the curriculum process, and 4) a set of satisfaction questionnaires for participants and stakeholders. Statistics for quantitative data included percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings were as follows:

1. Ban Sriwenchai School has implemented learning activities aligned with the Principles of the Sufficiency Economy Philosophy (PSEP); however, a formal curriculum integrating local wisdom was absent. The integration of learning resources and local wisdom into learning management was limited. Consequently, students demonstrated limited desirable characteristics, and stakeholder participation in educational management remained low. Therefore, both teachers and stakeholders expressed the need to develop a curriculum based on the PSEP and local wisdom to foster desirable student attributes.
2. The developed curriculum for enhancing desirable characteristics of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way” comprised eight key components and was assessed at the highest level of appropriateness.
3. The effects after the implementation of the developed curriculum revealed that: 3.1) students demonstrated desirable characteristics after the intervention, exceeding the 70% criterion and exhibited a good level of desirable characteristics across all activities; 3.2) the curriculum evaluation, conducted using the CIPP model, indicated that, in terms of context, both the school and the community expressed a clear need for a curriculum that fostered desirable characteristics. Regarding input, the curriculum user manual, instructional media and learning resources, tools, teachers, local wisdom experts, and learning schedule were all rated as appropriate for learners. For the process dimension, the curriculum was evaluated as highly appropriate and of the highest quality. In terms of product, students demonstrated improved desirable characteristics consistent with the concept of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way”; and 3.3) Administrators, teachers, stakeholders, and students reported the highest level of satisfaction with the developed curriculum designed to enhance the desirable characteristics of “Dekdee Sriwernchai in a Sufficiency Way”.

Keywords: Participatory Action Research, Curriculum for Enhancing Desirable Characteristics, A Sufficiency Way

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
คำถามของการวิจัย	7
ความมุ่งหมายของการวิจัย	8
ความสำคัญของการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
กรอบแนวคิดของการวิจัย	11
นิยามศัพท์เฉพาะ	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	18
ความหมายของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร	18
ความสำคัญของหลักสูตร	22
องค์ประกอบของหลักสูตร	24
ประเภทของหลักสูตร	28
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	34
การประเมินหลักสูตร	48
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม	59
ความหมายของหลักสูตรเสริม	59
หลักการของหลักสูตรเสริม	61
วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม	62
องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม	64

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	66
ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	66
องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	68
การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง	69
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	71
ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	71
ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น	72
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	73
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	74
แนวคิดในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	75
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน	77
องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน	77
แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์	86
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	90
ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	93
แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	95
รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	96
ลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	97
วิธีการศึกษาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	104
ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	106
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ	115
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ	115
ความสำคัญของความพึงพอใจ	118
องค์ประกอบของความพึงพอใจ	120
ลักษณะและวิธีการประเมินความพึงพอใจ	123
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเป้าหมาย	125

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	129
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร	129
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม	131
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	141
3 วิธีดำเนินการวิจัย	149
กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา	149
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	152
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	181
ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	182
ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาานครพนม เขต 2	186
ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียน บ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2	206

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	241
ความมุ่งหมายของการวิจัย	241
วิธีดำเนินการวิจัย	242
สรุปผล	243
อภิปรายผล	246
ข้อเสนอแนะ	253
บรรณานุกรม.....	257
ภาคผนวก	273
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์	275
ภาคผนวก ข หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียน ระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2	285
ภาคผนวก ค เอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	315
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	351
ภาคผนวก จ การหาคุณภาพเครื่องมือ	415
ภาคผนวก ฉ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม	439
ภาคผนวก ช ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการและการจัดกิจกรรม	457
ประวัติย่อของผู้วิจัย	463

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน	83
2 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	114
3 แสดงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) 6 ขั้นตอน	153
4 แสดงวิธีการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP	179
5 รายชื่อผู้บริหารโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย	182
6 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	192
7 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	193
8 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	193
9 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	194
10 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	194
11 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	195
12 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	199
13 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้	202
14 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม (วัดด้วยแบบประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์) จำแนกเป็นรายบุคคล	207
15 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมในภาพรวม	208

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล	209
17 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล	210
18 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยตนเอง เพื่อน ครูและผู้ปกครอง จำแนกเป็นรายบุคคล	212
19 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง จำแนกเป็นรายบุคคล	213
20 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล	215
21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับคุณภาพ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถี พอเพียง” ด้านกระบวนการ ตามความคิดเห็นของนักเรียน (N = 8)	226
22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 9)	233
23 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 32)	236
24 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 8)	238

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
25 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยผู้เชี่ยวชาญ	310
26 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	347
27 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความเหมาะสม ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	417
28 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	421
29 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความเหมาะสม ของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5	424
30 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของการประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP	428
31 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ	430
32 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	433
33 ประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	435

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
34 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”	437
35 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมโตไปไม่โกง	441
36 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมยึดมั่นในความจริง	442
37 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	443
38 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 วินัย โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมยอดนักประหยัด	444
39 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมชีวิตพอเพียง	445
40 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 วินัย โดยตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	446
41 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยตนเอง เพื่อน ครูและผู้ปกครอง จำแนกเป็นรายบุคคล	447

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
42 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง จำแนกเป็นรายบุคคล	448
43 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมปลูกป่า	449
44 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล	450
45 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 วินัย โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น	451
46 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ซื่อสัตย์สุจริต โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล	452
47 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล	453
48 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่น	454
49 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น จำแนกเป็นรายบุคคล	455

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	12
2 วัฏจักรการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์	36
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่	36
4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tabá	44
5 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	98
6 โมเดลพื้นฐานของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	99
7 วงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิด ของ Kemmis & McTaggart	101
8 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 1 ความซื่อสัตย์	210
9 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 2 มีวินัย	211
10 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร	213
11 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง	214
12 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ	216

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน ที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะและสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขอันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศตามองค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า ก) มีความสอดคล้องกับมุมมองจากแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ที่ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์สำคัญ ความเป็นที่ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน มุ่งเน้นการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ในอีก 20 ปีข้างหน้าได้ จำเป็นต้องปรับแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเยาวชนไทยให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางวิถีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง

มีความพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า จ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 8) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อที่ 1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก และตามคุณลักษณะข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง คือ คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 3, 5)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอควรต่อการรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนิน การทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน

ในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีส่วนในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557, หน้า 7-8) และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม กับประชาชนทุกระดับทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรและระดับประเทศได้ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจุบันที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3) ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันที่ โดยมีเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียงในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 2 ประการ คือ 1) ความรอบรู้ หมายถึง ความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และ 2) คุณธรรม หมายถึง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไม่โลภไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557, หน้า 14-16)

ปัจจุบันเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคทุนนิยม และเทคโนโลยี สภาพสังคม และวิถีชีวิต ประชาชนก็เปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ ของสังคมสู่ภาวะเสื่อมถอยจากหลายสาเหตุหลายประการที่เป็นปัจจัยให้เด็กและเยาวชน อยู่ในสถานการณ์ที่น่าวิตก เด็กและเยาวชนไทยถูกหล่อหลอมให้ยึดติดกับบริโภคนิยม มีพฤติกรรมการกินการอยู่ฟุ้งเฟ้อ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตแสดงถึงความทันสมัย ด้วยการใช้นิยายหรือราคาแพงมีระดับ แต่งตัวตามแฟชั่นเลิศจู๋ เดินเที่ยวตามห้าง นอนดึก ดื่นสาย ขาดเรียน หนีโรงเรียน ชอบก่อเรื่องยกพวกตีกัน ตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์แข่งขันกัน

อย่างเขาเป็นเอาตายบนท้องถนนในยามค่ำคืน เป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้คน (ผดุง จิตเจื้อจุน, 2562, ออนไลน์) ซึ่ง อคิม ไชยแสนสุข (2560, อ้างถึงใน พิศาล เครือลิต, 2565, หน้า 3) ได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านี้โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาข้างหน้า และการสะสมความดีทำให้อนาคตสังคมจะน่าอยู่ขึ้น ที่สำคัญภาครัฐต้องทำตัวเป็นต้นแบบเป็นแบบอย่างและให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมเวทีเสวนาแสดงความคิดเห็นของมูลนิธิเยาวชนพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยงได้จัดกิจกรรมเวทีเสวนา “เยาวชนไทยในวิถีพอเพียง” ในระหว่างวันที่ 14-30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 พบว่าเยาวชนไทย ร้อยละ 78.14 เห็นด้วยอย่างยิ่งหากจะมีการบรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับ ในขณะที่เดียวกันมีเยาวชนไทยเพียง ร้อยละ 46.33 ที่รับรู้ว่ารัฐบาล ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดเป็นแผนพัฒนาหรือนโยบายหลักของประเทศ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560 อ้างถึงใน พิศาล เครือลิต, 2565, หน้า 3)

จากการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย พบว่าชุมชนบ้านศรีเวินชัย ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม มีพื้นที่รวม 4,500 ไร่ หมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 28 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัด 95 กิโลเมตร พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ทำการเกษตรทำนาปีนาปรัง และพื้นที่บางส่วนเป็นแหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำสงคราม ประชาชนทุกครัวเรือนนับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง คนในชุมชนยึดถือประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ประชาชนในหมู่บ้านได้สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์เด่นของหมู่บ้าน คือ ผ้าฝ้ายมัดหมี่ และผ้าขาวม้า ชาวบ้านมีความรัก สามัคคี ร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่จนเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ดำเนินการเองได้ร้อยละ 90 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน คือ การปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค โดยในปี 2563

บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (หมู่บ้าน อยู่เย็น) จังหวัดนครพนม ประจำปี 2563 และสำหรับโรงเรียน บ้านศรีเวินชัย เปิดทำการเรียนการสอน 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ตั้งแต่ระดับ อนุบาล 2, 3 และระดับประถมศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 มีวิสัยทัศน์ คือ “พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐาน ความเป็นไทย พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม สำนึกในความเป็นไทยและมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญและประสานความร่วมมือ จากทุกภาคส่วน” มีคำขวัญโรงเรียน คือ “ศึกษาดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจ ข้อที่ 1 พัฒนาการการศึกษาให้มี คุณภาพและมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานความเป็นไทยตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง และข้อที่ 3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตร โรงเรียนมีเป้าประสงค์ ข้อที่ 1 นักเรียนมีคุณธรรม มีความรู้และรู้จักดำเนิน ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายการให้บริการข้อที่ 5 สถานศึกษา มีหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเป้าหมายเชิงคุณภาพ ข้อที่ 1 ครูและนักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูกตเวที ชยัน หมั่นเพียร มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลา และมีจุดเน้น ข้อที่ 1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม เน้นให้มีความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที มีความขยันหมั่นเพียร มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลา และมีสัมมาคารวะ (โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย, 2563, หน้า 4-6, 29)

จากการศึกษาบริบท พบว่า โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อม ภายใน ดังนี้ ด้านจุดแข็ง โรงเรียนกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้ได้รับความร่วมมือด้วยดี และนักเรียนมีความรู้เหมาะสมกับวัยทำให้สามารถดำรงชีวิต ได้อย่างปกติสุข ด้านจุดอ่อน 1) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจชัดเจน แต่นำไปปฏิบัติ ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร และไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 2) นักเรียน บางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม ด้านโอกาส 1) ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นส่งผลให้นักเรียน มีแบบอย่างที่ดี 2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีความต้องการบริโภคเทคโนโลยี ส่งผลให้โรงเรียนต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ 3) องค์การบริหารส่วน

ตำบลสามผงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านอุปสรรค 1) วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมลดน้อยลง 2) ชุมชนมีรายได้น้อย มีผลกระทบต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา ผลจากการประเมินสภาพดังกล่าว พบว่า ปัจจัยภายนอกมีโอกาสมากกว่าอุปสรรค และปัจจัยภายใน มีจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง ดังนั้น สภาพของโรงเรียนจึงมีความโน้มเอียงไปตำแหน่งที่ค่อนข้าง “เอื้อแต่อ่อน” (โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย, 2563, หน้า 26-27)

จากข้อมูลดังกล่าวของโรงเรียนและชุมชนบ้านศรีเวินชัย พบสภาพปัญหา คือ โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจชัดเจน แต่นำไปปฏิบัติยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควรและไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่วนชุมชนมีวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมลดน้อยลง มีรายได้น้อย แต่มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ควรสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านบริหารการจัดการกลุ่ม ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ด้านสมุนไพร ด้านการทอผ้า ฯลฯ และประชาชนส่วนใหญ่ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน และเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรที่จะบรรจุเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลสามผงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรมอันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย รวมถึงให้นักเรียนสืบทอด และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัยให้คงอยู่ตราบนานชั่วลูกชั่วหลาน โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาส

ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน) และผู้นำชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” อย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการ เป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของผู้เรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย และเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต้องพัฒนาเสริมสร้างให้แก่ผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำถามของการวิจัย

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นอย่างไร
2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นอย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้
 - 3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร
 - 3.2 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นอย่างไร
 - 3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยศึกษาผลการใช้ ดังนี้

3.1 เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3.2 ประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.3 ศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็นของโรงเรียน และชุมชน

2. ได้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3. ครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและสามารถนำความรู้ไปพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ของสถานศึกษา รวมถึงสามารถนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนได้จริงตามความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

4. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรเสริมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตรงตามความต้องการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. โรงเรียนเป้าหมาย

โรงเรียนเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.1 ทีมผู้วิจัย จำนวน 10 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้วิจัย จำนวน 1 คน

2.1.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน ประกอบด้วย

2.1.2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน

2.1.2.2 ครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 8 คน

2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน ประกอบด้วย

2.2.1 นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ที่เป็นหัวหน้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 คน

2.2.2 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ผู้ปกครองของหัวหน้าชั้น ห้องเรียนละ 1 คน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนห้องเรียนละ 1 คน รวมห้องเรียนละ 2 คน เป็นจำนวนทั้งสิ้น 12 คน

2.2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน

2.2.4 ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คน

2.2.5 ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครู ในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ประกอบด้วย ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียน

3.2.3 ความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4. ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยนำผู้บริหารคณะครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล

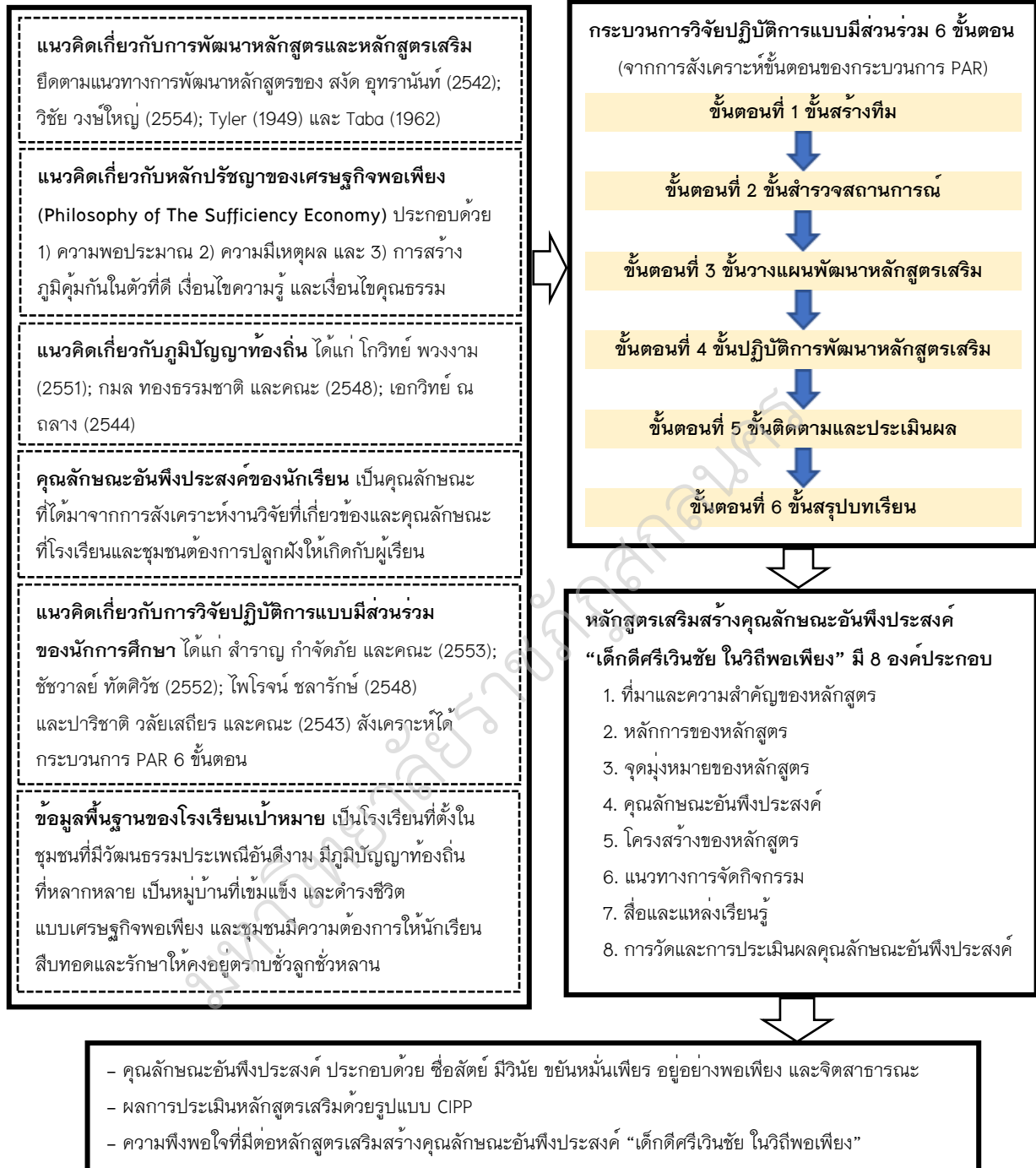
ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ ปีการศึกษา 2567

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2553); ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2552); ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548) และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล และขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชนบ้านศรีเวินชัย ในปีการศึกษา 2567 ซึ่งกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ซึ่งมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล และขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน

2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการ ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักวิจัย ผู้บริหารโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย 5 คุณลักษณะ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ โดยกำหนดเวลาเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง และหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้น มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล

3. ทีมผู้วิจัย หมายถึง ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 8 คน

4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชนของบ้านศรีเวินชัย ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ชุมชนและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

5.1 ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียด ต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

5.2 มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม และการตั้งใจปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การแต่งกาย การรักษาความสะอาด การใช้จ่ายอย่างประหยัด และมีจิตสำนึกในบทบาทและหน้าที่ ของตนเอง

5.3 ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจจริง ความพยายามที่จะทำ สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ โดยทำทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และการกระทำนั้นทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

5.4 อยู่อย่างพอเพียง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.5 จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้สามารถประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นแบบประเมินสำหรับผู้ ประเมินพิจารณาพฤติกรรมของนักเรียนตามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะ อันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ ตามระดับคะแนนการปฏิบัติของนักเรียน คือ 3, 2, 1 และ 0 ที่สามารถแปลความหมายได้ว่า ปฏิบัติได้ดีเยี่ยม ปฏิบัติได้ดี ปฏิบัติได้ผ่าน และปฏิบัติได้ไม่ผ่าน ตามลำดับ

6. การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย

ในวิถีพอเพียง” หมายถึง การพิจารณาถึงความคิดเห็นในการบรรลุจุดหมายของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ใช้วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่จะต้องประเมินอยู่ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ด้านบริบท (Context) ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านที่ 3 ด้านกระบวนการ (Process) และด้านที่ 4 ด้านผลผลิต (Product) โดยทำการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” กับผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณค่าของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และควรจะต้องปรับปรุงหลักสูตรอย่างไร โดยดำเนินการประเมินหลักสูตรในแต่ละด้านในขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนี้

- ด้านที่ 1 ด้านบริบท (Context) ประเมินในขั้นตอนการวิจัยขั้นตอนที่ 2
ขั้นสำรวจสถานการณ์
- ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประเมินในขั้นตอนการวิจัยขั้นตอนที่ 4
ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม
- ด้านที่ 3 ด้านกระบวนการ (Process) ประเมินในขั้นตอนการวิจัยขั้นตอนที่ 5
ขั้นติดตามและประเมินผล
- ด้านที่ 4 ด้านผลผลิต (Product) ประเมินในขั้นตอนการวิจัยขั้นตอนที่ 6
ขั้นสรุปบทเรียน

7. ความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตร

เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” หมายถึง ความรู้สึก หรือความคิดเห็นในเชิงบวกของครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย นักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีจำนวน 3 ฉบับ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน แบบสอบถาม

ความพึงพอใจสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับนักเรียน
ซึ่งแบบสอบถามความพึงพอใจทั้ง 3 ฉบับ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคอร์ท (Likert) โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักคะแนนประมาณค่าจัดอันดับ
ความพึงพอใจ คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 ที่สามารถแปลความหมายได้ว่า มีระดับความพึงพอใจ
มากที่สุด ระดับความพึงพอใจมาก ระดับความพึงพอใจปานกลาง ระดับความพึงพอใจน้อย
และระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เรียบเรียงนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 ประเภทของหลักสูตร
 - 1.5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.6 การประเมินหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม
 - 2.1 ความหมายของหลักสูตรเสริม
 - 2.2 หลักการของหลักสูตรเสริม
 - 2.3 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม
 - 2.4 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม
3. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.1 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.2 องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.3 การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.1 ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 4.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4.5 แนวคิดในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 5.1 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
 - 5.2 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
6. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.1 ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.2 แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.3 รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.4 ลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.5 วิธีการศึกษาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 6.6 ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
7. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 7.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 7.2 ความสำคัญของความพึงพอใจ
 - 7.3 องค์ประกอบของความพึงพอใจ
 - 7.4 ลักษณะและวิธีการประเมินความพึงพอใจ
8. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเป้าหมาย
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม
 - 9.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายลักษณะ ส่วนใหญ่มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน โดยนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” ไว้ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง เอกสารซึ่งเขียนขึ้นอย่างเป็นทางการซึ่งในเอกสารจะประกอบด้วยรายละเอียดของจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน รวมทั้งกำหนดเวลาของการเรียนการสอน

อํารง บัวศรี (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ แผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลงประสการณในแตละโปรแกรมการศึกษาเพื่อใหผูเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ไดกำหนดไว

เจษฎา คะโยธา (2558, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง เอกสาร รายวิชาและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนและกระบวนการวัด ประเมินผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียนที่กำหนดขึ้น โดยผู้พัฒนาหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรนั้น ๆ

ช่วย นาคบรรพ์ (2558, หน้า 59) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง โครงร่าง ที่ประกอบด้วย ขอบเขตเนื้อหาสาระรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอน ตำรา และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลที่มุ่งเน้นทั้งทางด้านความรู้ เจตคติและสังคมของผู้เรียน

มนสิข ลิทธิสมบุรณ์ (2560, หน้า 5) ให้ความหมายว่าหลักสูตร มี 2 ประเภท คือ หลักสูตรที่กำหนดโปรแกรมหรือแผนการเรียนที่ชัดเจน ทั้งในเรื่อง จุดมุ่งหมายการเรียน เนื้อหาการเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และรายการประกอบอื่น ๆ และหลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดเป็นแผนหรือประสบการณ์การเรียนใด ๆ อย่างเช่น หลักสูตรแฝงหลักสูตรสุญหรือประสบการณ์อื่น ๆ ที่เด็กได้รับทั้งในและนอกห้องเรียน หรืออาจจะเป็นค่านิยมทัศนคติ ความเชื่อหรือความเห็นอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดในหลักสูตรได้

แก้วใจ สีมาคาม (2561, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง การจัดกิจกรรมและมวลงประสการณทั้งหลายที่เกี่ยวขงกับการจัดการเรียนรูที่สถานศึกษาจัดใ้กับนักเรียนเพื่อใหบรรลุตามเป้าหมายที่พึงประสงค์

วิกานดา เกษตรเอี่ยม (2561, หน้า 71) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่สรุปเป็นแผนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ของหลักสูตรและ จุดประสงค์ประกอบการเรียนรู้ที่กล่าวระบุเฉพาะเจาะจง จุดประสงค์ของหลักสูตรและ จุดประสงค์ประกอบการเรียนรู้ จะเป็นเครื่องใช้ในการกำหนดวิชาหรือหัวเรื่องที่เรียน และยังเป็นการคัดเลือกเนื้อหาที่จะเป็นสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการใช้งานการจัดการเรียน การสอนรวมถึงการประเมินผลด้วย

Taba (1962, p. 10) กล่าวว่า “หลักสูตร” หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อระบุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์ การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้

Wheeler (1974, p. 11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

Saylor & Alexander (1974, p. 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ แผน สำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

Crow & Crow (1980, p. 250) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร เป็นประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียน มีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

Beane, Toepfer, & Alessi (1986, pp. 34–35) ได้สรุปความหมาย ของหลักสูตรไว้โดยใช้เกณฑ์ความเป็นรูปธรรม (Concrete) ไปสู่นามธรรม (Abstract) และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School-centered) ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered) โดยได้อธิบายไว้ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา
(Curriculum as product)
2. หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการในการจัดการศึกษา
(Curriculum as program)
3. หลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย
(Curriculum as intended learning)

4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน (Curriculum as experience of the learner)

Oliva (1992, pp. 8-9) ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียนโดยแผนงานต่าง ๆ จะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร มีขอบเขตกว้างขวาง หลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ต้องการ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือเป็นรายวิชาย่อย (Sequence of Course) ทั้งนี้แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าวอาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียน ภายใต้การบริหารและดำเนินงานของสถานศึกษา

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของ การพัฒนาหลักสูตรไว้หลายลักษณะ ส่วนใหญ่มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน โดยนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” ไว้ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า “การพัฒนา” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Development” มีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้นและการทำให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น กับการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลย

วิกานดา เกษตรเอี่ยม (2561, หน้า 72) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ทั้งหมด โดยไม่มีหลักสูตรเก่าอยู่เลย หรือปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเก่าที่มีอยู่แล้ว

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563, หน้า 150) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีตรงตามจุดประสงค์ที่วางไว้

Taba (1962, p. 454) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือทั้งหมด ทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการ ซึ่งมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

Saylor, Alexander, & Lewis (1981, p. 8) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตร อาจหมายรวมถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับนักเรียนด้วย

กล่าวโดยสรุป หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผล สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่วนการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาที่เป็นระบบสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและบริบทของโรงเรียน

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาเพราะจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่าจะให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการเป็นบัญญัติของทางรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐบาลให้แกสถานศึกษาของรัฐบาลด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะและความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

อรรถ บัวศรี (2532, หน้า 6-7) ได้กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ เพราะหลักสูตรเป็นส่วนกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพ โดยมีรายละเอียดที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนควรเรียนรู้อะไร มีเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงไร ควรได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะในด้านใด และควรมีพัฒนาการทั้งในส่วนของร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างไร

อัมภา บุญช่วย (2533, หน้า 20-21) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการ หรือเป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐบาลหรือเอกชน ดังนั้นหลักสูตรจึงเปรียบเสมือน “คำสั่ง” หรือ “ข้อบังคับ” ของทางราชการชนิดหนึ่งนั่นเอง

2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการที่จะจัดสรร งบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของรัฐบาลให้แก่โรงเรียน

3. เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษาที่จะต้องอำนวยการ ควบคุมดูแล และติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

4. เป็นแผนการปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน ผลการเรียนการสอน ซึ่งครูควรจะต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง

5. เป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคนและพัฒนากำลังคน ซึ่งจะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติตามแผนของรัฐบาล

6. เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ถ้าประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้คนในประเทศของตนมีคุณภาพ

แก้วใจ สีมาคม (2561, หน้า 63) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือในการวางแผนการบริหารการศึกษา เป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

เกียรติภูมิ มะแสงสม (2561, หน้า 61) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นเอกสารที่กำหนดแนวทางการจัดมวลงประสบการณ์ และทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนดไว้

จากความสำคัญของหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการวางแผนการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นเครื่องมือและแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ทักษะความสามารถได้เต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรจะต้องมีรายละเอียดที่จำเป็น ซึ่งจะสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจและนำไปใช้ได้ จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า องค์ประกอบที่จำเป็นของหลักสูตรได้มีผู้กล่าวถึงไว้ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 11) ได้อธิบายว่า ในการพัฒนาหลักสูตร และการสอนจะต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดประสงค์
2. สาระความรู้ประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

พระพรหม ทองศูนย์ (2556, หน้า 61) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมี 4 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล

กรุณา วิทยารัตน์ (2559, หน้า 22) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 6) การวัดและประเมินผล การฝึกอบรม

คุณาพร วรรณศิลป์ (2560, หน้า 22) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย สิ่งสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาวิชา หรือประสบการณ์ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ไม่อาจกำหนดขึ้นได้โดยอิสระ จะต้องกำหนดให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนสอดคล้องและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง

วีรณัฐ สายทอง (2560, หน้า 15-16) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร มี 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาหรือประสบการณ์ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร จะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดจุดประสงค์ก็จะได้ไม่รู้ว่าสอนไปเพื่ออะไร ถ้าขาดเนื้อหาที่จะไม่รู้ว่าจะนำอะไรมาสอน ถ้าขาดวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีก็จะทำให้ผู้เรียนไม่บรรลุตามจุดประสงค์ และถ้าขาดการประเมิน ผลก็จะไม่ทราบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร ควรจะปรับปรุงพัฒนาอะไร ตรงไหน และผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่

ปัญญา จันทกิจ (2562, หน้า 40-41) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นผลโดยรวมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนจบหลักสูตร
2. เนื้อหาของหลักสูตร คือ วิชาความรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับในลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับที่จัดขึ้น เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้
3. การจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้จากเนื้อหาในหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การประเมิน เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าของหลักสูตรที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร

ฟาติละ แซะเฮง (2563, หน้า 27) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร 3) กิจกรรมการฝึกอบรม และ 4) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรมผู้เรียน

สาธนี พรอมวงศ์ (2563, หน้า 16) ได้สรุปองค์ประกอบหลักสูตรไว้ 4 ประการ ได้แก่ วัดดูประสงคฺของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

Taba (1962, pp. 422–423) ให้ความเห็นว่าหลักสูตร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. วัดดูประสงคฺ หมายถึง ความมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลแก่ผู้เรียนภายหลังการใช้หลักสูตรหรือสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ และเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้โดยครอบคลุมลักษณะ 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ การกำหนดวัดดูประสงคฺที่เกิดประโยชน์มากที่สุดต้องบ่งบอกถึงชนิดของพฤติกรรมที่พึงประสงค์จะพัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียน และบ่งบอกถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตที่ใช้พฤติกรรมนั้น ๆ

2. เนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง สาระสำคัญของความรู้ที่นำมาเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และเกิดคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในวัดดูประสงคฺ โดยมีเกณฑ์การเลือกเนื้อหา และเกณฑ์การจัดเนื้อหา ดังนี้

2.1 เกณฑ์การเลือกเนื้อหา

2.1.1 ข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา ได้แก่ เป้าหมายทางการศึกษาองค์ความรู้ และธรรมชาติของความรู้

2.1.2 ข้อมูลด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน ความสามารถและศักยภาพในตัวของผู้เรียน ธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์

2.1.3 ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการและความคาดหวังของสังคม และเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหา คือ

2.1.3.1 มีเนื้อหาเฉพาะใดบ้างที่จะบ่งชี้ให้ผู้เรียนรู้อะไรในสิ่งนั้น

2.1.3.2 มีข้อเท็จจริง แนวคิด หลักการใดบ้างที่สัมพันธ์

กับหัวข้อเนื้อหา

2.1.3.3 เนื้อหาได้ชี้แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน แต่ต่อเนื่องอย่างสัมพันธ์กับหัวข้อเรื่องอย่างไร

2.1.3.4 เนื้อหาได้บ่งชี้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณลักษณะ ค่านิยมในรูปแบบใด

2.2 เกณฑ์การจัดเนื้อหา

2.2.1 จัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่ปัญหาที่ยาก

2.2.2 จัดตามความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนเรียนหลัง

2.2.3 จัดตามลำดับของเวลา

2.2.4 จัดตามหัวข้อหรือเรื่อง

2.2.5 จัดลำดับจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม

2.2.6 จัดตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย

3. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ภายนอกที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้ โดยเกิดจากสิ่งที่คุณเรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ ดังนั้น วัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาเป็นจุดหมายปลายทาง แต่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง โดยมีหลักในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้

3.1 เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามวัตถุประสงค์

3.2 ควรเป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน

3.3 อยู่ในขอบข่ายความสามารถของผู้เรียน

3.4 ควรเลือกจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่วัตถุประสงค์

หลาย ๆ ด้าน

4. วิธีการประเมินผล หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นได้ผลที่พึงประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และเป็นการเสนอข้อมูลเพื่อตัดสินใจเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือเลือกวิธีการใหม่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา พิจารณาให้ครอบคลุมทั้งการประเมินความก้าวหน้า และประเมินผลลัพธ์

Beauchamp (1981, pp. 107–109) ให้ความเห็นว่าหลักสูตร ประกอบด้วย

4 องค์ประกอบ คือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัดที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายทั่วไป

และจุดมุ่งหมายเฉพาะ

3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน หรือข้อความที่กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน

4. การประเมินผล ซึ่งหมายถึง ระบบแนวทางการประเมินคุณค่าของหลักสูตร

จากองค์ประกอบของหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ มี 4 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

4. ประเภทของหลักสูตร

นักวิชาการศึกษาหลายคนได้กล่าวถึงประเภทของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ (2530, หน้า 118–157) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรแบบเน้นเนื้อหาวิชา (Subject–Matter–Curriculum)

เป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งใช้ในการสอนศาสนา ละติน กรีก อาจเรียกชื่อหนึ่งว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง (Subject–Centered–Curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูที่ใช้วิธีการบรรยาย ปรัชญาการศึกษาแนวนี้จะยึดปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) และลัทธิวิทยานิยม (Perennialism)

2. หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad–Field–Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้อย่างกว้าง ๆ โดยนำความรู้ในกลุ่มวิชามาผสมผสานกันเข้าเป็นหมวดวิชาเดียวกัน เช่น หมวดสังคมศึกษา รวมวิชาภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม เข้าด้วยกัน หมวดวิทยาศาสตร์ รวมวิชาเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์เข้าด้วยกัน โดยการสอนจะเน้นการผสมผสานเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันมักจะเป็นการสอนแบบหน่วยหรือการสอนแบบบูรณาการ ครูผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี มีเอกสารประกอบการเรียนที่สอดคล้องกัน

3. หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยยึดสังคมเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นความคิดตามนักการศึกษา John Dewey โดยยึดหลักปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างและปฏิรูปใหม่ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดระบบการเรียน โดยยึดงานหรือกิจกรรมเป็นหลัก ครูเป็นเพียงผู้เสนอแนะแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน

4. หลักสูตรแบบแกนกลาง (The Core Curriculum) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อนำไปพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยกำหนดให้มีวิชาแกน ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเรียน โดยมีคุณลักษณะของหลักสูตร ดังนี้

4.1 มีสัดส่วนของวิชาตามความต้องการของผู้เรียนครบทุกคน

4.2 มีวิชารวมที่ทุกคนต้องเรียน เช่น วิชาด้านภาษาและวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น

4.3 เนื้อหาวิชาแกนเป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาโดยนำวิชาต่าง ๆ รอบ ๆ แกนมาใช้

4.4 มีการจัดเวลาการเรียนสำหรับแกนกลางประมาณ 2-3 คาบ โดยให้ครูที่เป็นแกนกลาง หรือครูอื่น ๆ มาช่วยกิจกรรม

4.5 กระตุ้นให้ครูวางแผนการเรียนร่วมกับนักเรียน

4.6 มีการแนะแนวให้ผู้เรียน

5. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum) เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาที่ไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การจัดหลักสูตรนี้ยึดหลักการที่ว่า ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่คำนึงถึงประสบการณ์ที่มีประโยชน์ และมีการวางแผนร่วมกันในการทำกิจกรรมเน้นการแก้ปัญหา โดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism) นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหา ลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเองเป็นการเรียนโดยการกระทำ (Learning by doing)

6. หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียนจากหลาย ๆ สาขาวิชา มาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต และต่อพัฒนาการของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้เน้นที่ตัวผู้เรียนและปัญหาทางสังคมเป็นหลัก

7. หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlate Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชา นั่นคือ แทนที่ครูผู้สอนแต่ละวิชาจะต่างคนต่างสอนก็นำวิชามาคิดรวบรัดกัน วางแผนรวมกันว่าจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบใด จึงจะก่อประโยชน์ และทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ซึ่งอาจทำได้ ดังนี้

7.1 จัดให้มีความสัมพันธ์ระดับที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก เช่น สอนวิชาการวรรณคดีก็ให้นักเรียนวาดภาพประกอบเรื่องราวที่อ่าน

7.2 ในวิชาใกล้เคียงหรือคาบเกี่ยวกัน ครูผู้สอนต้องวางแผนรวมกันว่าจะสอนอย่างไร จึงจะไม่ซ้ำซาก

7.3 ครูอย่างน้อยสองหมวดวิชาวางแผนการสอนร่วมกัน และดำเนินการการสอนร่วมกันเป็นคณะ และอาจใช้เวลาสอน 2 คาบติดต่อกันไป

7.4 ในวิชาที่สัมพันธ์กัน 2 วิชา หรือมากกว่านั้น ใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันโดยใช้เนื้อหาหลาย ๆ วิชามาช่วยแก้ปัญหา

8. หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน การจัดหลักสูตรแบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ และความสะดวกของแต่ละคน ซึ่งผู้เรียนมีโอกาสเลือกได้มาก ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบ โดยยึดหลักปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism)

9. หลักสูตรแบบส่วนบุคคล (Personlized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันตามความเหมาะสมและความสนใจของผู้เรียน เรียกว่า สัญญาการเรียนเพื่อส่งเสริมและดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้เกิดความยุติธรรมทางการศึกษามากขึ้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน มีทางเลือกกิจกรรมการเรียนหลายด้านเป็นการศึกษาที่ประกันได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ ความสนใจ ของตนเองและชุมชน เป็นการจัดหลักสูตรโดยยึดหลักปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism)

สุเทพ อ่วมเจริญ (2557) ได้สรุปแนวทางในการออกแบบหลักสูตร

9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subjective Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรดั้งเดิมโดยเน้นเนื้อหาสาระ ซึ่งลักษณะหลักสูตรแบบนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาสาระ
2. หลักสูตรสหพันธ์ (Correlated Curriculum) หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่มีความสัมพันธ์กันมารวมเข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ 2 วิชาโดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม คือ ไม่ได้มีการผสมผสานเนื้อหาเข้าด้วยกัน
3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นรายวิชาโดยสร้างจากเนื้อหาวิชาที่เคยแยกสอนให้เป็นวิชาเดียวกัน แต่ยังคงรักษาเนื้อหาพื้นฐานของแต่ละวิชาไว้
4. หลักสูตรหมวดวิชา (Board Field Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่มีลักษณะหลายหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรสหสัมพันธ์ และหลักสูตรแบบผสมผสาน
5. หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น ๆ โดยเน้นเนื้อหาต้นสังกัดและหน้าที่พลเมือง เพื่อการแก้ปัญหา
6. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการ
7. หลักสูตรที่เน้นฐานสมรรถนะ (Competency or Performance base Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม การเรียนการสอน และความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน
8. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะแตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละกลุ่ม
9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual Needs and Interest Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เช่น การเน้นผู้เรียน การเน้นประสบการณ์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 24-37) ได้กล่าวถึงประเภทของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรแบ่งได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตรที่เน้นวิชาเป็นศูนย์กลาง (Subject-Centered Designs) เป็นหลักสูตรที่นิยมออกแบบกันมากเพราะออกแบบหลักสูตร การบริหารจัดการสะดวก เป็นอิสระของแต่ละรายวิชา เพราะความรู้และเนื้อหาได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญ

ของหลักสูตร สถาบันอุดมศึกษาส่วนมากจะออกแบบหลักสูตรที่เน้นรายวิชาเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะหลักสูตรแบบรายวิชา (Subject Design) เป็นหลักสูตรที่รู้จักและนิยมใช้กันมาก ในสถาบันอุดมศึกษา เพราะมีความเชื่อว่าความรู้ และสติปัญญา การแสวงหาความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา การจัดหลักสูตรแบบรายวิชาส่วนมากโครงสร้างจะแบ่งเป็นส่วน ๆ ของแต่ละวิชาตามลักษณะธรรมชาติของความรู้ แม้จะนำแนวคิดเชิงบูรณาการมาใช้ เพื่อให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนกันบ้าง เช่น การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบวรรณกรรมชิ้นเอกของตะวันตก (The Great Book) แบ่งเป็นวรรณคดี การเรียน การพูด การอ่านภาษาศาสตร์ และไวยากรณ์ นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรเห็นตรงกันว่า ควรแบ่งความรู้ออกเป็นรายวิชาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วรรณคดี เศรษฐศาสตร์ คณิตศาสตร์ แต่จุดอ่อนของการแบ่งความรู้ออกเป็นรายวิชานี้ จะทำให้ความรู้แยกออกเป็นส่วนต่าง ๆ เป็นจุดอ่อนทำให้ผู้เรียนไม่สามารถคิดเชื่อมโยง และคิดแบบองค์รวม

2. หลักสูตรแบบสาขาวิชา (Discipline Design) เป็นการจัดหลักสูตรเช่นเดียวกับหลักสูตรรายวิชา แต่จะนำความรู้ตามสาขาวิชาเป็นหลักในการจัดแบ่งตามโครงสร้างของสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้และเข้าใจโครงสร้าง ผู้เรียนจะต้องศึกษาโครงสร้างพื้นฐานของสาขาวิชา ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน และวิธีการศึกษาค้นคว้าของสาขานั้น ๆ จุดอ่อนของหลักสูตร สาขาวิชา ผู้เรียนจะรู้แต่เฉพาะสาขาวิชาของตนเอง โดยไม่สนใจที่จะเชื่อมโยงความรู้เข้ากับชีวิตจริง และเชื่อมโยงกับสาขาวิชาอื่น ๆ ผู้เรียนต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับหลักสูตร แทนที่หลักสูตรจะออกแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน

3. หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา (Correlation Designs) การออกแบบหลักสูตรนี้เพื่อที่จะลดจุดอ่อนของการแยกเนื้อหาวิชาออกจากกันเป็นส่วน ๆ โดยไม่ต้องไปรื้อระบบการออกแบบหลักสูตรใหม่ โดยผู้สอนที่อยู่ต่างสาขาร่วมมือ เพื่อสร้างหัวข้อเรื่อง (theme) ในการเรียนรู้ร่วมกัน โดยไม่ทำให้เอกลักษณ์ของวิชานั้นสูญเสียไป การจัดหลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาจะนำสาระหลัก (main concept) ของรายวิชาในหลักสูตรมาจัดให้สัมพันธ์กันก็ได้ อาจจะรวมเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กัน การจัดหลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชานี้ ส่วนมากจะจัดในลักษณะหลักสูตรแกน (core curriculum) โดยจัดเป็นหัวข้อหรือหน่วยการจัดตารางสอนจะจัดเป็นบล็อก เพื่อให้ผู้สอนต่างสาขา สามารถทำงานร่วมกัน และอาจให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

4. หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Designs) นักพัฒนาหลักสูตรได้พยายามที่จะสร้างหลักสูตรที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน ไม่มุ่งเน้นรายวิชาเหมือนหลักสูตรที่เน้นวิชาเป็นศูนย์กลาง แต่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดหลักสูตรและการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนโดยเน้นความเป็นองค์รวม (holistic) คือ ร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และลักษณะเฉพาะของบุคคล ให้เห็นความสำคัญของคุณค่าแต่ละบุคคล รวมทั้งการพัฒนาตนเองเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (self-actualization)

5. หลักสูตรที่เป็นปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem-Centered Design) เป็นการออกแบบหลักสูตรเกี่ยวกับการดำรงชีวิตที่เป็นปัญหาล้วนบุคคล และปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม ลักษณะของปัญหาที่จะนำมาศึกษาจะต้องเลือกสัมพันธ์กับปัญหาของสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในการดำรงชีวิต เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชา นอกจากนี้ เนื้อหาควรจะมีพื้นฐานความต้องการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้เรียน การออกแบบหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเป็นปัญหาเป็นศูนย์กลาง จะต้องมองกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบของหลักสูตร ได้แก่

5.1 ความคิดรวบยอดหลัก (main concept) ของสาระวิชาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้

5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในเรื่องใดบ้าง ซึ่งจะสอดคล้องกับความคิดรวบยอดหลัก

5.3 การเขียนปัญหาหรือกรณีศึกษา พร้อมทั้งคำถาม (scenario with trigger questions)

5.4 การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างความคิดรวบยอด ในกรณีศึกษากับจุดประสงค์การเรียนรู้ (checking learning concepts)

5.5 ทรัพยากรเพื่อการเรียน (learning resources) หนังสือ เอกสาร วิจัย วัสดุ สถานที่ แหล่งเรียนรู้ ตารางเรียน ผู้สอน (facilitator) วิทยากร (resource persons)

5.6 การประเมินผลการเรียน (student assessment) เครื่องมือ การประเมินผลต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ

6. หลักสูตรที่เน้นเทคโนโลยีเป็นศูนย์กลาง (Technology Centered Design) ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากและเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และไม่ว่ากระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นที่ใดก็ตาม แต่สังคมโลกในปัจจุบันเป็นสังคมเปิด จึงมักเกิดผล

กระทบทั่วไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยุคของสังคมข่าวสารหรือยุคโลกไร้พรมแดนมีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาปรับปรุงการศึกษาของตน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้

7. หลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 หมวดที่ว่าด้วยระบบการศึกษา มาตรา 19 การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบันวิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันศึกษานั้น ๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และปณิญาโลกว่าด้วยการอุดมศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 วิสัยทัศน์และการปฏิบัติการกิจ และหน้าที่อุดมศึกษา การให้การศึกษา ผูกอบรมและการทำวิจัย โดยเน้นการเรียนการสอนแบบเปิดกว้างเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เกี่ยวกับเรื่องวิธีการจัดการเรียนรู้นั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 ได้กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยเน้นให้มีการจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาประเภทของหลักสูตรข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ประเภทของหลักสูตรมีหลากหลายประเภทแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละประเภทย่อมมาจากแนวคิดที่แตกต่างกัน บางประเภทมีความใกล้เคียงสัมพันธ์กัน และบางประเภทอาจใช้หลายรูปแบบร่วมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดและความเชื่อของนักการศึกษาแต่ละท่านในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรนั้นเป็นสำคัญ

5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการศึกษาหลายคนได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 38-42) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย ขั้นตอนที่มีความต่อเนื่องกันเป็นวัฏจักร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร คือ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน และทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของ

เนื้อหาวิชา ก่อนที่จะมีการร่างหลักสูตรใหม่ขึ้นมา ควรจะทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตรเสียก่อน เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม และของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหา และสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและประสบการณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะเนื้อหาสาระ ที่จะนำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนด มาตรการให้ทราบว่า ควรจะวัดและประเมินอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของหลักสูตร

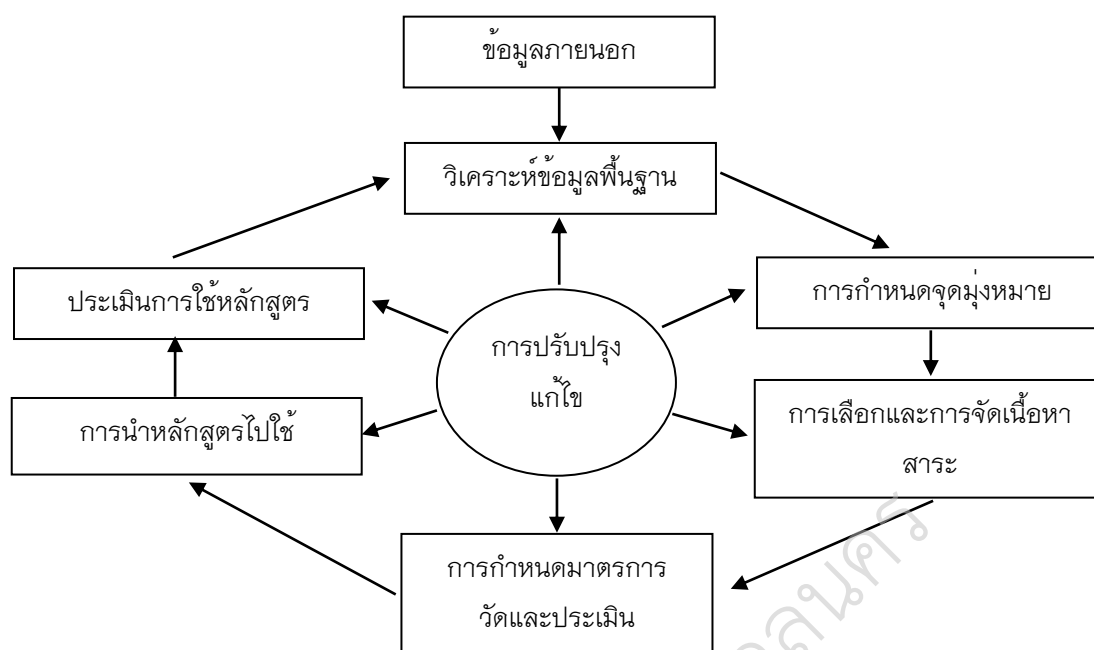
ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติหรือ ไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัย กิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้ หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร การดำเนินการสอน ตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร มีความมุ่งหมายที่จะประเมิน สัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ หรือจุดมุ่งหวังของสังคม และผู้เรียนเพียงใด

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสม หรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้นกระบวนการ ในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะเริ่มปรับปรุง แก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มตรงขั้นตอนไหนก็จะต้อง ดำเนินการในขั้นตอนต่อไปจนครบทุกกระบวนการ ในวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 39)

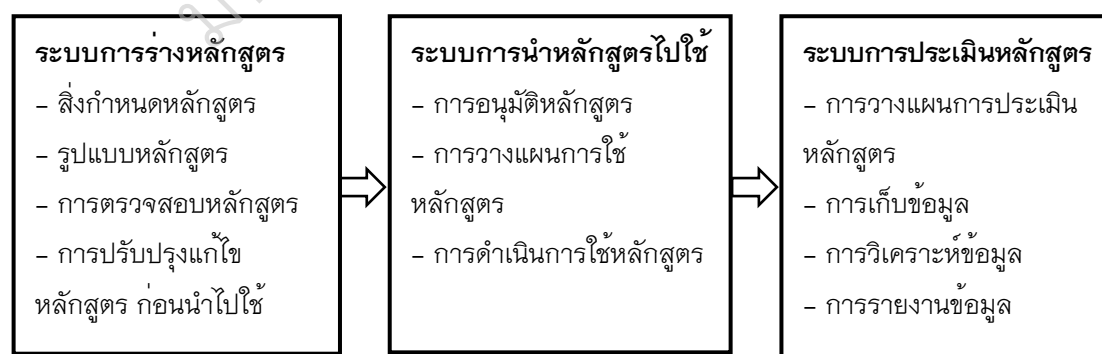
แสดงดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 วัฏจักรการพัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุทรานันท์
ที่มา : สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 39)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556, หน้า 89–92)

ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่แบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นระบบใหญ่ ๆ 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งระบบทั้ง 3 นี้จะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่
ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556, หน้า 89)

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ทั้ง 3 ระบบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย ๆ คือ

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ ขั้นตอนการเตรียมศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อันได้แก่

1.1.1 สิ่งกำหนดทางวิชาการ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง นักพัฒนาหลักสูตรพยายามหาวิธีปรับความหลากหลายทางความคิดของผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ และความสำคัญของสาขาวิชาต่าง ๆ ให้มีเอกภาพ เป็นไปตามหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรที่กำหนดไว้

1.1.2 สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรควรต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของสิ่งกำหนดเหล่านี้อย่างชัดเจน และถูกต้องตามหลักการ จะช่วยให้การกำหนดรูปแบบ โครงสร้างและมาตรฐานการศึกษาได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลในด้านนี้ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวังของสังคม ความต้องการด้านการจัดการศึกษา หลักสูตรที่จะพัฒนาในอนาคต ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ควรมีบทบาทอย่างไรในสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

1.1.3 สิ่งกำหนดทางการเมือง จะบ่งชี้ถึงงบประมาณ ระยะเวลา และคุณภาพของการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามสภาพการเมือง

1.2 รูปแบบหลักสูตร เป็นขั้นของการนำข้อมูลพื้นฐาน จากสิ่งกำหนดหลักสูตรต่าง ๆ มาใช้เพื่อกำหนดรูปแบบหลักสูตรว่าควรมีลักษณะใด ควรมีโครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตรอย่างไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

1.3 การตรวจสอบหลักสูตร เป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพ และศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่ร่างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง วิธีการตรวจสอบมีหลายวิธี เช่น จัดประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น วิจัยเอกสารหลักสูตร การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) การทดลองใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำไปใช้ต่อไป

1.4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ เป็นการนำข้อมูลจากข้อ 1.3 ที่ได้จากการจัดหรือสังเคราะห์เป็นหมวดหมู่ชัดเจน มาปรับแก้ไขหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรทบทวนให้รอบคอบว่าข้อมูลส่วนใดที่จะใช้เพื่อปรับแก้หลักสูตร

ส่วนใด และถ้าปรับแก้แล้วจะไปกระทบหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรมากนักน้อยเพียงใด รวมทั้งชี้แนวทางปฏิบัติชัดเจนขึ้นหรือไม่

2. ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ

2.1 การอนุมัติหลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพและปรับแก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ ก็คือ ต้องนำหลักสูตรไปเสนอหน่วยงานระดับสูง เพื่อขอความเห็นชอบให้นำไปใช้ได้ เช่น ขออนุมัติผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติใช้หลักสูตร

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการควบคู่กับข้อ 2.1 เพราะต้องรออนุมัติหลักสูตร ขั้นนี้เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2.2.4 การเตรียมวัสดุหลักสูตร

2.2.5 การเตรียมงานสนับสนุนอาคารสถานที่

2.2.6 การเตรียมระบบบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.2.8 การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

2.3 การดำเนินการใช้หลักสูตร ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญ คือ การวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบและใช้เทคโนโลยีการศึกษามาเสริมแล้วยังจะต้องใช้ศิลป์ คือ ต้องสร้างความเข้าใจกับผู้ใช้หลักสูตรให้ชัดเจน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากในการทำให้การใช้หลักสูตรประสบความสำเร็จ

3. ระบบการประเมินหลักสูตร คือ ขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่าการปฏิบัตินั้นได้ผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ วัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร คือ

3.1 เพื่อศึกษาว่า เมื่อนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

3.2 เพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงหลักสูตร หากพบสิ่งบกพร่อง

3.3 เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3.4 เพื่อช่วยการตัดสินใจของฝ่ายบริหารว่า ควรจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปอีกหรือไม่ โดยมีระบบการประเมิน ดังต่อไปนี้

3.4.1 การวางแผนประเมินหลักสูตร ว่าประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินระบบย่อย ๆ ของระบบหลักสูตร หรือประเมินทั้งระบบ พร้อมทั้งวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.2 การเก็บข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามที่วางแผน

3.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากข้อ 3.4.2 มาวิเคราะห์ตามแผนที่กำหนด

3.4.4 การรายงานข้อมูล คือ การจัดทำรายงาน เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร และเพื่อการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 57-58) ได้สรุปแนวคิดและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตรขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ

2. ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชา โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการสอนที่บันทึกการสอน ผลผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

3. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไขปรับปรุง โดยปรึกษาหารือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาย่อยตลอดเวลา

4. อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่ เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

5. นำหลักสูตรไปปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาจนประกาศใช้หลักสูตร สนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการ คือ

5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ จัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่จะต้องประกอบกระบวนการเรียนการสอน

5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมผู้สอน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้หลักสูตร จัดห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิด รวมทั้ง จัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารหลักสูตร

5.3 การสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปที่จะต้อง ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5.4 การประเมินผล เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร แล้วดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป การประเมินผลมี 2 ประเภท คือ การประเมินผล การเรียนของผู้เรียน และการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งในการประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ประเมินผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียน ประเมินผลการใช้หลักสูตรในการประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินผล อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสาร เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชา ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

ถาวร บัวศรี (2542, หน้า 152) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา

ขั้นที่ 5 การเลือกเนื้อหา

ขั้นที่ 6 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นที่ 7 การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 8 การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน

ขั้นที่ 9 การประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 10 การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

พระปลัดภูมิพัฒน์ พิมพ์อักษร (2564, หน้า 18) ได้สรุปรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตร เริ่มจากการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น เพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมายการคัดเลือกเนื้อหา จัดเนื้อหา การเลือกประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ การประเมินหลักสูตร และการแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้

Tyler (1949, p. 3) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ซึ่งก็คือ หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler Rationale) ว่าในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational Purposes) อะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experiences) อะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้สอนมีประสิทธิภาพ
4. ประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนอย่างไรจึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรและการเสนอของ ไทเลอร์ มีลักษณะสำคัญ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 12-14)

1. จุดมุ่งหมายเป็นตัวกำหนดควบคุมการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียน ดังนั้น การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวแล้วจึงหาวิธีการและเกณฑ์จากทฤษฎีการเรียนรู้ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาสังคมมากลั่นกรองจุดมุ่งหมายชั่วคราว เพื่อให้ได้มาเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร พื้นฐานทางจิตวิทยาและปรัชญาในการพัฒนาหลักสูตรจะเข้ามามีบทบาท

และช่วยในการตรวจสอบเพื่อหาความชัดเจนของการกำหนดจุดมุ่งหมายที่แท้จริงในขั้นตอนที่สองนี้เพื่อตอบคำถามและหาความชัดเจนว่าการจัดหลักสูตรเพื่อตอบสนองใคร ตอบสนองผู้เรียนหรือสังคม

2. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนและส่วนเสริมหลักสูตรนั้นมีอะไร ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ ดังนี้

2.1 ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและการเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย

2.2 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นทำให้ผู้เรียนพอใจปฏิบัติการเรียนรู้จนนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้

2.3 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นอยู่ในข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้

2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน ของการเรียนรู้ อาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้

2.5 กิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจตรวจสอบจุดมุ่งหมายหลาย ๆ ข้อได้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในด้านเวลาต่อเวลา และเนื้อหาต่อเนื้อหา เรียกว่า ความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (Vertical) กับแนวนอน (Horizontal) ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัด ดังนี้

3.1 ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้นไป เช่น ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อย ๆ และต่อเนื่องกัน

3.2 การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือจากสิ่งที่มีความง่ายไปสู่ที่มีความยาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังเพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.3 บูรณาการ (Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์กันในแนวนอนขององค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากหัวข้อเนื้อหาหนึ่งไปยังอีกหัวข้อหนึ่งของรายวิชา หรือจากรายวิชาหนึ่งไปยังรายวิชาอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่ได้ประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม

4. การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูว่าการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 4.1 กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง
- 4.2 วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น
- 4.3 ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม
- 4.4 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- 1) ความเป็นปรนัย (Objectivity)
- 2) ความเชื่อมั่น (Reliability)
- 3) ความเที่ยงตรง (Validity)
- 4) ความถูกต้อง (Accuracy)

4.5 การพิจารณาผลประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับแก้ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

Taba (1962, pp. 456-459) แนวคิดของทาบ่าในการพัฒนาหลักสูตรใช้วิธีแบบรากหญ้า (Grass-roots approach) มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่ในระดับสูงขึ้น ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of needs) ใช้วิธีสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ

3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายแล้วก็ต้องเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนด้วย

4. การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่รวบรวมต้องคำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน

5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) การคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา

6. การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ

7. กำหนดวิธีวัดและประเมินผล (Determination of what to evaluate and the ways and means of doing it) มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดวิธีการประเมินรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้วย

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba แสดงในภาพประกอบ 4 ดังนี้

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba

ที่มา : Taba (1962, p. 456)

จากการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ ทาบา จะเริ่มที่จุดใดจุดหนึ่งก่อนก็ได้ แต่เมื่อเริ่มที่จุดใดแล้วจะต้องทำการศึกษาให้ครบกระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอน จุดเด่นในแนวคิดของทาบาคือเรื่องยุทธวิธีการสอน (Teaching Strategies) และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องคำนึงถึง มีอยู่ 2 ประการ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537, หน้า 15-16)

1. ยุทธวิธีการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ เป็นเครื่องกำหนดสถานการณ์เงื่อนไขการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิต ดังนั้น การจัดรูปแบบของการเรียนการสอนต้องแสดงลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วย

2. ยุทธวิธีการสอนเป็นสิ่งที่หลอมรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้ามาไว้ด้วยกันการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับยุทธวิธีการสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

2.1 การจัดเนื้อหา ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ารายวิชานั้น ๆ มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบใด กว้างหรือลึกมากน้อยเพียงใด และได้เรียงลำดับเนื้อหาวิชาไว้อย่างไร การกำหนดโครงสร้างได้กระทำชัดเจนสอดคล้องกับโครงการในระดับใด เพราะแต่ละระดับมีจุดประสงค์เนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 หน่วยการเรียนรู้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่บ่งชี้ถึงการวัดและประเมินได้ชัดเจน มีรายละเอียดและมีความยืดหยุ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ และทำกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบ ข้อสรุปที่เป็นหลักการที่มุ่งเน้นความคาดหวังเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Saylor, et al. (1981, p. 181) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความครอบคลุม (Goals, Objective and domains) หลักสูตรต้องประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และในแต่ละเป้าหมายควรบ่งบอกถึงความครอบคลุมของหลักสูตร (Curriculum domain) วัตถุประสงค์ พัฒนาการส่วนบุคคล มนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งกำหนดจากความเป็นโลกาภิวัตน์ ความต้องการของสังคม ที่อยู่อาศัย กฎหมาย ข้อบังคับ เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) คือ การวางแผนเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงปรัชญา ความต้องการของสังคม และผู้เรียนมาพิจารณาด้วย

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) ครูต้องเป็นผู้วางแผนและวางแผนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ (Instructional plans) รวมทั้งการจัดทำสื่อการเรียนการสอน เช่น ตำรา แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูตั้งเป้าหมายไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation) ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตัดสินใจเพื่อเลือกวิธีการประเมินผลที่สามารถประเมินได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผลตามความมุ่งหมายการประเมินหลักสูตรจะเป็นข้อมูลสำคัญที่บอกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ว่าควรปรับปรุงหลักสูตรในจุดใด เพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตรในอนาคต

Oliva (1982, p. 172) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน 12 ตอน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา (Aims of education) และหลักการปรัชญาและจิตวิทยาจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสังคมและผู้เรียน
2. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษานั้น ๆ ตั้งอยู่ ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในชุมชน และเนื้อหาวิชาที่จำเป็นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน
3. เป้าหมายของหลักสูตร (Curriculum goals) โดยอาศัยข้อมูลจากขั้น 1 และ 2
4. จุดประสงค์ของหลักสูตร (Curriculum objectives) โดยอาศัยข้อมูลจากขั้นที่ 1, 2 และ 3 แตกต่างจากขั้นที่ 3 คือ มีลักษณะเฉพาะเจาะจงเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักสูตร และการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร
5. รวบรวมและนำไปใช้ (Organization and implementation of the curriculum) เป็นขั้นของการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร
6. กำหนดเป้าหมายของการสอน (Instructional goals) ของแต่ละระดับ

7. กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน (Instructional objective) ในแต่ละวิชา

8. เลือกยุทธวิธีในการสอน (Selection of strategies) เป็นขั้นที่ผู้เรียนเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียน

9. เลือกเทคนิควิธีการประเมินผลก่อนที่นำไปสอนจริง คือ 9A (Preliminary selective of evaluation techniques) และกำหนดวิธีประเมินผลหลังจากกิจกรรมการเรียนการสอนสิ้นสุด คือ 9B (Find selection of evaluation techniques)

10. นำยุทธวิธีไปใช้ปฏิบัติจริง (Implementation of strategies) เป็นขั้นของการใช้วิธีการที่กำหนดในขั้นที่ 8

11. ประเมินผลจากการเรียนการสอน (Evaluation of instruction) เป็นขั้นที่เมื่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเสร็จสิ้น ก็มีการประเมินผลตามที่ได้เลือกหรือกำหนดวิธีการประเมินขั้นที่ 9

12. ประเมินหลักสูตร (Evaluation of curriculum) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ทำให้วงจรครบถ้วน การประเมินผลที่ใช้ประเมินผู้เรียนและผู้สอน แต่เป็นการประเมินหลักสูตรที่จัดทำขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรของโอสิวาเป็นความสัมพันธ์อย่างละเอียดระหว่างองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญครอบคลุมกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ต้นจนจบ นักพัฒนาหลักสูตรต้องทำความเข้าใจแต่ละขั้นโดยตลอด จากข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรด้านปรัชญาถึงการประเมินหลักสูตร

Walker (1971, pp. 118-134) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้มาจากการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ได้จากมุมมองต่าง ๆ ความเชื่อ ค่านิยม ทฤษฎี แนวคิด เป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาสร้างหลักสูตรต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่ต้องวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ไว้อย่างถี่ถ้วนซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินการขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาไตร่ตรอง (Deliberates) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เข้ามาสู่กระบวนการปรึกษาหารือหรือการอภิปรายการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะออกแบบหลักสูตร โดยการถ่วงน้ำหนักทางเลือกต่าง ๆ (weight alternatives) ในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเชิงต้นทุน

ค่าใช้จ่ายและประโยชน์ที่ได้รับมา การพิจารณาทางเลือกนี้จะก่อให้เกิดความไม่แน่ใจว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนั้น จึงสามารถที่จะยอมรับหรือปฏิเสธได้อย่างเต็มที่ก่อนการกำหนดทิศทางที่ถูกต้องในการออกแบบหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรก่อน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบอย่างรอบด้านของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งไม่กำหนดรูปแบบหลักสูตรไว้ล่วงหน้า แต่ใช้ในการแสวงหาความเหมาะสมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ เป็นการเลือกที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว และมีความชัดเจนในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยสามารถชี้เฉพาะเจาะจงความต้องการหลักสูตรของชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นกว่ารูปแบบของหลักสูตรเชิงวัตถุประสงค์ การออกแบบหลักสูตรเชิงพลวัตเป็นการพรรณนาความเชื่อมโยงจากข้อมูลพื้นฐาน โดยนำตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสู่กระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ (Deliberations) ซึ่งเป็นการเลือกวิธีที่ดีที่สุดจากนั้นเริ่มก้าวไปสู่จุดสุดท้าย คือ การออกแบบหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น ทั้งนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาหลักสูตร
- 2) การพัฒนาร่างหลักสูตร
- 3) การนำหลักสูตรไปใช้
- 4) การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร และ
- 5) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรเสริม จากผลสรุปดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นหลักสูตรเสริมโดยประยุกต์ใช้ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การยกร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 4) การทดลองใช้หลักสูตร และ 5) การประเมินหลักสูตร

6. การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรเพราะผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ เพื่อแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรต่อไป การประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายและรูปแบบการประเมินหลักสูตร ดังนี้

6.1 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 218-219) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร โดยทั่ว ๆ ไปจะมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรโดยตรวจสอบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพื่อวัดผลดูว่าการวางแผนโครงสร้างและรูปแบบระบบของหลักสูตรรวมทั้งวัตถุประสงค์ประกอบหลักสูตรและการบริหารและบริการหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ การประเมินหลักสูตรจากผู้เรียนเองหรือการประเมินผลผลิตเพื่อตรวจสอบว่าลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

โชติกา กุณสิทธิ์ (2563, หน้า 194) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ การพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรว่าผู้เรียนเป็นผลผลิตว่ามีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ และผลการประเมินหลักสูตรนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรืออาจจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

Taba (1962, p. 310) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา การประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้ใช้บริหารและผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ การใช้สื่อและวัสดุการสอน ฯลฯ

McNeil (1981, p. 153) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจที่จะเลือกหลักสูตร เพื่อนักพัฒนาหลักสูตรจะได้รู้ว่าควรปรับปรุงหลักสูตรตรงไหนและอย่างไร และเพื่อที่จะให้ครูใช้หาคำตอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การวางเค้าโครงและรูปแบบระบบของหลักสูตรรวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตรและการบริหารและบริการหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ และผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด โดยผลการประเมินหลักสูตรนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

6.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตร

นักการศึกษาด้านหลักสูตรได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 207-208) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินผลหลักสูตร สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ คือ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ในกลุ่มนี้ที่ได้รับความนิยม คือ รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรวิธีวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance analysis technique)

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตร หรือหลังการใช้หลักสูตร ในกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อย ๆ ออกได้เป็น 3 แบบ ดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal attainment model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่า หลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก คือ พิจารณารว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

2.2 รูปแบบการประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal free evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินมาเป็นตัวกำหนดความคิดในการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมิน และไม่มีผลลัพท์

2.3 รูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion model) เช่น รูปแบบการประเมินของสแตค

6.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Stake)

Stake (1969, อ้างถึงใน บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554, หน้า 303-304)

มีแนวคิดในการประเมินหลักสูตรว่าไม่ควรพิจารณาเฉพาะผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรเท่านั้น แต่จะพิจารณาสวนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ ส่วน ทั้งนี้เพราะผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น ผู้เรียนไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลา กล่าวคือ ให้อาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอ หรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสม ทั้ง ๆ ที่หลักสูตรนั้นอาจดีอยู่แล้วก็ได้ ดังนั้นถ้าจะพิจารณาแต่ผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตรอย่างเดียวจะไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอในการที่จะตัดสินว่า หลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี และจะมองไม่เห็นช่องทางที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake จะพิจารณา 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสิ่งที่มาก่อน หรือสภาพก่อนเริ่มโครงการ (Antecedent)

หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อ คือ บุคลิกและนิสัยของนักเรียน บุคลิกและนิสัยครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอน การจัดหาอาคารสถานที่ของโรงเรียน และลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Instructional Process or Transactions)

หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่มีการเรียนการสอนระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ และบรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต หรือผลที่ได้รับจากโครงการ (Outcomes)

หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู และผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

6.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม ได้อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาเอาไว้ว่า เป็นกระบวนการบรรยาย การหาข้อมูล และการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจหาทางเลือก ฉะนั้นรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม จึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การช่วยตัดสินใจ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด

ตามปกติสถานการณ์ในการตัดสินใจ (Decision Setting) โดยทั่วไปจะประกอบด้วย มิติที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. มิติด้านข้อมูลที่มีอยู่ (Information Grasp) คือ ถ้าเราจะตัดสินใจทำอะไรสักอย่าง เราจำเป็นต้องคำนึงว่าเรามีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นอยู่มากน้อยเพียงใดแล้ว
2. มิติด้านปริมาณความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น (Degree of Change) คือ ถ้าเราจะตัดสินใจทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เราต้องคำนึงว่าเมื่อทำไปแล้ว จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากน้อยสักแค่ไหน

จากรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม แสดงให้เห็นว่า

1. สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย แต่ทว่าข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจนั้นมีอยู่มาก สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Homeostatic
2. สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยและข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจมีอยู่น้อย สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Incremental
3. สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ทว่าข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจมีอยู่น้อย สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Neomobilistic
4. สถานการณ์การตัดสินใจที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจก็มีอยู่มาก สถานการณ์การตัดสินใจอย่างนี้เรียกว่า Metamorphism

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การตัดสินใจนั้นไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์แบบใดก็ตามจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ (Evaluation Data) มาช่วยเป็นพื้นฐาน เพราะการตัดสินใจใด ๆ ของผู้บริหารที่ไม่ใช่ข้อมูลเชิงปริมาณมาเป็นพื้นฐานในการหาทางเลือก ย่อมเสี่ยงต่อความล้มเหลวในการดำเนินงานตามทางเลือกนั้นอย่างมาก

ส่วนการตัดสินใจทางการศึกษานั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องจะจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างไร จะจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีไหน จะใช้สื่อการเรียนการสอนอะไร จะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอะไร ถ้าพิจารณาในแง่ของวิธีการกับผลที่เกิดขึ้นและสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เราอาจจำแนกการตัดสินใจออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. Planning Decisions เป็นการตัดสินใจโดยคาดหวังว่าเราต้องการให้เกิดผลของการศึกษาอย่างไร เช่น หลังจากที่นักเรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว นักเรียนควรมีคุณสมบัติที่เด่น ๆ อะไรบ้าง ฉะนั้นการตัดสินใจชนิดนี้จึงนำมาเป็นประโยชน์ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือในการวางแผนจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงเรียกการตัดสินใจอย่างนี้ว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน

2. Structuring Decisions เป็นการตัดสินใจโดยคาดหวังว่าถ้าต้องการให้เกิดผลทางการศึกษาตามที่คาดหวังได้ในข้อ 1 นั้น เราควรจะวางโครงสร้างหรือวางรูปแบบของการใช้หลักสูตรที่พึงประสงค์เอาไว้ได้อย่างไร เช่น ถ้าจะให้เด็กนักเรียนมีคุณสมบัติตรงตามที่คาดหวังเอาไว้ นั้น โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมอย่างไร การบริหารงานควรจะเป็นแบบใด ครูควรจัดการเรียนการสอนอย่างไร ควรให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรอะไรบ้าง ฯลฯ จึงเรียกการตัดสินใจแบบนี้ว่าการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง

3. Implementing Decisions เป็นการตัดสินใจว่า ตามความเป็นจริงนั้นได้มีการนำหลักสูตรไปใช้ตามแนวทางที่คาดหวังเอาไว้หรือไม่ มีการควบคุมหรือแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้วิธีการที่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นไปตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด จึงเรียกการตัดสินใจแบบนี้ว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการนำไปใช้

4. Recycling Decisions เป็นการตัดสินใจหลังจากจบการศึกษาตามหลักสูตรไปแล้วนั้น จริง ๆ แล้วนักเรียนมีคุณสมบัติเป็นอย่างไร มีความรู้ มีทักษะ มีเจตคติเป็นอย่างไร และตรงตามที่คาดหวังเอาไว้หรือไม่ มีอะไรบางอย่างที่ต้องรักษาเอาไว้ มีอะไรบางอย่างที่ต้องละทิ้งหรือต้องปรับเปลี่ยนเสียใหม่ จึงเรียกการตัดสินใจแบบนี้ว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณสมบัติที่พึงประสงค์

ทั้งหมดที่กล่าวมา 4 ข้อนี้ คือ ประเภทการตัดสินใจทางการศึกษา แต่ตามความคิดของสตัฟเฟิลบีมนั้น การตัดสินใจทุก ๆ เรื่องจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณในการพิจารณาขั้นพื้นฐาน และสตัฟเฟิลบีมได้ให้แนวคิดไว้ว่า ในการประเมินผลหลักสูตรนั้น มีสิ่งสำคัญที่เราต้องประเมินอยู่ 4 ด้าน คือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดหมายเพื่อให้ได้หลักการและเหตุผลมากำหนดจุดมุ่งหมาย การประเมินสภาพแวดล้อมจะช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรรู้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง สภาพการณ์ที่คาดหวังกับสภาพที่แท้จริงในสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นอย่างไร มีความต้องการหรือปัญหาอะไรบางอย่างที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองหรือแก้ไข มีโอกาสและสรรพกำลังที่จำเป็น

อะไรบางอย่างที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษา และสืบเนื่องมาจากปัญหาอะไรบางอย่าง ฯลฯ ในการประเมินสภาพแวดล้อมนี้ ผู้ประเมินอาจใช้วิธี ดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์ความคิดรวบยอด (Conceptual Analysis)

1.2 การทำวิจัยด้วยการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์จริง ๆ (Empirical Studies)

1.3 การอาศัยทฤษฎีและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินสภาพแวดล้อมนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ด้านการวางแผนหรือกำหนดจุดมุ่งหมาย (Planning Decisions)

2. ประเมินตัวป้อน (Inputs Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจว่า จะใช้ทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างไร จะขอความช่วยเหลือด้านทรัพยากร และสรรพกำลังจากแหล่งภายนอกดีหรือไม่ จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใดดี การประเมินตัวป้อนนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ด้านโครงสร้าง หรือการวางรูปแบบในการดำเนินงาน (Structuring Decisions)

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบค้นจุดอ่อนของรูปแบบการดำเนินงานตามที่คาดหวังเอาไว้ หรือจุดอ่อนของการดำเนินงานในชั้นทดลองใช้หลักสูตร เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีการต่อไป ฉะนั้นต้องมีการจัดบันทึกผลการประเมินกระบวนการนั้นจำเป็นต้องอาศัยวิธีการหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กัน การประเมินกระบวนการนี้จะให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจด้านการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ (Implementing Decisions)

4. การประเมินผลผลิต (Products Evaluation) มีจุดมุ่งหมายจะตรวจสอบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากเพียงใด อาจทำได้โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์สัมพัทธ์กับหลักสูตรอื่นที่มีอยู่ก็ได้ การประเมินผลผลิตนี้จะให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจว่า จะเก็บรักษาไว้ เลิกใช้หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ (Recycling Decisions)

เนื่องจากสตัฟเฟิลบีมให้แนวคิดว่าการประเมินผลหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่จะต้องประเมินอยู่ 4 ด้าน คือ Context, Input, Process และ Products รูปแบบการประเมินผลของเขาจึงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็น CIPP Model (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554, หน้า 308-313)

6.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler, 1949, p. 248) เป็นผู้ที่ย่างรากฐานการประเมินหลักสูตรโดยเสนอแนะแนวคิดว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ไทเลอร์ มีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจงจะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรจึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)

ไทเลอร์ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ

1. เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จควรจะปรับปรุงแก้ไข
2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ด้วยเหตุนี้การประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย ไทเลอร์ ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Screens)

2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
 4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
 5. ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 6. หากหลักสูตรไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร
- การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของ ไทเลอร์ จะเห็นว่าเป็นการยึดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน (Pre-Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใด จึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การประเมินผลในลักษณะนี้จึงเป็นการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

6.6 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของปุยแซงค์ (The Puissance Analysis Technique) (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554, หน้า 319)

ปุยแซงค์ เทคนิคเป็นวิธีการประเมินผลหลักสูตรแบบหนึ่ง โดยการวิเคราะห์หลักสูตรในด้านองค์ประกอบ 3 ส่วนของ Tyler คือ

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioural Objective)
2. กิจกรรมการเรียนการสอน (Instructional Activity)
3. การประเมินผล (Assessment Task)

องค์ประกอบทั้งสามต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันและกัน ดังตารางของปุยแซงค์ เมื่อวิเคราะห์และคิดคำนวณโดยใช้สูตรของปุยแซงค์แล้วผลที่ได้จะทำให้รู้ว่าคุณภาพของหลักสูตรอยู่ในระดับใด

การประเมินหลักสูตร จะต้องรวบรวมจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุประกอบการสอน และเทคนิคการวัดผลต่าง ๆ ของหน่วยย่อย ๆ ทั้งหมดในหลักสูตรเพื่อใส่ลงในตารางวิเคราะห์ปฏิกิริยา (The Puissance Analysis Matrix) ผลการวิเคราะห์จะเป็นตัวเลขชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับใด

การประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบปฏิกิริยา (The Puissance Analysis Matrix) วอลเบสเซอร์ (Henry Walbesseer) ได้นำแนวความคิดของไทเลอร์ (Ralph Tyler) เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญในการสร้างหลักสูตร ซึ่งมีทั้งหมด 3 ส่วน ที่สัมพันธ์กัน คือ จุดประสงค์ ประสบการณ์การเรียนหรือกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ หรือที่เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า “วงแหวนของไทเลอร์” (Tyler Loop) วอลเบสเซอร์ได้นำองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน มาวิเคราะห์โดยใช้ตารางวิเคราะห์ปฏิกิริยา นอกจากนี้ วอลเบสเซอร์ยังนำหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของ กาเย่ (Gagne) ซึ่งได้แก่ รูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Tyler) และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ (Performance Classes) มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ปฏิกิริยา

6.7 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโกว์

โกว์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบภายใน (Intrinsic Analysis Model) เมื่อ ค.ศ. 1979 โกว์ได้เสนอกระบวนการประเมินหลักสูตรเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์หลักสูตร

โกว์ เสนอให้มีการวิเคราะห์หลักสูตรโดยพิจารณาองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1) โอกาสการเรียนรู้ (Opportunity) ศึกษาจาก (1) โอกาสในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาโดยพิจารณาจากความคิดรวบยอด เนื้อหาและทักษะ (2) โอกาสในการเรียนอันเนื่องมาจากการใช้หลักสูตรโดยพิจารณาจากความเข้มของเนื้อหาสาระของหลักสูตร และการตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2) สิ่งเร้า (Motivators) พิจารณาจาก (1) การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสนำตนเองเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ประเมินผลตนเอง และมีการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง (2) การที่ผู้เรียนได้รับแรงเสริมทั้งภายนอกและภายในตัวผู้เรียน (3) ความหลากหลายของรูปแบบวิธีการและกลวิธีในการสอน

3) โครงสร้างของหลักสูตร (Structure) พิจารณาจาก

(1) ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรกับลักษณะนิสัยและความต้องการของผู้เรียน (2) ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับบทเรียน (3) ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์และบทเรียน (4) ความเหมาะสมในการกำหนดและจัดลำดับของจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (5) ความเหมาะสมในการให้แนวทางแก่ครูสำหรับการวินิจฉัย และการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน

4) สภาพการเรียนรู้การสอน (Instruction Events) พิจารณา

จาก (1) ความเหมาะสมของคู่มือในการให้แนวทางการสอน และให้ความรู้พื้นฐานจำเป็นสำหรับครู (2) ความเหมาะสมและความชัดเจนของเอกสารสำหรับผู้เรียนในการให้แนวทางแก่ผู้เรียน (3) ความสะดวกในการใช้รูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการสอน และ (4) ความเหมาะสมและสอดคล้องระหว่างกลวิธีในการสอนกับลักษณะของผู้เรียน

2. ขั้นที่ 2 การตัดสินคุณภาพของหลักสูตร

หลังจากที่วิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1 เสร็จแล้ว ผู้ประเมินนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาและทางจิตวิทยา เพื่อพิจารณาตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพหรือไม่อย่างไร

จุดเด่นของรูปแบบการประเมินหลักสูตรของโกว์ คือ เป็นการตัดสินคุณภาพหลักสูตรโดยใช้หลักการและทฤษฎีทางการศึกษาและทางจิตวิทยาเป็นหลัก ไม่ใช้ความคิดเห็นของผู้วิเคราะห์เป็นหลักสำคัญ จึงแตกต่างจากการประเมินรูปแบบอื่น ๆ และมีความสมเหตุสมผลเป็นอย่างมาก (บุญเลี้ยง หุมทอง, 2554, หน้า 320)

จากรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรดังที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรมีหลากหลายรูปแบบ โดยแต่ละรูปแบบต่าง ๆ พยายามประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรให้มากที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลใช้ประกอบการตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นควรใช้ต่อไปหรือควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือควรยกเลิกการใช้หลักสูตร ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินหลักสูตร โดยใช้รูปแบบ CIPP ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่จะต้องประเมินอยู่ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ด้านบริบท (Context) ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านที่ 3 ด้านกระบวนการ (Process) และด้านที่ 4 ด้านผลผลิต (Product)

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมมีนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้ข้อคิดเห็นในหลากหลายลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตรเสริม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของหลักสูตรเสริมซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายให้ความหมายไว้แตกต่างกันมากมาย ดังนี้

จันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550, หน้า 97) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริมหมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น เพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ หลักสูตรเสริมจะมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน และเนื้อหาอาจมีนอกเหนือจากหลักสูตรปกติหรือมีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ แต่มีความลึกและความหลากหลายมากกว่าหลักสูตรปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

ราชบัณฑิตยสถาน (2551, หน้า 103) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริมเป็นการออกแบบหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้ด้อยโอกาส

วรวิมล จิระสุจริตธรรม (2553, หน้า 109) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้น เพื่อเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ โดยมีการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งความลึกและความกว้างมากขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากขึ้น มิใช่เพียงการจัดให้แต่ด้านความรู้หรือสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม จิตวิญญาณและการมีอาชีพ และสามารถบูรณาการไปสู่คุณค่าความหมายในการใช้ชีวิตจริงได้ เป้าหมายสำคัญของการจัดหลักสูตรเสริม คือ เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ดิฐภัทร บวรชัย (2555, หน้า 180) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎี และการปฏิบัติและมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้เกิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

วัลลยา ธรรมอภิบาล (2555, หน้า 51) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีสาระเป็นเนื้อหาในรายวิชาโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติมหรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยายกลยุทธ์หรือวิธีการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาระบวนการคิดในระดับที่สูงขึ้น

วิชุดา ชะนะเกตุ (2557, หน้า 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง การรวบรวมมวลประสบการณ์ ซึ่งได้ออกแบบและจัดทำขึ้นเพื่อนำไปพัฒนานักเรียนในกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรเสริม การทดลองใช้หลักสูตรเสริมและการประเมินผลหลักสูตรเสริม

บรรพต แสนสุวรรณ (2558, หน้า 80) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น เพื่อขยายหลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันในแนวทางและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อต้องการให้เกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการกับผู้เรียนตามจุดมุ่งหมาย อาจจะเป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มีเนื้อหาคาบเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการคิดระดับสูง

รุ่งทิวา ปุณะตุง (2560, หน้า 77) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน หลักสูตรมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวทางและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีบางสาระที่คาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่

Clark (1997, pp. 316–319) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเสริม เป็นหลักสูตรที่เป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้น มีลึกและกว้างมากขึ้น หากเป็นการขยายหลักสูตรเดิม และผู้สอนทราบความต้องการของผู้เรียน หรือทราบวัตถุประสงค์ว่าต้องการให้เกิดสิ่งใดกับผู้เรียนหลักสูตรเสริมส่วนใหญ่ มักใช้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

จากแนวคิดนักวิชาการศึกษาที่ได้อธิบายในเบื้องต้น สรุปได้ว่า
 หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่จัดขึ้น
 เพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ โดยมีการขยายเพิ่มเติมเนื้อหาสาระ เพื่อให้สอดคล้องกับ
 ความต้องการของชุมชนหรือของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ
 ให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. หลักการของหลักสูตรเสริม

Piirto (1994, อ้างถึงใน บรรพต แสงสุวรรณ, 2558, หน้า 80-82 และ
 จันทิมา แสงเลิศอุทัย, 2550, หน้า 97-98) ได้กำหนดหลักการ 5 ประการสำคัญ สำหรับ
 หลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ นั่นคือ
 ความสามารถของผู้เรียนจะพิจารณาจากความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถ
 ในการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น หลักสูตรเสริมจึงเป็นหลักสูตร
 ที่มีลักษณะหลักสูตรขยายออกหรือเพิ่มเนื้อหาตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
 โดยพิจารณาทั้งแนวกว้างและแนวลึกของเนื้อหา

2. หลักสูตรเสริมควรมีความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ ไม่ใช่เพียง
 เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาว่าง ๆ และไม่ควรละเลยองค์ความรู้อื่น ๆ

3. หลักสูตรเสริมควรเป็นสหวิทยาการ ที่ประกอบด้วย หลากหลายวิชา
 เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์

4. หลักสูตรเสริมควรมุ่งเน้นสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

- 4.1 มุ่งเน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
- 4.2 มุ่งเน้นวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี
- 4.3 มุ่งเน้นหลักการและเหตุผลทางวิชาการ
- 4.4 มุ่งเน้นการปรับตัวและการสร้างสังคมใหม่
- 4.5 มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการทางปัญญา
- 4.6 มุ่งเน้นวิธีการเข้าใจอย่างถ่องแท้

5. หลักสูตรเสริมควรมีความสมดุล มีการบูรณาการและมีความหมาย
 หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริม คือ วิธีสอนที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทั้งทางด้านกระบวนการ
 และเนื้อหา โดยเป้าหมายทางกระบวนการ จะหมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนา

กระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ ได้ ในด้านเป้าหมายทางเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาในรายวิชา โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะได้

จากหลักการของหลักสูตรเสริม สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริมควรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ มีความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ มีความเป็นสหวิทยาการ มีความสมดุล มีการบูรณาการและมีความหมาย

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม

นักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546, หน้า 34) ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัด

หลักสูตรเสริมที่เน้นความถนัดและความสนใจของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. พัฒนาความรู้ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามทักษะ

2. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

3. มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี

4. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม

และประเทศชาติ

5. มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบบประชาธิปไตย

ปริยานุช สถาวรมณี (2548, หน้า 57) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตร มีจุดประสงค์สำคัญ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางการศึกษา ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย

2. เตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบบประชาธิปไตย โดยมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเองและความสามารถในการควบคุมตนเองในสังคม

4. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความร่วมมือทางสังคม ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของการแสดงออกด้วยตนเอง

5. เพิ่มความสนใจให้กับผู้เรียนโดยเน้นฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้ให้มากกว่า

ผู้รับ

6. พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและผูกพันในสถาบันการศึกษา และพัฒนาขวัญและกำลังใจของผู้เรียน

7. สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้วางกฎระเบียบของตนเองผ่านทาง กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง

8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบและพัฒนาความสามารถร่วมกับ กลุ่มเพื่อนอันเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองดี

แสง โชติบุญ (2559, หน้า 51) กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตร มีจุดประสงค์สำคัญ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพ รวมไปถึงคุณธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีสุขภาวะและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีมนุษยสัมพันธ์ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย และมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี บุญเลี้ยง หุมทอง (2553, หน้า 13) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรเสริม ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของนักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มคนทำงาน
2. เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม และทักษะที่ใช้ในงานด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีคุณภาพ
3. เพื่อให้มีความสามารถบูรณาการความรู้ร่วมกับศาสตร์อื่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถที่จะปรับตัวเข้าสู่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์จริง

ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์ (2555, หน้า 14) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้มีทักษะการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ตลอดจน มีทักษะด้านกระบวนการคิดและการสื่อสารเพื่อพัฒนาตนเองได้
2. เพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคมและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

มนสิข สิทธิสมบุรณ์ (2560, หน้า 45) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในองค์ความรู้ ทั้งแนวคิดและหลักการในการวิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวในสังคมปัจจุบัน
2. เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้น ใฝ่รู้และมุ่งพัฒนาตนเอง และมีส่วนร่วมรับผิดชอบสังคมด้วยจิตสำนึกสาธารณะ
3. เพื่อนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม จะเห็นได้ว่า หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรเสริม จึงควรคำนึงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นตัวตั้ง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม

4. องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

นักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมไว้ว่าหลักสูตรเสริมมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับหลักสูตรปกติ จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร นักการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 348); วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 5); บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 11); Tyler (1949, p. 96) และ Taba (1962, pp. 422–426)

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การประเมินผล

หากพิจารณาองค์ประกอบหลักของหลักสูตรแล้ว องค์ประกอบที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (ธารง บัวศรี, 2542, หน้า 8–9)

1. เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (Educational Goals and Policies) เป็นสิ่งที่รัฐต้องการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในด้านการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) เป็นผลรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนภายหลังจบหลักสูตร

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures)

เป็นลักษณะและแผนผังแสดงการแจกแจงวิชา กลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) เป็นผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากได้เรียนวิชานั้นแล้ว

5. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

6. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Instructional Objectives) เป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีทักษะและความสามารถหลังจากเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) เป็นวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา และอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 187) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรที่นอกเหนือจากองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระหรือประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลแล้ว ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ดังนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. แนวทางการจัดการเรียนการสอน
3. แนวทางการใช้สื่อการเรียนการสอน

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553, หน้า 14-16) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา (Content) เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) เป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

จากแนวคิดข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมไว้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอควรต่อการรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557, หน้า 7-8)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่อุมชูตัวเอง (relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยไม่ต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543, หน้า 288) นอกจากนั้น เศรษฐกิจพอเพียง ยังหมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยน หรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศ มากที่สุด พยายามก่อหนี้้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอใจในสิ่งที่รับมาโดยชอบธรรมไม่ฟุ้งเฟ้อ เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ (อำพล เสนาณรงค์, 2542)

- กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง คือ การยึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ
1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อม ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่า ตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจที่แข็งแกร่ง ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม มิควรท้อแท้ ให้พยายามต่อไป
 2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน
 3. พึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง สิ่งดีก็คือ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ
 4. พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม
 5. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมิขาด ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปด้วย (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543, หน้า 289-290)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง” และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นย้ำถึงความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความเป็น “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557)

2. องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ อันเรียบง่ายของคนไทย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรและระดับประเทศได้ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปและต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจุบันที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญ เพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรม

ความรอบรู้ หมายถึง ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

คุณธรรม หมายถึง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไม่โลภไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557, หน้า 14-16)

ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติของทุกคนในการดำเนินชีวิตในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ โดยการพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุด ให้พอมีพอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเป็นผู้ที่มีความพอเพียง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรู้ และมีคุณธรรม

3. การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 ระดับ คือ ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ระดับบุคคลและครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้ วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล เพื่อจะได้ละเว้นการประพฤติดีมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนจะตัดสินใจหรือกระทำการใด ๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอเหมาะ พอประมาณกับสภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้ จนสามารถทำตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ในที่สุด

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชุมชนพอเพียง ประกอบด้วยบุคคลและครอบครัวต่าง ๆ ที่เฝ้าหาความก้าวหน้าบนพื้นฐานของปรัชญาแห่งความพอเพียง คือ มีความรู้และคุณธรรม เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพ

ในสิ่งที่สร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องและบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุนต่อการกระทำที่ทั้ง ชัยนั้หมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชน

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ แผนการบริหารจัดการประเทศส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่าง ๆ มีวิถีปฏิบัติมีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ ตามแนวทางของปรัชญาของเศรษฐกิจและดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบเป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ด้วยมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ชัยนั้หมั่นเพียร เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิตพร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ จากหลากหลายภูมิสังคม หลากหลายอาชีพ หลากหลายความคิดประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและรู้ความเป็นจริงระหว่างกันของคนในประเทศจนนำไปสู่ความสามัคคีและจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างสอดคล้องสมดุลกับสถานการณ์ ความเป็นจริงของคนในประเทศอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเป็นลำดับต่อไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดย นายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง สู้หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด (UN Chronical Online Honouring the World's Development King By Hakan Bjorkman) เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ (UN Secretary-General office. Thai King's Development Agenda, visionary thinking inspiration to people everywhere, says Secretary-General to Bangkok Panel) โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศ ยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศ

แบบยั่งยืน (UN News Center. With new Human Development award, Annan hails Thai King as example for the world)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้ว่า เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย โดยการพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเอง ให้มากที่สุด ให้พอมีพอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเป็นผู้ที่มีความพอเพียง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรู้ และมีคุณธรรมบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไม่โลภไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ และสามารถปรับตัวเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและการดำรงเผ่าพันธุ์ ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ต้องสร้างและปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้น เพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กมากในธรรมชาติและในจักรวาลอันลึกลับไพศาล มนุษย์ถึงจะเก่งอย่างไร ก็ใช้ความรู้แจ้งตลอดจนสามารถควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ภายใต้อำนาจได้ มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับสิ่ง “เหนือธรรมชาติ” ขึ้นตามความรู้ ความเข้าใจ และจินตนาการของเผ่าพันธุ์ เพื่ออย่างน้อยให้เกิดดุลยภาพ เกิดความมั่นคงทางจิตใจ เกิดความราบรื่นในการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เป็นเพราะมนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหาสั่งสมสืบสาน และปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งสิ่งนี้เอง คือ ภูมิปัญญาสิ่งนี้เอง คือ แก่นของวัฒนธรรม (โกวิท พวงงาม, 2551, หน้า 398)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่ใช้แพร่หลายทั่วไปในสังคม และในวงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชน นอกจากนั้น ยังเป็นคำที่คาบเกี่ยวกับคำอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่ง เช่น ความรู้ท้องถิ่น ความรู้ชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้พื้นบ้าน คำเหล่านี้อาจจะเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาและได้รับแรงส่งเสริมผลักดันจากกระแสสังคมที่เป็นปฏิกิริยาต่อต้านโลกาภิวัตน์

เกิดการหันมาเน้นความสำคัญของท้องถิ่นและยกย่องความรู้ และวิถีชีวิตแบบท้องถิ่น มองเห็นความงามและลุ่มลึกของวิถีชีวิตของคนธรรมดาสามัญ ชาวบ้านที่ห่างไกล ความก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี (โกวิท พวงงาม, 2551, หน้า 398)

โกวิท พวงงาม (2551, หน้า 398) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่งอันเกิดจากการถ่ายทอด มาจากบรรพบุรุษ หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมา กลั่นกรอง สังสม คัดวิเคราะห์ และ นำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงจากวิถีชีวิตเป็นรากฐาน ของความรู้ชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม สามารถนำมาปรับประยุกต์ ใช้ได้ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคมได้อย่างสอดคล้องและสมดุล มีความเป็นลักษณะเฉพาะตามบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, หน้า 42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา

สรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนการหรือองค์ความรู้ของคน ที่สั่งสม ถ่ายทอด และสืบทอดกันมาจากประสบการณ์หรือบรรพบุรุษ เป็นวิถีชีวิต เป็นรากเหง้า ของชุมชน หรือแกนของวัฒนธรรม

2. ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ (โกวิท พวงงาม, 2551, หน้า 400)

1. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น อาหาร การอาชีพ การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี การละเล่น เป็นต้น
2. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ และปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าหรือค่านิยม และความหมายของสิ่งใน ชีวิตประจำวัน ลักษณะของภูมิปัญญาประเภทนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน 3 ด้าน คือ

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
- 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น ภูมิปัญญาด้านอาหาร ยารักษาโรค เครื่องดนตรี การละเล่น หรือศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ความเชื่อระหว่างมนุษย์และศาสนา ความเชื่อที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการเคารพและหลักการปฏิบัติตน

3. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กมล ทองธรรมชาติ, วิทย์ วิศทเวทย์, อภิลิธิ เอี่ยมหนอง, ตีรณ พงศมพัฒน์ และดำรง ฐานดี (2548, หน้า 71-73) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย มีความแตกต่างออกไปในแต่ละภูมิภาค ซึ่งสามารถจำแนกประเภทตามลักษณะได้ 10 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ภูมิปัญญาประเภทนี้ จะมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนา ที่แตกต่างกันสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้น ได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะ ของแต่ละท้องถิ่น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณี และพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ตั้งงามที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจ ในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมสำคัญ ๆ ในประเทศไทย

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่าง ๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นได้สืบทอด โดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสายจนเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะถิ่น

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน นอกจากมนุษย์ จะนำอาหารมาบริโภคเพื่อความอยู่รอดแล้ว มนุษย์ยังได้นำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีมากเกิดความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้ เป็นเวลานาน

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็น การผ่อนคลายโดยเฉพาะในวัยเด็ก ซึ่งชอบความเพลิดเพลิน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ส่วนใหญ่จะใช้อุปกรณ์ในการเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติ

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาคเราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายตัวอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญานี้ส่วนมากจะแสดงออกถึงความสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคมซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่าง ๆ

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับประดิษฐกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละภาคนั้น ถือเป็นประดิษฐกรรมและหัตถกรรมชั้นเยี่ยม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ได้รับความสนใจในการพัฒนา และส่งเสริมภูมิปัญญาด้านนี้เท่าที่ควร

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ทำให้ทำให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการดำรงชีวิต เพื่อแก้ปัญหาหรืออ่อนวอนเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก

จากประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านศรีเวินชัยมาบรรจุในโครงสร้างของหลักสูตรเสริมหลายประเภท ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน และเกี่ยวกับประดิษฐกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน

4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กมล ทองธรรมชาติ, ดำรงค์ ฐานดี และดำรง ธรรมมาร์ักษ์ (2548, หน้า 289-290) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการที่หลากหลายกันออกไป ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่เด็ก มักกระทำด้วยวิธีการง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สามารถดึงดูดใจให้กระทำโดยไม่รู้สึกลำบาก เช่น การละเล่น การเล่านิทาน

การกระทำตามแบบอย่าง การเล่นคำทาย เป็นต้นวิธีการดังกล่าวล้วนเป็นการเสริมสร้างนิสัย และบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมประสงค์จะให้สมาชิกของสังคมเป็นอยู่ส่วนใหญ่ จะเน้น เรื่องจริยธรรมค่านิยม โลกทัศน์ ปรัชญาชีวิตและกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิตในสังคมทั่วไป

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นบุคคลที่มีวุฒิ และประสบการณ์มากและอยู่ในวัยทำงาน พิจารณาถ่ายทอดภูมิปัญญาจึงกระทำโดยผ่านการกระทำ เช่น การบอกเล่าในขณะที่มีการทำพิธีกรรมทั้งที่เป็นพิธีบายศรีสู่ขวัญพิธีกรรม ทางศาสนาพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมท้องถิ่น เป็นต้น

วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาได้กระทำขึ้น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ แบบไม่มี ลายลักษณ์อักษร และแบบเป็นลายลักษณ์อักษร แบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ คำบอกเล่าของปราชญ์ท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน ปริศนาคำทาย การเล่น และคำร้องสด ในรูปการณับันเทิงส่วนกรณีที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นในอดีตมีการเขียนลงในใบลาน และสมุดข่อยปัจจุบันได้มีการจัดบันทึกเป็นภาษาไทยกลางโดยสำนักคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ

5. แนวคิดในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา นับเป็นเวลาหลายสิบปีที่คนไทยหลงลืมคุณค่า ของภูมิปัญญาไทย โดยหันไปรับความรู้และวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามาใช้โดยคิดว่า ภูมิปัญญาและความรู้ของสังคมอื่นเข้ามาได้โดยคิดว่าภูมิปัญญา และความรู้ของสังคมอื่น เช่น ของประเทศตะวันตก และของญี่ปุ่น เป็นสิ่งที่ดีจะทำให้สังคมไทยเจริญก้าวหน้า เท้าเทียมกับสังคมตะวันตก (westernization) จะทำให้สังคมไทยทันสมัย (modernization) และจะนำพาชาติไปสู่สังคมอุตสาหกรรม (industrialization) ด้วยความคิดจึงพากันหันไปนิยม และใช้ “ของนอก” ทั้งเครื่องแต่งกายเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ วัฒนธรรมความรู้ ตลอดจนภูมิปัญญาของชาติตะวันตก ในขณะที่เดียวกันกลับทิ้งมรดกและชุมทรัพย์ ทางภูมิปัญญาของไทยไป และยังไม่ได้ให้ความสนใจจากเหง้าของสังคมไทยด้วยการย่ำว่า เป็นสิ่งล้าสมัยและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ เป็นต้น (กมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2548, หน้า 290)

การนำภูมิปัญญาของสังคมอื่นมาใช้โดยไม่ได้ไตร่ตรอง หรือปรับให้เข้ากับ สังคมไทย หรือนำมาใช้แทนที่รากเหง้าของไทยแล้ว จะทำให้สังคมไทยถูกวัฒนธรรมอื่น เข้ามาครอบงำ จึงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ภายใต้บริบทในสังคมไทย มีหน้าซ้ำยังก่อให้เกิด ความรู้สึกที่ไร้อำนาจ ไร้ภูมิใจสังคมวัฒนธรรม ดังนั้น เราจึงควรอนุรักษ์ภูมิปัญญา ซึ่งเป็น รากเหง้าแก้วของสังคมไทยไว้ให้มั่นคง ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ต่อไป (กมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2548, หน้า 290)

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2548, หน้า 304-305) กล่าวว่า แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถกระทำได้ ดังนี้

1. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน
2. การอนุรักษ์ กระทำโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนไทยในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาร และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตของชุมชน
3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้ว มาทำให้เกิดคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น
4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ ควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอด ใช้ในการผลิต การตลาด เป็นต้น
5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

จากแนวคิดดังกล่าว การจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัย จึงเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และใช้ปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1. องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ปัจจุบันเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคทุนนิยม และเทคโนโลยี สภาพสังคม และวิถีชีวิตประชาชนก็เปลี่ยนไปจากเดิม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไป สภาพของสังคมสู่ภาวะเสื่อมถอย จากหลายสาเหตุหลายประการที่เป็นปัจจัยให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานการณ์ที่น่าวิตก เด็กและเยาวชนไทยถูกหล่อหลอมให้ยึดติดกับบริโภคนิยม มีพฤติกรรมการกินการอยู่ฟุ้งเฟ้อ มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตแสดงถึงความทันสมัย ด้วยการใช้นิยายหรือราคาแพง มีระดับ แต่งตัวตามแฟชั่นเลิศหรู เดินเที่ยวตามห้าง นอนดึก ตื่นสาย ขาดเรียน หนีโรงเรียน ชอบก่อเรื่องยกพวกตีกัน ตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์ แข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตายบนท้องถนนในยามค่ำคืน เป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้คน (ผดุง จิตเจื้อจุน, 2562, ออนไลน์) คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้พัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มีจุดหมายของหลักสูตร คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานข้อแรก คือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 5) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ต้องการปลูกฝังและบ่มเพาะผู้เรียนให้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการคิด การวางแผน และการปฏิบัติตน พร้อมกับคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 (จักรปรุพท์ วิชาวัครวิทย์, 2561)

องค์ประกอบของคุณธรรมตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติได้ประกาศเชิญชวนให้สถานศึกษาร่วมกันนำไปสู่การปฏิบัติมี ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 32)

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 121) ได้จำแนกไว้ 8 ประการ ประกอบด้วย

1. ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อุตุน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจ ทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร เป็นคนสูงส่ง มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญ อุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง
2. การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควร พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ
3. ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้ลึกล้ำเอียงหรืออคติ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ ถูกต้อง
4. มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ขอบบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัยต่อสังคม ผู้ที่มีวินัยคือผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบ ของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มที่ และตั้งใจ
5. สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน สะอาดละม่อม มีกิริยามารยาทที่งดงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุขภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจ ข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกัน ยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย
6. สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกลพณจิตใจมิให้ชุ่มมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ
7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงาน การอย่างสร้างสรรค์ปราศจาก การทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับ ความมีเหตุผล ยอมรับ

ความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกัน
 ในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์ ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง
 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่น
 ต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขัด
 ความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด
 ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง
 แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจ
 ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ
 เกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละ
 ความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือ
 สังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์
 สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษา
 ธิการ, 2551, หน้า 7) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการพัฒนานักเรียนระดับ
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

คู่มือหลักสูตรด้านทฤษฎีการศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุดหลักสูตร
 ด้านทฤษฎีการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ร่วมกับ
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 124) ได้กำหนดคุณลักษณะ
 5 ประการ ของสถานศึกษาสุจริต ประกอบด้วย

1. ทักษะกระบวนการคิด หมายถึง ความสามารถในการคิดในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน เป็นแนวคิดในการสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลให้บังเกิดแก่บุคคล โดยการที่มีระบบการคิดที่สามารถแยกเรื่องตำแหน่งหน้าที่กับเรื่องส่วนบุคคลออกจากกัน ได้แก่ การคิดแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนออกจากผลประโยชน์ส่วนรวม การเห็นประโยชน์สาธารณะมาก่อนประโยชน์ส่วนบุคคล และการไม่ยอมรับการทุจริต

2. มีวินัย หมายถึง การแสดงออกถึงการยึดมั่น และปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว สถานศึกษา และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตนตรงตามความเป็นจริง ทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

4. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

5. จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตน ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 16) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 3D เพื่อให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายสถานศึกษา 3D ซึ่งมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษากำหนดว่าผลที่เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ การยึดมั่นประชาธิปไตย (Democracy) มีคุณธรรมความเป็นไทย (Decency) และห่างไกลยาเสพติด (Drug-Free) ตัวบ่งชี้การมีคุณธรรม คือ ผู้เรียนมีวินัย มีความประหยัด มีความกตัญญูกตเวที มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักประมาณตน รู้ศักยภาพของตน และรู้จักรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน/สังคมที่อาศัยอยู่
2. ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติปัญญาในการคิดก่อนพูดและทำโดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ
3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมรับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน
4. มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง
5. ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุน ชยันหมั่นเพียร แบ่งปัน มีสติปัญญา วินัย พึ่งตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล รับผิดชอบ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จักรปรุพท์ วิชาจักรวิทย์ (2561, หน้า 50) ได้ทำการวิจัย “การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงราย” สรุปคุณธรรมที่เกิดกับผู้เรียน ประกอบด้วย การประหยัด ซื่อสัตย์ อุดหนุน และซื่อสัตย์

เจษฎา ศรีสุภาพ และคณะ (2564, หน้า 124) ได้ทำการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26” ผลการวิจัยพบว่า มีการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ความพอเพียงด้านวัฒนธรรม ความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และความพอเพียงด้านสังคม

มนัสนันท์ คำตัน (2560, หน้า 35) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรม มี 4 ตัวชี้วัด คือ

1. ความซื่อสัตย์สุจริต
2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ความขยันหมั่นเพียร อุตสาหะ
4. การรู้จักสามัคคี

อรรถย ทองฤกษ์ฤทธิ์ และคณะ (2561, หน้า 256) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการใน 6 ด้าน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทน อดกลั้น และความพอเพียง พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เรียงตามลำดับ คือ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความพอเพียง ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความอดทนอดกลั้น

พิพิธธนวิ สมตะเนย์ และประยูร แสงใส (2565, หน้า 1236) ได้กล่าวว่า ความรู้และคุณธรรมของผู้เรียน โดยต้องส่งเสริมความรอบรู้จากการเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ระเบียบวินัย สัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที ขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ และจิตสำนึกในการทำคุณประโยชน์ เพื่อส่วนรวม ในมิติทักษะความสามารถในการผลิตและพันธะรับผิดชอบ (Productivity and Accountability) ในสังคมร่วมกันเพื่อความผาสุก

ปมณฐ์ สุภาพักตร์ และคณะ (2560, หน้า 165–175) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1.1) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในการรักษาตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ 1.2) มีความกระตือรือร้น กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก 1.3) มีคุณธรรมด้านความประหยัด ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อประเทศชาติ 1.4) มีความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง และ 1.5) มีความกล้าหาญ อดทนและเสียสละ 2) กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง มี 8 กิจกรรม 2.1) กิจกรรมสัมพันธ์ไมตรี 2.2) กิจกรรมยุวกวีพอเพียง 2.3) กิจกรรมจำเรียงถ้อยร้อยกรอง 2.4) กิจกรรมตามครรลองปรัชญา 2.5) กิจกรรมเพื่อนพ้อง(ภา)ยามยาก 2.6) กิจกรรมหลายหลากกลิ่นลำนํ้า 2.7) กิจกรรมประพติธรรมล้ำค่าความดี 2.8) กิจกรรมนำวิถีเยาวชนพอเพียง 3) เยาวชนมีคุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยได้แสดงองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแจกแจงเป็นความถี่ ดังแสดงในตาราง 1

[illegible]

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของคุณธรรมจากงานวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยรวมลักษณะเดียวกันอยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน ซึ่งได้ 21 องค์ประกอบ จากนั้นผู้วิจัยใช้เกณฑ์ความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ในการเลือกเป็น องค์ประกอบของคุณธรรม ซึ่งได้องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ซื่อสัตย์สุจริต 2) มีวินัย 3) ชยัน ส่วนอีก 3 ด้านที่มีความถี่ไม่ถึงร้อยละ 50 คือ ความประหยัด อยู่อย่างพอเพียง และความอดทน ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่า ความประหยัด อยู่อย่างพอเพียง และความอดทน ก็เป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้นำไว้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของคุณธรรมของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นพฤติกรรมภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับ สังคมอารมณ์ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้อย่างหลากหลายดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969, pp. 285–302) ได้เสนอทฤษฎีนี้ โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Theory of development) ของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งเพียเจต์ อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ว่าเป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัย โดยแบ่งเป็นสองขั้นใหญ่ ๆ คือ ขั้นแรก อายุระหว่าง 5–8 ปี เป็นขั้นการยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เช่น บิดา มารดา ครู และเด็กที่โตกว่าเด็กจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ขั้นที่สอง เป็นขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) ตั้งแต่อายุ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งต่อมา โคลเบอร์ก ได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องจากเพียเจต์ โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Level) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stage) รวมเป็น 6 ขั้น ได้แก่ สุรางค์ โค้วตระกูล (2539, หน้า 109–111)

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือ การตัดสินใจที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือ การตัดสินใจ โดยคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือ การตัดสินใจ โดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้องทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นหลักการคุณธรรมสากล (อายุ 20 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจที่จะกระทำ โดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ ละอายและเกรงกลัวต่อบาป

2.2 แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทวอล บลูม และมาเซีย

แครทวอล บลูม และมาเซีย (Kratwohl, Bloom, & Masai, 1973, pp. 112-125) ได้พัฒนาแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยโดยผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนั้นผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังคุณลักษณะ ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่น ๆ ให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้ต่อไป สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 59) ได้สรุปว่า Krathwohl, Bloom & Masai (1973) ได้ลำดับภาพของความรู้สึกละดับความสนใจ (Interest) มาเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยความซาบซึ้ง (Appreciation) เจตคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และการปรับตัว (Adjustment) เมื่อพิจารณาลำดับความรู้สึกละดับขั้นตอนของการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคลเป็น 5 ขั้น ดังนี้

1. **ขั้นรับรู้ (Receiving)** เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุดขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ
 - 1.1 ขั้นรับรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า
 - 1.2 ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝนต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่างเริ่มสะสมความรู้ หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ
 - 1.3 ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่างเช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่องสนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม
2. **ขั้นตอบสนอง (Responding)** เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้นแต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า
 - 2.1 ขั้นเต็มใจตอบสนองเป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา
 - 2.2 ขั้นตั้งใจตอบสนองเป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการ กับผู้อื่นและอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา
 - 2.3 ขั้นพอใจตอบสนองเป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มาเป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า
3. **ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing)** เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองแล้วเขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่าสิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีความหมายต่อเขาเขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ
 - 3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า
 - 3.2 การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย
 - 3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธคัดค้านโต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. **ชั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับและจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กันพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้นขั้นนี้ประกอบด้วย ขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

4.1 **ชั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม** เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายร่วมสร้างแนวคิดเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ

4.2 **ชั้นสร้างระบบค่านิยม** เขาจะพยายามชักนำหาค่านิยมต่าง ๆ เขายอมรับจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นสร้างแผนสร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้นแล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. **ชั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากชั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้วบุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเองแล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติหมายความว่าเมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุดชั้นเกิดกิจนิสัย สามารถแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

5.1 **ชั้นสร้างข้อสรุป** ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.2 **ชั้นกิจนิสัย** ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับ จากวงหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคลแล้วกล่าวได้ว่าความรู้สึกนั้นเป็นความต่อเนื่อง (Psychological continuum) ไม่ได้รู้สึกเป็นท่อน ๆ แต่มีทิศทางและมีความเข้มข้นแตกต่างกัน แต่ละชั้นของความรู้สึกจึงเกี่ยวข้องเชื่อมโยงต่อเนื่องกันและละเอียดอ่อนมาก ระดับความรู้สึกจะเริ่มเข้มข้นน้อยไปสู่ความเข้มข้นมากจนยึดติดเป็นลักษณะนิสัยในที่สุด

แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย
ในวิถีพอเพียง” ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีวินชัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการพัฒนา
ด้านจิตพิสัยของแคทวอล บลูม และมาเซีย ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเกิดลักษณะนิสัย
ของบุคคลเป็น 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นรับรู้ (Receiving) ขั้นตอบสนอง (Responding) ขั้นเห็นคุณค่า
(Valuing) ขั้นจัดระบบ (Organization) และขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เกิดขึ้น
ประมาณปี ค.ศ. 1970 โดยพัฒนาต่อยอดมาจากแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action
Research) ที่เกิดขึ้นในวงการทางการศึกษา โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัย
และการปฏิบัติจริง เพื่อมุ่งเน้นการแก้ปัญหา (อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล, 2553, หน้า 8)
ซึ่งมีนักวิชาการไทยได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ 2 แบบ คือ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “การวิจัย
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”

การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่ผู้ทำวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงาน
ในองค์กร หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรนั้น ซึ่งอาจมีคนเดียว หรือหลายคน หรือทุกคน
ในองค์กรได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้น โดยนำเอาวิธีการ แนวทาง
หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบเบื้องต้นแล้วว่าเหมาะสม ไปทดลอง
ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกระบวนการปฏิบัติงาน
และผลลัพธ์ย่อย ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งปัญหา
อุปสรรคต่าง ๆ สะท้อนผลการประเมินที่ได้ให้กับองค์กรเป็นระยะ เพื่อใช้เป็นข้อมูล
สำหรับการวางแผนปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา จากนั้นดำเนินการแก้ไขปัญหา
หรือพัฒนาต่อไป จนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้นได้รับการคลี่คลายหรือเป้าหมาย
ของการพัฒนานั้นบรรลุผลตามต้องการ (สำราญ กำจัดภัย และคณะ, 2553, หน้า 10)

การวิจัยแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการค้นหาข้อมูลร่วมกันระหว่างนักวิจัย
และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้ในการอธิบายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือองค์กรที่สนใจ
ศึกษา การวิจัยประเภทนี้ จะไม่เรียกกลุ่มเป้าหมายในการทำการวิจัยว่ากลุ่มตัวอย่าง
หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหมือนการวิจัยทั่วไป แต่จะเรียกว่า “นักวิจัยภายใน หรือนักวิจัยร่วม”
เพราะบทบาทของกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่เพียงแค่ผู้ให้ข้อมูล แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำการวิจัย

ในขณะที่นักวิจัยเอง (นักวิจัยภายนอก) ก็ไม่ใช่เพียงเป็นผู้สังเกตการณ์ภายนอกเท่านั้น แต่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยทำงานร่วมอยู่ด้วย (สำราญ กำจัดภัย และคณะ, 2553, หน้า 11)

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อความเข้าใจและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ โดยการเปลี่ยนแปลง หัวใจสำคัญ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การสะท้อนคิดที่นักวิจัยและผู้ร่วมวิจัย (Participant) ทำไปด้วยกัน ดังนั้น จึงเกิดความเข้าใจและพัฒนาการปฏิบัติร่วมกันภายใต้สถานการณ์ที่ค้นพบด้วยตัวเอง กระบวนการสะท้อนคิดเป็นทิศทางที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติ กระบวนการของวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ควรต้องมีการเสริมพลังอำนาจและนำไปสู่การให้ประชาชนรู้สึกอยู่เหนือการถูกควบคุมในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นรูปแบบของการทำความเข้าใจและปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะ ที่พบว่า มีปัญหา หรือช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ นโยบายกับการปฏิบัติ และการวิจัยกับการปฏิบัติงานจริง Stringer (2007) กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การกระทำ และวิธีการกระทำที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ในวิจัยปฏิบัติการ การเรียนรู้และการกระทำเป็นสิ่งที่ไปด้วยกัน ดังนั้น วิจัยจะไม่แยกจากการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วม มีความเท่าเทียม ทุกคนได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเท่าเทียมกัน มีอิสระ จากการถูกกดขี่ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่สามารถแสดงออกอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละคน (กมล สุตประเสริฐ, 2540, อ้างถึงใน สำราญ กำจัดภัย และคณะ 2553, หน้า 11)

ปรัชญาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิด “หลังยุคทันสมัย (Postmodern tradition) ที่การวิภาษวิธีในการสร้างความเข้าใจและมองว่า ผู้มีส่วนร่วมไม่เหมือนวัตถุ (Objectivity) และความจริงเป็นสิ่งที่มีหลาย ๆ อย่างเกิดขึ้น (Kelly, 2005; Attwood, 1997) กล่าวว่า ปรัชญาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย แนวคิดที่คนมีสิทธิในการตัดสินใจการพัฒนาและตระหนักถึงความต้องการ สำหรับการมีส่วนร่วมในการให้ความหมายของคนในท้องถิ่นในกระบวนการเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ของเขา เพื่ออยู่เหนือการถูกควบคุมหรืออำนาจ นอกจากนี้ยังนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจจะมีรูปแบบของพื้นที่สาธารณะ (Public space) ในที่ซึ่งผู้มีส่วนร่วมและนักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ของเขาสู่การผลักดันเกี่ยวกับการปกครองสังคม เศรษฐกิจและบริบทของครอบครัว ในชุมชนที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเขา นอกจากนี้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่เป็นวงจรของการสะท้อนคิดและการปฏิบัติ (Marshall & Rossman, 2006 และ Selenger, 1997)

ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมอยู่ในภาวะของสังคมเสี่ยง ทำให้เกิดปัญหาสังคมที่ทวีความรุนแรงและเป็นวิกฤติสะสมสาเหตุของปัญหาที่มีความซับซ้อน เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ทำให้แก้ไขได้ยากยิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยวิธีการแบบเดิมที่เคยใช้อาจไม่ได้ผล และบางครั้งการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้องทางอาจทำให้ปัญหานั้นเกิดผลกระทบที่ยากต่อการแก้ไขยิ่งขึ้นไปอีก การแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคม จึงจำเป็นต้องหาวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยความรู้เป็นฐานนำทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมได้ คือ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา หน่วยงานสาธารณสุขและระบบสุขภาพทั้งหมดปรับตัวในเรื่องของสุขภาพ เป็นภารกิจของทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วมปกป้องตนเองให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ส่งเสริมสุขภาพและดูแลสุขภาพตนเอง โดยมีหน่วยงานสาธารณสุขสนับสนุน การปรับเปลี่ยนเช่นนี้ต้องการองค์ความรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผล และสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องใช้การวิจัยปฏิบัติการกันอย่างแพร่หลายมากขึ้น (ศิริพร จิรวัดณ์กุล, 2555) ลักษณะเฉพาะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เป็นการเผยแพร่ความรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตของผู้ร่วมวิจัย (Crane & O'Regan, 2010) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เป็นวิจัย แต่ยังเป็นการกระทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง/พัฒนาการต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัย โดยคนในชุมชนมีความร่วมมือกับนักวิจัยตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นการออกแบบ การนำเสนอผลวิจัยและอภิปราย ผลการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีน้อยอยู่ 3 ประการ (วรรณดี สุทธิวรการ, 2557) คือ 1) การวิจัยเพื่อให้ได้ความรู้ 2) การปฏิบัติการเพื่อใช้ความรู้และสะท้อนผลการปฏิบัติที่มีที่มาจากการใช้ความรู้ และ 3) การมีส่วนร่วมที่มีความหมายของการเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลง การสร้างความรัก ความผูกพัน และความหวังในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลง 3 อย่าง คือ 1) พัฒนาจิตสำนึกอย่างมีวิจารณญาณของนักวิจัยและผู้ร่วมวิจัย 2) พัฒนาชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และ 3) เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการวิจัยที่เริ่มต้นจากคนหนึ่ง มาสู่คนที่สองและมาสู่คนที่สาม หรือตลอดจนสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับมหภาค

วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมให้ดีขึ้น ดังนั้น ผู้ที่ควรเข้าร่วม คือ คนที่เผชิญกับปัญหานั้น ๆ และมีผลกระทบมากที่สุด ซึ่งเราเรียกว่า “Participatory” จุดเด่นของวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ สามารถนำไปปฏิบัติได้ในบริบทที่ซับซ้อน กับผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน (Crane & O'Regan, 2010) การมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อสามารถสนับสนุนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และส่งเสริมให้บุคคลในกลุ่มให้สามารถปฏิบัติงานที่มีความสำคัญร่วมกันได้และสนับสนุนให้เรียนรู้ที่จะกระทำโดยตนเอง

1. ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กมล สุตประเสริฐ (2540, อ้างถึงใน สํารายณ์ กำจัดภัย และคณะ 2553, หน้า 11) ให้ทรงตระไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) หรือ PAR เป็นกระบวนการค้นคว้าแสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (กลุ่มเป้าหมาย) ทั้งในแง่ของผู้ร่วมกระบวนการวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์ของการวิจัย การใช้ PAR อย่างถูกต้องจะเกิดผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มเป้าหมาย อย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น 2) มีการกระทำมากขึ้น และ 3) มีการเผยแพร่พลังความรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น PAR จึงไม่ใช่แค่กระบวนการสืบค้นปัญหาและแก้ปัญหาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายมีการกระทำต่อปัญหาเหล่านั้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดต่อปัญหาทำให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ผลสุดท้ายกลุ่มเป้าหมายมิได้เพียงเรียนรู้การแก้ปัญหาแต่ได้เพิ่มพูนความรู้ให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่ยากไปกว่านี้

รัตนะ บัวสนธ์ (อ้างถึงใน สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2547, หน้า 43) ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานของหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนตามแนวทางที่บุคคลหลายฝ่ายซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัยทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินการวิจัย

สุภางค์ จันทวนิช (2552, หน้า 66-69) กล่าวไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการ มาผสมผสานกัน คือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึง กิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์

สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการ จนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึงวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยนับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำการวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจนสะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ โดยร่วมกันวางแผนและกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นตัวนำของการพัฒนาสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

สัญญา ยี่อราน และศิริไลซ์ วนรัตน์จิตร (2561, หน้า 291–292)

ให้ทรงคนะเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ว่าเป็นกระบวนการที่ใช้ในการผลิต การกระจายความรู้ รวมทั้งเป้าหมายของการปรับปรุงขีดความสามารถและการปฏิบัติ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริงทางสังคม ผ่านทางนักวิจัย กลุ่มผู้มีส่วนร่วม และกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมถึงประเด็นปัญหาดังแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ผลของการวิจัย การเจริญเติบโตและการพัฒนาของผู้มีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบผลลัพธ์ที่ต้องการ เพื่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรวมกลุ่ม

หรือองค์กร โดยเฉพาะในระบบสุขภาพ และนโยบาย ทางด้านสุขภาพ (Loewenson, 2014) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีความแตกต่างจากแนวทางการวิจัยอื่น ๆ ในทางสาธารณสุข เพราะมันขึ้นอยู่กับการสะท้อน การเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการ ที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงสุขภาพ และลดความไม่เท่าเทียมทางสุขภาพ ผ่านบุคคล ที่เกี่ยวข้องกันที่หันมาดำเนินการเพื่อปรับปรุงสุขภาพของตนเอง (Baum, MacDougall, & Smith, 2006)

กล่าวโดยสรุป การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือพัฒนาส่งเสริมสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น โดยอาศัย การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการวิจัยทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ขั้นตอน แรกเริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินการวิจัย

2. แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการวิจัยปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม

แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้ (ชนิษฐา กาญจนรังษินนท์, 2544)

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งอยู่ กับที่การวิจัยเริ่มต้นจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะหนึ่ง เคลื่อนที่ไปยังสถานการณ์ ที่ควรจะเป็นอนาคต ซึ่งไม่อาจทำนายได้ โดยการเคลื่อนที่ดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งจากการ เปลี่ยนแปลง เองในสถานการณ์นั้นถูกกระทบจากเหตุการณ์แวดล้อมนอกกระบวนการวิจัย และเกิดจากกระบวนการวิจัยรวมทั้งผู้ร่วมในการวิจัยเอง การเกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลง จะต้องถูกเก็บมาเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเสมอ ดังนั้น กระบวนการวิจัยจึงต้องมีลักษณะ ยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนได้ กำหนดเวลาอาจคลาดเคลื่อนไม่มีความแน่นอน สภาพปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และกิจกรรมแก้ไขปัญหาไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้

2. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีความเชื่อว่าคนทุกคนมีศักยภาพและความสามารถในการคิด และการทำงานร่วมกันเพื่อชุมชนที่ดีขึ้น ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญ เช่นเดียวกับกับภูมิปัญญาของนักวิจัย นักวิชาการ หรือนักพัฒนา และทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน ทั้งเรื่องของความรู้ความชำนาญ ทรัพยากรที่มีอยู่และจะหาได้ในอนาคตจะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกัน

3. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะต้องเริ่มจากความรู้สึกของคนที่มีปัญหาหรือความต้องการของชุมชน แล้วเคลื่อนสู่การสร้างความเข้าใจและการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองและชุมชน ทั้งในมิติของปัญญา จิตใจ และกายภาพ

4. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดในวงจร แต่เป็นการเริ่มเพื่อนำไปสู่วงจรใหม่ ซึ่งเป็นวงจรของการแสวงหาความรู้และการกระทำ โดยวงจรนี้จะดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ราบเท่าที่คนในชุมชนยังสามารถมีส่วนร่วมกันวิจัยอยู่ได้

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มีเป้าหมายการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ได้พัฒนาตนเองในการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งสามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักในปัญหาของตนเอง และเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน
2. เพื่อดำเนินการวิจัยโดยเน้นการวิเคราะห์ การเก็บรวบรวม การวิเคราะห์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยในการตัดสินใจ กำหนดปัญหา และแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยอาจร่วมกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ
3. เพื่อร่วมกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาชุมชน อีกทั้งผลักดันให้กิจกรรมทั้งหมดดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากปัญหาหรือความต้องการของชุมชน สู่การสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อชุมชนที่ดีขึ้น

3. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เนลลิว บุรีภักดี (2545, อ้างถึงใน สำราญ กำจัดภัย และคณะ, 2553, หน้า 12) บรรยายถึงรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจมีรูปแบบของการมีส่วนร่วม แบบหนึ่งแบบใดใน 3 รูปแบบ ต่อไปนี้

1. มีนักวิจัยจากภายนอกเป็นนักวิจัยหลักในระยะแรก ๆ หรือวงรอบแรก ๆ ของกระบวนการวิจัย โดยมีประชาชนในท้องถิ่น (หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กร) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วม (นักวิจัยภายใน) จนกระทั่งถึงระยะหนึ่งหรือวงจรรอบหลัง ๆ จึงค่อยถ่ายโอนความรับผิดชอบของบทบาทผู้นำของนักวิจัยหลักจากภายนอกไปยังสมาชิกในชุมชนเอง (หรือในองค์กร) โดยอาจจะมีนักวิจัยหลักหรืออาจไม่มีก็ได้

2. ไม่มีนักวิจัยหลักจากภายนอกแต่อาจมีผู้ให้คำปรึกษาคนเดียวหรือเป็นคณะผู้ให้คำปรึกษาและมีสมาชิกผู้ร่วมวิจัยจากชุมชนท้องถิ่น (หรือจากองค์กร) นั้นดำเนินการจัดรูปองค์กรคณะผู้วิจัยขึ้นเองตามที่เหมาะสมกับลักษณะปัญหาเชิงพัฒนาที่ต้องการแก้ไขของชุมชน ท้องถิ่น (หรือองค์กร)

3. รูปแบบอื่นที่ดัดแปลงหรือประยุกต์ไปจากรูปแบบในข้อ 1 และข้อ 2 เช่น ไม่เรียกนักวิจัยหลักจากภายนอกและไม่เรียกผู้ให้คำปรึกษาแต่อาจเรียกว่า ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นต้น

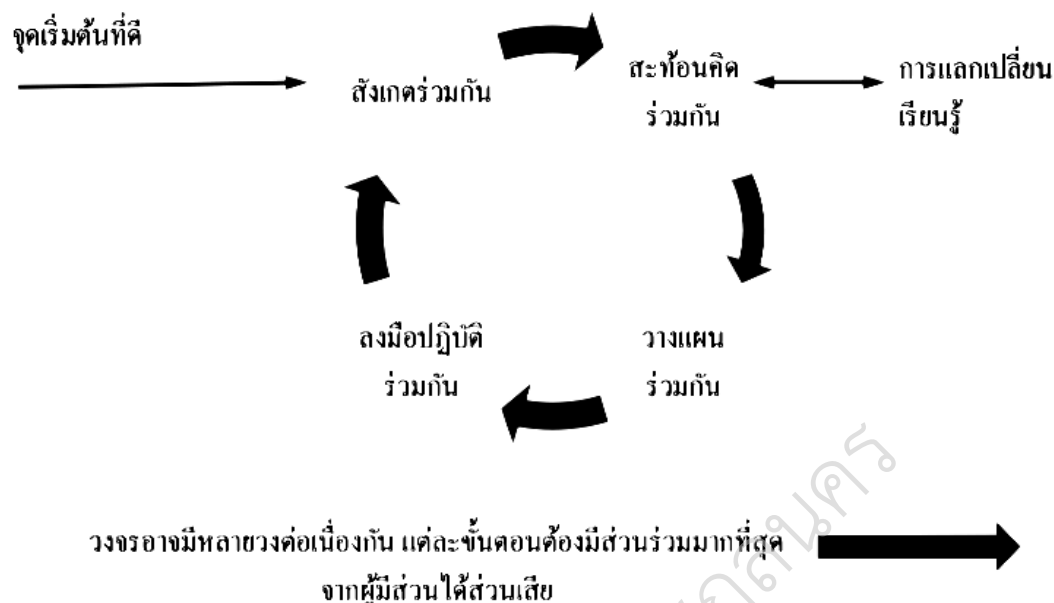
ในการวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์รูปแบบที่ 1 ที่มีนักวิจัยภายนอกเป็นนักวิจัยหลัก และมีประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วม และมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยและผู้ร่วมกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

4. ลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

รูปแบบต่าง ๆ ของงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้เขียนอย่างไรก็ตาม ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีดังนี้

4.1 PAR เป็นวงจร

วงจรของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ที่มา : Crane & O'Regan (2010)

การสังเกต (Observe) การสังเกตที่ดีต้องเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้น และพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด โดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

การสะท้อนคิด (Reflect) ขั้นตอนการสะท้อนคิด ประกอบด้วย

1. ถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าเกิดอะไรขึ้น ให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนที่มีมุมมองและการตีความที่ต่างกัน
2. พัฒนาความคิดต่าง ๆ หรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมองโดยการพูดคุยกัน การแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้ง และการนำสิ่งต่าง ๆ มาประติบัติประตอกัน

3. แลกเปลี่ยนความคิดต่าง ๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความ และการให้ความหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏ

4. คำว่า “แลกเปลี่ยน” หมายถึง การแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ ๆ อย่างไม่เป็นทางการ และความเข้าใจใหม่ ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังหมายถึง การแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยด้วยคำถาม การปฏิบัติและสิ่งค้นพบต่าง ๆ ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ การแลกเปลี่ยนยังรวมถึงการรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

การวางแผน (Plan) ประกอบด้วย

1. ตั้งคำถามที่จะต้องหาคำตอบให้ชัดเจน
2. ระบุกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทดลอง
3. การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย

1. เป็นการทำตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ
2. การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ
3. ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

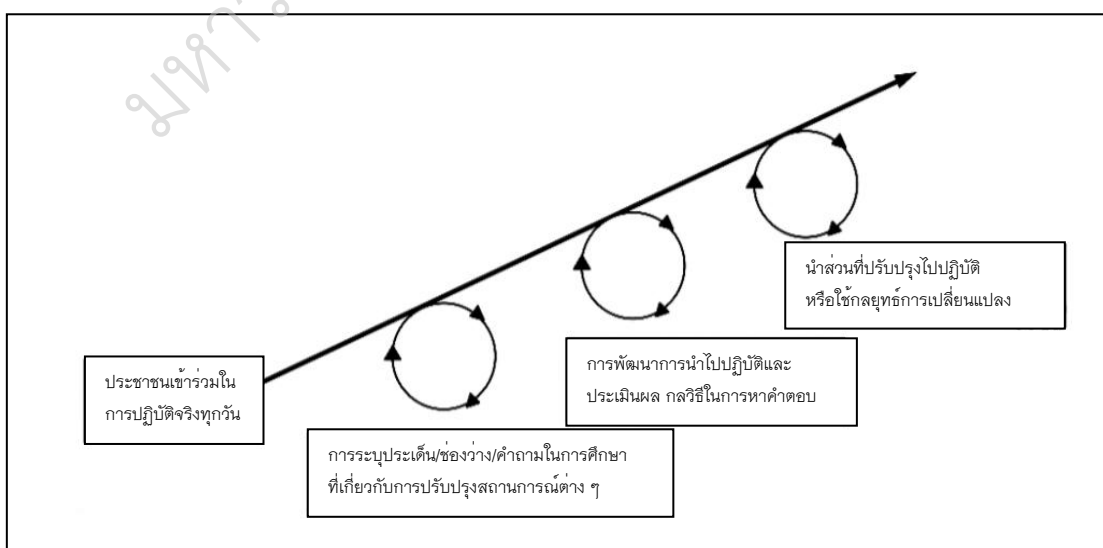
การแลกเปลี่ยน (Share) ประกอบด้วย

1. นำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม
2. เชิญชวนคนอื่น ๆ ให้สะท้อนคิดว่า แต่ละคนได้พบอะไร
3. กำหนดขอบเขตข้อสรุปของแต่ละคน และพิจารณา

สิ่งที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อวางแผนในวงจรต่อไป

Stringer (2007) ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีปรัชญาวิธีการวิจัย และวิธีปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหา มีการสะท้อนคิด และการปฏิบัติ เป็นส่วนสำคัญมาก

วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการออกแบบแนวคิดและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาและกลยุทธ์ในการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามไม่มีกลยุทธ์ใดที่เหมาะสมกับทุก ๆ บริบท แต่ต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสม ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 โมเดลพื้นฐานของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

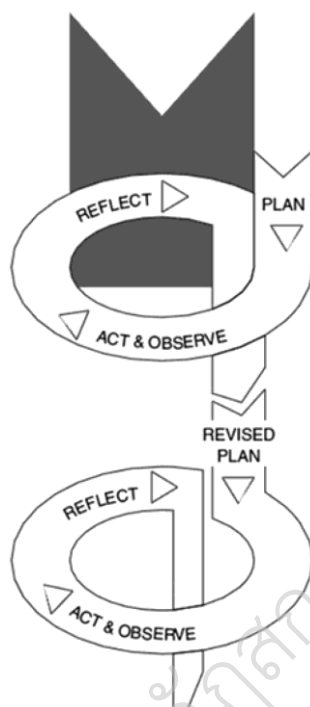
การปรับปรุงสถานการณ์ต่าง ๆ จากการปฏิบัติสู่การพัฒนา
(Crane & O'Regan, 2010)

ภาพประกอบดังกล่าวเป็นกระบวนการของวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสังเกตเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ นำข้อมูลมากำหนดหรือระบุปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติการ และประเมินผลเสมือนเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การกำหนดหรือการระบุปัญหา ข้อมูลจะถูกรวบรวมเพื่อเป็นรายละเอียดสำหรับการวินิจฉัยปัญหา และมีหลักการวางคำตอบที่เป็นไปได้จากแผนปฏิบัติการที่เกิดขึ้น ซึ่งจากขั้นตอนนี้อาจเรียกว่าเป็นการกำหนดหัวข้อการวิจัยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยได้ที่สอดคล้องกับปัญหาวิจัยที่วินิจฉัย หรือกำหนดได้จากการวางแผนปฏิบัติโดยการพิจารณาทางเลือกการปฏิบัติก่อนมีการดำเนินการ ซึ่งในการวางแผนปฏิบัติการก่อนการดำเนินการลงมือปฏิบัติ จะช่วยให้การวิจัยที่จะดำเนินการต่อไปมีแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การลงมือปฏิบัติการด้วยการเลือกแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมที่ได้ จากการวางแผนในขั้นต้น และประเมินการปฏิบัติโดยการศึกษาลำดับขั้นตอนการปฏิบัติแล้วนำแนวทางการประเมินที่เตรียมไว้มากลั่นกรองอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้ประเมินจริง นำส่วนที่ปรับปรุงไปปฏิบัติหรือใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง มีการตีความสิ่งที่ค้นพบว่ามีความสำเร็จประการใดที่เกิดจากการปฏิบัติการดังกล่าว และจะถูกนำมาประเมินใหม่อีกครั้ง

Kemmis & McTaggart (1988) ได้แสดงแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการวิจัยลักษณะ ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 วงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิด
ของ Kemmis & McTaggart

จากภาพประกอบ พบว่า กระบวนการดำเนินการวิจัยของ Kemmis & McTaggart (1988) ประกอบด้วย กิจกรรมการวิจัย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผน เพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (plan) 2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (action) 3) สังเกตการณ์ (observation) และ 4) การสะท้อนกลับ (reflect) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (re-planning) และดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการวิจัยจึงเป็นเสมือนแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง (องอาจ นัยพัฒน์, 2551) รายละเอียดของกระบวนการดำเนินการวิจัยโดยสรุปจากนักวิชาการ องอาจ นัยพัฒน์ (2551) และวีระยุทธ ชาติตะกาศ (2558) มีดังนี้

1. การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้รวมกับการระลึกถึงเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข มีการไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่จะขัดขวางความสำเร็จ ปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งเงื่อนไขอื่น ๆ

ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น การวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การปฏิบัติการ คือ การลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้และควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ ดังนั้นแผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

3. การสังเกตการณ์ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือทำไป รวมทั้งสังเกตการณ์ในส่วนของปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผน การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าว ๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

4. การสะท้อนกลับ คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกต รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคในการพัฒนาและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

4.2 PAR เป็นวิธีการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติและสะท้อนผล (Praxis) เป็นกระบวนการที่มีชีวิตขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการตัดสินใจหรือกำหนดเวลาที่แน่นอนล่วงหน้า ไม่มีการกำหนดคำถามหรือความสัมพันธ์ที่แน่นอน ผู้มีส่วนร่วมทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่การระบุปัญหา การสำรวจการวิเคราะห์ข้อมูล การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Smith, 1997) ตลอดจนกระบวนการวิจัยผู้มีส่วนร่วมเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาไปด้วยกัน (Stringer, 2007)

4.3 PAR เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบที่ส่งเสริมให้คนค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Stringer, 2007) ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้เพื่อการแก้ปัญหา (knowledge for action) ไม่ใช่ความรู้เพื่อความเข้าใจ (knowledge for understanding) เป็นความรู้ที่สร้างโดยประชาชนคนชายขอบ (popular/lay knowledge) และเขาเป็นผู้รับประโยชน์เป็นผู้ใช้ความรู้นั้นโดยตรง ดังนั้น PAR เป็นการวิจัยที่กระบวนการสร้างความรู้และการใช้ความรู้เป็นเรื่องเดียวกัน

4.4 PAR เป็นพลวัตร

กระบวนการของ PAR จะมีความยืดหยุ่นมากในแง่ของกิจกรรม เวลา และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นการยากที่จะกำหนดกิจกรรมที่ตายตัวเพราะทิศทางการวิจัย ลักษณะกิจกรรม ความสำเร็จของงานวิจัย ขึ้นกับความพร้อม และภูมิหลังของผู้ร่วมวิจัย

4.5 PAR เป็นการพัฒนา

กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนร่วมจะพัฒนาความสามารถในการคิดและทำงานด้วยกันเพื่อชีวิตที่ดีกว่า องค์ความรู้ ทักษะ และทรัพยากรต่าง ๆ จะถูกนำมาแบ่งปันในวิถีทางที่เสมอภาค ยุติธรรม ภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นธรรม

4.6 PAR เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างมีวิจารณญาณ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์อย่างแท้จริงตามธรรมชาติของสถานการณ์นั้น ๆ จึงต้องใช้การวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ อันจะนำไปสู่การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างลึกซึ้งและเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป ลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวงจรของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผน (plan) 2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (action) 3) สังเกตการณ์ (observation) และ 4) การสะท้อนกลับ (reflect) โดยในทุกขั้นตอนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่ร่วมกิจกรรม

5. วิธีการศึกษาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลายวิธี ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือประเด็นต่าง ๆ และร่วมมือกันในการสร้างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม (Gillis & Jackson, 2002; McNiff & Whitehead, 2006; Stringer & Genat, 2004) อย่างไรก็ตาม นักวิจัยมักเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธี เพื่อข้ามข้อจำกัดต่าง ๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อสามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Streubert & Carpenter, 1995) ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถาม และการสำรวจ เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) (Gillis & Jackson, 2002; Greenwood & Levin, 2001; McNiff & Whitehead, 2006) อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกลุ่มที่มีการสนทนา ระหว่างผู้ร่วมวิจัยในการรวบรวมข้อมูล ประมาณ 7-12 คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษาในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอภิปรายและกระตุ้นให้มีมุมมองต่าง ๆ (Marshall & Rossman, 2006) ตามแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการผู้มีส่วนร่วมทุกคนจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารขณะสนทนากลุ่ม (McTaggart, 1997)

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่มากพอ ผู้วิจัยจะกลายเป็นผู้ร่วมคนหนึ่งในกระบวนการสังเกตและสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ การฟัง การเห็น และประสบการณ์ที่เป็นจริงของสถานการณ์ทางสังคมของผู้มีส่วนร่วม (Marshall & Rossman, 2006) ดังนั้น นักวิจัยเป็นเสมือนผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่กิจกรรมสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและลักษณะทางกายภาพของสถานการณ์ แต่ยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมในสังคม

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่มักใช้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์ต่าง ๆ ของเขา (Stringer, 2007) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องนั้น ๆ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงความคิดของคน และจดจำคำพูดของเขา มาเขียน มากกว่าที่จะเขียนโดยใช้คำพูดของนักวิจัยเอง ผู้วิจัยศึกษาประเด็นต่าง ๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมด้วยความเคารพและให้เกียรติ (Marshall & Rossman, 2006) เป้าหมายสุดท้ายของการสัมภาษณ์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม ทั้งผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ ดังนั้น ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด คือ ผู้ที่อยู่ในการพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์ (Streubert & Carpenter, 1995)

การพัฒนาความน่าเชื่อถือได้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (trustworthy) ความน่าเชื่อถือได้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีผลกระทบและใกล้ชิดกับสถานการณ์ที่เป็นแนวทางพัฒนาร่วมกัน การมีแหล่งข้อมูลหลายแห่งและหลายวิธีการในการศึกษา การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์จากกระบวนการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่โปร่งใส มีการสะท้อนคิดอย่างวิพากษ์ มีหลายวงจรในการยืนยันให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง

การนำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยชุมชน นักวิจัยทุกคนจำเป็นต้องมีความไวและตอบสนองต่อรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ในเวลาที่ต่างกัน ของกระบวนการวิจัยอาจมีความจำเป็นสำหรับผู้วิจัยที่ต้องเป็นผู้นำในการวิเคราะห์ข้อมูล ในขณะที่สมาชิกชุมชนต้องเป็นผู้นำในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาประเด็นทางสังคมที่เขาอยู่ เนื่องจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องการความผูกพันยึดมั่นของทีมวิจัย ต้องให้การศึกษากับผู้มีส่วนร่วมและแบ่งเวลาในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ทุกกระบวนการในวงจรวิจัยสามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้

กล่าวโดยสรุป วิธีการศึกษาของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหลายวิธี ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ เป็นต้น

6. ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สัญญา ยีอราน และศิริไลซ์ วรรณรัตน์จิตร (2561, หน้า 291–292)

สำหรับกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลากหลายรูปแบบตามแนวคิดของนักวิจัย โดยเน้นกระบวนการที่สอดคล้องในระบบ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่มีลักษณะเป็นเกลียวเวียนหรือวงจรต่อเนื่องกันไป (spiral of steps) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยทั้ง 5 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย

1. การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ (Systematizing experience)

โดยอาศัยการจัดการ และการประเมินประสบการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นข้อเสนอของระเบียบวิธีการที่จะทำให้เป็นไปได้ ด้วยการทบทวนแนวปฏิบัติและแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน ประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์ตรงอย่างเหมาะสม เป็นวิธีการใหม่ในการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะสำหรับข้อเสนอใหม่และในวาระการประชุม สร้างองค์ความรู้แบบใหม่ผ่านการสะท้อนและด้านวิชาการและการปฏิบัติจริงร่วมกัน ด้วยการทบทวนเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา การจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยการทำงานโดยการรวบรวมทั้งเอกสารข้อมูลเพื่อ เริ่มต้นการจดจำ และการแพร่กระจายความคิดริเริ่มของการแข่งขันความต้านทาน การสร้างและประสบการณ์ ของรูปแบบใหม่ของการอยู่ร่วมกัน และการพัฒนาที่ทำโดยกลุ่มและการเคลื่อนไหวการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก และการสร้างความรู้ภาพรวม เริ่มต้นจากการกระทำ/ประสบการณ์ ที่ได้รับมาซึ่งเป็นไปได้ เพื่อเปิดช่องว่างสำหรับการเปรียบเทียบ การสะท้อนและการอธิบายรายละเอียดของรูปแบบความรู้ใหม่ ๆ และระเบียบวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกคนมีการใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมสำหรับสภาพแวดล้อมที่เท่าเทียมและเป็นธรรม

2. การวิเคราะห์โดยการมีส่วนร่วม และการจัดการแก้ปัญหา

(Collectively analyzing and problematizing) การจัดการวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมของความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ ปัญหาหรือสาเหตุ และทฤษฎี ด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น จากข้อมูลการจัดการประสบการณ์อย่างเป็นระบบ

3. การสะท้อนกลับและการเลือกปฏิบัติ (Reflecting on and choosing action) พิจารณาทางเลือกของปฏิบัติการและการระบุปฏิบัติการนั้น เป็นการให้ข้อมูลถึงผลการวิเคราะห์และแนวทางการจัดการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการตามกลยุทธ์หรือกลวิธี ผ่านแผนงานและโครงการในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ โดยต้องมีความยืดหยุ่นตามบริบทของชุมชน การสะท้อนกลับอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินแนวทางการปฏิบัติไว้ล่วงหน้าตามความเหมาะสม

4. การดำเนินการและการประเมินผลการปฏิบัติการ (Taking and evaluating action) เป็นการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เลือกไว้ และดำเนินการตามลำดับขั้นตอนสู่การเปลี่ยนแปลง และสิ่งสำคัญที่ต้องทำ คือ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนในตอนท้ายของแต่ละรอบและเชื่อมโยงข้อสรุปใด ๆ กับปัญหาหรือคำถามที่ตั้งไว้ จากนั้นสามารถพิจารณาผลของการดำเนินงานรอบต่อไป เพื่อให้มีเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นและพัฒนากลยุทธ์ต่อไป และปรับแต่งหรือพัฒนาคำถามใหม่ สรุปโครงการวิจัยนี้บางส่วนหรือทั้งหมด

5. การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (Systematizing learning) เรียนรู้จากกระบวนการจัดการ การตรวจสอบ การแบ่งปันความรู้ใหม่ เขียนสรุปรายงาน และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสรุปหรือเรื่องราวจากชุมชนก่อนแจกจ่าย การสร้างดีวีดีหรือวิดีโอ และการนำเสนอเอกสารร่างไปยังชุมชนก่อนที่จะจบและแจกจ่าย นอกจากนี้ยังสามารถใช้บทละคร เพลง บทกวี บทละครและผลงานศิลปะเพื่อแบ่งปันสิ่งที่ได้พบ ขึ้นอยู่กับบริบท อาจต้องมีการตีความประกอบบางอย่างเพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้ จัดการประชุมอย่างน้อยหนึ่งครั้ง สำหรับผู้มีส่วนร่วมทั้งจากองค์กรและชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผ่านทางบทสรุปหรือแผนภาพที่เปิดกว้างเพื่อชี้แจงและปรับปรุงต่อไป

สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2553, หน้า 12-14) กล่าวถึง กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 6 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

1. เลือกชุมชนเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา
2. เข้าสู่ชุมชนเพื่อหาความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างความไว้วางใจและการยอมรับในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นศึกษาปัญหาและกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ไข
ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

1. สืบหาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
2. แนะนำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักกับหลักการและแนวคิดของ PAR
3. ระบุปัญหาและจัดเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา
4. แนะนำวงจรของการวิจัย เพื่อให้รู้ว่า PAR นั้นจะนำไปสู่

การแก้ปัญหาของชุมชนโดยผ่านกระบวนการวิจัย

5. เลือกประเด็นปัญหาที่จะวิจัยจากปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน
6. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและกำหนดวิธีการหรือทางเลือก

ในการแก้ไข

7. เสนอผลการวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ไขต่อชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ๆ
ได้แก่

1. ตั้งทีมงานจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา ให้ความรู้เกี่ยวกับ

การจัดทำแผนปฏิบัติการพอสังเขป

2. จัดทำแผนปฏิบัติการแก้ปัญหตามวิธีการที่กำหนดไว้

โดยแนวทางการจัดทำแผนนั้นควรให้ครอบคลุมตามประเด็นคำถามหลัก ๆ ดังนี้ ปัญหา
ที่ต้องการแก้ไขคืออะไร คาดหวังให้เกิดผลลัพธ์อะไรบ้างกับชุมชนหลังปัญหานั้นได้รับการ
แก้ไข การที่จะบรรลุตามผลลัพธ์ที่คาดหวังนั้น ๆ จะต้องทำโครงการอะไรบ้าง ใครหรือ
กลุ่มใดเป็นผู้รับผิดชอบแต่ละโครงการ และแต่ละโครงการจะดำเนินการช่วงไหน ใช้เวลา
นานเท่าไร

3. กำหนดรายละเอียดของโครงการที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ

เช่น วัตถุประสงค์ของโครงการคืออะไร ประกอบด้วย กิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรม
มีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร ใครรับผิดชอบ มีแหล่งทุนหรือทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยป้อน
อะไรบ้าง มีแนวทางการติดตามและประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร
รวมทั้งมีการจัดทำกำหนดการหรือปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนหรือไม่

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนการติดตามและประเมินโครงการ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

1. ตั้งทีมงานติดตามและประเมินโครงการและให้ความรู้เกี่ยวกับการติดตามและประเมินโครงการพอสังเขป
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินโครงการ ระบุ ชนิดประเภท ของข้อมูลที่จะใช้ประเมินผลแหล่งข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ วิธีวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผล
3. จัดทำกำหนดการในการติดตามและประเมินผลในแต่ละกิจกรรม
4. ชี้แจงแผนการติดตามและประเมินโครงการให้ผู้รับผิดชอบโครงการทราบ

ขั้นตอนที่ 5 ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ ซึ่งการทำงานในขั้นตอนนี้ จะมีลักษณะผสมผสานกันแบบเป็นวงจรตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ PAOR กล่าวคือ P = Plan (วางแผน) A = Act (ปฏิบัติตามแผน) O = Observe (สังเกต ตรวจสอบ) และ R = Reflect (ให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น) และเมื่อโครงการ สิ้นสุดมีการประเมินผลในภาพรวม ดังนั้น ขั้นตอนนี้ จึงประกอบด้วย กิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

1. นำแผนการปฏิบัติการแก้ปัญหา หรือแผนปฏิบัติงาน ตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในโครงการ และแผนการติดตามและประเมินโครงการ (Plan) ไปปฏิบัติจริง (Act)
2. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน (Observe) และให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนปรับปรุงแก้ไขงาน หรือพัฒนาให้ดีขึ้น (Reflect) โดยทีมงานติดตามและประเมินโครงการร่วมกับกลุ่มทำงาน ของโครงการ
3. วางแผนปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนางาน (Plan) ลงมือปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้นตามแผนที่วางไว้ (Act) ดำเนินการตามวงจร PAOR ไปเรื่อย ๆ จนกว่าปัญหานั้นได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการ
4. ประเมินรวมเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

ขั้นตอนที่ 6 การเตรียมการถอนตัวและเผยแพร่ผลงาน เป็นขั้นตอนสร้างทักษะในการใช้ PAR ในชุมชน ก่อนนักวิจัยภายนอกจะถอนตัวออกจากชุมชนเป้าหมายและเผยแพร่งานวิจัย ซึ่งการถอนตัวของนักวิจัยต้องค่อยเป็นค่อยไป และจะคอยช่วยเหลือชุมชนในการใช้ PAR ในปัญหาที่ซับซ้อน มีการเยี่ยมเยียนชุมชนเป็นระยะ ๆ หรือสร้างเครือข่ายกลุ่ม PAR ในท้องถิ่นอื่น ๆ

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 82) กล่าวถึง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะก่อนทำวิจัย (Pre-Research Phase) ได้แก่
 - 1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
 - 1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยที่เข้าประชุม
 - 1.3 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase) ได้แก่
 - 2.1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกับชุมชน
 - 2.2 การฝึกอบรมทีมวิจัยท้องถิ่น
 - 2.3 การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการ PAR
- และกำหนดแนวทางแก้ไข
- 2.4 การออกแบบวิจัยและเก็บข้อมูล
- 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลต่อที่ประชุมหมู่บ้าน
3. ระยะการทำแผน (Planning Phase) ได้แก่
 - 3.1 การอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่น
 - 3.2 การกำหนดโครงการ หรือกิจกรรม
 - 3.3 การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน
 - 3.4 การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน
 - 3.5 การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล
4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase) ได้แก่
 - 4.1 การกำหนดทีมงานปฏิบัติการอาสาสมัคร
 - 4.2 การอบรมทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

5. ระยะการติดตามและประเมินผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน
(Monitoring and Evaluation Phase) ได้แก่

5.1 การจัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน
ของหมู่บ้านขึ้นมาติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะ

5.2 เสนอผลการประชุมต่อที่ประชุมหมู่บ้าน
ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2552) กล่าวถึง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
มีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย

ระยะนี้เป็นการเตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วม
ในกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็นแกนหลักของการวิจัยแบบนี้
โดยการดำเนินงานขั้นตอนนี้ มีจุดมุ่งเน้นสำคัญที่จะให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัย
ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้อง ในขั้นเตรียมการนี้
ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย กล่าวคือ

1.1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

1.2 การสำรวจ ศักยภาพชุมชน

1.3 คัดเลือกชุมชน

1.4 การเข้าสู่ชุมชน

1.5 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ

2. ระยะดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย คือ

2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

2.2 การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ

2.3 การกำหนดแผนงานโครงการและการจัดการ

2.4 การปฏิบัติตามโครงการ

3. ระยะการติดตามและประเมินผลโครงการ

ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548, หน้า 20-21) อธิบายไว้ว่า หากพิจารณา
ในรูปของกระบวนการวิจัย การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ สามารถระบุได้ตามลำดับขั้น
หรือกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ หลายขั้นตอน ซึ่งช่วยให้เห็นบทบาท

หน้าที่ของผู้เข้าร่วมการวิจัยแต่ละฝ่ายได้อย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติแล้ว กระบวนการวิจัยก็ต้องดำเนินไปโดยความร่วมมือกับทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. **ขั้นการศึกษาบริบท** ในขั้นนี้ นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อทำประชาคม โดยมีนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมและชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย
2. **ขั้นกำหนดปัญหา** ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้งอธิบายเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพ และเกิดความเข้าใจตรงกัน ส่วนนักพัฒนาทำความเข้าใจประเด็นปัญหาและมองถึงผลของการวิจัยได้อย่างชัดเจน และครอบคลุมส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ และชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น/ความต้องการ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นหรือสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาที่ประสงค์ได้นั้น ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นการที่นักวิจัยจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความรู้เห็นในบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ขั้นการกำหนดปัญหาร่วมกับชาวบ้านในชุมชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการให้เกิดผลอย่างแท้จริงก่อนจะเริ่มดำเนินงานในขั้นตอนอื่น
3. **ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย** ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจน รวมทั้งระบุด้วยว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร และอย่างไร เมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการวิจัย ส่วนนักพัฒนาจะเข้าร่วมปฏิบัติการวิจัยโดยติดตามผลการดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน และคอยตรวจสอบผลของการดำเนินงานว่ามีสิ่งใดที่ผิดพลาด หรือไม่เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมาย หรือมีสิ่งใดที่เกิดแทรกซ้อนขึ้นมาหรือไม่ โดยชาวบ้านนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมลงมือในการปฏิบัติงานวิจัยตามแผนและตรวจสอบผลว่าพึงพอใจหรือไม่
4. **ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง** รวมทั้งการแก้ไขระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานวิจัย ในขั้นนี้นักวิจัยที่มีส่วนร่วมโดยการพิจารณาหาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่าย แล้วนำมาทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยนักพัฒนาจะเข้ามีส่วนร่วมด้วยการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานวิจัยและประเมินว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เป็นต้น

และประชาชนหรือชาวบ้านจะเข้าร่วมด้วยการรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานตามที่นักวิจัยกำหนด รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่แสดงถึงความพึงพอใจและความสำเร็จของการดำเนินการวิจัย

5. ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัยและเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ นักพัฒนามีส่วนร่วมด้วยการรับทราบและตรวจสอบประเมิน ผลการวิจัยว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง โดยชาวบ้าน เข้ามีส่วนร่วมด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับ ผลของการวิจัยว่าพึงพอใจ และได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ และแสดงความคิดเห็นอื่นประกอบข้อมูลด้วยว่าเพราะเหตุใด

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในกระบวนการแสวงหาความรู้ในยุคปฏิรูประบบสุขภาพ สังคม การศึกษา และอื่น ๆ เพื่อนำสู่การเปลี่ยนแปลง/พัฒนาสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่เป็นปัญหา โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้มีส่วนร่วมวิจัยตั้งแต่สิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้วางแผนเพื่อแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติและประเมินผลตลอดทั้งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้และยังเป็นการส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วมมีความเท่าเทียม ทุกคนได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเท่าเทียมกัน มีอิสระจากการถูกกดขี่ และยกระดับคุณภาพชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ สรราณ กำจัดภัย และคณะ (2553); ชัชวาลย์ ทัดศิริ (2552); ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548) และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ และปรับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ สำราญ กัจฉัย และคณะ (2553)	ขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ ชัชวาลย์ ทัดศิษฐ์ (2552)	ขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548)	ขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ ปรีชาดี วลัยเสถียร และคณะ (2543)	การประยุกต์ขั้นตอนของ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม
1. ขั้นเตรียมการ	1. ระยะเตรียมการวิจัย	1. ขั้นการศึกษาบริบท	1. ระยะก่อนทำวิจัย (Pre-Research Phase)	1. ขั้นสร้างทีม
2. ขั้นศึกษาปัญหาและกำหนด แนวทางหรือวิธีการแก้ไข	2. ระยะดำเนินการวิจัย	2. ขั้นกำหนดปัญหา	2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase)	2. ขั้นสำรวจสถานการณ์
3. วางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา	3. ระยะการติดตามและประเมินผล โครงการ	3. ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย	3. ระยะการทำแผน (Planning Phase)	3. ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม
4. วางแผนการติดตามและประเมิน โครงการ	3. ระยะการติดตามและประเมินผล โครงการ	4. ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและ ปรับปรุง	4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase)	4. ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม 5. ขั้นติดตามและประเมินผล
5. ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้				
6. การเตรียมการถอดตัว และเผยแพร่ผลงาน			5. ระยะการติดตามและประเมินผล และประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase)	6. ขั้นสรุปทบทวน

จากตาราง 2 แสดงการประยุกต์ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเคราะห์ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ ลำราญ กำจัดภัย และคณะ (2553); ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2552); ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548) และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ซึ่งมีความหมายโดยทั่ว ๆ ไปว่าระดับความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

นเรศ จงอารี (2550, หน้า 69) กล่าวว่า การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้น

คเชนพงษ์ สุมาลย์โรจน์ (2550, หน้า 19) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ เห็นด้วยประทับใจภูมิใจ ยินดี ในสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการตนเอง ความพึงพอใจก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจความเข้าใจอันดีต่อกัน ความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

วิวัฒน์ หล่อพัฒนเกษม (2550, หน้า 10) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก หรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ความนิยม และประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลได้รับ และจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป

ชุตติมา แพนกุดเรือ (2556, หน้า 23) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดี ซึ่งเป็นไปในทางบวก หรือเป็นไปตามความคาดหวัง หรือมากกว่าที่คาดหวัง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ หรือเกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน หรือการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ

โสภิตา วรจักร (2556, หน้า 15) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ออกมาจากจิตที่มีต่อการทำงานในทางบวก เช่น ความรู้สึกชอบ เต็มใจ ยอมรับ อยากที่จะทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

กรรณิการ์ รุจิวรโชติ (2563, หน้า 7) กล่าวว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรมเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้ นอกจากนี้ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเกิดขึ้นจากความคาดหวัง หรือเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลได้ ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามค่านิยมและประสบการณ์ของตัวบุคคล

พัฒนา พรหมณี, ยุพิน พิทยาวัฒนชัย และจิระศักดิ์ ทัพพา (2563, หน้า 61) กล่าวว่า ความพึงพอใจมีความสำคัญต่อบุคคล ต่องานและหน่วยงาน ทำให้เป็นสุข เกิดแรงจูงใจและกำลังใจที่ดี มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ทำให้ระบบงานดำเนินไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย และหน่วยงานมีบรรยากาศและภาพลักษณ์ที่ดี อีกทั้งช่วยให้เกิดความรักความสามัคคีมีพลังผลักดันให้หน่วยงานเจริญก้าวหน้าที่สำคัญที่สุด ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจในระดับสูงสุด

Applewhite (1965, p. 8) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความหมายกว้างรวมไปถึงความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วยการมีความสุขในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่เข้ากันได้ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน

Good (1973, p. 161) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากระดับความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน จากการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับ “ความพึงพอใจ” ของสจ๊วต ออสแคมป์ (ธัญญารัตน์ บุญต่อ, 2552, หน้า 41) พบว่า ความพึงพอใจ มีความหมายอยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะการณ์ที่ผลปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นไปตาม หรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

จากความหมาย 3 นัย จะเห็นได้ว่านำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจในงาน 3 ทฤษฎีที่สำคัญ คือ นัยแรก อยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theories) นัยที่ 2 อยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) และนัยที่ 3 จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories) อารี พันธุ์มณี (2557, อ้างถึงใน ธัญญรัตน์ บุญต่อ, 2552, หน้า 41) อธิบายทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ดังนี้

1) ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) คณาจารย์จากภาควิชา จิตวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัวในเรื่องแรงจูงใจไว้ว่า ในสมัยโบราณเชื่อกันว่ามูลเหตุสำคัญของมนุษย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจก็เพราะมนุษย์ต้องการหาความสุข ส่วนตัวและพยายามหลีกเลี่ยงจากความเจ็บปวด

2) ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinctual Theory) สัญชาตญาณ เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด ซึ่งทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

3) ทฤษฎีการมีเหตุผล (Cognitive Theory) ทฤษฎีหลักการมีเหตุผล เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ เพราะบุคคลทุกคนมักจะมีสติตั้งใจจริง นอกจากนั้นทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าบุคคลมีอิสระที่จะกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผล และสามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่าง ๆ ได้ มีความรู้สึกว่าตนต้องทำอะไร บรรณาสังเดและควรต้องตัดสินใจออกมาในลักษณะใด

4) ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) โดยปกติพฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลนั้น จะมีส่วนสัมพันธ์กับแรงขับภายในของแต่ละบุคคล แรงขับภายในแต่ละบุคคลนั้นเป็นภาวะความตึงเครียดที่ได้แสดงออกไป แรงขับทุติยภูมิเป็นแรงขับ

ที่เกิดจากความต้องการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีผลทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป อันเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่สะสมไว้ในแต่ละบุคคล

5) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Theory of Need Gratification)

เป็นทฤษฎีของอับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ซึ่งกล่าวไว้ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความต้องการที่จะสนองตอบความต้องการให้กับตนเองทั้งสิ้น และความต้องการของมนุษย์นี้มีมากมายหลายอย่างด้วยกัน โดยที่มนุษย์จะต้องมีความต้องการในขั้นสูง ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ แต่ความต้องการในขั้นนั้น ๆ ต้องได้รับการตอบสนองอย่างพึงพอใจเสียก่อน

กล่าวโดยสรุป แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ เป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ประกอบด้วย ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinctual Theory) ทฤษฎีการมีเหตุผล (Cognitive Theory) ทฤษฎีแรงขับ (Drive Theory) และทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Theory of Need Gratification) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากความรู้สึกพึงพอใจ

2. ความสำคัญของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้งานสำเร็จ เป็นความรู้สึกที่บุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบสิ่งเร้าแตกต่าง ๆ ออกไป บุคคลจะมีความพึงพอใจมากหรือน้อย เกี่ยวกับสิ่งใดนั้น บุคคลรอบข้างมีอิทธิพลอย่างยิ่ง ความพอใจของบุคคลมีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนรอบข้าง ความพึงพอใจมีแหล่งที่เกิดขึ้น 4 ประการ (พรณี ช.เจนจิต, 2545, หน้า 28) คือ

1. การอบรมแต่เล็ก ๆ เป็นไปในลักษณะค่อย ๆ ดุดัดปรับการเลียนแบบของพ่อกับแม่และคนข้างเคียง ไม่ต้องมีใครมาสอน

2. ประสบการณ์ของบุคคล

3. การรับถ่ายทอดจากความพึงพอใจที่มีอยู่แล้ว

4. สื่อมวลชน

อรรถกิจ กรณ์ทอง (2545, หน้า 16) กล่าวว่า เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการขึ้นก็กำหนดเป้าหมายหลายอย่าง เพื่อสร้างความพึงพอใจตามความต้องการของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัย ดังนี้

1. วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

2. ความสามารถทางร่างกาย

3. ประสบการณ์

4. สิ่งแวดล้อมและสภาพทางสังคม

สุริยา พุฒพวง (2547, หน้า 3) กล่าวว่า การที่บุคคลมีความพึงพอใจต่อสิ่งใดนั้น จะมีผลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ต่องาน ชยันติดตามผลงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ
2. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
3. มีความสามัคคีน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่แตกแยกเป็นก๊ก เป็นเหล่า
4. ไม่ขาดหรือหยุดงานโดยไม่จำเป็น มีความสบายใจที่ทำงาน

และอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมงาน

อินทรา เพ็งแก้ว (2548, หน้า 12) ได้ศึกษาทัศนคติของนักวิชาการ และได้ประมวลความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยสรุปไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. ความพึงพอใจ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงาน
2. ความพึงพอใจ เสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจอันดีต่อกัน และต่อองค์การหรือหน่วยงาน
3. ความพึงพอใจ เสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน
4. ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและมีการรวมพลังเพื่อกำจัดปัญหาในองค์การร่วมกัน
5. ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อหนุนกฎระเบียบข้อบังคับสามารถใช้บังคับควบคุมความประพฤติของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดี
6. ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น และความศรัทธาในองค์การที่ร่วมมือกันปฏิบัติงาน
7. ความพึงพอใจ ช่วยเกื้อหนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ

เสถียร เหลืองอร่าม (2549, หน้า 88) กล่าวว่า ความพึงพอใจของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อหนุนต่องานและองค์การได้ 7 ประการ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

2. สร้างความจงรักภักดี มีสัจย์ต่อหมู่คณะและองค์การ
 3. เกื้อหนุนให้ระเบียบข้อบังคับเกิดผล ในด้านการควบคุมประพฤติ
กรรมการกระทำของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ปฏิบัติตนในกรอบระเบียบวินัย และมีศีลธรรม
อันดีงาม
 4. สร้างสามัคคีธรรมในหมู่ และก่อให้เกิดพลังร่วมในหมู่คณะ ทำให้เกิด
พลังสามัคคีดังที่ว่า สังฆัสสะ สามัคคี อันสามารถจะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายขององค์การได้
 5. เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างบุคคลในองค์การ กับนโยบาย
และวัตถุประสงค์ขององค์การ
 6. เกื้อหนุนและจูงใจให้สมาชิก ของหมู่คณะและองค์การ เกิดความคิด
สร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ ขององค์การ
 7. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์การที่ปฏิบัติงานอยู่
- นอกจากนี้ พอร์เตอร์ (Porter, 1981, p. 1) กล่าวว่า ความพึงพอใจ
ต่อการทำงานในแง่ที่ว่าบุคคลจะเกิดความพึงพอใจได้ ก็ต่อเมื่อประเมินแล้วงานนั้น ๆ
จะนำผลตอบแทนมาให้ ซึ่งบุคคลได้มีการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าแล้วว่า คุณค่าของสิ่งที่ได้รับ
เป็นเช่นไร บุคคลจึงเลือกเอางานที่น่าพอใจเหล่านั้นมาให้
- กล่าวโดยสรุป ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน
เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การหรือหน่วยงาน เสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจ
อันดีต่อกัน และต่อองค์การหรือหน่วยงาน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์การ
ที่ปฏิบัติงานอยู่ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจการต่าง ๆ ขององค์การ

3. องค์ประกอบของความพึงพอใจ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2547, หน้า 98) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ทำให้
ความพึงพอใจของคนในองค์การดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 6 ประการ ดังนี้

1. หน่วยงานที่มีการนิเทศ ใกล้เคียงรวดเร็ว เพียงพอและทั่วถึงหรือไม่
2. คนงานมีความพึงพอใจและภาคภูมิใจในงานที่ตนทำหรือไม่
3. คนงานมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันหรือไม่
4. มีวัตถุประสงค์ของหน่วยงานเป็นที่พึงพอใจหรือไม่ ทุกคนยอมรับหรือไม่
5. มีค่าตอบแทนและรางวัลต่าง ๆ ที่คนงานได้รับมีความเหมาะสม
เพียงใดทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
6. สุขภาพทางกายและจิตใจโดยทั่วไปของคนงานเป็นอย่างไร

Cooper (1985, pp. 31–33) ได้กล่าวถึง ความต้องการที่เป็นสิ่งจูงใจให้มนุษย์ เกิดความพึงพอใจในการทำงาน แบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ คือ

1. ทำงานที่ตนสนใจ
2. มีเงินเดือนและค่าจ้างที่ยุติธรรม
3. มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
4. สภาพการทำงานที่ดี รวมทั้งชั่วโมงการทำงานและสถานที่ที่เหมาะสม
5. ความสะดวกในการไปกลับ รวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ
6. การทำงานร่วมกับผู้บังคับบัญชา ที่เข้าใจการควบคุม การปกครอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นคนที่ยกย่องนับถือ

Ghiselli, & Brown (1992, pp. 430–433) มีความเห็นว่าองค์ประกอบ ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานมี 5 องค์ประกอบ คือ

1. ระดับอาชีพ ถ้าอาชีพอยู่ในสถานะสูง หรือระดับสูงเป็นที่นิยมนับถือ ของคนทั่วไปจะเป็นที่พอใจของผู้ประกอบอาชีพนั้น
2. สภาพการทำงาน ถ้ามีสภาพสะดวกสบายเหมาะแก่การปฏิบัติก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความพึงพอใจในงานนั้น
3. ระดับอายุ
4. รายได้ ได้แก่ จำนวนรายได้ประจำ และรายได้ตอบแทนพิเศษ
5. คุณภาพของการปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับการเอาใจใส่ต่อการเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา

Lock (1976, p. 132) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานที่ได้ทำการศึกษาวิจัย ในปี ค.ศ. 1976 ไว้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ตัวงาน (Work) ได้แก่ ความน่าสนใจในตัวงาน ความแปลกของงาน โอกาสเรียนรู้หรือศึกษางาน ปริมาณงาน โอกาสที่จะทำงานนั้นสำเร็จ และการควบคุมการทำงานและวิธีการทำงาน
2. เงินเดือน (Money) ได้แก่ จำนวนเงินที่ได้รับความยุติธรรม และความทัดเทียมกันของรายได้ และวิธีการจ่ายเงินขององค์การ
3. การเลื่อนตำแหน่ง (Promotions) ได้แก่ โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ความยุติธรรมในการเลื่อนตำแหน่งขององค์การ และหลักในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง

4. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) ได้แก่ การได้รับการยกย่องชมเชยในผลสำเร็จของงาน การกล่าววิจารณ์การทำงาน และความเชื่อถือในผลงาน

5. ผลประโยชน์เกื้อกูล (Benefits) ได้แก่ การบำเหน็จบำนาญทดแทนการให้สวัสดิการรักษายาบาล การให้วันหยุดงาน และการได้รับค่าใช้จ่ายระหว่างเวลาพักผ่อน

6. สภาพการทำงาน (Working condition) ได้แก่ ชั่วโมงการทำงาน ช่วงเวลาพักเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ ที่ตั้งและรูปแบบการก่อสร้างของอาคารสถานที่ทำงาน

7. การนิเทศงาน (Supervision) ได้แก่ การได้รับความเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อมีทักษะในการนิเทศงานของผู้บริหาร

8. เพื่อนร่วมงาน (Co-workers) ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านความรู้ความสามารถ และมีมิตรภาพอันดีต่อกันของเพื่อนร่วมงาน

9. บริษัทและการบริหารงาน (Company and management) ได้แก่ ความเอาใจใส่บุคลากรในองค์การ เงินเดือน และนโยบายในการบริหารงานขององค์กร

Milton (1984, p. 159) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีต่อการพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะของงาน (Work) หมายถึง ความน่าสนใจภายในของงาน ความแปลกใหม่ของงาน โอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับงาน ปริมาณงาน โอกาสที่งานจะสำเร็จงานที่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถ

2. เงินเดือน (Money) หมายถึง จำนวนเงินที่ได้รับความยุติธรรม หรือความเท่าเทียมกันของรายได้วิธีการจ่ายเงิน

3. การเลื่อนตำแหน่งการงาน (Promotions) หมายถึง โอกาสในการที่จะเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ความยุติธรรมในการเลื่อนตำแหน่ง

4. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยกย่องและการชมเชยในผลสำเร็จของงาน การวิพากษ์การทำงาน ความเชื่อถือในผลงาน

5. ผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง บำเหน็จบำนาญ ค่ารักษายาบาล สวัสดิการ วันหยุด

6. สภาพการทำงาน (Working conditions) หมายถึง ชั่วโมงการทำงาน การขอยุติพัก วัสดุอุปกรณ์ บรรยากาศในการทำงาน สถานที่ตั้ง สิ่งอำนวยความสะดวกทางกาย

7. การนิเทศงาน (Supervision) หมายถึง รูปแบบของการนิเทศติดตาม ความมีมนุษยสัมพันธ์ในการนิเทศงาน และทักษะทางการบริหารของผู้นิเทศ

8. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Co-workers) เช่น การยอมรับ การยกย่องนับถือ การช่วยเหลือและความมีไมตรีต่อกัน

9. บริษัทและการจัดการ (Company and management) ได้แก่ การดูแล ลูกจ้าง การจ่ายค่าตอบแทน และการบริหารงาน

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบที่มีต่อการพึงพอใจ ประกอบด้วย ระดับอาชีพ สภาพการทำงาน ระดับอายุ รายได้ คุณภาพของการปกครองบังคับบัญชา การได้รับการยอมรับนับถือผลประโยชน์เกื้อกูล การนิเทศงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

4. ลักษณะและวิธีการประเมินความพึงพอใจ

จากการศึกษาที่ผ่านมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความพึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิดจากแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพลังภายในผลักดันให้เกิดความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ยินดี ไม่ยินดี เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังที่เกิดจากการประมาณค่า อันเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์จากการกระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา การประเมินความพึงพอใจเป็นการประเมินค่าความรู้สึกไปในทางที่พอใจและไม่พอใจในเชิงปริมาณ (Magnitude) ซึ่ง พัฒนา พรหมณี และคณะ (2563, หน้า 62-63) ได้นำเสนอไว้ ดังนี้

1. ลักษณะของการประเมินความพึงพอใจมี ดังนี้

1.1 การประเมินความพึงพอใจด้านความรู้สึก เป็นลักษณะการประเมินทางความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลตามองค์ประกอบทางความรู้สึก ได้แก่ ความรู้สึกทางบวกเป็นความชอบ พอใจ และความรู้สึกทางลบเป็นความไม่ชอบ ไม่พอใจ กล่าว รังเกียจ

1.2 การประเมินความพึงพอใจด้านความคิด เป็นการประเมินการรับรู้ของบุคคลและวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับที่เกิดเป็นความรู้ ความคิด เกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่มาของทัศนคติออกมากกว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ที่เกิดจากการประมวผลของสมอง

1.3 การวัดความพึงพอใจในด้านพฤติกรรม เป็นการวัดความพร้อมที่จะกระทำหรือพร้อมที่จะตอบสนองที่มาของพฤติกรรม

2. วิธีประเมินความพึงพอใจ มีดังนี้

2.1 การสังเกต เป็นวิธีการสำหรับใช้ตรวจสอบบุคคลอื่นโดยสังเกตพฤติกรรมและจดบันทึกความพึงพอใจ ที่บุคคลแสดงออกมาในประเด็นที่ต้องการประเมิน อย่างมีแบบแผน โดยผู้สังเกตจะไม่มีปฏิสัมพันธ์หรือมีส่วนร่วมกับผู้ถูกสังเกต จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปและตีความตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่และเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายที่ใช้สำหรับการศึกษาในกรณีศึกษาเท่านั้น

2.2 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้ประเมินจะต้องพูดคุยกับบุคคลนั้น ๆ โดยตรง มีการเตรียมแผนล่วงหน้า เป็นการถามให้ตอบปากเปล่า แต่อาจไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากผู้ตอบ เนื่องจากผู้ตอบอาจรู้สึกไม่อิสระในการตอบ หรือไม่คุ้นเคยกับผู้ถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ควรเตรียมตัวให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ควรลงพื้นที่เพื่อทำความคุ้นเคยก่อนให้เกิดความสนิทสนมและความไว้วางใจ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

2.3 การใช้แบบสอบถามประมาณค่า เป็นการประเมินโดยใช้เครื่องมือที่เป็นการสร้างประโยคข้อความต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อความทางบวก และข้อความทางลบ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการประเมิน โดยให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับข้อความแต่ละข้อนั้น โดยใช้มาตราประเมินแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวก สามารถเก็บข้อมูลได้รวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป ลักษณะและวิธีการประเมินความพึงพอใจ เป็นการประเมินด้านความรู้สึก ด้านความคิด ด้านพฤติกรรม โดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถามประมาณค่า ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความพึงพอใจ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเป้าหมาย

โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ตั้งอยู่บ้านศรีเวินชัย เลขที่ 153 หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม รหัสไปรษณีย์ 48150 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 อาณาเขตติดต่อของโรงเรียนมีพื้นที่ติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านดอนเตย

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านขามเปี้ย บ้านปากยาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านสามผง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านหม่มน

โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2483 ที่วัดพระเนาว์ ครูใหญ่คนแรก คือ นายเพชร เหมือนงูเหลือม เปิดทำการสอนชั้น ป.1-ป.4 ใช้ศาลาวัดพระเนาว์เป็นที่ทำการสอน ปี พ.ศ. 2492 มีครูย้ายมาทำการสอน 1 คน คือ นางอำนวย พูลศิลป์ ปี พ.ศ. 2498 ครูและประชาชนได้จับจองที่ดิน 20 ไร่ 87 ตารางวา เพื่อปลูกสร้างอาคารเรียนใหม่ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยได้ก่อตั้งมาแล้ว 82 ปี ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอน 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ระดับอนุบาล 2, 3 และการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู 5 คน นักเรียน 182 คน มีวิสัยทัศน์ คือ “พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมล้นในความเป็นไทยและมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญและประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน” มีคำขวัญโรงเรียน คือ “ศึกษาดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยโรงเรียนได้กำหนดพันธกิจ (Mission) ไว้ดังนี้

1. พัฒนาการการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานความเป็นไทยตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและหลักธรรมาภิบาล
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร
4. จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

5. ส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือจากชุมชน องค์การภายนอก และเครือข่ายร่วมพัฒนา

โรงเรียนมีเป้าประสงค์ข้อที่ 1 นักเรียนมีคุณธรรม มีความรู้และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายการให้บริการข้อที่ 5 สถานศึกษา มีหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเป้าหมายเชิงคุณภาพ ข้อที่ 1 ครูและนักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูทักท้วงที่ ชยันหมั่นเพียร มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลา และมีจุดเน้นข้อที่ 1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม เน้นให้มีความซื่อสัตย์ ความกตัญญูทักท้วงที่ มีความขยัน หมั่นเพียร มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลา และมีสัมมาคารวะ ส่วนบริบทด้านชุมชนบ้านศรีเวินชัย มีประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน คือ เมื่อปีพุทธศักราช 2547 มีราษฎรจากหมู่บ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม จำนวน 7 ครอบครัว นำโดยนันทะ นะคะจัด หลวงกำจัด พ่อเฒ่าสามารถ และพ่อเฒ่าหุนปาน ได้พากันเข้ามาหักล้างถางพง เพื่อทำนาปลูกข้าว ในที่ดอนด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านสามผง ระยะทางออกไปราว 3 กิโลเมตร บริเวณดงพระเนาว์ ซึ่งเป็นดงป่าขนาดใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร มีพันธุ์ไม้เนื้อใหญ่ ขึ้นปกคลุมอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีสัตว์ป่านานาชนิดอยู่อาศัยอย่างอุดมสมบูรณ์ ด้วยการที่มีดงป่าขนาดใหญ่ขึ้นปกคลุม จึงทำให้อากาศบริเวณดงพระเนาว์ มีความร่มรื่น และเย็นเป็นพิเศษ ด้วยความเชื่อที่เล่าต่อกันมาว่าป่าดงพระเนาว์เป็นป่าดงที่ศักดิ์สิทธิ์ มีเทพารักษ์อยู่อาศัย โดยเฉพาะพระเนาว์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปโบราณ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ และนับถือ เพราะเชื่อกันว่าเวลาบ่นบานขอพรจะประสบความสำเร็จ ทำมาค้าขึ้น และเป็นเครื่องพึ่งทางใจให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ อยู่เสมอ และเนื่องด้วยความศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้ไม่มีใครเข้ามาล่าสัตว์บริเวณป่าดงพระเนาว์ เข้าใจว่าดงแห่งนี้คงเคยเป็นบ้านเมืองที่เจริญคราวหนึ่ง เพราะได้พบซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างอยู่ 2 แห่ง พอสันนิษฐานได้ว่าคงเป็นโบสถ์ในพระพุทธศาสนา แห่งหนึ่งพบที่วัดพระเนาว์ และอีกแห่งหนึ่งนั้นอยู่บริเวณวัดศรีวิชัยในปัจจุบันบ้านดงพระเนาว์ เปลี่ยนชื่อเรียกอย่างทางการว่า “บ้านศรีเวินชัย” ราวปีพุทธศักราช 2440 โดยตั้งชื่อเอาตามที่ตั้งที่อยู่ใกล้ค้ำน้ำกว้าง ไหลโค้งเป็นวงเวียน บริเวณวังพระเนาว์ เพื่อให้เป็นสิริมงคล และเป็นโชคชัยว่า “ศรีเวินชัย” อีกนัยหนึ่งเข้าใจว่าเป็นถิ่นที่รวมของดีและคนดี คือ “ศรีเวินชัย” ได้แก่ ไหลเวินมารวมกัน โดยมีนายนันทะ นะคะจัด เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ปัจจุบันมีนายพูลศักดิ์ พูลศิลป์ เป็นผู้ใหญ่บ้านศรีเวินชัย หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม มีพื้นที่รวม 4,500 ไร่ หมู่บ้านอยู่

ห่างจากตัวอำเภอ 28 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัด 95 กิโลเมตร บ้านศรีเวินชัย หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ทำนาปี นาปรัง และพื้นที่บางส่วนเป็นแหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำสงคราม ประชาชนทุกครัวเรือนนับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง พระสงฆ์ 3 รูป ยึดถือประเพณีที่สำคัญ และสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีต 12 คองสิบสี่ ซึ่งชุมชนจัดให้มีขึ้นทุกปี เช่น ประเพณี บุญเพรสสันดร บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกฐิน เป็นต้น ประชาชนในหมู่บ้านได้สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อ โหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์เด่นของหมู่บ้าน คือ ผ้าฝ้ายมัดหมี่ และผ้าขาวม้า บ้านศรีเวินชัย หมู่ที่ 6 พัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่ เป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ดำเนินการเองได้ร้อยละ 90 ของครัวเรือน ในหมู่บ้านมีการปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค โดยในปี 2563 บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (หมู่บ้าน อยู่เย็น) จังหวัดนครพนม ประจำปี 2563 นอกจากนี้โรงเรียนได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งสรุปผลได้ ดังนี้

จุดแข็ง (Strength: S)

1. ด้านโครงสร้างนโยบาย (S1) โรงเรียนกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้ได้รับความร่วมมือด้วยดี
2. ด้านผลผลิตและบริการ (S2) นักเรียนมีความรู้เหมาะสมกับวัยทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข
3. ด้านบุคลากร (M1) โรงเรียนมีอัตรากำลังครูไม่เพียงพอ แต่ทางโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแม้ว่าครูจะไม่ครบชั้นก็ตาม
4. ด้านประสิทธิภาพการเงิน (M2) โรงเรียนมีแผนการเบิกจ่ายงบประมาณและใช้จ่ายตรงตามแผนการเบิกจ่ายและตรงตามระเบียบของทางราชการ
5. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ (M3) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยระเบียบพัสดุฯ

จุดอ่อน (Weak: W)

1. ด้านโครงสร้างนโยบาย (S1) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจชัดเจนแต่นำไปปฏิบัติยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร และไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
2. ด้านผลผลิตและบริการ (S2) นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม
3. ด้านบุคลากร (M1) บุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ ทำให้นักเรียนขาดโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
4. ด้านประสิทธิภาพการเงิน (M2) งบประมาณไม่เพียงพอทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง
5. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ (M3) วัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ไม่เพียงพอต่อความต้องการและความจำเป็นในการจัดการศึกษา
6. ด้านการบริหารจัดการ (M4) การนำแผนปฏิบัติงานไปใช้ยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

โอกาส (Opportunity: O)

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นส่งผลให้นักเรียนมีแบบอย่างที่ดี
2. ด้านเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีความต้องการบริโภคเทคโนโลยี ส่งผลให้โรงเรียนต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ
3. ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนอื่นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ดี
4. ด้านกฎหมายและการเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลสามผงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรค (Threat: T)

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมลดน้อยลง
2. ด้านเทคโนโลยี ชุมชนไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ขาดการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีแก่สถานศึกษา

3. ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีรายได้น้อย มีผลกระทบต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา

4. ด้านกฎหมายและการเมือง คนในชุมชนมีความรู้ในเรื่องการเมืองท้องถิ่นน้อย ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างไม่เต็มศักยภาพ

ผลจากการประเมินสภาพดังกล่าว พบว่า ปัจจัยภายนอกมีโอกาสมากกว่าอุปสรรค และปัจจัยภายในมีจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง ดังนั้น สภาพของโรงเรียนจึงมีความโน้มเอียงไปตำแหน่งที่ค่อนข้าง “เอื้อแต่อ่อน”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ยุพิน อินตะวงศ์ (2555, หน้า 88-92) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมพอเพียง ระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมาย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโทกหัวช้าง ปีการศึกษา 2554 จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง เอกสารประกอบหลักสูตร (แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร) แบบทดสอบผลการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และแบบประเมินพฤติกรรมพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสร้างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงสร้าง 6 หน่วยการเรียนรู้ คือ (1) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (2) การวิเคราะห์ตนเอง (3) กิณสิ่งที่ปลูกปลูกลีที่กิน (4) กิณอาหารเป็นยา (5) การทำน้ำยาเอนกประสงค์ และ (6) โครงการงานชีวิตพอเพียง 2) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 12.08 และ 24.31 คะแนน ตามลำดับ 3) พฤติกรรมพอเพียง หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ ร้อยละ 68.61 และร้อยละ 96.03 ตามลำดับ

ชัยวัฒน์ หงษ์สวรรค์ (2559, หน้า 106–115) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบึงโขงหลงวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย

- 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนามีประสิทธิภาพ 88.72/89.86 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$)

ชนิตพร ทศคร (2560, หน้า 149–153) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การจัดสวนในภาชนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การจัดสวนในภาชนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) ศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 4) ศึกษาทักษะปฏิบัติงานการจัดสวนในภาชนะของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม 5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 โรงเรียนธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 33 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม โดยการใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Cluster Random Sampling) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การจัดสวนในภาชนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่สร้างขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด

สามารถนำไปใช้ได้ 2) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การจัดสวนในภาชนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.38/86.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 3) นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเพิ่มเติม มีทักษะการปฏิบัติงานการจัดสวน ในภาชนะ มีค่าอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 5) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อรอนงค์ ตุ่มนาค (2562, หน้า 89–94) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านปัจจัย 4 ของตนเอง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัจจัย 4 ของตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อศึกษาผล การใช้ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเกาะคา (น้ำตาล อนุเคราะห์) ที่เข้าเรียนโดยสมัครใจ จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัจจัย 4 ของตนเอง และเอกสาร ประกอบหลักสูตร แบบทดสอบวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test dependent ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัจจัย 4 ของตนเอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 1) หลักการ ของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) คำอธิบายรายวิชา 4) โครงสร้างเนื้อหา ของหลักสูตร/จำนวนชั่วโมงเวลาที่ใช้ในหลักสูตร 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 6) การวัดและประเมินผล มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก คุณภาพของหลักสูตร ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตร คือ คู่มือสำหรับ ครูและแผนการจัดการเรียนการสอน คุณภาพของเอกสารประกอบหลักสูตรในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 16.41 และ 25.03 ตามลำดับ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ดิฐภัทร บวรชัย (2555, หน้า 236–242) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา หลักสูตรเสริมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริม

การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียน
สังกัดกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูล
พื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม มี 3 ขั้น คือ
ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นที่ 2
การสัมภาษณ์และตอบแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลผลการสำรวจ
สภาพปัญหา ยาเสพติดจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน พบว่า
มีนักเรียนเสพยาเสพติดประเภทบุหรี่ย้อยละ 33.80, 32.50, 29.40 ดิ่มสุรา ร้อยละ 26.80,
29.10, 31.30 พื้นที่รอบ ๆ โรงเรียนมีการเสพยาเสพติด ร้อยละ 32.40, 36.90, 34.10
พื้นที่รอบ ๆ โรงเรียนมีการจำหน่ายยาเสพติด ร้อยละ 29.60, 24.50, 27.90 มีสถานบันเทิง
ใกล้โรงเรียน ร้อยละ 23.90, 22.20, 23.50 ผู้บริหารและครูเคยมีผู้ปกครองมาปรึกษา
เรื่องลูกสูบบุหรี่ ดิ่มสุรา เสพยาเสพติด ร้อยละ 35.20, 43 ทักษะชีวิตที่ต้องการพัฒนา
มากที่สุด คือ การควบคุมตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นหลักสูตร
เสริมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริม
โดยการนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาใช้สร้างหลักสูตรเสริมมี 3 ขั้น คือ
ขั้นที่ 1 การสร้างโครงร่างของหลักสูตรเสริม ขั้นที่ 2 การตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร
เสริมโดยการจัดกลุ่มสนทนา ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาได้ข้อสรุปว่าร่างหลักสูตร
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบ
ของหลักสูตร พบว่า อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ ขั้นที่ 3
การปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมตามคำแนะนำ
ของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงนำหลักสูตรเสริมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3
การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมมี 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การนำหลักสูตรเสริมไป
ใช้ในโรงเรียน ขั้นที่ 2 การประเมินการใช้หลักสูตรเสริม ขั้นที่ 3 การประเมินความพึงพอใจ
ต่อการให้หลักสูตรเสริม ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม พบว่า
ด้านระดับความรู้ คะแนนระดับความรู้ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 12.83
คะแนน ระดับความรู้หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 20.53 ด้านเจตคติ คะแนน
การประเมินด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินด้านประสิทธิภาพ
ของหลักสูตรเสริม โดยใช้เกณฑ์ E_1/E_2 คือ 80/80 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ
มีค่าเท่ากับ 80.98 และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์มีค่าเท่ากับ 82.13 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์

ที่กำหนด ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรเสริม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คุณลักษณะของวิทยากรมีความเหมาะสมด้านการแต่งกาย ความประพฤติ และเป็นแบบอย่างที่ดี กิจกรรมการเรียนการสอน สนุกสนาน มีความหลากหลายน่าสนใจ พิธีปิดทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรเสริม โดยการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมภายหลังจากนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว ได้แก่ บรรยายภาค สถานที่จัดการเรียนการสอนควรเป็นห้องเรียน เนื้อหาในเอกสารสมุดบันทึกส่วนตัวของนักเรียนปรับปรุงให้สมบูรณ์ เพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในพิธีปิด

วิจิตรพรรณ ลาภะ (2557, หน้า 211-219) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาเอกสาร/งานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและสอบถามจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 533 คน 2) การสร้างและประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยนำข้อมูลพื้นฐานมาเป็นแนวทางในการจัดทำร่างหลักสูตร และประเมินคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญเมื่อได้เอกสารหลักสูตรแล้วจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแบบวัดจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน หลังจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพ 3) การศึกษาผลการใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 21 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1/2556 โรงเรียนเทศบาล 2 วัดชัยมงคล สังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนและวัดประเมิน โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะอยู่ในระดับน้อย มีปัญหาการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก และเนื้อหาสาระในการเสริมสร้างจิตสาธารณะมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมาก 2) หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีองค์ประกอบที่มีคุณภาพระดับมาก 3) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักสูตรเสริม มีคะแนนจากการทำแบบวัดจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีนักเรียนที่ได้คะแนนจาก

การทำแบบวัดหลังเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม จำนวน 20 คน คิดเป็น ร้อยละ 95.24 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 75 ของนักเรียนทั้งหมด

จิราภรณ์ ใจเย็น (2557, หน้า 90-94) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตร เสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน บ้านศรีบุญเรือง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนา หลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริม ประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ด้านพฤติกรรม 3) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริม ประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ แบบวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ มีโครงสร้างจำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนหลัง การใช้หลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ในภาพรวมก่อนเรียนอยู่ใน ระดับปฏิบัติเล็กน้อย ($\bar{X} = 1.18$, S.D. = 0.23) และหลังเรียนอยู่ในระดับปฏิบัติเป็นประจำ หรือทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.44$, S.D. = 0.39) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 52.00 และหลังเรียนเท่ากับ 87.00 ตามลำดับ

วิชุดา ชะนะเกตุ (2557, หน้า 138-143) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการพัฒนา หลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย 2) พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตร 4) ศึกษาเจตคติ ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 40 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้าง

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบประเมิน
หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ และแบบวัดเจตคติ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และทดสอบสมมติฐานด้วย t-test (Dependent Samples) ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

1) ชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) หลักสูตร
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม
อยู่ในระดับมาก 3) ผลการใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถ
ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ
.01 และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสรุป หลักสูตรเสริม
ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพและช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
ได้เป็นอย่างดี จึงสนับสนุนให้ครูนำไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประภัทร์ กุดหอม (2560, หน้า 163-172) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา

หลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคอกนิชัน และการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้าง
ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยครั้งนี้
มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิด
เมตาคอกนิชันและการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการ
ทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 2) พัฒนาหลักสูตรเสริม 3) เปรียบเทียบ
ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง และหลัง
การทดลองเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 และ 4) เปรียบเทียบเจตคติต่อคณิตศาสตร์
ของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง การพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูล
พื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 2) สร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ปรับปรุง
หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานโดยภาพรวม นักเรียน ครูผู้สอนและผู้ทรงคุณวุฒิ
มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมาก รายงานพบว่า
ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะ และกระบวนการทาง
คณิตศาสตร์อยู่ในระดับมาก และด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก
2) หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ทฤษฎีและแนวคิด พื้นฐาน

(2) หลักการ (3) จุดมุ่งหมาย (4) เนื้อหา (5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (6) การวัดผล และประเมินผล โดยเนื้อหาประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาเรียน 27 ชั่วโมง ได้แก่ (1) เขตในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน (2) สามเหลี่ยมมุมฉากและอัตราส่วน ตรีโกณมิติ ในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน และ (3) ลำดับและอนุกรมในสถานการณ์ ชีวิตประจำวัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนด สถานการณ์ ขั้นที่ 2 ลงมือปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย 4 ขั้น ได้แก่ เริ่มต้น จัดเตรียม กระทำให้สำเร็จ และตรวจสอบ ขั้นที่ 3 เรียนรู้แนวคิดสำคัญ และขั้นที่ 4 นำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

3) ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลอง สูงกว่าก่อน การทดลองและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 4) เจตคติต่อ คณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ .01

พันทิวา กุมภีโร (2560, หน้า 217-220) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบทโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้าง ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัย ครั้งนี้มีควมมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) พัฒนา หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบทโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 3) เปรียบเทียบ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังทดลอง 4) เปรียบเทียบเจตคติต่อ การเรียนวิชาคณิตศาสตร์ก่อนและหลังทดลอง และ 5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการเรียนรู้ด้วยหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างหลักสูตร และ 3) ทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ คือ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 150 คน โดยใช้แบบสอบถาม สภาพ ความคาดหวังเกี่ยวกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองซัยวาน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปึงกาฬ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 21 คน โดยการสุ่ม แบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัด ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความต้องการจำเป็น (PNI) และค่าทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพ ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ พบว่า สภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์โดยรวมเท่ากับ 0.57 2) หลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบทโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 8 องค์ประกอบ คือ ที่มาและความสำคัญ แนวคิดพื้นฐาน หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนโครงสร้างเนื้อหา มี 4 หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง ได้แก่ หน่วยที่ 1 คณิตศาสตร์กับการเงิน 10 ชั่วโมง หน่วยที่ 2 คณิตศาสตร์กับอาหาร 4 ชั่วโมง หน่วยที่ 3 คณิตศาสตร์กับพื้นที่ 10 ชั่วโมง และหน่วยที่ 4 คณิตศาสตร์กับศิลปะ 6 ชั่วโมง โดยที่กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์ บริบทของปัญหา ขั้นที่ 2 เข้าใจบริบทและปัญหา ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูล และขั้นที่ 5 สรุปและประเมินผล 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า 3.1) นักเรียนมีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3.2) นักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3.3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมด้วยหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

ทศริน โตนุช (2561, หน้า 168-181) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงามและการชะลอวัย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงามและการชะลอวัย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงามและการชะลอวัย ดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรเสริมฯ ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรเสริมฯ ไปทดลองใช้จริง และขั้นตอนที่ 5 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรเสริมฯ โดยผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม แบบประเมินหลักสูตรเสริม หลักสูตรเสริมเรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงามและการชะลอวัย แบบวัดความรู้ความเข้าใจแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา แบบวัดความคิดสร้างสรรค์และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น มี 4 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ งามสมวัยใส่ใจสุขภาพ ร่างกายเข้มแข็ง เสริมแรงความงาม ตามรอยสุขภาพกับความงามและการชะลอวัยและผลิตภัณฑ์เลอค่า นำพาความงาม ใช้เวลารวม 28 ชั่วโมง 2) ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรเสริม มีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์หลังการใช้หลักสูตรเสริมสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลัดสะหมี่ พอนไซ (2565, หน้า 213-221) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อพัฒนาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อพัฒนาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษา 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษา 3) พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษา 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้หลักสูตรเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาเพื่อพัฒนาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปีการศึกษา 2564 จำนวน 20 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความฉลาดทางดิจิทัล และ

แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดัชนีความต้องการจำเป็น แบบปรับปรุง (PNI modified) การทดสอบค่าที่แบบกลุ่มไม่อิสระกัน (Dependent Samples t-test) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มเดียว (One sample t-test) ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มี 7 องค์ประกอบ คือ (1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) หลักการของหลักสูตร (4) กรอบความฉลาดทางดิจิทัล ที่ต้องการพัฒนา (5) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร (6) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (7) การวัดและประเมินผล โดยที่กรอบความฉลาดทางดิจิทัล ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ และ 39 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การแสดงตัวตนบนโลกออนไลน์ มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) การคิดอย่างมี วิจารณญาณบนโลกออนไลน์ มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) การรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลก ออนไลน์ มี 5 ตัวบ่งชี้ 4) การรักษาข้อมูลส่วนตัวบนโลกออนไลน์ มี 7 ตัวบ่งชี้ 5) การจัดสรร เวลาหน้าจอในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มี 5 ตัวบ่งชี้ 6) การบริหารจัดการข้อมูลที่ทิ้งไว้บน โลกออนไลน์ มี 4 ตัวบ่งชี้ 7) การรับมือกับการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์มี 4 ตัวบ่งชี้ และ 8) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรมบนโลกออนไลน์ มี 5 ตัวบ่งชี้ ส่วนกระบวนการ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลมี 6 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นการเรียนรู้ สู่การกำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 วางแผนการค้นคว้าและการนำใช้ ขั้นที่ 3 มุ่งมั่นเรียนรู้ สู่การปฏิบัติ ขั้นที่ 4 ระดมความคิด ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงาน และขั้นที่ 6 ประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า (1) นักศึกษา ที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล มีความฉลาดทางดิจิทัล หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักศึกษาที่เรียน ด้วยหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล มีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ใน ระดับมากที่สุด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิศาล เครือสิด (2565, หน้า 234-236) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนา หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะ

อยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 4) การประเมินผลหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงอยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการที่ได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง โดยการจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผสานแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของ ลิคโคนา (Lickona, 1992) ที่มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันในการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติการเชิงจริยธรรมด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้เรียนรู้สิ่งใหม่ผสานกับความรู้เดิมสะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความรู้และประยุกต์ใช้และกำหนดคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดกลายเป็นคุณลักษณะที่คงทนในการดำเนินชีวิต 2) หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบของหลักสูตร 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างกิจกรรมและประสบการณ์ 4) แนวการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) แนวทางการวัดและประเมินผล จากการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการทดลองนำร่อง พบว่า มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ 3) ผลการทดลองใช้ พบว่า 1) นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง อยู่ในระดับมาก และจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนได้แสดงออกถึงคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี 2) นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ก่อนและ

หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 129.37 คะแนน และ 137.73 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) การประเมินผลหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อยู่ในระดับมากที่สุด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2553, หน้า 100-103) ได้ทำการวิจัยในหัวข้อ วิจัย “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าวัดคุรุราษฎร์บำรุงวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร เขต 1” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของครูในโรงเรียนเป้าหมาย เกี่ยวกับการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด 3) เปรียบเทียบความรู้ของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด ก่อนและหลังการพัฒนา 4) ประเมินความสามารถของครูในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด และ 5) ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบ การพัฒนาครู กลุ่มเป้าหมายเป็นครูโรงเรียนบ้านท่าวัด “คุรุราษฎร์บำรุงวิทย์” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 14 คน ซึ่งการดำเนินการวิจัยมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นศึกษาปัญหาและกำหนด วิธีการแก้ไข 3) ขั้นวางแผนปฏิบัติการแก้ปัญหา 4) ขั้นวางแผนติดตามและประเมินผล 5) ขั้นปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ และ 6) ขั้นประเมินผลการปฏิบัติการแก้ปัญหา ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) ครูทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความสามารถในการคิดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการคิด โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จัดให้มีพี่เลี้ยงคอย ให้คำแนะนำ จัดระบบนิเทศติดตาม และประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ จัดให้มีชุด การเรียนรู้เพื่อทบทวนและศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง จัดหาตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น การคิด รวมทั้งหนังสือ ตำรา และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน จัดทำเอกสารแนะนำเว็บไซต์ รวมทั้งวิธีการสืบค้น จัดหาตัวอย่างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ที่เน้นพัฒนาการคิด เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญสาธิตการสอนเน้นการคิดใน

สถานการณ์จริง และศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด 2) รูปแบบการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด มีแนวคิดพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ การฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วม การอบรมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการอบรมเพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานแบบครบวงจร องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) ความเป็นมาและความสำคัญ 3) แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน 4) หลักการ 5) วัตถุประสงค์ 6) เนื้อหา 7) กระบวนการ 8) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 9) การวัดและประเมินผล 3) ผลการใช้รูปแบบพัฒนาครู พบว่า 1) ก่อนการพัฒนาครู มีคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดเท่ากับร้อยละ 45.73 แต่หลังการพัฒนา มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นเป็นร้อยละ 73.93 ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) หลังการพัฒนาครูทุกคนมีความสามารถในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดผ่านเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูกลุ่มเป้าหมายสร้างขึ้น มีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และ 3) หลังการพัฒนาครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาครูในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ภักดี เอื้อราษฎร์ (2555, หน้า 209-214) ได้ทำการวิจัย “การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน กรณีโรงเรียนผดุงนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 2) กำหนดแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน กรณีโรงเรียนผดุงนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 3) ประเมินการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน กรณีโรงเรียนผดุงนารี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดำเนินการใน 2 วงรอบ กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 300 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล แบบตรวจสอบหรือบันทึก แบบบันทึกการประชุม แบบรายงานโครงการ แบบสอบถาม แบบประเมินโครงการ และแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิธีการตีความสร้างข้อสรุปโดยหลักตรรกวิทยาเชิงอุปนัย (Induction) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนผดุงนารี มีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหลายประการ จำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน และพบว่า นักเรียนมีความต้องการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงได้ดำเนินการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน จำนวน 6 ด้าน 18 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความระมัดระวัง ความสุจริต ความซื่อสัตย์ ความอดทน การแบ่งปัน และความมีเหตุผล ดำเนินการตามโครงการ จำนวน 6 โครงการ 18 กิจกรรม ผลการดำเนินงานตามโครงการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงตามที่คาดหวัง โดยนักเรียนมีพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มขึ้นและบรรลุเป้าหมายทุกตัวชี้วัด นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูและผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พงษ์ศักดิ์ คุณวงศ์ (2557, หน้า 177-183) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนกุตจินาสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน 2) หาแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียน 3) ติดตามผลการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน ระดับประถมศึกษาโรงเรียนกุตจินาสมบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ตามขอบข่ายคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ โดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติการ ขั้นการสังเกตการณ์ และขั้นการสะท้อนกลับ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 7 คน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 75 คน และกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนกุตจินาสมบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 105 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม แบบประเมินพฤติกรรมและแบบประเมินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ อยู่ในระดับดี แต่มีนักเรียนบางส่วนที่มีพฤติกรรมที่ต้องปรับปรุง เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ประหยัด ไม่ช่วยดูแลทรัพย์สินของโรงเรียน ชอบนำสิ่งของของคนอื่นไปเป็นของตนเอง ขโมยเงินผู้ปกครองไปเล่นเกมส์ แต่งกายไม่เรียบร้อยไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ชอบพูดคำหยาบ ไม่รักษาความสะอาดของเสื้อผ้าและร่างกาย ทะเลาะวิวาทใช้กำลังรังแกคนที่อ่อนแอกว่า และมีนิสัยเห็นแก่ตัว ไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา 2) แนวทางดำเนินการในการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน ดำเนินการ 2 วงรอบ ในวงรอบที่ 1 ดำเนินการ 2 แนวทาง คือ 1) กิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาจิตเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน 2) กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน และในวงรอบที่ 2 ดำเนินการ 1 แนวทาง คือ 1) กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน 3) ผลการประเมินพฤติกรรมคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียนก่อนการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อมีการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ แล้วนักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

นันทนา ราชเฉลิม (2557, หน้า 239-247) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งศึกษาบริบทของชุมชนและโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควบคู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีโรงเรียนบ้านโนนปอแดงเป็นกรณีศึกษา ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงอุปนัย และสถิติพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่

การสร้างข้อสรุปและใช้การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลโดยการตรวจทานกับผู้เกี่ยวข้อง และการจัดเสวนาโดยผ่านเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ผลการวิจัย ด้านการศึกษาบริบทของชุมชน และโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่และนักเรียนไม่เห็นถึงความสำคัญ ของวิชาประวัติศาสตร์เท่าที่ควร ครูใช้วิธีการสอนโดยการถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรง ผู้เรียน อยู่ในฐานะของผู้รับความรู้มากกว่าเป็นผู้เรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้หรือสร้างความรู้ ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จึงยังไม่เชื่อมโยงกับมิติของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนรู้สึกว่าการเรียนการสอนไม่ใช่หน้าที่ของตนเองและไม่มีความสามารถพอ ความรู้ใน รูปแบบการสร้างสรรคความรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงยังไม่ปรากฏชัดเจน ภายใต้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ควบคู่กับการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อสรุปของกระบวนการจัดการ เรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น แบบองค์รวม เพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ความสอดคล้องและเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเป็นหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นจัดการเรียนรู้ดำเนินไปตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ นักเรียนใช้กระบวนการเรียน แบบร่วมมือ ผ่านการทำโครงการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยครูผู้สอนเป็นผู้คอย อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ผู้วิจัยเป็นผู้คอยสังเกตการณ์สอนชี้แนะและสะท้อนคิด หลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง 3) ขั้นปรับปรุงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นบทบาทของครูผู้สอนที่จะตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง โดยพิจารณา จากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การประเมินผลงานของนักเรียนรวมทั้งพฤติกรรมการ สอนที่ได้จากการสะท้อนคิดร่วมกับผู้วิจัย 4) ขั้นประเมินทักษะและคุณลักษณะ ของนักเรียน ดำเนินไปตามกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งประเมินนักเรียน 4 ด้าน คือ 1) มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ 2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบและประเมินค่า ข้อมูล 3) มีแนวคิดเชิงวิเคราะห์พากษ์บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง 4) มีทักษะการเขียน ความเรียง การเล่าเรื่องและการนำเสนอ ซึ่งพบว่านักเรียนมีผลการประเมินที่แสดงถึง พัฒนาการที่ดีขึ้นในทุกด้าน ผลการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการประมวลและสังเคราะห์ ประวัติศาสตร์บ้านโนนปอแดง ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ประวัติศาสตร์ แบ่งได้เป็น 4 ยุค ยุคแรก คือ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2454 เป็นยุคที่เริ่มมีชาวบ้าน 3 ครอบครัว อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากถิ่นฐานเดิมเกิดภัยน้ำท่วมกว่า 10 ครั้งในรอบปี ด้วยสภาพ พื้นที่เป็นเนินสูง หนาที่บปด้วยกอไผ่และหมุ่ไม้หนานาพรรณโดยเฉพาะต้นปอแดง จึงตั้งชื่อ

หมู่บ้านว่าบ้านโนนปอแดง ยุคที่สอง ช่วงปี พ.ศ. 2454–2496 ผู้คนในชุมชนเกือบทั้งหมดเป็นเชื้อสายไทเลย ที่ดินทำกินไม่มีการซื้อขาย การดำรงชีวิตอาศัยปัจจัยจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การผลิตเป็นไปเพื่อการยังชีพ ผู้คนยึดมั่นในความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และข้อห้ามของชุมชนอย่างเคร่งครัด ยุคที่สาม ช่วงปี พ.ศ. 2496–2518 ผลจากการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ของรัฐบาลยุคนั้น และการตัดถนนเข้าสู่ชุมชน จึงมีผู้อพยพเข้ามาจำนวนมาก ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และป่า ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ยุคที่สี่ ช่วงปี พ.ศ. 2518–ปัจจุบัน เป็นยุคที่ชุมชนขยายตัวใหญ่ขึ้น และยกสถานะเป็นตำบลและอำเภอในเวลาต่อมา วิถีชีวิตของผู้คนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การผลิตเป็นไปเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น ที่ดินมีราคาสูงขึ้น วิถีชีวิตเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท การจัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ กลายเป็นบทบาทของหน่วยงานของรัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชนรวมถึงความสัมพันธ์ฉันญาติมีข้อจำกัดมากขึ้น ผลจากการเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้นำให้ชุมชนตระหนักและหันกลับมาฟื้นฟู ความเชื่อ ประเพณี และสิ่งดีงามของตนเองมากขึ้น จากการทบทวนตลอดกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์และจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีขึ้น นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากขึ้น และจากกิจกรรมการวิจัยที่ชุมชนได้ร่วมแบ่งปันความทรงจำในเวทีวิจัย ทำให้ได้เนื้อหาของประวัติศาสตร์ชุมชนที่ค่อนข้างสมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศในการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมของโรงเรียน ส่วนผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง เพราะทำให้เข้าใจจิตใจของตนเอง รู้ข้อจำกัดและศักยภาพของตนเองและถือเป็นการเรียนรู้ที่องกามที่ผู้วิจัยได้รับการวิจัยในครั้งนี้

รจนา บุญลพ (2562, หน้า 167–169) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอนทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนรวม จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอนทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนเรียนรวมโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนเรียนรวมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย ครูสอนคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 1 ถึง 6 จำนวน 4 คน ครูพี่เลี้ยงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 1 คน ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูล ได้แก่ การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (A-I-C) การสนทนากลุ่ม ประชุมระดมสมอง และการสังเกต ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอนทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนเรียนรวม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทีม PLC คณิตศาสตร์ 2) ค้นหาตนเอง 3) เปลี่ยนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดทางสังคม และกลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ และ 4) ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง โดยพบผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 มิติ ได้แก่ ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอนทักษะคณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนรวมของครู ในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านอารมณ์/ความรู้สึก และด้านพฤติกรรมดีขึ้น และผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีทักษะทางคณิตศาสตร์ และพฤติกรรมในชั้นเรียนดีขึ้น

Morales (2016, pp. 156–165) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู: การทบทวนวรรณกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาครูที่มีคุณภาพเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในฟิลิปปินส์ ดำเนินการวิจัยโดยศึกษางานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สังเคราะห์ข้อค้นพบเพื่อให้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาครูให้เป็นผู้มืออาชีพ ซึ่งพบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด และการมีส่วนร่วมของครู โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เน้นความร่วมมือในทุกขั้นตอน ช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีประโยชน์ต่อการพัฒนาครู คือ ทำให้เพิ่มความเป็นมืออาชีพและความมั่นใจของครู ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายครู และช่วยให้ครูเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ควรถูกบูรณาการรวมกับการอบรมครูแบบเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดของครูฟิลิปปินส์

Senekal (2022, p. 29) ได้ทำการวิจัย เรื่อง หลักสูตรเคลื่อนที่: การนำ การศึกษาชุมชนมาสู่ชีวิตผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของชุมชนและแนวทางในการพัฒนา การศึกษาชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้ได้ หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทและภาษาในโลกทางสังคม ของชุมชน เป็นการเน้นความรู้ชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการทำงาน ทางปัญญาและการปฏิบัติอย่างมีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่ทางการศึกษาสำหรับการ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

1. โรงเรียนเป้าหมาย

โรงเรียนเป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ทีมผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหลักในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ เป็นผู้ร่วมดำเนินการวิจัยไปกับผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยและผู้รวมกิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2.1 ทีมผู้วิจัย จำนวน 10 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้วิจัย จำนวน 1 คน

2.1.2 ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน ประกอบด้วย

2.1.2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน

2.1.2.2 ครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 8 คน

2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 38 คน ประกอบด้วย

2.2.1 นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย อำเภอศรีสงคราม

จังหวัดนครพนม ที่เป็นหัวหน้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 6 คน

2.2.2 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย อำเภอศรีสงคราม

จังหวัดนครพนม ผู้ปกครองของหัวหน้าชั้น ห้องเรียนละ 1 คน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ห้องเรียนละ 1 คน รวมห้องเรียนละ 2 คน เป็นจำนวนทั้งสิ้น 12 คน

2.2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน

2.2.4 ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คน

2.2.5 ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

3. บทบาทของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย

3.1 บทบาทของผู้วิจัย

ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีบทบาท ดังนี้

- 1) เป็นผู้อำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาในวงจรการวิจัย ตั้งแต่การสำรวจปัญหา ก่อนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การวางแผน การนำแผนสู่การลงมือปฏิบัติ การสังเกตตรวจสอบผลการปฏิบัติ การสะท้อนผลการปฏิบัติจนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย
- 2) เป็นผู้ช่วยเหลือ ที่ปรึกษา และประสานงานในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่แรกเริ่ม และค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือลง เมื่อดำเนินการวิจัยไปจนสิ้นสุดโครงการแล้วผู้ร่วมวิจัยสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) กระตุ้นให้เกิดการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติโดยไม่ใช้ความคิดของตนเองเป็นหลัก โดยเฉพาะระยะเริ่มต้นที่ผู้ร่วมวิจัยยังไม่คุ้นเคยกับการดำเนินการตามแบบแผนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 4) เป็นผู้สังเกตและร่วมสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมในวงจรต่อไป

นอกจากนี้ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการวิจัย จึงต้องตระหนักในจรรยาบรรณของนักวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความรู้สึกหรือตกอยู่ในสภาพสูญเสีย ต้องกระทำกับผู้ให้ข้อมูลด้วยความจริงใจ และรายงานวิจัยตามความเป็นจริงที่ค้นพบ อีกทั้งในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ

เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง เป็นการศึกษาที่เจาะจงลงในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนบ้านศรีวินชัยตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกการประถมศึกษา และ ปริญญาโท วิชาเอกหลักสูตรและการสอน ซึ่งทั้งสองวิชาเอกได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตร

2) ผู้วิจัยเคยเป็นครูมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน 20 ปี จากประสบการณ์การทำงานทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

3) ผู้วิจัยเป็นศึกษานิเทศก์ ที่ทำการนิเทศโดยใช้กระบวนการชี้แนะ Coaching and Mentoring ได้เรียนรู้เทคนิคการเป็นผู้ชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง เทคนิคการ ทบทวนผลหลังการปฏิบัติงาน เทคนิคการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เทคนิคการ สนทนากลุ่ม และได้ฝึกปฏิบัติในทักษะการเป็นผู้จัดบันทึก การเป็นผู้สัมภาษณ์ การสังเกต จากการได้เรียนรู้และได้ฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจรูปแบบของงานวิจัย เชิงคุณภาพ แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ รวมทั้งทักษะในการเป็นนักวิจัย ทั้งในส่วน ของการตั้งคำถามที่ดี วิธีการสังเกต วิธีการจัดบันทึก ทำให้ผู้วิจัยได้ฝึกฝนการเก็บรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำให้เกิดความรู้ความชำนาญมากขึ้น

จากคุณสมบัติทั้ง 3 ประการของผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะสามารถ เป็นนักวิจัยที่ดีในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และจะทำให้ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียมีความมั่นใจในตัวผู้วิจัยในการที่จะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรในครั้งนี้

3.2 บทบาทของผู้ร่วมวิจัย

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้ร่วมวิจัยซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านศรีวินชัย รวมจำนวน 9 คน มีบทบาท ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาหลักสูตร มีหน้าที่หลัก คือ การจัดตั้ง คณะพัฒนาหลักสูตรเสริม วางแผนและปฏิบัติตามแผนงานที่คณะร่วมกันจัดทำขึ้น

2) เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) เป็นผู้ร่วมพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กดี ศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง มีหน้าที่หลัก คือ ร่วมวางแผน ปฏิบัติตามแผน และสะท้อนผลหลังปฏิบัติ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ สํารายณ์ กำจัดภัย และคณะ (2553); ชัชวาลย์ ทัดศิริ (2552); ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548) และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล และขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน โดยอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ในปีการศึกษา 2567 มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้/การประเมินหลักสูตร
1. ขั้นสร้างทีม	1. เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย 3. เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ร่วมวิจัย	1. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและพบปะกับคณะครูโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย 3. ประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการโรงเรียน 3. ครู จำนวน 8 คน	1. ประเด็นคำถาม 2. รายละเอียดโครงการ	1. ได้กลุ่มเป้าหมายที่จะรวมเป็นทีมผู้วิจัย 2. ผู้ร่วมวิจัยรับทราบรายละเอียดของโครงการ 3. ผู้ร่วมวิจัยได้ทราบกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แนวคิด หลักการ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประเมินหลักสูตร
2. ขั้นสำรวจสถานการณ์	เพื่อสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	1. กำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจ 2. ประชุมเชิงปฏิบัติการ 3. สรุปผลการประชุม	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. กรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน 5. ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน 6. ผู้ปกครอง จำนวน 12 คน	1. ประเด็นที่ต้องการสำรวจ 2. บันทึกการประชุม	1. ได้ทราบสภาพ ปัญหา ในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้/การประเมินหลักสูตร
			7. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 8. นักเรียน จำนวน 6 คน		2. ได้ทราบความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน การประเมินหลักสูตร ตามบริบท (C)
3. ขั้ววงแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม	1. เพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 2. เพื่อกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมฯ	1. ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้และองค์ประกอบของหลักสูตร 2. นำเสนอพฤติกรรมบ่งชี้และองค์ประกอบของหลักสูตรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. กรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน 5. ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน 6. ผู้ปกครอง จำนวน 12 คน 7. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 8. นักเรียน จำนวน 6 คน	1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 2. องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมฯ	1. ได้พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 2. ได้องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมฯ

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้/การประเมินหลักสูตร
4. ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม	3. เพื่อจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ	3. จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน	3. แผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ	3. ได้แผนพัฒนาหลักสูตรเสริมฯ การประเมินหลักสูตร -
	1. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมฯ 2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเอกสารประกอบหลักสูตร	1. ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2. จัดทำร่างหลักสูตรเสริมฯ 3. ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเสริมฯ 4. จัดทำและตรวจสอบคุณภาพเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมฯ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. กรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน 5. ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 10 คน 6. ผู้ปกครอง จำนวน 12 คน 7. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 8. อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 ท่าน 9. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน	1. ร่างหลักสูตรเสริม 2. ร่างเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมฯ 3. แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร 4. แบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร	1. ได้หลักสูตรเสริมฯ 2. ได้เอกสารประกอบหลักสูตรเสริมฯ การประเมินหลักสูตร ตามปัจจัยนำเข้า (I)
	3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมฯ	6. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมฯ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน 5. ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 1 คน	1. หลักสูตรเสริม 2. เอกสารประกอบหลักสูตรเสริมฯ	1. ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน รายการกรม

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้/การประเมินหลักสูตร
5. ขั้นตอนการวิจัยและประเมินผล	เพื่อติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริม	1. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2. การสัมภาษณ์ครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น 3. การประเมินหลักสูตรตามกระบวนการสำหรับนักเรียน 4. ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและนักเรียน	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. กรรมการสถานศึกษาจำนวน 7 คน 5. ปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน 10 คน 6. ผู้ปกครอง จำนวน 12 คน 7. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 8. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน	1. แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2. แบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอน 3. แบบสัมภาษณ์สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น 4. แบบประเมิน สำหรับนักเรียน 5. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอน 6. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 7. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน	1. ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนหลังเรียน 2. ผลการประเมินหลักสูตรตามกระบวนการ 3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน การประเมินหลักสูตร ตามกระบวนการ (P)

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	เครื่องมือที่ใช้	ผลที่ได้/การประเมินหลักสูตร
6. ขั้นตอนสรุปบทเรียน	เพื่อสรุปบทเรียน	1. การถอดบทเรียน 2. การถอดตัวของผู้วิจัย	1. ผู้วิจัย 2. ผู้อำนวยการ 3. ครู จำนวน 8 คน 4. กรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน 5. ปรากฏวิทยุท้องถิ่น จำนวน 10 คน 6. ผู้ปกครอง จำนวน 12 คน 7. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน 8. นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 จำนวน 8 คน	แบบบันทึกการประชุม	1. ได้ทราบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การดำเนินชีวิตประจำวัน ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. ผลที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตร เสริม การประเมินหลักสูตร ตามผลผลิต (P)

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม

การสร้างทีม ดำเนินการ ดังนี้

1. เพิ่มพูนความรู้ของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมและแนวคิด หลักการ กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดนครพนม ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

3. สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย จากการที่ผู้วิจัยเป็นศึกษานิเทศก์ที่ดูแลโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด และโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเป็นโรงเรียนที่ได้มีเหตุผลติดตามการจัดการศึกษามาเป็นเวลา 3 ปี จึงมีความคุ้นเคยกับผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียนเป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยจากเอกสารสารสนเทศของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ประวัติ ที่ตั้ง สภาพของชุมชน วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดแข็ง จุดอ่อน การจัดการศึกษา จำนวนห้องเรียน จำนวนบุคลากร อาคารเรียน อาคารประกอบ และจำนวนนักเรียน

3.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย พร้อมกับสอบถามความต้องการเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนมีความสนใจและยินดีเป็นอย่างยิ่งในการเข้าร่วมการวิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมของโรงเรียน เพราะทางโรงเรียนก็ไม่มีหลักสูตรเสริมที่จะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนบ้านศรีเวินชัยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

3.3 ผู้วิจัยพบปะครูทุกคนในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะครูในโรงเรียน และสนทนาอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

4. การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ร่วมวิจัย

การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ร่วมวิจัยก่อนจะมีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 9 คน เป็นระยะเวลา 1 วัน เพื่อสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมวิจัย รวมทั้งแนะนำแนวคิด หลักการ ความสำคัญ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์

การสำรวจสถานการณ์ เป็นการสำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขั้นนี้ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เพื่อตรวจสอบสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชนและครูในโรงเรียน เป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจ ประกอบด้วย

1.1 สภาพ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น หลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ลักษณะของนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จุดเด่นของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยในการจัดการเรียนรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น จุดที่ควรปรับปรุงของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยในการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

1.2 ความต้องการเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ได้แก่ ความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

1.3 ความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้วิจัยนำมาให้ร่วมกันพิจารณาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ประกอบด้วย

1.3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากวิสัยทัศน์ คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ประกอบด้วย มีวินัย ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ขยันหมั่นเพียร มีสัมมาคารวะ

1.3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยัน ประหยัด อยู่อย่างพอเพียง และอดทน

1.3.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

2. ผู้วิจัยนำประเด็นที่ต้องการสำรวจเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้กำหนดไว้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เพื่อระดมสมองร่วมกัน

3. ผู้วิจัยสรุปผลการสำรวจ

ผู้วิจัยทำการสรุปผลการสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เพื่อนำไปพัฒนาในหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในการสำรวจสถานการณ์ เป็นการสำรวจความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ร่วมวิจัย ได้ระดมสมองร่วมกันทำให้ได้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนวางแผนการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

การวางแผนการพัฒนาหลักสูตรเสริม ดำเนินการ ดังนี้

1. ร่วมกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีวินชัย

การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านศรีวินชัย มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
โรงเรียนบ้านศรีวินชัยที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ มาร่วมกันกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้
ถึงการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6

1.2 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันนำเสนอคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีวินชัย และพฤติกรรมบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ดังกล่าว ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปราย
และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ถึง
การมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6

1.4 สรุปคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และพฤติกรรมบ่งชี้ถึง
การมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียน
บ้านศรีวินชัย

2. ร่วมกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

การนำเสนอและอภิปรายองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนดองค์ประกอบ
ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
และนำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2.3 สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตร 8 องค์ประกอบ ดังนี้

2.3.1 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

2.3.2 หลักการของหลักสูตร

2.3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.3.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.5 โครงสร้างของหลักสูตร

2.3.6 แนวทางการจัดกิจกรรม

2.3.7 สื่อและแหล่งเรียนรู้

2.3.8 การวัดและการประเมินผล

3. จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

การจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” แก่คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม

3.3 จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.4 กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ในขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดำเนินการ ดังนี้

4.1 การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดำเนินการ ดังนี้

4.1.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ

ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสิ่งที่คาดหวังให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน
- 2) การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
- 3) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

4.1.2 การร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดทำร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

- 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
- 2) หลักการของหลักสูตร
- 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 5) โครงสร้างของหลักสูตร

- 6) แนวทางการจัดกิจกรรม
- 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 8) การวัดและการประเมินผล

4.1.3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

- 1) ผู้วิจยนำร่างหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นมาเสนอต่อ
อาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมกับผู้ร่วมวิจย
- 2) ผู้วิจยนำร่างหลักสูตรเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน
ตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมสอดคล้อง
ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 ท่าน ด้านหลักสูตรและการสอน
จำนวน 2 ท่าน ด้านการบริหารการศึกษาระดับสถานศึกษา จำนวน 1 ท่าน และ
ด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 ท่าน ซึ่งรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีดังนี้
 - 2.1) ดร.อมรรัตน์ เชิงหอม ผู้อำนวยการสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
 - 2.2) ดร.พจมาน ชำนาญกิจ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
 - 2.3) ดร.อำนาจ เกษศรีไพร ศึกษาานิเทศก์เชี่ยวชาญ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
 - 2.4) ดร.วรภรณ์ ชาเรืองเดช ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ
โรงเรียนอนุบาลนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับสถานศึกษา
 - 2.5) นางสุดคณิง โภษาแสง ครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครพนม เขต 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน

โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.22) ซึ่งแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีการสร้างและหาคุณภาพ ตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาหลักการและแนวทางการสร้างแบบประเมินหลักสูตรเสริมจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดลักษณะของแบบประเมินเป็นชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

- 3) เขียนรายการประเมินจำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

- 4) ผู้วิจัยนำร่างแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

- 5) ผู้วิจัยนำแบบประเมินหลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 ท่าน และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างการประเมินแต่ละข้อกับจุดมุ่งหมายของการประเมิน ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ท่าน มีดังนี้

5.1) รองศาสตราจารย์ ดร.วโร เพ็งสวัสดิ์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

5.2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

5.3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิกา ฉลากบาง
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

5.4) รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ลาโพธิ์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

5.5) ดร.อดุลย์ ไพโรจน์ ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ
ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครพนม
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

6) จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม
ฉบับสมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้ในการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของเด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง

1) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
ตามข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้หลักสูตร
ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) จัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.1.5 จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือประกอบการ
นำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ :
กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในชั้นตอนนี้
จะกล่าวเฉพาะการสร้างคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำหรับ
แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะนำเสนอในส่วนของการสร้างและหาคุณภาพ
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยดำเนินการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน
นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ทำการคัดเลือกชั้นเรียนที่จะทำการจัดกิจกรรม ซึ่งจากการคัดเลือก
ทำให้ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2) ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ศึกษาองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลักการ หรือแนวทางการสร้าง รวมทั้งวิธีการหาคุณภาพของคู่มือจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย หรือเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน ร่วมกันกำหนดองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้ได้องค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผล และแผนการจัดกิจกรรม

4) ยกร่างคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามองค์ประกอบของคู่มือที่กำหนดไว้

5) นำร่างคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

6) นำคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริม) ประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบ การนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการประเมิน

ความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.99$, S.D. = 0.08) ซึ่งแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

6.1) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาหลักการและแนวทางการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.2) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดลักษณะของแบบประเมินเป็นชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

6.3) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจัดทำร่างแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

6.4) ผู้วิจัยนำร่างแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

6.5) ผู้วิจัยนำร่างคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างการประเมินแต่ละข้อกับจุดมุ่งหมาย

ของการประเมิน ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

6.6) จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

ประกอบกรนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบกรนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

7) จัดทำคู่มือประกอบกรนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ฉบับสมบูรณ์สำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.2 การนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปทดลองใช้

การทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 ประชุมชี้แจง ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.2.2 เตรียมความพร้อมของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนกับครูผู้สอน และกลุ่มนักเรียนด้วยกัน มีความคุ้นเคยและรู้สึกที่ดีต่อกัน อันเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนว่าสิ่งที่พวกเขากำลังจะเรียนรู้ตลอดหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าและมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามคู่มือประกอบกรนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ออกแบบไว้

4.2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือประกอบกรนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้ออกแบบไว้ตามลำดับ ซึ่งในระหว่าง

การจัดกิจกรรม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การสอบถาม การสะท้อนผลการทำกิจกรรม และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับมอบหมายในระหว่างการจัดกิจกรรม แต่ละกิจกรรม โดยตัวนักเรียนเอง เพื่อน ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการประเมินใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนาผู้เรียน และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตร ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปเผยแพร่ โดยให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรเสริม สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที หรือ 1 ชั่วโมง ใช้เวลาในการเรียนทั้งหมด 20 ชั่วโมง

ในชั้นตอนนี้เป็น การนำหลักสูตรไปจัดกิจกรรมตามคู่มือประกอบ การนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยดำเนินการ ดังนี้

การจัดกิจกรรมครั้งที่ 1

1) ผู้วิจัยวางแผนการจัดกิจกรรม ร่วมกับผู้อำนวยการ โรงเรียน และคณะครูในโรงเรียน โดยให้ตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยที่คัดเลือกไว้ ซึ่งเป็นครูประจำ ชั้น ป.5 ทำการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน และดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้

2) ตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยเริ่มปฏิบัติการจัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยติดตามสังเกตการณ์ โดยทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประเด็นการสังเกต คือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมของครู พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3) ผู้วิจัยและคณะครูผู้ร่วมวิจัยสะท้อนการจัดกิจกรรม ของตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยหลังการจัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น กับตัวครูและเกิดกับนักเรียนจากการจัดกิจกรรมในสถานการณ์จริง อารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และร่วมกัน สะท้อนสิ่งที่ยังไม่บรรลุการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน นำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อรับฟัง ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อนำไปวางแผนในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

การจัดกิจกรรมครั้งที่ 2

ในชั้นตอนนี้เป็น การนำผลที่ได้จากขั้นตอนการสะท้อน การปฏิบัติการจัดกิจกรรม ครั้งที่ 1 มาปรับปรุงเพื่อวางแผนการปฏิบัติในครั้งที่ 2 โดยดำเนินการ ดังนี้

1) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำผลที่ได้จากขั้นตอนการสะท้อนการปฏิบัติการจัดกิจกรรมในรอบที่ 2 มาประชุมวางแผนร่วมกัน

2) ตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยปฏิบัติการจัดกิจกรรมในสถานการณ์จริง ผู้วิจัยและคณะครูผู้ร่วมวิจัยทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประเด็นการสังเกต คือ พฤติกรรมการจัดกิจกรรมของครู พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

3) ผู้วิจัยและคณะครูผู้ร่วมวิจัยสะท้อนการจัดกิจกรรมของตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยหลังการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวครูและเกิดกับนักเรียนจากการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์จริง อารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และร่วมกันสะท้อนสิ่งที่ยังไม่บรรลุการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน นำเสนอต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นให้ตัวแทนครูผู้ร่วมวิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้จนครบตามหลักสูตรกำหนด

4.2.4 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และให้ข้อมูลย้อนกลับนักเรียน

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล

ในขั้นติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนในการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย จัดทำแผนติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2. ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ใช้เครื่องมือติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ตามแผนที่วางไว้ ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.1.2 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ทั้ง 5 คุณลักษณะ มากำหนดตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

2.1.3 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยนำเสนอคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย และพฤติกรรมบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ถึงการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6

2.1.4 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสร้างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

2.1.5 ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.6 นำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.1.7 จัดทำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนฉบับสมบูรณ์สำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

2.2 แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ มีการสร้างและหาคุณภาพแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้าง จำนวน 2 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับครูผู้สอน และแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 2.2.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.2.2 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนด และวิเคราะห์ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2.2.3 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview)
- 2.2.4 ผู้วิจัยนำร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถามและทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2.2.5 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม) ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามและความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และทำการคัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สำราญ กำจัดภัย, 2562, หน้า 78) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
- 2.2.6 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น เกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ
- 2.3 แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน มีการสร้างและหาคุณภาพของแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน ตามขั้นตอน ดังนี้
- 2.3.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาหลักการและแนวทางการสร้างแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.3.2 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดลักษณะของแบบประเมินเป็นชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกิจกรรมสะท้อนคิด

ของนักเรียน

2.3.3 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจัดทำร่างแบบประเมินหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ

2.3.4 ผู้วิจัยนำร่างแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.3.5 ผู้วิจัยนำร่างแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างการประเมินแต่ละข้อกับจุดมุ่งหมายของการประเมิน ซึ่งจากผลการวิเคราะห์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.3.6 จัดทำแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ ฉบับสมบูรณ์ สำหรับให้ นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเป็นผู้ประเมินเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ หลังเรียนด้วยกิจกรรม การเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีการสร้างและหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผู้วิจัย ดำเนินการสร้าง จำนวน 3 ฉบับ คือ แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้บริหาร และครูผู้สอน แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชนท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และแบบสอบถาม ความพึงพอใจสำหรับนักเรียน โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกำหนดนิยามปฏิบัติการของความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม และวิเคราะห์ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

2.4.3 ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคอร์ท (Likert) โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักคะแนนประมาณค่าจัดอันดับความพึงพอใจ ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

2.4.4 ผู้วิจัยนำร่างแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถามและทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.4.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (ชุดเดียวกันกับการประเมินคุณภาพแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม) ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามและความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และทำการคัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สำราญ กำจัดภัย, 2562, หน้า 78) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.4.6 จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจให้เป็นแบบฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัยในวิถีพอเพียง”

3. ผู้ร่วมวิจัย ติดตาม ตรวจสอบและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังทดลองใช้หลักสูตรเสริม

4. ผู้วิจัยนำผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหลังเรียนหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยการหาร้อยละ และวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนรายกิจกรรมโดยการหาค่าเฉลี่ย

5. ผู้วิจัยประเมินหลักสูตรด้านกระบวนการ โดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น และประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน ด้วยแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน

6. ผู้วิจัยสอบถามความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริม

7. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริม โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 121)

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนน

N แทน จำนวนข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวที่ยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนข้อมูลในกลุ่ม

2. สถิติเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนี

ความสอดคล้อง (IOC) (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2539, หน้า 181)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน

ขั้นสรุปบทเรียน ประกอบด้วย กิจกรรม ดังนี้

1. การถอดบทเรียน

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมถอดบทเรียนจากการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริม ซึ่งเป็นการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยใช้วิธีการสกัดความรู้ และประสบการณ์จากผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรเสริมสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถเผยแพร่ผลงานได้ ซึ่งเป็นกระบวนการทบทวน สรุปบทเรียนจากการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ร่วมกัน

2. การถอดตัวของผู้วิจัย

ผู้วิจัยทำการถอดตัวออกมาจากผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลังดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นลง เป็นการค่อย ๆ ถอดตัวออกมาแต่ยังสามารถเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นวิทยากรให้กับผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นคณะครู และผู้บริหารโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย กรณีที่โรงเรียนประสบกับปัญหาในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรหรือพัฒนาผู้เรียนได้

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ผู้วิจัยได้ทำการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP ทำการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” กับผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณค่าของหลักสูตรเสริม โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงวิธีการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP

ประเด็น การประเมิน	นิยามศัพท์	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการ/ เครื่องมือ
C (context) ประเมินในขั้นตอน การวิจัย ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจ สถานการณ์	การประเมินด้านบริบท เป็นการประเมินเกี่ยวกับ 1. ความต้องการหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 2. ความต้องการด้าน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน 3. หลักสูตรเสริมมีความ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา 4. จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการ สถานศึกษา 4. ประชาชนท้องถิ่น 5. ผู้ปกครอง 6. ผู้นำชุมชน 7. นักเรียน	การประชุม เชิงปฏิบัติการ/ บันทึกการประชุม
I (Input) ประเมินในขั้นตอน การวิจัย ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนา หลักสูตรเสริม	การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเกี่ยวกับ 1. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” 2. สื่อและแหล่งเรียนรู้ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและ ประเมินผลคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4. ครูผู้สอน 5. ประชาชนท้องถิ่น 6. เวลาเรียน	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการ สถานศึกษา 4. ประชาชนท้องถิ่น 5. นักเรียน	การประชุม เชิงปฏิบัติการ/ บันทึกการประชุม

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น การประเมิน	นิยามศัพท์	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการ/ เครื่องมือ
P (Process) ประเมินในขั้นตอน การวิจัย ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและ ประเมินผล	การประเมินด้านกระบวนการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล ผู้เรียน การนำปราชญ์ท้องถิ่น มาร่วมในการจัดกิจกรรม และกิจกรรมการสะท้อนคิด ของนักเรียน	1. ครู 2. ปราชญ์ท้องถิ่น 3. นักเรียน	การสัมภาษณ์/ - แบบสัมภาษณ์ สำหรับครูผู้สอน - แบบสัมภาษณ์ สำหรับปราชญ์ ท้องถิ่น การประเมิน/ แบบประเมิน สำหรับนักเรียน 2. สมุดบันทึก กิจกรรม การสะท้อนคิด
P (Products) ประเมินในขั้นตอน การวิจัย ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน	การประเมินด้านผลผลิต เป็นการประเมินเกี่ยวกับ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน การดำเนิน ชีวิตประจำวัน ความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการ สถานศึกษา 4. ปราชญ์ท้องถิ่น 5. ผู้ปกครอง 6. ผู้นำชุมชน 7. นักเรียน	การถอดบทเรียน/ แบบบันทึก การประชุม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

3. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 โดยศึกษาผลการใช้ ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียน ด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3.2 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

1. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

1.1 ประวัติโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2483 ที่วัดพระเนาว์ ครูใหญ่คนแรก คือ นายเพชร เหมือนนุเฮลือม เปิดทำการสอนชั้น ป.1-ป.4 ใช้ศาลาวัดพระเนาว์เป็นที่ทำการสอน ปี พ.ศ. 2492 มีครูย้ายมาทำการสอน 1 คน คือ นางอำนวย พูลศิลป์

ปี พ.ศ. 2498 ครูและประชาชนได้จับจองที่ดิน 20 ไร่ 87 ตารางวา เพื่อปลูกสร้างอาคารเรียนใหม่ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยได้ก่อตั้งมาแล้ว 81 ปี มีผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้ง ดังนี้

ตาราง 5 รายชื่อผู้บริหารโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ปีที่ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.
1	นายเพชร เหมือนนุเฮลือม	ครูใหญ่	พ.ศ. 2483-2500
2	นายดรณ พูลศิลป์	ครูใหญ่	พ.ศ. 2501-2513
3	นายคำภา เวียงदान	ครูใหญ่	พ.ศ. 2513-2519
4	นายคุณ พูลศิลป์	ครูใหญ่	พ.ศ. 2519-2524
5	นายสุรพล เหมือนนุเฮลือม	ผู้อำนวยการโรงเรียน	พ.ศ. 2524-2553
6	นายรุ่งโรจน์ เหมือนนุเฮลือม	ผู้อำนวยการโรงเรียน	พ.ศ. 2553-2558
7	นางสาวเนาวรัตน์ ศิริเมธางกูร	ผู้อำนวยการโรงเรียน	พ.ศ. 2559-2563
8	วาทีรอยตรี วาว พูลหนองกุง	ผู้อำนวยการโรงเรียน	พ.ศ. 2563-2566
9	นายธนู นาโควงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียน	พ.ศ. 2566-ปัจจุบัน

1.2 ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ และการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ตั้งอยู่บ้านศรีเวินชัย เลขที่ 153 หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม รหัสไปรษณีย์ 48150 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีพื้นที่ 20 ไร่ 87 ตารางวา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน 92 คน ครู 8 คน และผู้บริหาร 1 คน

1.3 สภาพของชุมชน

ชุมชนบ้านศรีเวินชัย ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม มีพื้นที่รวม 4,500 ไร่ หมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 28 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัด 95 กิโลเมตร พื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตรทำนาปี นาปรัง และพื้นที่บางส่วนเป็นแหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำสงคราม ประชาชนทุกครัวเรือนนับถือศาสนาพุทธ มีวัดที่สำคัญ 2 แห่ง คือ วัดพระเนาว์และวัดศรีวิชัย คนในชุมชนยึดถือประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ประชาชนในหมู่บ้านได้สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ฯลฯ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์เด่นของหมู่บ้าน คือ ผ้าฝ้ายมัดหมี่ และผ้าขาวม้า ชาวบ้านมีความรัก สามัคคี ร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่จนเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ดำเนินการเองได้ร้อยละ 90 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน คือ การปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค โดยในปี 2563 บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (หมู่บ้าน อยู่เย็น) จังหวัดนครพนม ประจำปี 2563

1.4 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

1.4.1 จุดแข็ง

- 1) โรงเรียนกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้ได้รับความร่วมมือด้วยดี
- 2) นักเรียนมีความรู้เหมาะสมกับวัยทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

1.4.2 จุดอ่อน

- 1) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจชัดเจน แต่นำไปปฏิบัติยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร และไม่มีหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
- 2) นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม

1.4.3 โอกาส

- 1) ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นส่งผลให้นักเรียนมีแบบอย่างที่ดี
- 2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีความต้องการบริโภคเทคโนโลยีส่งผลให้โรงเรียนต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลสามผงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.4 อุปสรรค

- 1) วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมด้น้อยลง
- 2) ชุมชนมีรายได้น้อย มีผลกระทบต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา

2. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครู ในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

จากการที่ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ทำให้ทราบสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชนและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

2.1 สภาพ

- 1) โรงเรียนจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงกบ การเลี้ยงหนู การปลูกมะนาว

2) โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจน

3) ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ควรสืบทอดและรักษาเอาไว้ คือ ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านบริหารการจัดการกลุ่ม ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ด้านสมุนไพร ด้านการทอผ้า ฯลฯ

4) ประชาชนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นส่งผลให้นักเรียนมีแบบอย่างที่ดี

5) บ้านศรีเวินชัยเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรที่จะบรรจุเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

2.2 ปัญหา

1) โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

2) โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย

3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย

4) นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม

2.3 ความต้องการ

1) ผู้นำชุมชนเสนอว่าในชุมชนมีฐานการเรียนรู้ จำนวน 10 ฐาน ที่พร้อมจะให้ความรู้กับนักเรียน อยากให้โรงเรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ประชาชนท้องถิ่นด้านสมุนไพรอยากให้นักเรียนได้เรียนและสืบทอดเรื่องสมุนไพรจากตน ซึ่งตนเองมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรกว่า 200 ชนิด

3) คณะครูมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นด้วยกับการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนมีอาชีพเสริม และเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน ควรเน้นการเกษตร การใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ และเน้นวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นด้วย

5) โรงเรียนต้องการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามศักยภาพ

6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นครพนม เขต 2

การนำเสนอผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ส่วนที่ 2 ผลการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม

ส่วนที่ 3 ผลการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์และผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตรเสริม

ส่วนที่ 1 ผลการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้าง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้าง ทำให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล

ส่วนที่ 2 ผลการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” และผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริม

ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ได้จัดทำร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ตามองค์ประกอบของหลักสูตร และนำหลักสูตรไปตรวจสอบคุณภาพ จนได้หลักสูตรที่มีรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน สถานศึกษาจึงต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเนื่องจากโรงเรียนบ้านศรีวินชัย เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยในปี 2563 บ้านศรีวินชัย ได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง คนในชุมชนยึดถือประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ นอกจากนี้ยังได้สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านหัตถกรรม

ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ด้านสมุนไพร ด้านการทอผ้า เป็นต้น จะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ ทำให้คณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนนักเรียนที่เป็นหัวหน้าชั้นเรียน สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชน และครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย รวมถึงให้นักเรียนสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัยให้คงอยู่ ตราบชั่วลูกชั่วหลาน

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสำหรับนำไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน สำนึกในความเป็นไทยและมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และความสนใจของนักเรียน โดยมีหลักการของหลักสูตร ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ที่ต้องการให้ส่งเสริมคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1.1 ซื่อสัตย์

1.2 มีวินัย

1.3 ขยันหมั่นเพียร

1.4 อยู่อย่างพอเพียง

1.5 จิตสาธารณะ

2. เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติและพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

4. ส่งเสริมให้โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5. ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัยในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีศักยภาพในการศึกษาหาความรู้ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเน้นนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ดังนี้

1. เพื่อให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย คุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1.1 ซื่อสัตย์

1.2 มีวินัย

1.3 ขยันหมั่นเพียร

1.4 อยู่อย่างพอเพียง

1.5 จิตสาธารณะ

2. เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น และสามารถใช้อย่างคุ้มค่า

4. เพื่อให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
มีความรัก ความภาคภูมิใจ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

เป็นคุณลักษณะที่ได้มาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้วิจัยนำมาให้ร่วมกันพิจารณาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ประกอบด้วย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากวิสัยทัศน์ คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนั้น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนาให้เกิดกับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์

ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียดต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัด

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ
2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย

มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม และการตั้งใจปฏิบัติที่ถูกต้อง

ตัวชี้วัด

1. ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ

ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเพียรพยายามปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อุตุนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตัวชี้วัด

1. ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ

มอบหมาย

2. ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอุตุน

เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด

1. ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ

มีคุณธรรม และมีความสุข

2. อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี

และภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่นแบ่งปันความสุขส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทนและเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ
โดยไม่หวังผลตอบแทน
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน
และชุมชนอย่างกระตือรือร้น

โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 6 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	คนซื่อสัตย์	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมของหายได้คืน	2
			2. กิจกรรมคำพูดวิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	3
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมรณรงค์หาเจ้าระเบียบ	2
			3. กิจกรรมแปลงกาย	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ชยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมออมทรัพย์วันละนิด จิตแจ่มใส	1
			2. กิจกรรมปลูกผักบุ้ง	3
4	แบ่งปัน ความสุข ให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมทำบุญตักบาตร	2
			2. กิจกรรมทำความสะอาด	1
			3. กิจกรรมประหยัดน้ำประหยัดไฟ	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ตาราง 7 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	คนชื่อเก๋อส์ตัย	ชื่อลัตัย	1. กิจกรรมธนาคารความดี	2
			2. กิจกรรมคำพูดวิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	3
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	2
			2. กิจกรรมหน้าที่ของฉัน	1
			3. กิจกรรมรู้จักใช้รู้จักจ่าย	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2
			2. กิจกรรมปลูกผักสวนครัว	3
4	แบ่งปันความสุข ให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมสรงน้ำพระเนา	3
			2. กิจกรรมทำความสะอาดโรงเรียน	1
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตาราง 8 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	คนชื่ออัสดัย	ชื่ออัสดัย	1. กิจกรรมเด็กดีต้องชื่ออัสดัย	2
			2. กิจกรรมคำพูดวิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	2
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมหน้าที่ของฉัน	2
			3. กิจกรรมทรัพยากรมีค่า	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมฉลาดใช้ฉลาดจ่าย	2
			2. กิจกรรมปลูกผักสวนครัว	3
4	แบ่งปันความสุขให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมบุญบั้งไฟ	3
			2. กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตาราง 9 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ ใจสัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมไม่ลอกการบ้าน	1
			2. กิจกรรมชื้อกินไม่หมดคตกิน ไม่นาน	2
2	สร้างวินัยในตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมไม่แฉงคิว	1
3	เดินตามรอยเท้าพ่อ บนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์ จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมทางสายกลาง	2
			2. กิจกรรมน้กสำรวจ	3
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า รู้รักษา และต่อยอด	มีวินัยอยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมน้กวางแผน	2
			2. กิจกรรมค้นหาภูมิปัญญา ในท้องถิ่น	3
			3. กิจกรรมเสกเลื้อ	5
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ตาราง 10 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ ใจสัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมโตไปไม่โกง	2
			2. กิจกรรมยึดมั่นในความจริง	1
2	สร้างวินัยในตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมยอดนักประหยัด	2
3	เดินตามรอยเท้าพ่อ บนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ขยันหมั่นเพียร จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมชีวิตพอเพียง	3
			2. กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2
			3. กิจกรรมปลูกป่า	2
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า รู้รักษา และต่อยอด	มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพร ในท้องถิ่น	5
			2. กิจกรรมสืบสานประเพณี ท้องถิ่น	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตาราง 11 โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ใจสัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมความซื่อตรง	2
			2. กิจกรรมคงไว้ซึ่งความถูกต้อง	2
2	สร้างวินัยในตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมปฏิบัติตนดีชีวิตมีสุข	2
3	เดินตามรอยเท้าพ่อ บนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ขยันหมั่นเพียร จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมถอดบทเรียนความพอเพียง	3
			2. กิจกรรมอาชีพในชุมชน	2
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า รู้รักษา และต่อยอด	มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมแปรรูปอาหารจากปลา	4
			2. กิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย	4
รวม				20

แนวทางการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายสำหรับพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้หลายแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. บูรณาการกับวิถีชีวิตในโรงเรียน

โดยในครั้งนี้โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยได้พิจารณาว่าจะดำเนินการจัด
ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
ตามแนวทางการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทวอลและคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia)
สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้
ประสบการณ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียน
ให้เกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียน
เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับ
ประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียน
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียน
ปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำ
ต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย

สื่อและแหล่งเรียนรู้

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย
ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ที่ชุมชนต้องการ 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่าง
พอเพียง และจิตสาธารณะ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และ
สังคม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และ
แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน
และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน
ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและ
ในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณ ทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้

- 1.1 วีดิทัศน์
- 1.2 หนังสือ ตำรา
- 1.3 อินเทอร์เน็ต
- 1.4 ใบความรู้
- 1.5 ใบกิจกรรม
- 1.6 เพลง
- 1.7 นิทาน
- 1.8 วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน

2. แหล่งเรียนรู้

- 2.1 แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
 - 2.1.1 ห้องเรียน
 - 2.1.2 ห้องสมุด
 - 2.1.3 สวนเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1.4 โรงอาหาร
- 2.2 แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 2.2.1 ปราชญ์ท้องถิ่น
 - 2.2.2 น้ำสงคราม
 - 2.2.3 สวนป่าชุมชน
 - 2.2.4 วัดพระเนาว์
 - 2.2.5 วัดศรีวิชัย

การวัดและการประเมินผล

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย
ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบโดยสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการประเมินตามสภาพจริง
และดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างเรียนในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยแบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดในกิจกรรมที่จัด และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

2. ประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
หลังเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา กำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
ของเวลาเรียนในกิจกรรมทั้งหมด
- 2) ผู้เรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมและผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด
ในกิจกรรมการเรียนรู้
- 3) ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับคุณภาพดี
ขึ้นไป
- 4) การตัดสินผลการเรียน ตัดสินเป็นกิจกรรม
โดยใช้ผลการประเมินระหว่างภาคการศึกษา

สำหรับผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยทำการตรวจสอบคุณภาพ ประเมินความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น
ปรากฏผล ดังตาราง 12

ตาราง 12 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร			
1.1 บอกเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรมีความสอดคล้องกัน ระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรโยงไปสู่องค์ประกอบ อื่น ๆ ในหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 ใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.90	0.31	มากที่สุด
2. หลักการของหลักสูตร			
2.1 หลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับการพัฒนา หลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 หลักการของหลักสูตรแสดงจุดเน้นของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 หลักการของหลักสูตรสามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนด สาระสำคัญในองค์ประกอบของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 หลักการของหลักสูตรแสดงให้เห็นแนวคิดพื้นฐาน ที่สำคัญและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.85	0.37	มากที่สุด
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร			
3.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเป็นไปได้และสามารถ พัฒนาผู้เรียนได้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับการพัฒนา หลักสูตรและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และอยู่ภายใต้หลักการของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์			
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจนและแสดงให้เห็นพฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรมสำคัญของผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.93	0.26	มากที่สุด
5. โครงสร้างของหลักสูตร			
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา	4.80	0.45	มากที่สุด
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.90	0.31	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
6.1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
6.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับสัมพันธ์เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา	5.00	0.00	มากที่สุด
6.4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้	5.00	0.00	มากที่สุด
6.5 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้			
7.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตรมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสะดวกในการนำไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายหลักสูตรได้	5.00	0.00	มากที่สุด
7.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตรเหมาะสมกับสภาพของหลักสูตรเสริม	5.00	0.00	มากที่สุด
7.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตรทำให้ผู้เรียนสนใจกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
8. การวัดและการประเมินผล			
8.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
8.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
8.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
8.4 มีเกณฑ์การผ่านที่เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้	5.00	0.00	มากที่สุด
8.5 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.95	0.22	มากที่สุด

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 4.51–5.00, 3.51–4.50, 2.51–3.50, 1.51–2.50 และ

1.00–1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

จากตาราง 12 พบว่า หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.22)

เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และหลักการของหลักสูตรตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์และผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตรเสริม

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการจัดทำ

เอกสารประกอบหลักสูตรและผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งเป็นคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำให้ได้องค์ประกอบของคู่มือ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทนำ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) การวัดและประเมินผล และ 8) แผนการจัดกิจกรรม

สำหรับผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยทำการตรวจสอบคุณภาพ ประเมินความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือที่พัฒนาขึ้น ปรากฏผลดังตาราง 13

ตาราง 13 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
1. บทนำ			
1.1 บทนำบอกเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 บทนำมีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาคู่มือ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 บทนำเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 บทนำใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 13 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
2. วัตถุประสงค์			
2.1 วัตถุประสงค์บ่งบอกถึงความต้องการในการพัฒนาคู่มือ ประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไปใช้	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 วัตถุประสงค์แสดงจุดเน้นและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ได้อย่างชัดเจน	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 วัตถุประสงค์สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนด เป้าหมาย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
3. เป้าหมาย			
3.1 เป้าหมายมีความเป็นไปได้และทำให้ครูผู้สอนสามารถนำ หลักสูตรไปพัฒนาผู้เรียนได้	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 เป้าหมายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 เป้าหมายมีความชัดเจนและแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้ เกิดกับผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์			
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้ และสามารถ พัฒนาผู้เรียนได้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจนและแสดงให้เห็น พฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรมสำคัญของผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.93	0.26	มากที่สุด

ตาราง 13 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
5. โครงสร้างของหลักสูตร			
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับเป้าหมายของคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	5.00	0.00	มากที่สุด
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดกิจกรรม			
6.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
6.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 การเลือกจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัย ของแครธวอล และคณะ (Krothwohl, Bloom and Masia) มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
7. การวัดและการประเมินผล			
7.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
7.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายของคู่มือ	5.00	0.00	มากที่สุด
7.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 13 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้)	ค่าสถิติ (N = 5)		ระดับความ เหมาะสม
	$\bar{X}$	S.D.	
8. แผนการจัดกิจกรรม			
8.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับ จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัดความสำเร็จ	5.00	0.00	มากที่สุด
8.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับสัมพันธ์เชื่อมโยง และต่อเนื่องกัน	5.00	0.00	มากที่สุด
8.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.4 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ได้	5.00	0.00	มากที่สุด
8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.6 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ กระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
8.7 การวัดและการประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด
8.8 การวัดและประเมินผลโดยใช้ทั้งครู เพื่อน และผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	5.00	0.00	มากที่สุด
8.9 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
8.10 แผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
8.11 แผนการจัดกิจกรรมใช้สำนวนภาษาถูกต้อง เหมาะสม เข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.99	0.08	มากที่สุด

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรไปใช้
ใช้เกณฑ์เดียวกับตาราง 12

จากตาราง 13 พบว่า คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กระณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
($\bar{X} = 4.99$, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ มีองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ย

มากที่สุดเท่ากัน จำนวน 7 องค์ประกอบ ดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้างของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผล และแผนการจัดกิจกรรม และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26)

ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลทั้งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ทำการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการบันทึกผลการสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสะท้อนคิดที่แสดงถึงผลการพัฒนาและการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม
3. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

1. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย
 ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียน
 หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 โดยใช้สถิติ ร้อยละ ปรากฏผลดังตาราง 14

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
 (วัดด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์) จำแนกเป็นรายบุคคล

นักเรียน คนที่	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์หลังเรียน (คะแนนเต็ม 3)	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	เทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
1	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
2	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
3	3	100	สูงกว่าเกณฑ์
4	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
5	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์
6	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
7	2.78	92.67	สูงกว่าเกณฑ์
8	3	100.00	สูงกว่าเกณฑ์

จากตาราง 14 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เรียน
 ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 100

**2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ชี้อัตย์ มีวินัย
ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม**

ตาราง 15 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมในภาพรวม

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรม	ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนตามระดับคุณภาพ			
		ระดับดี เยี่ยม (คน)	ร้อยละ	ระดับ ดี (คน)	ร้อยละ
1. ชี้อัตย์	กิจกรรมที่ 1 โตไปไม่โกง	2	25.00	6	75.00
	กิจกรรมที่ 2 ยึดมั่นในความจริง	2	25.00	6	75.00
2. มีวินัย	กิจกรรมที่ 3 เด็กดีมีวินัย	4	50.00	4	50.00
	กิจกรรมที่ 4 ยอดนักประหยัด	7	87.50	1	12.50
	กิจกรรมที่ 6 บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	8	100	-	-
	กิจกรรมที่ 7 ปลูกป่า	8	100	-	-
	กิจกรรมที่ 8 เรียนรู้สมุนไพร ในท้องถิ่น	8	100	-	-
3. ขยันหมั่นเพียร	กิจกรรมที่ 6 บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	3	37.50	5	62.50
	กิจกรรมที่ 8 เรียนรู้สมุนไพรใน ท้องถิ่น	6	75.00	2	25.00
4. อยู่อย่าง พอเพียง	กิจกรรมที่ 5 ชีวิตพอเพียง	2	25.00	6	75.00
	กิจกรรมที่ 6 บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2	25.00	6	75.00
	กิจกรรมที่ 8 เรียนรู้สมุนไพร ในท้องถิ่น	3	37.50	5	62.50
	กิจกรรมที่ 9 สืบสานประเพณี ท้องถิ่น	4	50.00	4	50.00
5. จิตสาธารณะ	กิจกรรมที่ 7 ปลูกป่า	4	50.00	4	50.00
	กิจกรรมที่ 9 สืบสานประเพณี ท้องถิ่น	6	75.00	2	25.00

จากตาราง 15 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” จำนวน 8 คน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม และดี แสดงให้เห็นว่าภายหลังการจัดกิจกรรมทั้ง 9 กิจกรรม นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับดีขึ้น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 5 คุณลักษณะ ในแต่ละกิจกรรม ผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้

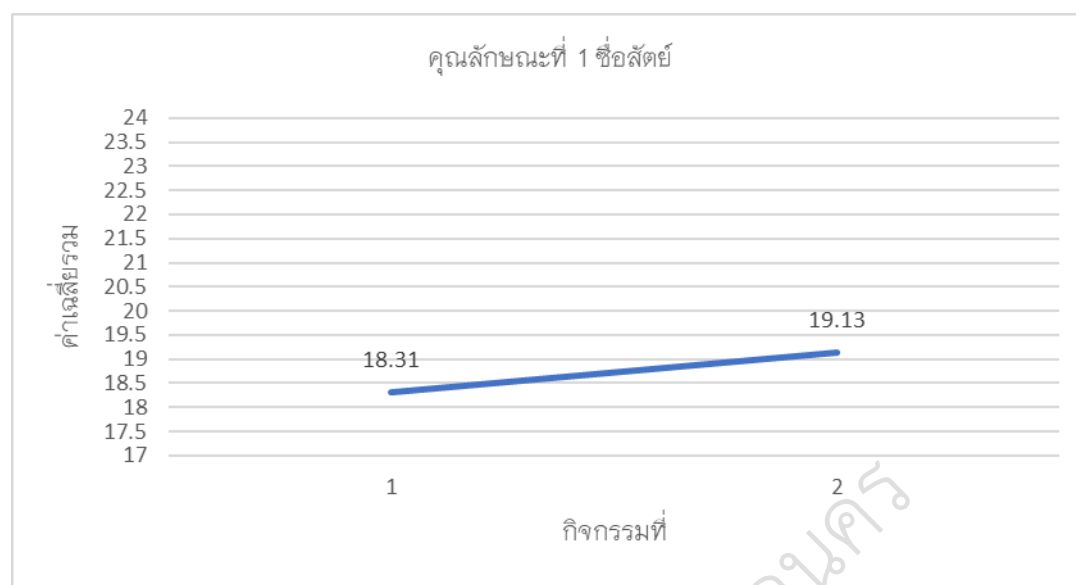
ตาราง 16 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่								ค่าเฉลี่ย รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	
กิจกรรมโตไปไม่โกง	2.50	2.27	2.57	2.30	2.20	2.17	2.20	2.10	18.31
กิจกรรมยึดมั่น ในความจริง	2.53	2.37	2.63	2.40	2.30	2.33	2.30	2.27	19.13
รวมเฉลี่ย	2.52	2.32	2.60	2.35	2.25	2.25	2.25	2.19	
สรุปผลการประเมิน	๒๕ ๒๕ ๒๕	๒๔	๒๕ ๒๕ ๒๕	๒๔	๒๔	๒๔	๒๔	๒๔	

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 2.50–3.00, 1.50–2.40, 1.00–1.40 และ 0.00–0.90

หมายถึง ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน ตามลำดับ

จากตาราง 16 พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ ของนักเรียนทั้ง 8 คน มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยนักเรียน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ ในระดับดีเยี่ยม และอีก 6 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ ในระดับดี แสดงให้เห็นว่าภายหลังการจัดกิจกรรมนักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ ในระดับดีขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนประเมินคุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมความซื่อสัตย์สูงขึ้น ดังภาพประกอบ 8

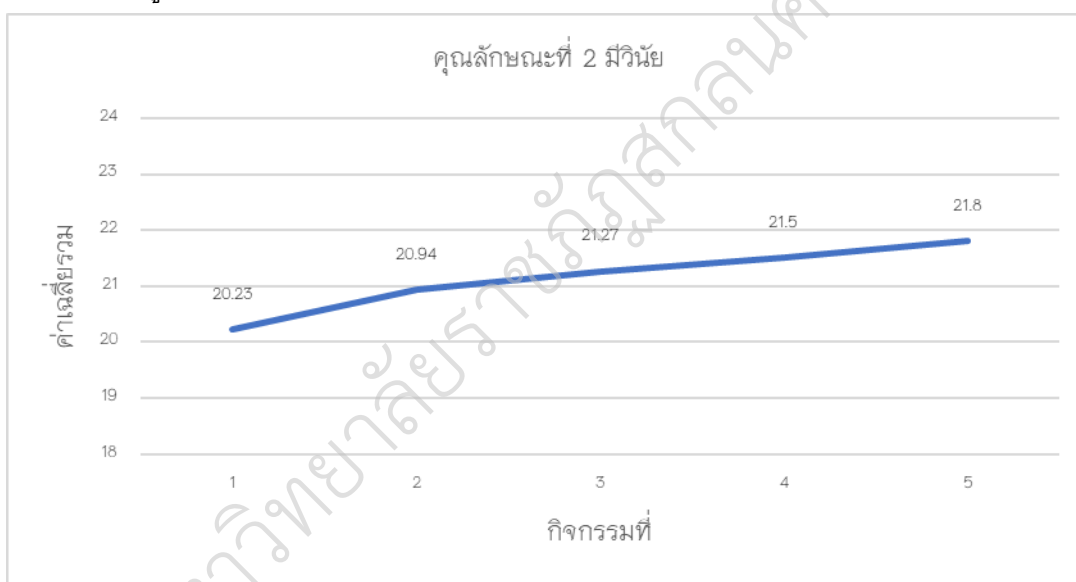
ภาพประกอบ 8 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 1 ความซื่อสัตย์

ตาราง 17 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น
จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่								ค่าเฉลี่ย รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	
เด็กดีมีวินัย	2.60	2.70	2.80	2.40	2.47	2.33	2.40	2.53	20.23
ยอดนักประหยัด	2.67	2.73	2.87	2.57	2.57	2.43	2.50	2.60	20.94
บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2.68	2.78	2.88	2.60	2.63	2.50	2.55	2.65	21.27
ปลูกป่า	2.77	2.80	2.90	2.60	2.63	2.53	2.57	2.70	21.50
เรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น	2.78	2.83	2.93	2.63	2.70	2.60	2.60	2.73	21.80
รวมเฉลี่ย	2.70	2.77	2.88	2.56	2.60	2.48	2.52	2.64	
สรุปผลการประเมิน	เฉลี่ย ได้	เฉลี่ย ได้	เฉลี่ย ได้	เฉลี่ย ได้	เฉลี่ย ได้	ได้	เฉลี่ย ได้	เฉลี่ย ได้	

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้เกณฑ์เดียวกับตาราง 16

จากตาราง 17 พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย ของนักเรียนทั้ง 8 คน มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยนักเรียน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย ในระดับดีเยี่ยม และอีก 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย ในระดับดี แสดงให้เห็นว่าภายหลังการจัดกิจกรรม นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย ในระดับดีขึ้นไป และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนประเมินคุณลักษณะที่ 2 มีวินัยในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมความมีวินัยสูงขึ้นตามลำดับ ดังภาพประกอบ 9

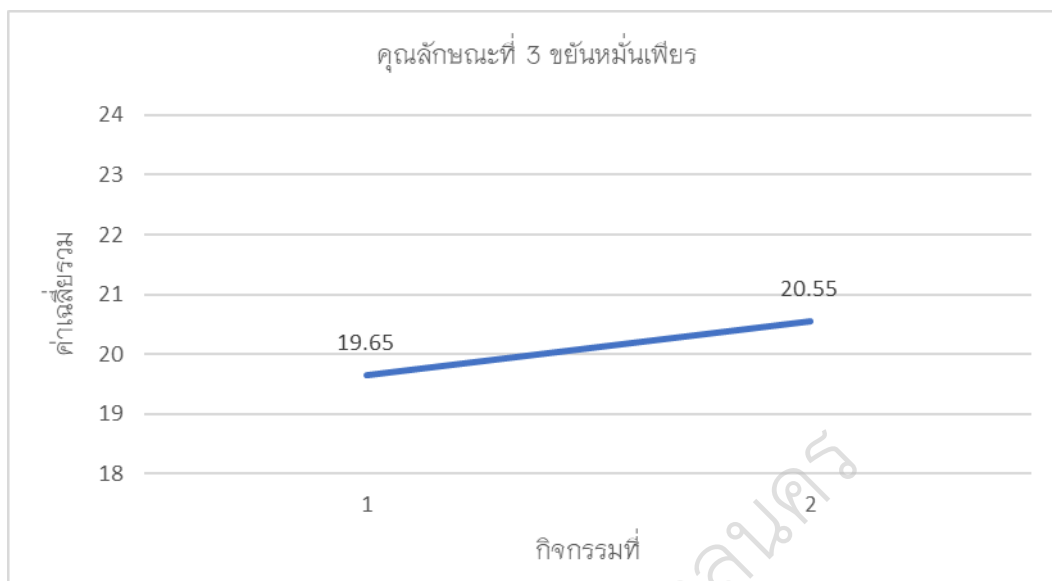
ภาพประกอบ 9 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 2 มีวินัย

ตาราง 18 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยตนเอง เพื่อน ครูและผู้ปกครอง
จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่								ค่าเฉลี่ย รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	
บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2.70	2.60	2.85	2.30	2.45	2.10	2.20	2.45	19.65
เรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น	2.75	2.65	2.95	2.60	2.55	2.25	2.30	2.50	20.55
รวมเฉลี่ย	2.73	2.63	2.90	2.45	2.50	2.18	2.25	2.48	
สรุปผลการประเมิน	$\frac{55}{100}$	$\frac{52}{100}$	$\frac{58}{100}$	$\frac{47}{100}$	$\frac{51}{100}$	$\frac{44}{100}$	$\frac{47}{100}$	$\frac{49}{100}$	

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้เกณฑ์เดียวกับตาราง 16

จากตาราง 18 พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร ของนักเรียนทั้ง 8 คน มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยนักเรียน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร ในระดับดีเยี่ยม และอีก 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร ในระดับดี แสดงให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรม นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร ในระดับดีขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนประเมินคุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร ในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมความขยันหมั่นเพียรสูงขึ้นตามลำดับ ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

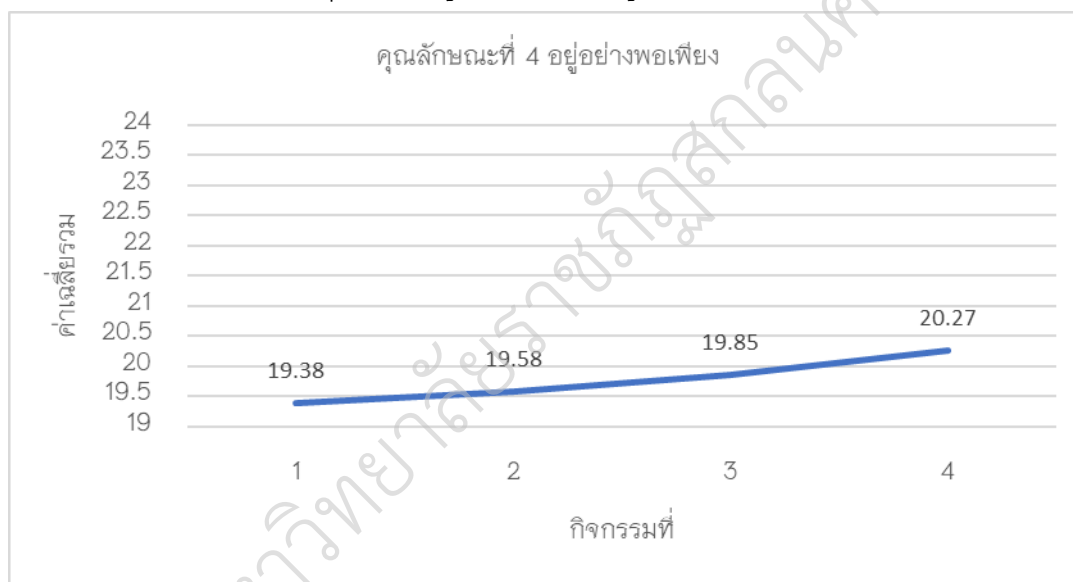
ตาราง 19 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง
จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่								ค่าเฉลี่ย รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	
ชีวิตพอเพียง	2.30	2.50	2.80	2.40	2.47	2.27	2.37	2.27	19.38
บัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2.30	2.50	2.85	2.40	2.55	2.30	2.38	2.30	19.58
เรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น	2.35	2.53	2.88	2.43	2.60	2.33	2.40	2.33	19.85
สืบสานประเพณีท้องถิ่น	2.48	2.58	2.90	2.53	2.63	2.35	2.45	2.35	20.27
รวมเฉลี่ย	2.36	2.53	2.86	2.44	2.56	2.31	2.4	2.31	
สรุปผลการประเมิน	๔	๕	๕	๔	๕	๔	๔	๔	

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้เกณฑ์เดียวกันกับตาราง 16

จากตาราง 19 พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนทั้ง 8 คน มีผลการประเมิน
อยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยนักเรียน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง ในระดับดีเยี่ยม และอีก 5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50
มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง ในระดับดี แสดงให้เห็นว่า
ภายหลังการจัดกิจกรรม นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4
อยู่อย่างพอเพียง ในระดับดีขึ้นไป และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนประเมินคุณลักษณะที่ 4
อยู่อย่างพอเพียง ในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมสูงขึ้น
แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมอยู่อย่างพอเพียงสูงขึ้นตามลำดับ ดังภาพประกอบ 11

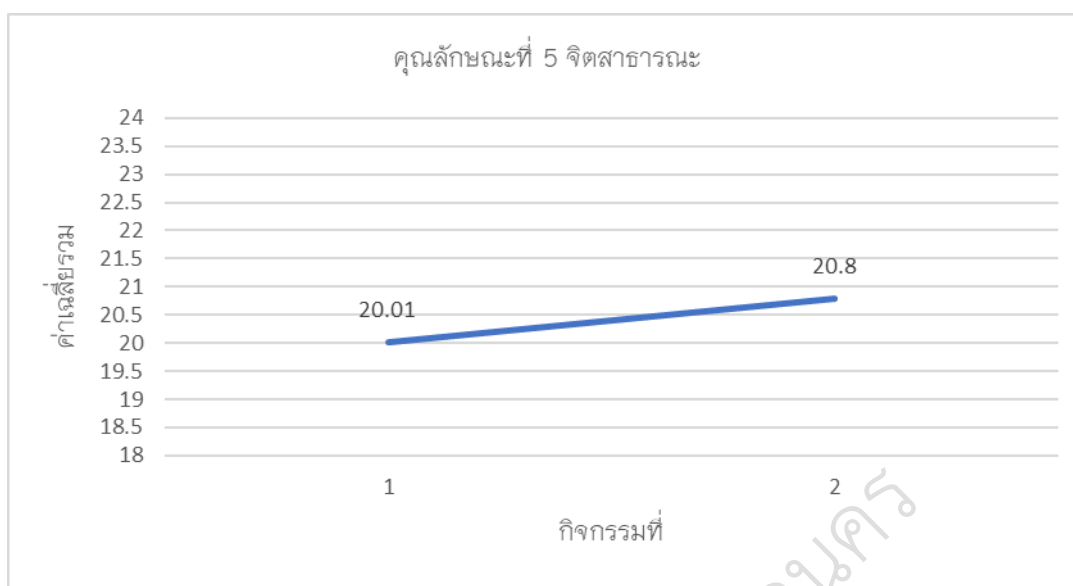
ภาพประกอบ 11 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง

ตาราง 20 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น
จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่								ค่าเฉลี่ย รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	
ปลูกป่า	2.67	2.60	2.67	2.53	2.47	2.33	2.27	2.47	20.01
สืบสานประเพณีท้องถิ่น	2.70	2.70	2.75	2.60	2.60	2.45	2.45	2.55	20.80
รวมเฉลี่ย	2.69	2.65	2.71	2.57	2.54	2.39	2.36	2.51	
สรุปผลการประเมิน	2.69	2.65	2.71	2.57	2.54	2.39	2.36	2.51	

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้เกณฑ์เดียวกับตาราง 16

จากตาราง 20 พบว่า จากการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ของนักเรียนทั้ง 8 คน มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดยนักเรียน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ในระดับดีเยี่ยม และอีก 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ในระดับดี แสดงให้เห็นว่า ภายหลังจากจัดกิจกรรม นักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ในระดับดีขึ้นไป และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนประเมินคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ในภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมอยู่อย่างพอเพียงสูงขึ้นตามลำดับ ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 แผนภูมิเส้นแสดงคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

นอกจากนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากบันทึกผลการจัดกิจกรรม การสังเกต การสอบถาม การสะท้อนคิดในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์ และการถอดบทเรียนที่เป็นการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้ดังนี้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ได้มาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ประกอบด้วย คุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครทวอล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์

ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ
 ขั้นที่ 2 ขั้นตอนสนอง (responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและ
 ช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์
 ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ
 (organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตาม
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
 ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตามคุณลักษณะ
 อันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย
 ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้
 และมีพฤติกรรมการปฏิบัติที่ดี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยนักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติที่ดี
 ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่ไม่พูดโกหกและพูดในสิ่งที่จำเป็น
 รู้จักนำสิ่งของที่เก็บได้ให้ครูประกาศหาเจ้าของ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรงทั้งต่อ
 หน้าและลับหลัง ปฏิบัติตามข้อตกลงของชั้นเรียน ทำงานด้วยตนเองไม่ลอกงานเพื่อน
 ไม่หยิบของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต และยอมรับผิดเสมอเมื่อตนเองกระทำผิด และจาก
 สมุดบันทึกกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
 ของนักเรียน สามารถนำเสนอรายละเอียด ได้ดังนี้

“...ผมจะไม่พูดโกหกคนอื่นและไม่โกงใครหรือเอาของใคร...”

(นักเรียนคนที่ 1, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

“...ผมจะซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นโดยการไม่โกงและไม่เอาของคนอื่น...”

(นักเรียนคนที่ 2, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

“...ผมจะไม่โกหกคนอื่นและไม่หยิบของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต...”

(นักเรียนคนที่ 3, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

“...หนูจะไม่เป็นเด็กที่โกหก จะเป็นคนดี จะเชื่อฟังพ่อแม่ และเมื่อเก็บ
 ของได้จะนำส่งคืนเจ้าของ...”

(นักเรียนคนที่ 4, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

“...หนูจะไม่ขโมยเงินของคนอื่น ไม่โกหกพ่อแม่ ไม่โกงคนอื่น และหนูจะเป็นคนดี...”

(นักเรียนคนที่ 5, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

“...ผมจะไม่โกหกใครอีกต่อไป...”

(นักเรียนคนที่ 6, สมุดบันทึกกิจกรรม, 26 กรกฎาคม 2567)

2. คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยนักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่ดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย เมื่อมีการนัดหมายก็มาตรงเวลา ในการนัดหมาย มาเข้าแถวเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณ ทำงานเสร็จทันเวลา รู้จักการรอคอย ไม่แซงคิวผู้อื่น เก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ และทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้ และจากสมุดบันทึกกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ของนักเรียน สามารถนำเสนอรายละเอียด ได้ดังนี้

“...หนูแต่งกายสะอาด เรียบร้อย และมาเข้าแถวทุกเช้า”

(นักเรียนคนที่ 1, สมุดบันทึกกิจกรรม, 20 กันยายน 2567)

“...ผมแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย และไม่ทำผิดระเบียบของโรงเรียน...”

(นักเรียนคนที่ 2, สมุดบันทึกกิจกรรม, 20 กันยายน 2567)

“...ผมจะไม่ส่งเสียงดังในห้องเรียนและเก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ...”

(นักเรียนคนที่ 3, สมุดบันทึกกิจกรรม, 20 กันยายน 2567)

“...ผมทิ้งขยะในถังขยะและรู้จักการรอคอย ไม่แซงคิวผู้อื่น...”

(นักเรียนคนที่ 4, สมุดบันทึกกิจกรรม, 20 กันยายน 2567)

“...หนูเก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบและทิ้งขยะเป็นที่...”

(นักเรียนคนที่ 5, สมุดบันทึกกิจกรรม, 20 กันยายน 2567)

3. คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยนักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติตนที่ดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ หมั่นทำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน เอาใจใส่ต่อการ

ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความพยายามแก้ปัญหาและอุปสรรค ในการทำงานให้สำเร็จ และรู้จักปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง และจากสมุดบันทึกกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ของนักเรียน สามารถนำเสนอรายละเอียด ได้ดังนี้

“...จากการทำกิจกรรมทำให้หนูมีความตั้งใจและรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น...”

(นักเรียนคนที่ 1, สมุดบันทึกกิจกรรม, 27 กันยายน 2567)

“...ผมจะอดทนและเอาใจใส่ต่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้มากขึ้น...”

(นักเรียนคนที่ 2, สมุดบันทึกกิจกรรม, 27 กันยายน 2567)

“...หนูมีความรับผิดชอบและรู้จักปรับปรุงและพัฒนางานด้วยตนเอง...”

(นักเรียนคนที่ 3, สมุดบันทึกกิจกรรม, 27 กันยายน 2567)

“...ผมจะทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และเมื่อเจอปัญหาจะพยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคจนกว่างานจะสำเร็จ...”

(นักเรียนคนที่ 4, สมุดบันทึกกิจกรรม, 27 กันยายน 2567)

4. คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยนักเรียนมีพฤติกรรมกาปฏิบัติตนที่ดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการเก็บออมเงินและใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในวิถีชีวิต มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และรู้จักยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และจากสมุดบันทึกกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ของนักเรียน สามารถนำเสนอรายละเอียด ได้ดังนี้

“...ผมรู้สึกภูมิใจที่หมู่บ้านผมมีปราชญ์ท้องถิ่นหลายคนที่มีความรู้มากมาย ทำให้ผมอยากเก่งเหมือนท่าน และผมจะไปเรียนรู้จากท่าน เพื่อให้ภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่สูญหายไป...”

(นักเรียนคนที่ 1, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...หนูจะรักชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น...”

(นักเรียนคนที่ 2, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...ผมจะใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี...”

(นักเรียนคนที่ 3, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...หนูรู้จักการเก็บออมเงินโดยการฝากเงินกับครูประจำชั้นและใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด และเห็นคุณค่า...”

(นักเรียนคนที่ 4, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...ผมจะไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน...”

(นักเรียนคนที่ 5, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...หนูจะประหยัด จะไม่ใช้เงินฟุ่มเฟือย จะปลูกผักกินเองโดยไม่ใช้สารเคมี...”

(นักเรียนคนที่ 6, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...หนูไม่ใช้เงินฟุ่มเฟือย ใช้เงินอย่างประหยัด ออมเงินไว้ใช้จ่ายจำเป็น ไม่ใช้สารเคมี และเลี้ยงเปิดกินเอง...”

(นักเรียนคนที่ 7, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

“...หนูจะเป็นคนประหยัดไม่ใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย จะใช้เงินอย่างมีสติ ไม่ฟุ่มเฟือย และจะซื้อของที่จำเป็น...”

(นักเรียนคนที่ 8, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 กันยายน 2567)

5. คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยนักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ให้เพื่อนหรือคนอื่นด้วยความเต็มใจ รู้จักดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ความเต็มใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม เช่น ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน ชุมชน และวัด และจากสมุดบันทึกกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ของนักเรียน สามารถนำเสนอรายละเอียด ได้ดังนี้

“...ผมจะช่วยงานพ่อแม่และคุณครูด้วยความเต็มใจ...”

(นักเรียนคนที่ 1, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...หนูจะเป็นคนดี ช่วยแม่ทำงานบ้าน และรู้จักช่วยคนอื่น ๆ...”

(นักเรียนคนที่ 2, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...ผมจะอาสาช่วยงานเพื่อนและคนในชุมชนให้มากขึ้น...”

(นักเรียนคนที่ 3, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...ผมรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนหรือคนอื่นด้วยความเต็มใจ...”

(นักเรียนคนที่ 4, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...หนูจะช่วยดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความ

ความเต็มใจ เช่น เก็บขยะ กวาดใบไม้ในบริเวณวัด เก็บขยะริมแม่น้ำสงคราม...”

(นักเรียนคนที่ 5, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...หนูทิ้งขยะให้เป็นที่ ไม่ทิ้งขยะเกลื่อนกลาด และไม่ทิ้งขยะลงใน

แม่น้ำสงคราม อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

(นักเรียนคนที่ 6, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

“...หนูจะปลูกต้นไม้บ่อย ๆ ไม่ทำลายป่า...”

(นักเรียนคนที่ 7, สมุดบันทึกกิจกรรม, 30 สิงหาคม 2567)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ สูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่ไม่พูดโกหกและพูดในสิ่งที่จำเป็น รู้จักนำสิ่งของที่เก็บได้ให้ครูประกาศหาเจ้าของ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย มาเข้าแถวเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณ ทำงานเสร็จทันเวลา รู้จักการรอคอย ไม่แซงคิวผู้อื่น เก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็น

ระเบียบ และทั้งขณะในที่ที่จัดเตรียมไว้ มีความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ ใช้ทรัพยากรของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการเก็บออมเงินและใช้จ่ายอย่างประหยัด อาสาทำงานให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ให้เพื่อนหรือคนอื่นด้วยความเต็มใจ รู้จักดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

3. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP

ผู้วิจัยขอเสนอผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ซึ่งเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถสรุปผลการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. ผลการประเมินด้านบริบท (C)

ในการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านบริบท เป็นการประเมินเกี่ยวกับความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้วิจัย ผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จากการประชุมสรุปได้ ดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนเสนอว่าในชุมชนมีฐานการเรียนรู้ จำนวน 10 ฐาน ที่พร้อมจะให้ความรู้กับนักเรียน อยากให้โรงเรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ปราชญ์ท้องถิ่นด้านสมุนไพรอยากให้นักเรียนได้เรียนและสืบทอดเรื่องสมุนไพรจากตน ซึ่งตนเองมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรกว่า 200 ชนิด 3) คณะครูมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น 4) ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นด้วยกับการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนมีอาชีพเสริม และเป็น การปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน ควรเน้นการเกษตร การใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ และเน้นวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นด้วย 5) โรงเรียนต้องการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามศักยภาพ 6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ

ให้เกิดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ และ 7)ให้นำมาทดลองใช้กับนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (I)

ในการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเกี่ยวกับคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน ปรากฏท้องถิ่น และเวลาเรียน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้วิจัย ผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จากการประชุมสรุปได้ว่า คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กระบวนการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน ปรากฏท้องถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ (P)

ในการประเมินด้านกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการประเมิน ดังนี้

3.1 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ โดยการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2567 จากการบันทึกการสัมภาษณ์ สามารถนำเสนอรายละเอียดได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม เพราะเด็กนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความสนใจที่จะเรียนรู้อย่างดีเยี่ยม

ประเด็นที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เด็กทุกคนได้แสดงออกด้านความคิด การตัดสินใจ การนำเสนอ ส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างดี

ประเด็นที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้นี้ ได้ทำให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ทั้ง 5 ประการ

ประเด็นที่ 4 การวัดและการประเมินผลผู้เรียน ครูผู้สอน แสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เพราะเป็นการวัดและประเมินผลได้อย่างครบถ้วน ได้รู้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ อย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 5 การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เพราะเด็กได้รับรู้ความรู้ใหม่ ๆ ที่ไม่มีในห้องเรียน รู้ว่าความรู้ไม่ได้มีเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ยังมีอยู่กับผู้แก่ผู้เฒ่าและปราชญ์ ชาวบ้านอีกมากมาย

ประเด็นที่ 6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ครูผู้สอนแสดงความคิดเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมที่จะจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ และควรมีการนำหลักสูตรนี้ไปทดลองใช้กับ นักเรียนในชั้นอื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 คุณลักษณะนี้ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และเมื่อนักเรียนจบการศึกษา จากโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย นักเรียนก็จะมีคุณลักษณะของ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.2 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ โดยการสัมภาษณ์ ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 1 คน เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2567 จากการบันทึกการสัมภาษณ์ สามารถนำเสนอรายละเอียดได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เนื่องจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเหมือนการสะท้อนให้เห็นสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และในการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ เป็นสิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เมื่อเด็ก ๆ ได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้เด็กซึมซับ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมา

ประเด็นที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับผู้เรียน ปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่ปราชญ์ท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม เพราะปราชญ์ท้องถิ่นจะมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และความชำนาญมากกว่าครูผู้สอน

ประเด็นที่ 3 การให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เนื่องจากการที่ได้สอนเด็กนักเรียนเป็นเวลาหลายวันก็จะทำให้รู้ว่าเด็กแต่ละคนเป็นอย่างไร มีพฤติกรรมอะไรบ้าง ในเวลาที่มาเรียนกับเรา เพราะบางพฤติกรรมเด็กอาจไม่แสดงกับครู แต่อาจแสดงให้คนอื่นเห็น การให้คนอื่นมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผลจึงเป็นสิ่งที่ดีที่จะทำให้เห็นในหลาย ๆ มุมของเด็กนักเรียน

ประเด็นที่ 4 การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม ปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เนื่องจากในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะ และมีความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น การให้ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาเป็นครูผู้สอนในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่คาดหวังไว้

ประเด็นที่ 5 จำนวนชั่วโมงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน ปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสม เพราะในการเรียนเด็กนักเรียนต้องเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ด้วย แต่การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเด็ก ๆ สามารถไปเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเวลาเรียนได้เพื่อให้เกิดความชำนาญ และเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนใจโดยอาจใช้เวลาช่วงหลังเลิกเรียน หรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์

ประเด็นที่ 6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ปราชญ์ท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีที่ควรมีการถ่ายทอดให้เด็ก เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ อยากให้เด็กนักเรียนได้สืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพื่อที่ความรู้เหล่านี้จะได้ไม่หายไปกับปราชญ์ท้องถิ่นแต่จะสืบทอดต่อกันไปชั่วลูกชั่วหลาน

3.3 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับนักเรียน
สามารถนำเสนอได้ ดังตาราง 14

ตาราง 21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับคุณภาพ

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ด้านกระบวนการ ตามความคิดเห็นของนักเรียน (N = 8)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.88	0.35	มากที่สุด
1.2 กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.88	0.35	มากที่สุด
1.3 นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง			
และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 นักเรียนได้วางแผนงานและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
1.5 นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.75	0.46	มากที่สุด
1.6 นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่น			
และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.75	0.71	มากที่สุด
1.7 มีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม	4.75	0.46	มากที่สุด
รวม	4.86	0.40	มากที่สุด
2. การวัดและประเมินผล			
2.1 วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย			
โดยมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน	4.63	0.74	มากที่สุด
2.2 นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.88	0.45	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.86	0.41	มากที่สุด

จากตาราง 21 พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายการประเมิน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

3.4 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ ด้วยกิจกรรมการสะท้อนคิดของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สิ่งที่หนูได้เรียนรู้ นักเรียนได้สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

1. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต โตไปไม่โกง ความพอเพียง การใช้เงินอย่างประหยัด
 2. ได้เรียนรู้ความเสียสละ และสมนไพรในท้องถิ่น
 3. การทำความดี การประหยัด
 4. ความพอเพียง จิตสาธารณะ และประเพณีในท้องถิ่น
- ประเด็นที่ 2 สิ่งที่หนูประทับใจ นักเรียนได้สะท้อน

สิ่งที่ประทับใจที่เกิดขึ้นจากการเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

1. ได้ออกไปเรียนข้างนอกห้องเรียน นอกโรงเรียน
2. ได้ดูคูลิตีโอ
3. ได้ไปเรียนรู้สมนไพรในท้องถิ่น
4. ได้นำเสนอผลงานที่เราทำขึ้น
5. ดีใจที่ได้ดูคูลิตี และดีใจที่ครูและปราชญ์ท้องถิ่นสอน

ผมให้เป็นคนดี

ประเด็นที่ 3 ปัญหาที่หนูเจอและวิธีการแก้ปัญหา นักเรียนได้สะท้อนปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่เจอจากการเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

- อย่าทำ
1. หนูพูดไม่เพราะ จึงพยายามพูดให้เพราะขึ้น
 2. เจอเพื่อนพูดโกหก วิธีแก้คือเตือนหรือบอกเพื่อนว่า
 3. เพื่อนเป็นเด็กไม่ดี แก่ด้วยการไปบอกเขาปรับนิสัย
 4. เพื่อนไม่ช่วยงาน จึงบอกเพื่อนให้ช่วยและตั้งใจทำงาน
- ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

ประเด็นที่ 4 สิ่งที่หนูรู้สึกภูมิใจ นักเรียนได้สะท้อนสิ่งที่ภูมิใจจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

- ประเพณีในท้องถิ่น
1. ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สมุนไพร
 2. ได้เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ได้ปลูกผักและ
 3. ทำให้เป็นคนดีขึ้น ไม่โกหก รู้จักประหยัด และรู้จัก
 4. ได้รู้จักสมุนไพรในท้องถิ่นและการนำมาใช้ประโยชน์
- เลี้ยงปลา
- แบ่งปันเพื่อน
- ทำให้อยากเป็นหมอยาในชุมชน

ประเด็นที่ 5 สิ่งที่หนูจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้สะท้อนสิ่งที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหลังเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ดังนี้

1. เป็นคนดี มีวินัย เสียสละ และพูดเพราะ
2. ทำความดี ไม่โกหก และมีความขยันหมั่นเพียร
3. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีความพอเพียง ประหยัด
4. จะนำทุกเรื่องที่ได้เรียนมาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต (P)

ในการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านผลผลิต เป็นการประเมินเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การดำเนินชีวิตประจำวัน ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

และอนุรักษภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการถอดบทเรียนระหว่างผู้วิจัย ผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จากการถอดบทเรียน ผู้วิจัยขอเสนอผล ดังนี้

4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

จากการถอดบทเรียนด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นผู้ที่มีความคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ สูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริม สร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยคุณลักษณะที่นักเรียน แสดงพฤติกรรมให้เห็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย และคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

4.2 การดำเนินชีวิตประจำวัน

จากการถอดบทเรียนด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประพฤติ ปฏิบัติตนดีขึ้น โดยแสดงพฤติกรรมให้เห็นในเชิงบวกทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน นักเรียน มีระเบียบ มีวินัยมากขึ้น ขยันมากขึ้น ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับน้อง ๆ นักเรียน มาโรงเรียนแต่เช้า และพำน้อง ๆ ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน ก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ และเวลาอยู่ในห้องเรียนก็ตั้งใจเรียน และปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน

4.3 ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการถอดบทเรียนด้านความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา ท้องถิ่น และอนุรักษภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนักเรียนสามารถบอกได้ว่าในท้องถิ่น มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง ใครบ้างคือปราชญ์ท้องถิ่น และตนเองมีความชื่นชอบ และมีความสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด รวมถึงการอนุรักษและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตนเอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนจากการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ได้ดังนี้

ผลที่เกิดขึ้น

1. ได้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. ได้คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ 9 กิจกรรม ดังนี้
 - 2.1 กิจกรรมโตไปไม่โกง
 - 2.2 กิจกรรมยึดมั่นในความจริง
 - 2.3 กิจกรรมเด็กดีมีวินัย
 - 2.4 กิจกรรมยอดนักประหยัต์
 - 2.5 กิจกรรมชีวิตพอเพียง
 - 2.6 กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน
 - 2.7 กิจกรรมปลูกป่า
 - 2.8 กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น
 - 2.9 กิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่น
3. นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
4. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
5. นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
6. นักเรียนมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มีวิธีการดำเนินการ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผน พัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม ขั้นตอนที่ 5 ขั้นติดตามและประเมินผล และขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปทบทวน

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

3. การทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ที่ดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ตามขั้นตอนและกระบวนการที่กำหนดไว้

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จึงทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร

2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ทำให้ครูทราบบทบาทและหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม

3. คณะกรรมการร่วมจัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” จัดทำร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และเอกสารประกอบหลักสูตรตามแผนที่วางไว้

4. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทำให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมกับนักเรียน

5. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญและให้การส่งเสริม สนับสนุน

6. ครูผู้สอนที่ทดลองใช้หลักสูตร ได้ทำการศึกษาหลักสูตรจนเข้าใจก่อนนำไปใช้ มีความเข้าใจผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

7. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความสนใจ และตั้งใจทำกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 9 กิจกรรม

8. ปราชญ์ท้องถิ่น ที่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

การถอดถอดหลักสูตร

ครูผู้สอน : จากการทดลองใช้หลักสูตรทำให้นักเรียนรู้จักตนเองมากขึ้น ได้ฝึกความมีวินัย ความรับผิดชอบต่องานตนเองและผู้อื่น นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนต้องการให้เกิด ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 คุณลักษณะสูงขึ้น เห็นควรให้มีการเพิ่มเติมหรือบรรจุเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา

ผู้บริหาร : ด้วยสภาพสังคมปัจจุบัน ทำให้บุตรหลานถูกยั่วยุไปในทางที่ไม่ดี ทำให้เป็นเด็กเกเร ลักขโมย และติดยาเสพติด การมีหลักสูตรที่หล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดีจึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้มี ดังนั้น หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” จึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีวินัย จึงจะนำหลักสูตรนี้มาขยายผลให้นักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้เรียนทุกชั้น

นักเรียน : จากการเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนชอบและสนุก มีความสุขกับการเรียน โดยมีความชื่นชอบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ กิจกรรมโตไปไม่โกง เพราะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตและโรงเรียนสุจริต กิจกรรมชีวิตพอเพียง เพราะได้ลงมือปฏิบัติ ได้ฝึกการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ได้ปลูกผักและเลี้ยงปลาไว้ทำอาหาร กิจกรรมเกี่ยวกับจิตสาธารณะ เพราะได้ฝึกการช่วยเหลือและการแบ่งปันให้เพื่อนและคนอื่น ๆ และกิจกรรมเรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น เพราะได้ไปเรียนรู้นอกสถานที่ ได้ไปรู้จักต้นไม้ที่มีประโยชน์นำมาทำยารักษาโรคได้ จึงอยากให้คุณครูจัดกิจกรรมแบบนี้ให้เรียนอีก

ผู้ปกครองและชุมชน : หลักสูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นครอบคลุมซึ่งไม่มากเกินไปและครบตามความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ นักเรียนได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

การประพฤติปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง จึงเห็นควรว่าให้นำหลักสูตรนี้มาใช้สอนในโรงเรียนให้ครบทุกชั้น

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาคความพึงพอใจ ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

4.1 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ตาราง 22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 9)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”			
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม	4.78	0.67	มากที่สุด
1.2 หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน	4.89	0.33	มากที่สุด
1.3 การกำหนดโครงสร้างและสัดส่วนเวลาเรียนในหลักสูตร	4.67	0.50	มากที่สุด
1.4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	4.56	0.53	มากที่สุด
1.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย	4.78	0.44	มากที่สุด
1.6 วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตรสอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.78	0.44	มากที่สุด
รวม	4.74	0.45	มากที่สุด

ตาราง 22 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
2. กิจกรรมการเรียนรู้			
2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย	4.67	0.50	มากที่สุด
2.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนได้เหมาะสม	4.56	0.53	มากที่สุด
2.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนมีความเหมาะสม	4.78	0.44	มากที่สุด
2.4 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	0.50	มากที่สุด
2.5 กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.78	0.44	มากที่สุด
2.6 การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	4.56	0.53	มากที่สุด
รวม	4.67	0.48	มากที่สุด
3. สื่อและแหล่งเรียนรู้			
3.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น	4.56	0.53	มากที่สุด
3.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	4.56	0.53	มากที่สุด
รวม	4.56	0.51	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผล			
4.1 การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	4.56	0.53	มากที่สุด
4.2 เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	4.78	0.44	มากที่สุด
4.3 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลชัดเจน	4.67	0.50	มากที่สุด
รวม	4.67	0.48	มากที่สุด

ตาราง 22 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน			
5.1 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร	4.78	0.44	มากที่สุด
5.2 ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้	4.78	0.44	มากที่สุด
5.3 ผู้เรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.78	0.44	มากที่สุด
รวม	4.78	0.42	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.69	0.47	มากที่สุด

จากตาราง 22 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายการประเมิน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อและแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ

4.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ
 ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 32)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”			
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม	4.47	0.62	มาก
1.2 หลักสูตรเสริมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน	4.56	0.67	มากที่สุด
รวม	4.52	0.64	มากที่สุด
2. กิจกรรมการเรียนรู้			
2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	4.63	0.66	มากที่สุด
2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	4.38	0.71	มาก
2.3 การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.63	0.55	มากที่สุด
2.4 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน	4.56	0.72	มากที่สุด
รวม	4.55	0.66	มากที่สุด
3. การวัดและประเมินผล			
3.1 การเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	4.47	0.67	มาก
3.2 วิธีการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	4.31	0.74	มาก
3.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	4.56	0.67	มากที่สุด
รวม	4.45	0.69	มาก

ตาราง 23 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน			
4.1 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์	4.56	0.76	มากที่สุด
4.2 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย	4.44	0.84	มาก
4.3 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร	4.50	0.84	มากที่สุด
4.4 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง	4.75	0.51	มากที่สุด
4.5 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ	4.69	0.54	มากที่สุด
4.6 ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงมีความรักความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.63	0.61	มากที่สุด
รวม	4.59	0.70	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.54	0.68	มากที่สุด

จากตาราง 23 พบว่า ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายการประเมิน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” และการวัดและประเมินผล ตามลำดับ

4.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ตาราง 24 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายระดับความพึงพอใจ
 ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” (N = 8)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. ครูผู้สอน			
1.1 ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.88	0.35	มากที่สุด
1.2 ครูเอาใจใส่ต่อการจัดกิจกรรมและติดตามผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.96	0.20	มากที่สุด
2. ประชาชนท้องถิ่น			
2.1 มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน	4.75	0.46	มากที่สุด
2.2 มีความเต็มใจและภาคภูมิใจในถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	4.88	0.35	มากที่สุด
รวม	4.81	0.40	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.63	0.52	มากที่สุด
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.63	0.52	มากที่สุด
3.3 นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม	4.88	0.35	มากที่สุด
3.4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.88	0.35	มากที่สุด
3.5 นักเรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม	4.50	0.53	มากที่สุด
รวม	4.70	0.46	มากที่สุด

ตาราง 24 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
4. สื่อและแหล่งเรียนรู้			
4.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความพอเพียงในการทำกิจกรรมการเรียนรู้	4.88	0.35	มากที่สุด
4.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น	4.75	0.46	มากที่สุด
4.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	4.88	0.35	มากที่สุด
รวม	4.83	0.38	มากที่สุด
5. การวัดและประเมินผล			
5.1 การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	4.88	0.35	มากที่สุด
5.2 นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	4.75	0.46	มากที่สุด
5.3 นักเรียนมีความเข้าใจเกณฑ์การวัดและประเมินผล ทำให้สามารถประเมินตนเองและเพื่อนได้	4.88	0.35	มากที่สุด
5.4 วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนรู้	4.88	0.35	มากที่สุด
รวม	4.84	0.37	มากที่สุด
6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน			
6.1 นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน	4.75	0.46	มากที่สุด
6.2 นักเรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้	4.88	0.35	มากที่สุด
6.3 นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.88	0.35	มากที่สุด
รวม	4.83	0.38	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.82	0.39	มากที่สุด

จากตาราง 24 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายการประเมิน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เป็นดังนี้ ครูผู้สอน การวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ปรากฏท้องถิ่น และกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 สามารถสรุปผลตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผล
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยศึกษาผลการใช้ ดังนี้
 - 3.1 เปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
 - 3.2 ประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3.3 ศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อ
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสร้างทีม ได้ดำเนินการใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) เพิ่มพูนความรู้ผู้วิจัย 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 3) สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย และ 4) การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ร่วมวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจสถานการณ์ ได้ดำเนินการใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจ 2) ผู้วิจัยนำประเด็นที่ต้องการสำรวจเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 3) ผู้วิจัยสรุปผลการสำรวจ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผนพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้ดำเนินการใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ร่วมกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย 2) ร่วมกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และ 3) จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้ดำเนินการใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยได้ดำเนินการ ดังนี้ 1.1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ 1.2) การร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ตามองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1.2.1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 1.2.2) หลักการของหลักสูตร 1.2.3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 1.2.4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 1.2.5) โครงสร้างของหลักสูตร 1.2.6) แนวทางการจัดกิจกรรม 1.2.7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 1.2.8) การวัดและการประเมินผล 1.3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมสอดคล้องของหลักสูตร 1.4) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง และ 1.5) จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 2) การนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย จำนวน 8 คน

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนติดตามและประเมินผล โดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้เครื่องมือติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน ได้ดำเนินการใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การถอดบทเรียน และ 2) การถอดตัวของผู้วิจัย

สรุปผล

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครูในโรงเรียน จากการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน พบว่า

1.1 ด้านสภาพ โรงเรียนจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจน และบ้านศรีเวินชัยเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็งและดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ควรสืบทอดและรักษาเอาไว้

1.2 ด้านปัญหา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัยจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนค่อนข้างน้อย นักเรียนบางส่วนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้มีผลต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาค่อนข้างน้อย

1.3 ด้านความต้องการ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และการปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

2. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล

จากผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้: กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บทนำ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) การวัดและประเมินผล และ 8) แผนการจัดกิจกรรม จากผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้: กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 พบว่า

3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมอยู่ในระดับดีขึ้นไป โดยคุณลักษณะที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมให้เห็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย และคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

3.3 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP พบว่า

3.3.1 ด้านบริบท (C) จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า โรงเรียน และชุมชนมีความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะ ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนมี 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

3.3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (I) จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน ครูผู้สอน ทรัพยากรท้องถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

3.3.3 ด้านกระบวนการ (P) จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน และปราชญ์ ท้องถิ่น สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม และจากความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพ ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3.4 ด้านผลผลิต (P) จากการถอดบทเรียน สรุปได้ว่า นักเรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น ได้มีการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันด้วยการประพฤติปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตนเอง

3.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครู

ในโรงเรียน

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า บ้านศรีเวินเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่ต้องการให้คนรุ่นหลังสืบทอดและรักษาเอาไว้ ส่วนโรงเรียนไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนักเรียนขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการจัดทำหลักสูตรเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะเห็นได้ว่าสภาพของชุมชนและโรงเรียนมีความต้องการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเนื่องจากมีแหล่งเรียนรู้ที่ดีและมีบุคคลต้นแบบที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น และชุมชนก็มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากเหง้าของตนเอง และเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนและชุมชนต้องการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่จะใช้พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 27 ระบุว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” มีองค์ประกอบของหลักสูตร 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล สอดคล้องกับ คุณาพร วรธนศิลป์ (2560, หน้า 22) ที่ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย สิ่งสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ไม่อาจกำหนดขึ้นได้โดยอิสระ จะต้องกำหนดให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนสอดคล้องและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างต่อเนื่อง และสัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 187) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบอื่น ๆ ของหลักสูตรที่นอกเหนือจากองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ หรือประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลแล้ว ควรเพิ่มเติมองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ดังนี้ 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร 2) แนวทางการจัดการเรียนการสอน 3) แนวทางการใช้สื่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลัดสะหมี พอนไซ (2565, หน้า 194–201) ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัลของนักศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา สหกรณ์รัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) กรอบความฉลาดทางดิจิทัลที่ต้องการพัฒนา 5) โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 7) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภัทร์ กุดหอม (2560, หน้า 166) ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคognition และการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) เนื้อหา 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 6) การวัดผลและประเมินผล กล่าวได้ว่า หลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์จะแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และเอกสารประกอบหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร พบว่า หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการพัฒนาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอนตามระเบียบแบบแผนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม 2) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเป้าหมาย ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนเป้าหมาย และลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียน เพื่อชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะครูในโรงเรียน และสนทนาอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม รวมทั้งแนะนำแนวคิด หลักการ ความสำคัญ และขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและครูในโรงเรียนเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ต้องการสำรวจ และนำประเด็นที่ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมสมองร่วมกัน 4) ร่วมวางแผนการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยร่วมกันกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” จัดทำแผนพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” และแผนติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม 5) ร่วมปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ตามแผนที่วางไว้ โดยร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการร่วมกันจัดทำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หลังจากนั้นนำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมสอดคล้องทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำหลักสูตรไปทดลองใช้ และติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร 6) ร่วมกันสะท้อนผลติดตาม

และประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร และรวมถอดบทเรียนจากการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” จะเห็นว่าการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” นั้น เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยทุกขั้นตอนของการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ได้หลักสูตรเสริมตรงกับสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชนและโรงเรียนเป้าหมาย และสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สำราญ กำจัดภัย และคณะ (2553, หน้า 104-105) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด พบว่าการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างมีระบบ โดยทุกขั้นตอนของการวิจัยอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันระหว่างคณะผู้วิจัย และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเป้าหมาย ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาครูตรงกับสภาพ ปัญหา ความต้องการของครูกลุ่มเป้าหมาย และสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่วางไว้ และสอดคล้องกับ อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล (2553, หน้า 30) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จุดสำคัญอยู่ที่กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มีความสำคัญอย่างมากของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า

3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย

ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในกิจกรรมทั้ง 9 กิจกรรม อยู่ในระดับดีขึ้นไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้ดำเนินการ

จัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครทวอล และคณะ (Kratwohl, Bloom and Masia) ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ประสบการณ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 5 ประการ ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 9 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมโตไปไม่โกง 2) กิจกรรมยึดมั่นในความจริง 3) กิจกรรมเด็กดีมีวินัย 4) กิจกรรมยอดนักประหยัด 5) กิจกรรมชีวิตพอเพียง 6) กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน 7) กิจกรรมปลูกป่า 8) กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น และ 9) กิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ กระตือรือร้น และอยากเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยกิจกรรมที่นักเรียนชื่นชอบที่สุด คือ กิจกรรมโตไปไม่โกง กิจกรรมชีวิตพอเพียง กิจกรรมปลูกป่า และกิจกรรมเรียนรู้สมุนไพรในท้องถิ่น จึงทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในแต่ละกิจกรรมอยู่ในระดับดีขึ้นไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิจิตรพรรณ ลาภา (2557, หน้า 219) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้หลักสูตรเสริม มีคะแนนจากการทำแบบวัดจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีนักเรียนที่ได้คะแนนจากการทำแบบวัดหลังเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 95.24 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 75 ของนักเรียนทั้งหมด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีราภัสร์ ใจเย็น (2557, หน้า 91) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะ ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ในภาพรวม ก่อนเรียนอยู่ในระดับปฏิบัติเล็กน้อย ($\bar{X} = 1.18$, S.D. = 0.23) และหลังเรียนอยู่ในระดับ ปฏิบัติเป็นประจำหรือทุกครั้ง ($\bar{X} = 2.44$, S.D. = 0.39) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนน เฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 52.00 และหลังเรียน เท่ากับ 87.00 ตามลำดับ

3.2 ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP พบว่า

ด้านบริบท (C) สรุปได้ว่า โรงเรียนและชุมชนมีความต้องการ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน มี 5 คุณลักษณะ ประกอบด้วย ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

ด้านปัจจัยนำเข้า (I) สรุปได้ว่า คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สื่อและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือ ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอน ปรากฏท้องถิ่น และเวลาเรียน มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

ด้านกระบวนการ (P) สรุปได้ว่า มีความเหมาะสม และจาก ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อคุณภาพของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านผลผลิต (P) สรุปได้ว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สูงขึ้น ได้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการประพฤติ ปฏิบัติตนดีขึ้น และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

จากการประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP จะทำให้ทราบสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง สภาพการณ์ที่คาดหวังกับสภาพที่แท้จริง ในสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นอย่างไร มีความต้องการหรือปัญหาอะไรบ้างที่ยังไม่ได้รับการ ตอบสนองหรือแก้ไข ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างไร จะขอความช่วยเหลือ ด้านทรัพยากรและสรรพกำลังจากแหล่งภายนอกดีหรือไม่ จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอน แบบใดดี ได้ข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจด้านการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ และตรวจสอบ

ว่าผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากเพียงใด การประเมินผลผลิตนี้ จะให้ข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจว่า จะเก็บรักษาไว้ เลิกใช้หรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554, หน้า 308-313) ซึ่งจากการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP ตามแนวคิด ของสตีฟเฟิลปีม จึงทำให้ทราบข้อมูลแต่ละด้าน ดังนี้ การประเมินด้านบริบท ทำให้ทราบ สภาพการจัดการเรียนรู้และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ทำให้ได้หลักการและ เหตุผลมากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ทำให้ทราบว่า ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม การประเมินด้านกระบวนการ ทำให้ทราบว่า การจัดการกิจกรรมมีความเหมาะสม และการประเมินด้านผลผลิต ทำให้ทราบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นไปตามที่คาดหวัง สรุปได้ว่า หลักสูตรนี้ควรขยายผลให้มีการจัดกิจกรรม ให้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป จากผลการประเมินดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการประเมินหลักสูตรเสริมได้มีการออกแบบร่างการประเมินหลักสูตรเสริมเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP ซึ่งประกอบด้วย นิยามศัพท์ ประเด็นการประเมิน ผู้ให้ข้อมูล วิธีการ/เครื่องมือ ให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ตรวจสอบ พบว่า ประเด็นการประเมิน ทั้ง 4 ด้าน มีความเหมาะสมสอดคล้องตรงตาม จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักสูตรเกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของทุกฝ่าย ประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้ได้หลักสูตรที่ตรงกับ ความต้องการของทั้งโรงเรียนและชุมชน และในหลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครธวอล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้จริง นอกจากนี้หลังการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ผู้เรียนยังมีส่วนในการประเมิน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของตนเอง และของเพื่อน ร่วมกับคุณครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในกิจกรรมด้วย จึงทำให้เกิดความพึงพอใจต่อหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัคดี เอื้อราษฎร์ (2555, หน้า 214) ได้ทำการวิจัย “การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26” พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูและผู้บริหารมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ หงษ์สวรรค์ (2559, หน้า 107) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา หลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบึงโขงหลง วิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน มีความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรบูรณาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันทิวา กุมภีโร (2560, หน้า 220) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบท โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรมด้วยหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัสริน โตนุช (2561, หน้า 170) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงาม และการชะลอวัยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริม อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรเกิดจากผู้บริหารโรงเรียน

เห็นความสำคัญและให้การส่งเสริม สนับสนุน คณะครูในโรงเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ใจ ยอมสละเวลา ร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร

และพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” จึงเป็นการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายหรือการนำกระบวนการมีส่วนร่วมไปใช้ ต้องเริ่มจากการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ตรงกัน การให้โอกาสในการมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน การระดมกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ชัดเจน และการให้ความเสมอภาคกับทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

1.2 จากการถอดบทเรียน ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อหลักสูตรนี้ไปในทางเดียวกันว่าเป็นหลักสูตรที่หล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีความรักและมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากเหง้าของตนเอง ดังนั้น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จึงควรมีการเพิ่มเติมหรือบรรจุเนื้อหาสาระของหลักสูตรนี้เข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ครูทุกชั้นเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้เรียนรู้ทุกชั้นเรียน

1.3 การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนสนุกและมีความสุขกับการเรียน และการได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับปราชญ์ท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถบอกได้ว่าตนเองมีความชื่นชอบและมีความสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด รวมถึงเกิดความรู้สึกรักต้องการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน

1.4 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วย ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรมอยู่ในระดับดีขึ้นไป โดยคุณลักษณะที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมให้เห็นมากที่สุด คือ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย และคุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ ส่วนพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นน้อยที่สุด คือ ชื่อสัตย์ จึงควรให้ความสำคัญและเป็นจุดเน้นที่จะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้มากขึ้น

1.5 ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ควรทำการศึกษาและทำความเข้าใจในคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อย่างชัดเจน เพื่อจะได้นำแนวทางไปจัดทำคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย

ในวิถีพอเพียง” สำหรับชั้นของตนเอง เพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.6 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของแต่ละกิจกรรม สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่างได้ตามเห็นสมควร แต่ต้องไม่ขัดต่อหลักการของหลักสูตร หรือขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ระบุไว้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในครั้งนี้ เป็นการเปรียบเทียบหลังเรียนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เท่านั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาผลระยะยาว ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในระยะยาวเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและพฤติกรรมระดับคงทนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.2 ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์สำหรับโรงเรียนเป้าหมาย ควรมีการนำหลักสูตรไปทำการทดลองใช้กับนักเรียนในทุกระดับชั้นพร้อมกันเพื่อให้เห็นพฤติกรรมของนักเรียนในทุกระดับชั้น และจะทำให้ทราบว่ากิจกรรมที่ออกแบบให้แต่ละระดับชั้นมีความเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ และมีจุดเด่น จุดด้อยหรือจุดใดที่ควรปรับปรุง

2.3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรในการวางแผนทางและปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้น จึงควรมีการนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และด้านทักษะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะที่ตรงกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการเลือกความรู้และทักษะที่จะใช้พัฒนานักเรียน

2.4 การประเมินหลักสูตร โดยใช้รูปแบบ CIPP มีข้อดี คือ 1) สามารถประเมินหลักสูตรได้ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ ทำให้เห็นภาพรวม 2) ช่วยให้ทราบถึงจุดที่ต้องแก้ไขและปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น 3) ช่วยให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตร 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เกิดความหลากหลายของมุมมองและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตร และ 5) เป็นรูปแบบการประเมินแบบต่อเนื่อง ทำให้สามารถติดตามและประเมินผลหลักสูตรได้ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการ ช่วยให้เห็นพัฒนาการและสามารถปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตร หรือโครงการ จึงควรนำรูปแบบการประเมิน โดยใช้รูปแบบ CIPP ไปใช้ในการประเมิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล ทองธรรมชาติ, ดำรงค์ ฐานดี และดำรง ธรรมมาร์กซ์. (2548). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพฯ: ไทพรเมเกลา.
- กมล ทองธรรมชาติ, วิทย์ วิศุทเวทย์, อภิลิทธิ เอี่ยมหน่อ, ตีรณ พงศมพัฒน์ และดำรง ฐานดี. (2548). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม.2*. กรุงเทพฯ: ไทพรเมเกลา.
- กรมวิชาการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2546). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.
- กรรณิการ์ รุจิวรโชติ. (2563). *การศึกษาความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ ณ ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักราชการ สำนักระบาดวิทยา และการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). *นโยบายสถานศึกษา 3D เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 3D และเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 3D*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- กรุณา วิทย์รัตน์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นผู้มีจิตอาสาสำหรับนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาของวิทยาลัยเอกชน ในจังหวัดมุกดาหาร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- เกียรติภูมิ มะแสงสม. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบคณะชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- แก้วใจ สีมาคาม. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2544). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- คเชนพงษ์ สุมาลัยโรจน์. (2550). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในอำเภอนองม่วงไช้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- คุณาพร วรรณศิลป์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูด้วยรูปแบบผสมผสานเรื่อง การทำวิจัยในชั้นเรียน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จักรปรุพพ์ วิชาอัศววิทย์. (2561). การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จันทิมา แสงเลิศอุทัย. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิราภัสร์ ใจเย็น. (2557). การพัฒนาหลักสูตรเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านศรีบุญเรือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

- เจษฎา คะโยธา. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูวิทยาศาสตร์เพื่อจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมบทปฏิบัติการที่เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เจษฎา ศรีสุภาพ และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(1), 121-130.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: อลินเพรส.
- ชนิตพร ทศตร. (2560). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การจัดสวนในภาชนะกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ช่วย นาคบรรพ์. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้างาน สำหรับองค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัชวาลย์ ทัดศิวัช. (2552). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR): มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์.
- ชัยวัฒน์ หงษ์สวรรค์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ เรื่อง พื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชุดิมา แพนกุดเรือ. (2556). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนเทศบาลวัดลุ่มมหาชัยชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โชติกา กุณสิทธิ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ณัฐพงศ์ชัย ไททรงษ์พันธุ์. (2555). การพัฒนาหลักสูตร. ราชบุรี: คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง.
- ดิฐภัทร บวรชัย. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมการสร้างความตระหนักรู้เพื่อป้องกัน
ยาเสพติด สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.
ปริญญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชริน โตนุช. (2561). การพัฒนาหลักสูตรเสริม เรื่อง วิทยาศาสตร์สุขภาพกับความงาม
และการชะลอวัยเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและ
การคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต
ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2539). ระเบียบวิธีวิจัย. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธัญญารัตน์ บุญต่อ. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ
โรงแรม เวสทิน แกรนด์ สุขุมวิท. สารนิพนธ์ บธ.ม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธำรง บัวศรี. (2532). ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2547). การเมืองของไทย. กรุงเทพฯ: พลัสเพรส.
- นเรศ จงอารี. (2550). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับความพึงพอใจ
ในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กาญจนบุรี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- นันทนา ราชเฉลิม. (2557). การพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:
กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนปอแดง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- บรรพต แสนสุวรรณ. (2558). การพัฒนากิจกรรมการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองผือ เทพนimit สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากสกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554). การพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปมณต์ สุภาพักตร์ และคณะ. (2560). การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศึกษาศาสตร์ ม.นเรศวร, 21(2), 165–175.
- ประภัทร์ กุดหอม. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดเมตาคognition และการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ป.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปริญญ ชลวรณ. (2548). การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปัญญา จันทกิจ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ ป.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ผดุง จิตเจื้อจ. (2562). สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทยนำวิกฤตในอนาคตยิ่งกว่าเป็นห่วง. เข้าถึงได้จาก <http://www.matichon.co.th/>

- พงษ์ศักดิ์ คุณวงศ์. (2557). *การเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียน ระดับประถมศึกษา โรงเรียนกุศโลบายสมุทร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- พรณี ช.เจนจิต. (2542). *จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.*
- พระปลัดภูมิพัฒน์ พิมพ์อักษร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.*
- พัฒนา พรหมณี, ยุพิน พิทยาวัฒนชัย และจีระศักดิ์ ทัพพา. (2563). *แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจและการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในงาน. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 26(1), 59-66.*
- พันทิวา กุมภีโร. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบอิงบริบท โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- พิพิธธนดี สมตะเนย์ และประยูร แสงใส. (2565). *การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในศตวรรษที่ 21. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(1), 1233-1241.*
- พิศาล เครือลิต. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- พีระพรรณ ทองศูนย์. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. (2548). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารราชภัฏตะวันตก, 1(1), 20-21.*

- ฟาติละ แชะเฮง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพอิสระ เรื่อง การออกแบบ และตัดเย็บกระเป๋าม้า สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนขยาย โอกาสศูนย์เครือข่ายคุณภาพการศึกษาไม้แก่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภักดี เอื้อราษฎร์. (2555). การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. วิทยานิพนธ์ ค.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มนสิข ลิทธิสมบุรณ์. (2560). ศาสตร์หลักสูตร. พิษณุโลก: โกลบอลพริ้นท์.
- มนัสนันท์ คำตัน. (2560). การพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะความพอเพียงตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่ จังหวัดเชียงราย. วารสารการวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(2), 35-48.
- ยุพิน อินต๊ะวงศ์. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- รจนา บุญลพ. (2562). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนา ครูในการจัดการเรียนการสอนทักษะทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กที่มี ความต้องการพิเศษตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน เรียนรวม จังหวัดเชียงราย. ปริญญาโท ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่งทิวา ปุณะตุง. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ในการรู้สารสนเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานและการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โรงเรียนบ้านศรีเงินชัย. (2563). แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเงินชัย พ.ศ. 2563-2565. นครพนม: โรงเรียนบ้านศรีเงินชัย.

- ลัดสะหมี พอนไซ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางดิจิทัล
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสว่นนระเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการ
ทางสำนึก. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- วรวิทย์ จิระสุจริตธรรม. (2553). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ
เยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิต
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิกานดา เกษตรเอี่ยม. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการให้บริการ โดยใช้ปัญหา
เป็นฐานของพนักงานต้อนรับโรงแรมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิจิตรพรรณ ลาภะ. (2557). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน: ภาคปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- _____. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
อาร์ แอนด์ ปริ้นท์.
- วิจิตา ชะนะเกตุ. (2557). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิวัฒน์ หล่อพัฒนเกษม. (2550). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการ
ด้านสาธารณสุขภาค กิจการประปาของเทศบาลตำบลโคกกรวด อำเภอเมือง
นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาอิสระ วิทยานิพนธ์. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- วีรณัฐ สายทอง. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. ชลบุรี:
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี,
2(1), 29-49.
- ศิริพร จิรวัดนกุล. (2555). การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล : ระเบียบวิธีวิจัย
และกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สังต์ อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา : หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- _____. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2547). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตร
การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนสำหรับครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สัญญา ยี่อราน และศิริไลซ์ วนรัตน์จิตร. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
สู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ. วารสารเครือข่าย
วิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5(2), 288-300. เข้าถึงได้จาก
http://www.journal.msu.ac.th/upload/articles/article2058_37677.pdf
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2527). หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สาธนี พรหมวงศ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าชนเผ่าม้งด้วยใยกล้วย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). คู่มือหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา.
กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมการจัดการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2557). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำราญ กำจัดภัย. (2562). *สถิติเพื่อการวิจัยด้านหลักสูตรและการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. สกลนคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำราญ กำจัดภัย และคณะ. (2553). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าวัด “คุรุราษฎร์บำรุงวิทย์” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1*. สกลนคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตร : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในวันพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2539). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุริยา พุ่มพวง. (2547). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ช่วยหัวหน้างาน
ประถมศึกษาอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2549). *หลักการบริหารงานบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
โพธิ์สามต้นการพิมพ์.
- แสง โชติบุญ. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความฉลาดทางสุขภาวะตามแนวคิด
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง สำหรับนักเรียน
ระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- โสภิตา วรจักร. (2556). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมตากสิน
ระยอง สังกัดองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรม
ศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อรทัย ทองฤกษ์ฤทธิ์ และคณะ. (2561). *คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนในสถานศึกษา
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 249-261.
- อรรถกิจ กรณ์ทอง. (2545). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดระบบสายตรวจ.
วิทยานิพนธ์ ร.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- อรอนงค์ ตุ่มนาค. (2562). *การพัฒนาหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านปัจจัย 4 ของตนเอง*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ลำปาง.
- อำพล เสนาณรงค์. (2542). *การเกษตรตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำภา บุญช่วย. (2533). *การบริหารงานวิชาการโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- อินทิรา เพ็งแก้ว. (2548). *ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษา สำนักงาน
ศึกษาธิการอำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อุทัยทิพย์ เจียวิวรรธน์กุล. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม : แนวคิด หลักการ และบทเรียน*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *ภูมิปัญญาอีสาน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Applewhite, P. B. (1965). *Organizational Behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice–Hall.
- Attwood, H. (1997). *An overview of issues around the use of participatory approaches by post-graduate students*. IDS, Participatory Research, IDS PRATopic Pack. Brighton: IDS, University of Sussex.
- Baum, F., MacDougall, C., & Smith, D. (2006). Participatory Action Research. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 60, 854–857.
- Beane, J. A., Toepfer, C. F., & Alessi, S. J. (1986). *Curriculum Planning and Development*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Beauchamp, G. A. (1981). *Curriculum theory*. Itasca, Illinois: F.E. Peacock.
- Clark, B. (1997). *Growing Up Gifted* (5th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice–Hall.
- Cooper, L. (1985). *How to supervise people*. New York: McGraw–Hill.
- Crane, P., & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to Improve Early Intervention*. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.
- Crow A. W., & Crow, A. W. (1980). *Introduction to Education*. New Delhi: Eurage Publishing House.
- Ghiselli, E. E., & Brown C. W. (1992). *Personal and industrial psychology*. New York: McGraw–Hill.
- Gillis, A., & Jackson, W. (2002). *Research methods for nurses: Methods and interpretation*. Philadelphia: F.A. Davis Company.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed.). New York: McGraw–Hill Book.
- Greenwood, D., & Levin, M. (2001). *Pragmatic action research and the struggle to transform universities into learning communities*, in Reason, P. & Bradbury H. (Eds.), *Handbook of action research*. London: Sage.

- Kelly, P. J. (2005). Practical suggestions for community interventions using participatory action research. *Public Health Nursing*, 22(1), 65–73.
- Kemmis, S. K., & McTaggart, R. M. (1988). *The Action Research planner* (3rd ed.). Geelong: Deakin University, Australia.
- Kohlberg, L. (1969). *Development of Moral Character and Moral Ideology*. In Hoffman M. L., & Hoffman L. W. (Eds), *Review of Child Development Research*. Hartford, C.T: Connecticut Printer.
- Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1973). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals Handbook II: Affective Domain*. London: Longman.
- Lickona, T. (1992). *Educating for Character: How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility*. NY: Bantam Book.
- Lock, E. A. (1976). *The nature and cause of job satisfaction, Industrial and Organizational psychology*. Chicago: Rand McNally.
- Loewenson, R. (2014). *Participatory Action Research in Health Systems: A Method Reader*. Canada: Equinet.
- Marshall, C., & Rossman, G. (2006). *Doing participatory action research* (4th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- McNeil, J. D. (1981). *Curriculum: A Comprehensive Introduction* (2nd ed.). Boston: Little, Brown and Company.
- McNiff, J., & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about action research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- McTaggart, R. (1997). *Participatory action research*. New York: State University of New York Press.
- Milton, C. R. (1984). *Human Behavior in Organization*. New York: Harper & Row.
- Morales, M. P. E. (2016). Participatory Action Research (PAR) cum Action Research (AR) in teacher professional development: A literature review. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 2(1), 156–165.

- Oliva, P. F. (1982). *Developing the Curriculum*. Boston: Little, Brown and Company.
- _____. (1992). *Developing the Curriculum* (3rd ed.). New York: Harper Collins.
- Porter, L. W. (1981). A student actively needs satisfaction in the bottom and middle Management jobs. *Journal of Applied Psychology*, 45, 1–10.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Saylor, J. G., Alexander, W., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Selenger, D. (1997). *Participatory action research and social change*. New York: Cornell University.
- Senekal, I. (2022). *Curriculum-in-Motion: Bringing Community Education to Life through Community-Based Participatory Action Research*. Nelson Mandela University, South Africa.
- Smith, S. E. (1997). *Participatory action-research with in the global context*. Greenwood: Susan Smith.
- Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (1995). *Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative*. Philadelphia: Lippincott.
- Stringer, E. T. (2007). *Action Research (Third Edition)*. Los Angeles: Sage.
- Stringer, E., & Genat, W. J. (2004). *Action research in health*. Columbus, Ohio: Person Prince Hall.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Walker, D. F. (1971). A study of deliberation in three curriculum projects. *Curriculum Theory Network*, 2(7), 118–134.
- Wheeler, D. K. (1974). *Curriculum Process*. London: University of London Press.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย

1.1 ดร.อมรรัตน์ เชิงหอม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
คุณวุฒิ ปร.ด. (บริหารและพัฒนาการศึกษา)

1.2 ดร.พจมาน ชำนาญกิจ ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
คุณวุฒิ ศษ.ด. (หลักสูตรและการสอน)

1.3 ดร.อำนาจ เกษศรีไพร ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ วิทยฐานะคีษานิเทศก์
เชี่ยวชาญ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม คุณวุฒิ กศ.ด. (หลักสูตรและการสอน)

1.4 ดร.วรารักษ์ ชาติเรืองเดช ตำแหน่ง ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนอนุบาล
นครพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
คุณวุฒิ ปร.ด. (บริหารและพัฒนาการศึกษา)

1.5 นางสุดคณิง นิธิ โกษาแสง ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครพนม เขต 2 คุณวุฒิ กศ.ม. (บริหารการศึกษา)

2. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.วาโร พึ่งสวัสดิ์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชา
การบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
คุณวุฒิ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา)

2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์ ตำแหน่ง รองคณบดี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ คุณวุฒิ ปร.ด. (วิจัยและประเมินทางการศึกษา)

2.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลนิภา ฉลากบาง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
คุณวุฒิ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์)

2.4 รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ลาโพธิ์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชา
การสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
คุณวุฒิ ปร.ด. (วิจัยหลักสูตรและการสอน)

2.5 ดร.อดุลย์ ไพโรจน์ ตำแหน่ง คีษานิเทศก์ วิทยฐานะคีษานิเทศก์
ชำนาญการพิเศษ สำนักงานคีษานิเทศการจังหวัดนครพนม
คุณวุฒิ ปร.ด. (หลักสูตรและการสอน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

COA NO. ๐๔๔/๒๕๖๗

IEC NO. HE ๖๗-๐๒๓

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ขอรับรองว่าโครงการวิจัยเรื่อง : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต ๒ (Participatory Action Research for Development of A Curriculum for Enhancing Desirable Characteristics of “Dekdee Sriwernchai in A Sufficiency Way” for Elementary School Students at Ban Sriwernchai School under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office ๒)

หัวหน้าโครงการวิจัย : นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี

ผู้ร่วมโครงการวิจัย : ๑. ดร.พัทธนันท์ ขมภูษ

๒. ดร.ปณทริกา น้อยนนท์

หน่วยงานต้นสังกัด : สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

เอกสารที่รับรอง

๑. แบบขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

๒. แบบฟอร์มโครงการวิจัย

๓. ประวัติผู้วิจัย/ผู้ร่วมวิจัย

๔. เอกสารชี้แจงอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้แก่

๔.๑ เอกสารชี้แจงอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินคุณภาพของเครื่องมือ)

๔.๒ เอกสารชี้แจงอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร)

๔.๓ เอกสารชี้แจงอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (สำหรับผู้ร่วมวิจัย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หัวหน้าชั้น ป. ๑-๖ นักเรียนชั้น ป. ๕ ผู้ปกครองของหัวหน้าชั้น ป. ๑-๖ และผู้ปกครองของนักเรียนชั้น ป. ๕)

๕. แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร ได้แก่

๕.๑ แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร (สำหรับเด็กอายุ ๗-๑๒ ปี)

๕.๒ แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร (สำหรับผู้ปกครองเด็กอายุ ๗-๑๒ ปี)

๕.๓ แบบแสดงความยินยอมให้ทำการวิจัยจากอาสาสมัคร (สำหรับอาสาสมัครอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป)

๖. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๖.๑ ร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

๖.๒ ร่างแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

๖.๓ ร่างแบบ...

- ๖.๓ ร่างแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการจัดกิจกรรม (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)
- ๖.๔ ร่างแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตร (สำหรับครูผู้สอน)
- ๖.๕ ร่างแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตร (สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น)
- ๖.๖ ร่างแบบประเมินหลักสูตร (สำหรับนักเรียน)
- ๖.๗ ร่างแบบสอบถามความพึงพอใจ (สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน)
- ๖.๘ ร่างแบบสอบถามความพึงพอใจ (สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่น
ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน)
- ๖.๙ ร่างแบบสอบถามความพึงพอใจ (สำหรับนักเรียน)

ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบเร็ว (Expedited Review) จากคณะกรรมการ
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล

รับรอง ณ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๗
วันหมดอายุ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
รายงานความก้าวหน้า ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

สุวิภาณี คุปตะบุตร
(นางสาวสุวิภาณี คุปตะบุตร)
ประธานกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ

ข้อปฏิบัติสำหรับโครงการวิจัยที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

๑. ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในแบบฟอร์มโครงการวิจัยโดยเคร่งครัด โดยใช้เอกสารที่ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการแล้วเท่านั้น

๒. ผู้วิจัยมีหน้าที่รายงานต่อคณะกรรมการ เมื่อ

๒.๑ มีการดำเนินโครงการวิจัยครบระยะเวลาดำเนินการ ซึ่งจะต้องมีการรายงานความก้าวหน้าตามระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดในหนังสือรับรอง หรือเมื่อครบ ๑ ปีจากวันที่ระบุไว้ในหนังสือรับรอง โดยใช้แบบรายงานความก้าวหน้า (แบบ AF/๐๑-๐๖/๐๑.๑)

๒.๒ มีการดำเนินโครงการวิจัยไม่ทันตามที่กำหนด โดยทั่วไปคณะกรรมการจะให้การรับรองไม่เกิน ๑ ปีก่อนวันหมดอายุ อย่างน้อย ๓๐ วัน ผู้วิจัยจะต้องส่งเอกสารต่ออายุการรับรองโครงการวิจัย โดยส่งแบบเสนอขอต่ออายุการรับรองโครงการ (แบบ AF/๐๒-๐๖/๐๑.๑) มายังระบบยื่นข้อเสนอโครงการวิจัย

๒.๓ มีความจำเป็นในการปรับแก้โครงการวิจัย หรือ มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัย/เพิ่มเติมผู้ร่วมวิจัย ผู้วิจัยจะต้องเสนอการปรับปรุงในแบบรายงานขอปรับปรุงโครงการวิจัย (แบบ AF/๐๓-๐๖/๐๑.๑) โดยอ้างอิงหมายเลขสำคัญโครงการที่ได้รับ โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่า มีการเปลี่ยนแปลงอะไร อย่างไร เหตุผลที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้กรณีเปลี่ยนแปลงหัวหน้าโครงการวิจัย/เพิ่มเติมผู้ร่วมวิจัย จำเป็นต้องแนบประวัติของผู้วิจัยที่เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมแนบมาด้วย

๒.๔ มีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรง เกิดขึ้นแก่อาสสาสมัครในโครงการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องมีเอกสารแจ้งกรรมการภายใน ๗ วันปฏิทิน และหากเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงนั้นเป็นเหตุให้อาสสาสมัครถึงแก่ชีวิต ต้องแจ้งกรรมการภายใน ๒๔ ชั่วโมง (โดยทางจดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือโทรสาร) หลังจากผู้วิจัยทราบเหตุการณ์ โดยใช้แบบรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์สำหรับอาสสาสมัครในสถาบัน (แบบ AF/๐๔-๐๖/๐๑.๑) หรือรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่เกิดแก่อาสสาสมัครนอกสถาบัน (แบบ AF/๐๕-๐๖/๐๑.๑)

๒.๕ มีการดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบวิธีการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยต้องรายงานให้คณะกรรมการรับทราบภายใน ๕ วันทำการนับจากวันที่ตรวจพบ โดยใช้แบบรายงานการดำเนินงานวิจัยที่เบี่ยงเบน (แบบ AF/๐๖-๐๖/๐๑.๑)

๒.๖ การวิจัยเสร็จสิ้นลงหรือยุติการวิจัยด้วยวิธีใด ๆ ให้ผู้วิจัยมีหนังสือแจ้งปิดโครงการวิจัยนั้น พร้อมผลการดำเนินการวิจัยให้คณะกรรมการทราบตามแบบรายงานแจ้งปิดโครงการวิจัย (แบบ AF/๐๗-๐๖/๐๑.๑)

๓. คณะกรรมการจะมีการสุ่มเข้าตรวจสอบโครงการวิจัยเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยของการดำเนินงาน พร้อมทั้งรับฟังและให้คำปรึกษาปัญหาที่อาจมีในระหว่างดำเนินการวิจัย โดยสำนักงานจะมีหนังสือแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเป็นเวลา ๑๔ วัน ผลการตรวจสอบโครงการวิจัยจะแจ้งเพื่อทราบในที่ประชุมคณะกรรมการ และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้วิจัยได้ทราบและอาจมีข้อเสนอแนะให้ปฏิบัติต่อไป

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๖๘๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๔ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วโร เพ็งสวัสดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ

๒. เครื่องมือการวิจัย

๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย

ด้วย นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๗๒๐๒ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต ๒” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี ดร.พัทธนันท์ ชมภูณูช เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ปณตริกา น้อยนนท์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)

ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๕๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๕๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘ ๙๒๗๕ ๕๓๓๙

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/ว ๗๑๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร

เรียน ดร.พจมาน ชำนาญกิจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

ด้วย นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๒๐๒ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดี ศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต ๒” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี ดร.พัทธนันท์ ชมบุญชู เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ปณตริกา น้อยนนท์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดี ศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต ๒ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๓๔๗ ๐๒๒๔

โทรสาร ๐ ๔๒๔๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘ ๙๒๗๕ ๕๓๓๔

ที่ อว ๐๖๒๑.๑๒/๘๐๙

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถ.นิตโย ต.ธาตุเชิงชุม
อ.เมือง จ.สกลนคร ๔๗๐๐๐

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตยืมเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

ด้วย นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี รหัสประจำตัวนักศึกษา ๖๓๕๓๒๒๒๗๒๐๒ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต ๒” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) โดยมี ดร.พัทธนันท์ ชมบุญ เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ปณตริกา น้อยนนท์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทั้งนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอยืมเครื่องมือการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมั่นในการศึกษาวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แบบเร็ว จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่ใบรับรอง ๐๔๔/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงขออนุญาตยืมท่านอนุญาตให้นักศึกษาทำการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ แสนทวีสุข)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี โทรศัพท์เคลื่อนที่ ๐๘ ๙๒๗๕ ๕๓๓๙

ภาคผนวก ข

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย
ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

1. หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย
ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียน
ระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

3. สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย
พุทธศักราช 2567

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 เล่มนี้ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการของการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5 ประการของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ โดยหลักสูตรได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบคุณภาพตามกระบวนการ วิจัยอย่างครบถ้วน จึงทำให้ได้หลักสูตรเล่มนี้ที่มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร 2) หลักการของหลักสูตร 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) โครงสร้างของหลักสูตร 6) แนวทางการจัดกิจกรรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดและการประเมินผล

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยขอขอบพระคุณที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือในการจัดทำ และพัฒนาหลักสูตรจนสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยให้บรรลุตามความต้องการของโรงเรียน และชุมชน

สารบัญ

	หน้า
ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร	290
หลักการของหลักสูตร	290
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	291
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	292
โครงสร้างของหลักสูตร	294
แนวทางการจัดกิจกรรม	297
สื่อและแหล่งเรียนรู้	298
การวัดและการประเมินผล	299

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน สถานศึกษาจึงต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเนื่องจากโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยในปี พ.ศ. 2563 บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง คนในชุมชนยึดถือประเพณีที่สำคัญและ สืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ นอกจากนี้ยังได้สืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ด้านสมุนไพร ด้านการทอผ้า เป็นต้น จะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ ทำให้คณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนนักเรียนที่เป็นหัวหน้าชั้นเรียน สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย รวมถึงให้นักเรียนสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัยให้คงอยู่ตราบนานชั่วหลานชั่วหลาน

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสำหรับนำไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 เป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์

คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน สำนึกในความเป็นไทยและมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และความสนใจของนักเรียน โดยมีหลักการของหลักสูตร ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ที่ต้องการให้ส่งเสริมคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่
 - 1.1 ซื่อสัตย์
 - 1.2 มีวินัย
 - 1.3 ขยันหมั่นเพียร
 - 1.4 อยู่อย่างพอเพียง
 - 1.5 จิตสาธารณะ
2. เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติและพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ
4. ส่งเสริมให้โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีศักยภาพในการศึกษาหาความรู้ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเน้นนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ดังนี้

1. เพื่อให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย คุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่
 - 1.1 ซื่อสัตย์
 - 1.2 มีวินัย
 - 1.3 ขยันหมั่นเพียร
 - 1.4 อยู่อย่างพอเพียง
 - 1.5 จิตสาธารณะ
2. เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นและสามารถใช้อย่างคุ้มค่า
4. เพื่อให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรักความภาคภูมิใจและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นคุณลักษณะที่ได้มาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้วิจัยนำมาให้ร่วมกันพิจารณาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ประกอบด้วย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากวิสัยทัศน์ คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนั้น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ

คุณลักษณะที่ 1 ชื่อสัตย์

ชื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียด ต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัด

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ
2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย

มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา และระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม และการตั้งใจปฏิบัติที่ถูกต้อง

ตัวชี้วัด

1. ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเพียรพยายามปฏิบัติ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อดทน เพื่อให้งาน สำเร็จ ตามเป้าหมาย

ตัวชี้วัด

1. ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตาม เป้าหมาย

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด

1. ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และมีความสุข
2. อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนอย่าง

กระตือรือร้น

โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	คนซื่อสัตย์	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมของหายได้คืน	2
			2. กิจกรรมคำพูดพิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	3
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมรณรงค์เจ้าระเบียบ	2
			3. กิจกรรมแปลงกาย	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมออมทรัพย์วันละนิด จิตแจ่มใส	1
			2. กิจกรรมปลูกผักบุ้ง	3
4	แบ่งปันความสุข ให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมทำบุญตักบาตร	2
			2. กิจกรรมทำความสะอาด	1
			3. กิจกรรมประหยัดน้ำประหยัดไฟ	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	คนซื่อสัตย์	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมธนาคารความดี	2
			2. กิจกรรมคำพูดพิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	3
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	2
			2. กิจกรรมหน้าที่ของฉัน	1
			3. กิจกรรมรู้จักใช้รู้จักจ่าย	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด	2
			2. กิจกรรมปลูกผักสวนครัว	3
4	แบ่งปันความสุข ให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมสรงน้ำพระเนาว์	3
			2. กิจกรรมทำความสะอาด โรงเรียน	1
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	คนซื่อสัตย์	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมเด็กดีต้องซื่อสัตย์	2
			2. กิจกรรมคำพูดพิเศษ	1
			3. เล่าเรื่องนิทานชาดก	2
2	คนดีมีวินัย	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมหน้าที่ของฉัน	2
			3. กิจกรรมทรัพยากรมีค่า	2
3	ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมฉลาดใช้ฉลาดจ่าย	2
			2. กิจกรรมปลูกผักสวนครัว	3
4	แบ่งปันความสุข ให้ทุกคน	จิตสาธารณะ มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง	1. กิจกรรมบุญบั้งไฟ	3
			2. กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ใจ สัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมไม่ลอกการบ้าน	1
			2. กิจกรรมชื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน	2
2	สร้างวินัย ในตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมไม่แข่งคิว	1
3	เดินตามรอยเท้า พ่อบนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยซื่อสัตย์ จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมทางสายกลาง	2
			2. กิจกรรมนักสำรวจ	3
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า ภูมิปัญญา และต่อยอด	มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมนักวางแผน	2
			2. กิจกรรมค้นหาภูมิปัญญา ในท้องถิ่น	3
			3. กิจกรรมเสกเสื้อ	5
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ใจ สัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมโตไปไม่โกง	2
			2. กิจกรรมยึดมั่นในความจริง	1
2	สร้างวินัยใน ตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมยอดนักประหยัด	2
3	เดินตามรอยเท้า พ่อบนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยขยันหมั่นเพียร จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมชีวิตพอเพียง	3
			2. กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2
			3. กิจกรรมปลูกป่า	2
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า ภูมิปัญญา และต่อยอด	มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพร ในท้องถิ่น	5
			2. กิจกรรมสืบสานประเพณี ท้องถิ่น	2
รวม				20

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ใจ สัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมความซื่อตรง	2
			2. กิจกรรมคงไว้ซึ่งความถูกต้อง	2
2	สร้างวินัย ในตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมปฏิบัติตนดีศรีวิเศษ	2
3	เดินตามรอยเท้า พ่อบนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัยขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมถอดบทเรียน ความพอเพียง	3
			2. กิจกรรมอาชีพในชุมชน	2
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า รู้รักษา และต่อยอด	มีวินัยอยู่อย่าง พอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมแปรรูปอาหาร จากปลา	4
			2. กิจกรรมมัดคุเทศก์น้อย	4
รวม				20

แนวทางการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง” เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายสำหรับพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอาจดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้หลายแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. บูรณาการกับวิถีชีวิตในโรงเรียน

โดยในครั้งนี้โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ได้พิจารณาว่าจะดำเนินการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครธวอล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย

สื่อและแหล่งเรียนรู้

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนต้องการ 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง และจิตสาธารณะ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณ ทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้
 - 1.1 วิดีทัศน์
 - 1.2 หนังสือ ตำรา
 - 1.3 อินเทอร์เน็ต
 - 1.4 ใบความรู้
 - 1.5 ใบกิจกรรม
 - 1.6 เพลง
 - 1.7 นิทาน
 - 1.8 วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน
2. แหล่งเรียนรู้
 - 2.1 แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
 - 2.1.1 ห้องเรียน
 - 2.1.2 ห้องสมุด
 - 2.1.3 สวนเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1.4 โรงอาหาร
 - 2.2 แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 2.2.1 ปรากฏการณ์ท้องถิ่น
 - 2.2.2 น้ำสงคราม
 - 2.2.3 สวนป่าชุมชน
 - 2.2.4 วัดพระเนาว์
 - 2.2.5 วัดศรีวิชัย

การวัดและการประเมินผล

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบโดยสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการประเมินตามสภาพจริง และดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างเรียนในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยแบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดในกิจกรรมที่จัด และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

2. ประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหลังเรียนด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

การตัดสินผลการเรียน

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัยในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา กำหนดหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ เพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน ดังนี้

1. ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียน ในกิจกรรมทั้งหมด
2. ผู้เรียนต้องปฏิบัติกิจกรรมและผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดในกิจกรรม การเรียนรู้
3. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระดับคุณภาพดี ขึ้นไป
4. การตัดสินผลการเรียน ตัดสินเป็นกิจกรรม โดยใช้ผลการประเมิน ระหว่างภาคการศึกษา

การให้ระดับผลการเรียน

การประเมินจะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด และให้ผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน” ให้ใช้ตัวอักษรแสดงผลการประเมิน ดังนี้

“ผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และปฏิบัติกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด

“มผ” หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และปฏิบัติกิจกรรมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลของกิจกรรมเป็น “มผ” ต้องจัดซ่อมเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรม ในส่วนที่ผู้เรียนไม่ได้เข้าร่วมหรือไม่ได้ทำจนครบถ้วน แล้วจึงเปลี่ยนผลจาก “มผ” เป็น “ผ” ได้ ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษานั้น ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจ

**แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2

2. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ซึ่งเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรเสริม ดังนี้

- 2.1 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
- 2.2 หลักการของหลักสูตร
- 2.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.5 โครงสร้างของหลักสูตร
- 2.6 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 2.7 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.8 การวัดและการประเมินผล

3. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่านและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมลงในช่องว่างท้ายรายการประเมิน ทั้งนี้เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงร่างหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งมี 5 ระดับ ได้แก่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวลัญญทิพย์ ขอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

[illegible]

[illegible]

[illegible]

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
8. การวัดและการประเมินผล					
8.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
8.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร					
8.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง					
8.4 มีเกณฑ์การผ่านที่เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้					
8.5 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....					
.....					
.....					
.....					
.....					
.....					
.....					
.....					

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

ตาราง 25 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ ที่ 1	คนที่ ที่ 2	คนที่ ที่ 3	คนที่ ที่ 4	คนที่ ที่ 5			
1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร								
1.1 บอกเหตุผลและความจำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร มีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนา หลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรโยง ไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 ใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						4.90	0.31	มากที่สุด
2. หลักการของหลักสูตร								
2.1 หลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้อง กับการพัฒนาหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 หลักการของหลักสูตรแสดงจุดเน้น ของหลักสูตร	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 หลักการของหลักสูตรสามารถใช้ เป็นกรอบในการกำหนดสาระสำคัญ ในองค์ประกอบของหลักสูตร	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 หลักการของหลักสูตรแสดงให้เห็น แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญและสามารถ นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.85	0.37	มากที่สุด

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร								
3.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเป็นไปได้และสามารถพัฒนาผู้เรียน ได้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้อง กับการพัฒนาหลักสูตรและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนและอยู่ภายใต้ หลักการของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับ ผู้เรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์								
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความเป็นไปได้และสามารถพัฒนาผู้เรียน ได้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้อง กับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความชัดเจนและแสดงให้เห็นพฤติกรรม บ่งชี้และพฤติกรรมสำคัญของผู้เรียน	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.93	0.26	มากที่สุด
5. โครงสร้างของหลักสูตร								
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ หลักการของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสม กับผู้เรียนระดับประถมศึกษา	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้าง ของหลักสูตรมีความเหมาะสม สามารถ นำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนได้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.90	0.31	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
6.1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับ สัมพันธ์เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม กับผู้เรียนระดับประถมศึกษา	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.5 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้มีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้								
7.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสะดวก ในการนำไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ ตามจุดมุ่งหมายหลักสูตรได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
7.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร เหมาะสมกับสภาพของหลักสูตรเสริม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ ที่ 1	คนที่ ที่ 2	คนที่ ที่ 3	คนที่ ที่ 4	คนที่ ที่ 5			
7.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนสนใจกระตือรือร้น และมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
8. การวัดและการประเมินผล								
8.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้อง กับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและ ประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อน ให้เห็นถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.4 มีเกณฑ์การผ่านที่เหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.5 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย						4.95	0.22	มากที่สุด

ภาคผนวก ค

เอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เล่มนี้จัดทำขึ้นเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โรงเรียนบ้านศรีวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน ที่ต้องการให้ส่งเสริมคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ซื่อสัตย์
2. มีวินัย
3. ขยันหมั่นเพียร
4. อยู่อย่างพอเพียง
5. จิตสาธารณะ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผู้ที่มีความสนใจ

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำคู่มือดังกล่าว ทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

คำแนะนำในการใช้คู่มือ

คู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเอกสารประกอบหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน โดยครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ควรดำเนินการ ดังนี้

ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

1. ศึกษาคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้เกิดความเข้าใจ
2. ศึกษาแผนการจัดกิจกรรมโดยละเอียดและศึกษาเอกสารประกอบการจัดกิจกรรมทุกแผนการจัดกิจกรรม
3. ศึกษากิจกรรมในแผนการจัดกิจกรรมโดยละเอียดและศึกษาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม รวมทั้งเตรียมสื่อที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมให้เรียบร้อย
4. จัดกิจกรรมตามที่ระบุไว้ในกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ขณะนักเรียนทำกิจกรรม ครูต้องคอยดูแลให้คำปรึกษา และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน
6. หลังจากจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเสร็จ ครูควรประเมินผลด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน รวมทั้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนในการประเมิน และบันทึกผลอย่างละเอียด

ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอื่นที่สนใจ

1. ศึกษาคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้ละเอียดจนเกิดความเข้าใจ
2. ปรับแก้แผนการจัดกิจกรรม และกิจกรรมในแผนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

3. ศึกษาแผนการจัดกิจกรรมโดยละเอียดและศึกษาเอกสารประกอบ
การจัดกิจกรรมทุกแผนการจัดกิจกรรมตามที่ได้รับแล้ว

4. ศึกษากิจกรรมในแผนการจัดกิจกรรมโดยละเอียดและศึกษาสื่อและแหล่ง
เรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม รวมทั้งเตรียมสื่อที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมให้เรียบร้อย

5. จัดกิจกรรมตามที่ระบุไว้ในกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

6. ขณะนักเรียนทำกิจกรรม ครูต้องคอยดูแลให้คำปรึกษา และสังเกต
พฤติกรรมของนักเรียน

7. หลังจากจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเสร็จ ครูควรประเมินผลด้วยแบบสังเกต
พฤติกรรมของนักเรียน รวมทั้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนในการประเมิน และบันทึกผล
อย่างละเอียด

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	322
วัตถุประสงค์	323
เป้าหมาย	323
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	323
โครงสร้างของหลักสูตร	326
แนวทางการจัดกิจกรรม	326
การวัดและการประเมินผล	327
แผนการจัดกิจกรรม	329
ภาคผนวก	337

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน สถานศึกษาจึงต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด และเนื่องจากโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง และดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยในปี 2563 บ้านศรีเวินชัยได้รับรางวัลชนะเลิศ การคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง คนในชุมชนยึดถือประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมา คือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ นอกจากนี้ยังได้สืบทอด และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ ด้านหัตถกรรม ด้านจักสาน ด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ ด้านช่าง ด้านสมุนไพร ด้านการทอผ้า เป็นต้น จะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ ทำให้คณะครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้รู้จักอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ชุมชนและครูโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย รวมถึงให้นักเรียนสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนบ้านศรีเวินชัยให้คงอยู่ตราบชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้น เพื่อเป็นการนำหลักสูตรลงสู่ชั้นเรียน จึงได้จัดทำคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้
2. เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เป้าหมาย

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้
2. ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นคุณลักษณะที่ได้มาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้เกี่ยวข้องกับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูในโรงเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้เกี่ยวข้องนำมาให้ร่วมกันพิจารณาเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ประกอบด้วย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่มาจากวิสัยทัศน์ คำขวัญ พันธกิจ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และจุดเน้นของโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่มาจาก การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนั้น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ

พัฒนาให้เกิตกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ประกอบด้วย
คุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ชื่อสัตย์ มีวินัย ขยันหมั่นเพียร อยู่อย่างพอเพียง
และจิตสาธารณะ

คุณลักษณะที่ 1 ชื่อสัตย์

ชื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อ
ตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียด
ต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัด

1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ
2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย

มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา และระเบียบ ข้อบังคับ
ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม และการตั้งใจปฏิบัติที่ถูกต้อง

ตัวชี้วัด

ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน
และสังคม

คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเพียรพยายามปฏิบัติ
หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อดทน เพื่อให้งาน
สำเร็จ ตามเป้าหมาย

ตัวชี้วัด

1. ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตาม
เป้าหมาย

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล
รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น
มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด

1. ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และมีความสุข
2. อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน

โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

หน่วย ที่	ชื่อหน่วย	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	กิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เด็กรุ่นใหม่ใจ สัตย์ซื่อ	ซื่อสัตย์	1. กิจกรรมโตไปไม่โกง	2
			2. กิจกรรมยึดมั่นในความจริง	1
2	สร้างวินัยใน ตนเอง	มีวินัย	1. กิจกรรมเด็กดีมีวินัย	1
			2. กิจกรรมยอดนักประหยัด	2
3	เดินตามรอยเท้า พ่อบนพื้นฐาน ความพอเพียง	อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ขยันหมั่นเพียร จิตสาธารณะ	1. กิจกรรมชีวิตพอเพียง	3
			2. กิจกรรมบัญชีรายรับรายจ่าย ในครัวเรือน	2
			3. กิจกรรมปลูกป่า	2
4	ภูมิปัญญา มีคุณค่า อนุรักษ์ และต่อยอด	มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง ขยันหมั่นเพียร	1. กิจกรรมเรียนรู้สมุนไพร ในท้องถิ่น	5
			2. กิจกรรมสืบสานประเพณี ท้องถิ่น	2
รวม				20

แนวทางการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายสำหรับพัฒนาผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้หลายแนวทาง ดังนี้

1. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. บูรณาการกับวิถีชีวิตในโรงเรียน

ซึ่งโรงเรียนบ้านศรีเวินชัยดำเนินการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครธวอล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นตอนที่สร้างการรับรู้ ประสบการณ์ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ ที่จะปลูกฝังแก่ผู้เรียนให้เกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือและช่วยเหลือกันและเกิดการตอบสนองต่อกิจกรรมการเรียนรู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ

ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดระบบความคิดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนปฏิบัติตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 5 ประการ อย่างสม่ำเสมอและกระทำต่อเนื่องจนเกิดเป็นกิจนิสัย

การวัดและการประเมินผล

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นหลักสูตรเสริมการศึกษาภายใต้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบโดยสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นการประเมินตามสภาพจริง และดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างเรียนในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยแบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดในกิจกรรมที่จัด และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ พ่อแม่

ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน/ปราชญ์ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

2. ประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหลังเรียนด้วย
แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรม

แผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินัย ในวิถีพอเพียง”
สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
หน่วยที่ 1 เด็กรุ่นใหม่ใจสัตย์ซื่อ จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยที่	จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด ความสำเร็จ	ขั้นตอน การจัดกิจกรรม ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (receiving)	กิจกรรม	สื่อและแหล่งเรียนรู้	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
1 เด็กรุ่นใหม่ ใจสัตย์ซื่อ	จุดประสงค์ 1. เพื่อสร้างนิสัยความซื่อสัตย์ เป้าหมาย 1. นักเรียนมีคุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ ตัวชี้วัดที่แสดงถึงความสำเร็จ 1. ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ของตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ 2. ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ		ชั่วโมงที่ 1-2 กิจกรรมได้ไปไม่โกง 1. นักเรียนทุกคนร่วมร้องเพลง “โรงเรียน สุจริต” พร้อมทั้งวาดภาพโรงเรียน และรวมอภิปรายชักถามแล้วแยก การที่กิจกรรม 1.1 นักเรียนเขียนบรรยายให้เหตุผล ลักษณะของโรงเรียนสุจริตจากเพลงที่ได้ฟัง 1.2 นักเรียนนำเสนอผลงานที่เขียนบรรยาย ให้เหตุผลลักษณะของโรงเรียนสุจริตจากเพลง ที่ได้ฟัง 2. นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ทำกิจกรรมแข่งขัน “จำแนกพฤติกรรม” จากแถบข้อความที่ครูแจกให้ แล้วให้นักเรียน จำแนกเป็นพฤติกรรมที่มีความซื่อสัตย์ กับพฤติกรรมที่ไม่มีความซื่อสัตย์ 3. นักเรียนนำเสนอความที่จำแนก แล้วติดลงในใบกิจกรรมที่ 1 พฤติกรรม ที่มีความซื่อสัตย์ กับพฤติกรรมที่ไม่ มีความซื่อสัตย์ และตกแต่งให้สวยงาม	1. วิดีโอเพลงโรงเรียนสุจริต 2. คลิปวิดีโอไปไม่โกง ตอนสาวนักซื่อ 3. กระดาษ A4 4. สีเทียน 5. แถวข้อความ 6. ใบกิจกรรมที่ 1 พฤติกรรม ที่มีความซื่อสัตย์ กับพฤติกรรมที่ไม่ มีความซื่อสัตย์	ห้องเรียน	1. การสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียน โดยตนเอง เพื่อน และครู 2. การประเมินโดยใช้ วิธีการประเมิน ที่หลากหลาย - การนำเสนอผลงาน - การถามตอบ - ทบทวน	2 ชม.

หน่วยที่	จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด ความสำเร็จ	ขั้นตอน การจัดกิจกรรม	กิจกรรม	สื่อและแหล่งเรียนรู้	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
		ขั้นที่ 2 ขั้นตอนสนอง (responding)	4. นักเรียนรวมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี 4.1 นักเรียนร่วมคิดค้นสิ่งที่คิดได้โดยไม่โกง ตอน สว่นักชอป 4.2 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสว่นักชอป ดังนี้ กลุ่มที่ 1 สว่นักชอปเป็นคนที่มีความรู้ น้อยอย่างไร กลุ่มที่ 2 สว่นักชอปมีความซื่อสัตย์ หรือไม่ และส่งผลให้เกิดอะไรตามมา กลุ่มที่ 3 ถ้านักเรียนเป็นสว่นักชอป จะทำอย่างไร 5. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอจากประเด็น การศึกษาค้นคว้ากิจกรรมของสว่นักชอป และ ร่วมกันอภิปรายกลุ่ม วิเคราะห์ไม่ประเด็น ต่อไปนี้ 5.1 พฤติกรรมคุณลักษณะที่ซื่อสัตย์ มีอะไรบ้าง 5.2 วิธีการประพฤติตนใหม่เป็นผู้ที่มี คุณลักษณะที่ซื่อสัตย์มีอะไรบ้าง 6. นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่าจากประเด็น การศึกษาค้นคว้ากิจกรรมของสว่นักชอป สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างไร 7. นักเรียนร่วมกันเสนอแนวทางการปฏิบัติตน ให้มีคุณลักษณะที่ซื่อสัตย์มีพฤติกรรมอะไรบ้าง			- การอภิปราย - ตระกูลบุคคลที่มี กิจกรรม	
		ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (voling)					
		ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (organization)					
		ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดเจตคติ (characterization)					

หน่วยที่	จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด ความสำเร็จ	ขั้นตอน การจัดกิจกรรม	กิจกรรม	สื่อและแหล่งเรียนรู้	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
			8. นักเรียนจดบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุด บันทึกกิจกรรม 9. ประพฤติตนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ที่ดี				
		ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (receiving)	ขั้นที่ 3 กิจกรรมเริ่มต้นในความจริง 1. นักเรียนทุกคนอ่านนิทาน เรื่อง เด็กเลี้ยง แกะ และนักเรียนร่วมกันตอบคำถาม ดังนี้ 1.1 เกิดอะไรขึ้นกับเด็กคนนี้ 1.2 เด็กคนนี้มีลักษณะนิสัยอย่างไร 2. นักเรียนรวมกิจกรรมเริ่มต้นในความจริง 2.1 นักเรียนแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ร่วมกันอภิปรายในหัวข้อ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 สมาชิกในกลุ่มเคยพูดความจริง กับคนอื่นในเรื่องใดบ้าง กลุ่มที่ 2 สมาชิกในกลุ่มเคยพูดไม่จริง กับคนอื่นในเรื่องใดบ้าง กลุ่มที่ 3 สมาชิกในกลุ่มเคยพูด และทำในสิ่งที่พูดไว้สำเร็จอะไรบ้าง	1. นิทานเด็กเลี้ยงแกะ 2. กระดาษ A4	ห้องเรียน	1. การสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียน โดยตนเอง เพื่อน และครู 2. การประเมินโดยใช้ วิธีการประเมิน ที่หลากหลาย - การนำเสนอผลงาน - การถามตอบปาก เปล่า - การอภิปราย - ตรวจสอบบันทึก กิจกรรม	1 ชม.
		ขั้นที่ 2 ขั้นตอบสนอง (responding)					
		ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (voling)					

หน่วยที่	จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด ความสำเร็จ	ขั้นตอน การจัดกิจกรรม	กิจกรรม	สื่อและแหล่งเรียนรู้	สถานที่	การวัดและ ประเมินผล	เวลา
		ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (organization)	4. นักเรียนร่วมกันอภิปรายจากประเด็น การศึกษา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างไร				
		ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (characterization)	5. นักเรียนร่วมกันเสนอแนวทางการปฏิบัติตน ให้มีคุณลักษณะความซื่อสัตย์มีพฤติกรรม ดีอะไรบ้าง 6. นักเรียนจัดทำบันทึกสรุปกิจกรรมในสมุด บันทึกกิจกรรม 7. นักเรียนปฏิบัติตามตรงตามความเป็นจริง ของตนเอง และผู้อื่น ทำให้เกิดคุณลักษณะ ความซื่อสัตย์				

ภาคผนวก

1. เพลงโรงเรียนสุจริต

เปิด youtube

<https://www.youtube.com/watch?v=snnCXk74HbA>

เนื้อเพลง

เพลงโรงเรียนสุจริต

โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งความดี ช่วยให้เรารู้วิธี เป็นคนดีต้องทำอย่างไร
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งชีวิต ที่ที่เรานั้นเข้าใจ ว่าความดีนั้นคงทนตลอดไป
 พวกเราทุกคน เปรียบได้ดังแสงแห่งความหวัง ช่วยย้าและช่วยเตือนอยู่
 ทุกวัน ว่าเรายังมีวันที่สดใส
 ดั่งต้นน้ำที่ไหลในความชุ่มฉ่ำ ให้พลังเราทุกคนได้เรียนรู้ แต่เป็นสายน้ำไหลไป
 ทุกแห่งได้เชิดชู ได้เรียนรู้และเข้าใจ ในไม่ช้าของชีวิต
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งความดี ช่วยให้เรารู้วิธี เป็นคนดีต้องทำอย่างไร
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งชีวิต ที่ที่เรานั้นเข้าใจ ว่าความดีนั้นคงทนตลอดไป
 เมื่อเวลาผ่าน อาจเข้าใจโลกแห่งความจริง ชีวิตไม่ได้ราบรื่นทุกสิ่งต้องเรียนรู้
 ความสุจริตใจ
 ดั่งต้นน้ำที่ไหลในความชุ่มฉ่ำ ให้พลังเราทุกคนได้เรียนรู้ แต่เป็นสายน้ำไหลไป
 ทุกแห่งได้เชิดชู ได้เรียนรู้และเข้าใจ ในไม่ช้าของชีวิต
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งความดี ช่วยให้เรารู้วิธีเป็นคนดีต้องทำอย่างไร
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งชีวิต ที่ที่เรานั้นเข้าใจ ว่าความดีนั้นคงทนตลอดไป
 แสงทองส่อง ทุกหนทาง เราจะรวมพลังสุจริตให้เป็นหนึ่งเดียว
 **โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งความดี ช่วยให้เรารู้วิธีเป็นคนดีต้องทำอย่างไร
 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแห่งชีวิต ที่ที่เรานั้นเข้าใจ ว่าความดีนั้นคงทนตลอดไป (ซ้ำ** 2 รอบ)

อำนวยการผลิต โดย

โครงการโรงเรียนสุจริต สำนักนวัตกรรมการจัดการศึกษา

2. คลิปวิดีโอโตไปไม่โกง ตอน สาวนั้กซ้อป

เปิด youtube

https://www.youtube.com/watch?v=_5wOaLZrrow

3. แถบซ้อความ

แถบซ้อความ

เก็บของได้แล้วแจ้งครูประกาศหาเจ้าของ
เมื่อเห็นเพื่อนทำเงินหล่นรีบเก็บใส่กระเป๋าตัวเอง
ลอกการบ้านเพื่อนเพื่อให้มีงานส่งครู
บอกแม่ว่าช่วยน้องทำงานบ้านทั้งที่น้องทำคนเดียว
ไม่อยากมาโรงเรียนจึงแกล้งป่วย
ไม่ขโมยใช้ของของคนอื่น

ขออนุญาตเพื่อนก่อนใช้สิ่งของของเพื่อน
ซื้อของเล่นแต่บอกแม่ว่าทำเงินหาย
แอบเอาเงินที่แม่ให้ซื้อของไปซื้อขนม
ยอมรับผิดเมื่อทำผิด

5. นิทานเด็กเลี้ยงแกะ

นิทานเด็กเลี้ยงแกะ

เด็กเลี้ยงแกะดูแลฝูงแกะอยู่ใกล้ป่าที่ป่าใกล้จากหมู่บ้านนัก ไม่นานเขาก็พบว่าชีวิตในทุ่งเลี้ยงสัตว์นั้นช่างน่าเบื่อหน่ายเหลือทน ความบันเทิงเท่าที่ทำได้มีเพียงคุยกับเจ้าหมาและเป่านกหวีดเลี้ยงแกะของเขาไปเรื่อยเปื่อย

วันหนึ่งขณะที่เขานั่งมองแกะและฝึกป่าอันเงียบสงบ พร้อมทั้งครุ่นคิดว่าจะทำอะไรดีหากเจอหมาป่า เขาพลันคิดถึงแผนการที่จะสร้างความสนุกสนานให้ตัวเองได้ แผนการหนึ่ง

เจ้านายของเขาเคยบอกให้เขาร้องให้ช่วยหากหมาป่าจู่โจมฝูงแกะ แล้วพวกชาวบ้านก็จะขับไล่มันไป ดังนั้น แม้ว่าตอนนี้เขายังไม่เห็นอะไรที่คล้ายหมาป่าสักตัวโผล่มา เขากลับวิ่งเข้าไปในหมู่บ้านและร้องตะโกนสุดเสียง **“หมาป่า! หมาป่า!”**

เป็นดังคาดเมื่อพวกชาวบ้านได้ยินเสียงตะโกนก็ทิ้งงานของตนและวิ่งแจ้นไปยังท้องทุ่งด้วยความตื่นตกใจใหญ่หลวง แต่เมื่อพวกเขาไปถึงที่นั่นก็พบเพียงเด็กชายนั่งหัวร่อตัวงออยู่กับมุกตลกที่เขาถนัดเล่าชาวบ้าน

ไม่กี่วันถัดมา เด็กเลี้ยงแกะก็เข้ามาในหมู่บ้านและร้องตะโกนอีก **“หมาป่า! หมาป่า!”** เช่นเคย พวกชาวบ้านวิ่งไปช่วยเหลือเขา เพียงเพื่อถูกเด็กชายหัวเราะเยาะอีกครั้ง กระทั่งตกเย็นวันหนึ่ง ขณะที่ดวงตะวันลับขอบฟ้าบริเวณชายป่า ก็มีเงามืดคืบคลานเข้ามาในทุ่งเลี้ยงสัตว์ หมาป่าตัวจริงกระโจนออกจากพุ่มไม้ตรงรี่เข้าขย้ำคอแกะ

เด็กชายวิ่งตรงไปยังหมู่บ้านพร้อมตะโกนก้องด้วยความหวาดหวั่น **“หมาป่า! หมาป่า!”** แต่คราวนี้แม้ชาวบ้านจะได้ยินเสียงร้อง พวกเขาก็กลับนิ่งเฉยไม่ยอมวิ่งไปช่วยเหลือเช่นทุกครั้ง **“เขาหลอกเราไม่ได้อีกแล้วละ”** พวกชาวบ้านเอ่ย

หมาป่าสังหารแกะของเด็กชายไปมากมาย ก่อนจะเร้นกายหายเข้าไปในป่า

แบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์

แบบบันทึกการสังเกตเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์

ชื่อ.....ชั้น.....ภาคเรียนที่ ปีการศึกษา.....

คำชี้แจง ให้พิจารณาพฤติกรรมต่อไปนี้ แล้วให้ระดับคะแนนที่ตรงกับการปฏิบัติ
ของนักเรียนตามความเป็นจริง

- ระดับคะแนน 3 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ
 2 หมายถึง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง
 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อย
 0 หมายถึง ไม่ปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมไม่ชัดเจน

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	3	2	1	0
1. ไม่พูดโกหกและพูดในสิ่งที่จำเป็น				
2. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับเพื่อน ๆ และคนอื่นเสมอ				
3. นำสิ่งของที่เก็บได้ให้ครูประกาศหาเจ้าของ				
4. มีความสะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด				
5. ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง				
6. ปฏิบัติตนตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้เสมอ				
7. ปฏิบัติตามข้อตกลงของชั้นเรียน				
8. ทำงานด้วยตนเองไม่ลอกงานเพื่อน				
9. ไม่หยิบของของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต				
10. ยอมรับผิดเสมอเมื่อตนเองกระทำผิด				
รวมคะแนน				
คะแนนเฉลี่ย				

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

สถานภาพของผู้ประเมิน ☐ ตนเอง ☐ เพื่อน ☐ ครู

☐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (พ่อแม่/ผู้ปกครอง, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้นำชุมชน)

เกณฑ์การประเมิน คะแนน 2.5–3.0 ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม

คะแนน 1.5–2.4 ระดับคุณภาพ ดี

คะแนน 1.0–1.4 ระดับคุณภาพ ผ่าน

คะแนน 0–0.9 ระดับคุณภาพ ไม่ผ่าน

สรุปผลการประเมิน ☐ ดีเยี่ยม ☐ ดี ☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้
: กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัยในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2. ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัยในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้

1. บทนำ
2. วัตถุประสงค์
3. เป้าหมาย
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. โครงสร้างของหลักสูตร
6. แนวทางการจัดกิจกรรม
7. การวัดและการประเมินผล
8. แผนการจัดกิจกรรม

3. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมลงในช่องว่างท้ายรายการประเมิน ทั้งนี้เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งมี 5 ระดับ ได้แก่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งหมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณติย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบคู่มือประกอบการนำหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้อง				
	5	4	3	2	1
1. บทนำ					
1.1 บทนำบอกเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาคู่มือ					
1.2 บทนำมีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาคู่มือและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
1.3 บทนำเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในคู่มือ					
1.4 บทนำใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
2. วัตถุประสงค์					
2.1 วัตถุประสงค์บ่งบอกถึงความต้องการในการพัฒนาคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปใช้					
2.2 วัตถุประสงค์แสดงจุดเน้นและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน					
2.3 วัตถุประสงค์สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมาย					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้อง				
	5	4	3	2	1
3. เป้าหมาย					
3.1 เป้าหมายมีความเป็นไปได้และทำให้ผู้ครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปพัฒนาผู้เรียนได้					
3.2 เป้าหมายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ					
3.3 เป้าหมายมีความชัดเจนและแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์					
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง					
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย					
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจนและแสดงให้เห็นพฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรมสำคัญของผู้เรียน					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
5. โครงสร้างของหลักสูตร					
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ					
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับเป้าหมายของคู่มือ					
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้อง				
	5	4	3	2	1
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
6. แนวทางการจัดกิจกรรม					
6.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสม					
6.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความหลากหลาย					
6.3 การเลือกจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนา ด้านจิตพิสัยของ แครธว็อล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) มีความเหมาะสม					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					
7. การวัดและการประเมินผล					
7.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของคู่มือ					
7.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและ ประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมาย ของคู่มือ					
7.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้อง				
	5	4	3	2	1
8. แผนการจัดกิจกรรม					
8.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัดความสำเร็จ					
8.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับสัมพันธ์เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน					
8.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5					
8.4 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ได้					
8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5					
8.6 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้					
8.7 การวัดและการประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย					
8.8 การวัดและประเมินผลโดยใช้ทั้งครู เพื่อน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ					
8.9 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
8.10 แผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
8.11 แผนการจัดกิจกรรมใช้สำนวนภาษาถูกต้องเหมาะสม เข้าใจง่าย					
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม					
.....					
.....					
.....					

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 26 สรุปผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการนำหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบ การนำหลักสูตรไปใช้)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1. บทนำ								
1.1 บทนำบอกเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนา คู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 บทนำมีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนา คู่มือและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 บทนำเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 บทนำใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์								
2.1 วัตถุประสงค์บ่งบอกถึงความต้องการ ในการพัฒนาคู่มือประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปใช้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 วัตถุประสงค์แสดงจุดเน้นและสามารถนำไปสู่ การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 วัตถุประสงค์สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดเป้าหมาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
3. เป้าหมาย								
3.1 เป้าหมายมีความเป็นไปได้และทำให้ครูผู้สอน สามารถนำหลักสูตรไปพัฒนาผู้เรียนได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 เป้าหมายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 เป้าหมายมีความชัดเจนและแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์								
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบ การนำหลักสูตรไปใช้)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ ที่ 1	คนที่ ที่ 2	คนที่ ที่ 3	คนที่ ที่ 4	คนที่ ที่ 5			
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจน และแสดงให้เห็นพฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรมสำคัญ ของผู้เรียน	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.93	0.26	มากที่สุด
5. โครงสร้างของหลักสูตร								
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับเป้าหมาย ของคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
6. แนวทางการจัดกิจกรรม								
6.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความหลากหลาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 การเลือกจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนา ด้านจิตพิสัยของ แครธวอล และคณะ (Krothwohl, Bloom and Masia) มีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
7. การวัดและการประเมินผล								
7.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
7.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมายของคู่มือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
7.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการประเมิน (จำแนกตามองค์ประกอบของคู่มือประกอบ การนำหลักสูตรไปใช้)	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	ความ หมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
8. แผนการจัดกิจกรรม								
8.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับ จุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัดความสำเร็จ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับสัมพันธ์ เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 5	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.4 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 5 ได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.6 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.7 การวัดและการประเมินผลใช้วิธีการ ที่หลากหลาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.8 การวัดและประเมินผลโดยใช้ทั้งครู เพื่อน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.9 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.10 แผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
8.11 แผนการจัดกิจกรรมใช้สำนวนภาษาถูกต้อง เหมาะสมเข้าใจง่าย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม						4.99	0.08	มากที่สุด

ภาคผนวก ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ชื่อ ชั้น ภาคเรียนที่ ปีการศึกษา

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินพิจารณาพฤติกรรมต่อไปนี้ แล้วให้ระดับคะแนนที่ตรงกับการปฏิบัติ
 ของนักเรียนตามความเป็นจริง

ระดับคะแนน 3 หมายถึง ดีเยี่ยม

2 หมายถึง ดี

1 หมายถึง ผ่าน

0 หมายถึง ไม่ผ่าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้	ระดับคะแนน			
		0	1	2	3
1. ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตาม ความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึด หลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียดต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมา เป็นของตนเอง	1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ				
	1.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง				
	1.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด				
	1.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา				
	1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ				
	1.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมา เป็นของตนเอง				
2. มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติ ตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม	2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม				
	2.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น				
	2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย				
	2.1.3 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน				

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้	ระดับคะแนน			
		0	1	2	3
3. ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
	3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
	3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ				
	3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง				
	3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย				
	3.2.1 ทุ้มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน				
	3.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ				
4. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่าง พอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม				
	4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม				
	4.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี				
	4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการออมเงิน				
	4.1.4 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล				
	4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				
	4.2 อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น				
	4.2.1 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น				
	4.2.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในวิถีชีวิต และมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น				

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้	ระดับคะแนน			
		0	1	2	3
5. จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน				
	5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ				
	5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน				
	5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ				
	5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนอย่างกระตือรือร้น				
	5.2.1 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ				
	5.2.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน				
รวมคะแนน					
คะแนนเฉลี่ย					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

สถานภาพของผู้ประเมิน ☐ ตนเอง ☐ เพื่อน ☐ ครู
☐ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (พ่อแม่/ผู้ปกครอง, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้นำชุมชน)

เกณฑ์การประเมิน คะแนน 2.5–3.0 ระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม
คะแนน 1.5–2.4 ระดับคุณภาพ ดี
คะแนน 1.0–1.4 ระดับคุณภาพ ผ่าน
คะแนน 0–0.9 ระดับคุณภาพ ไม่ผ่าน

สรุปผลการประเมิน ☐ ดีเยี่ยม ☐ ดี ☐ ผ่าน ☐ ไม่ผ่าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ประกอบด้วย
คุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ซื่อสัตย์
2. มีวินัย
3. ขยันหมั่นเพียร
4. อยู่อย่างพอเพียง
5. จิตสาธารณะ

คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์

นิยาม

ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียด ต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ	1.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง 1.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 1.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา
1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.1.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่น มาเป็นของตนเอง 2.1.2 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวชี้วัดที่ 1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
1.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	ไม่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ
1.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	เป็นจริง	เป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง	เป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ทำตามสัญญา ที่ตนให้ไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	เป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวที่จะทำความผิด ทำตามสัญญา ที่ตนให้ไว้กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง และครู
1.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา				

ตัวชี้วัดที่ 1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
2.1.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	นำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	ไม่นำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	ไม่นำสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	ไม่นำสิ่งของและผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
2.1.2 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง			ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตัวชี้วัดที่ 1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
1.1.1 ให้ข้อมูล ที่ถูกต้องและเป็นจริง	ไม่ให้ข้อมูล ที่ถูกต้อง	ให้ข้อมูล ที่ถูกต้อง	ให้ข้อมูล ที่ถูกต้อง	ให้ข้อมูล ที่ถูกต้อง
1.1.2 ปฏิบัติตนโดย คำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียดและเกรงกลัว ต่อการกระทำผิด	และเป็นจริง	และเป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ ถูกต้องทำตาม สัญญาที่ตน ให้ไว้กับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และครู	และเป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ ถูกต้อง ละเอียด และเกรงกลัว ที่จะทำความผิด ทำตามสัญญา ที่ตนให้ไว้กับ พ่อแม่หรือ ผู้ปกครอง และครู	และเป็นจริง ปฏิบัติในสิ่งที่ ถูกต้อง ละเอียด และเกรงกลัว ที่จะทำความผิด ทำตามสัญญา ที่ตนให้ไว้กับ พ่อแม่หรือ ผู้ปกครอง และครู เป็น แบบอย่างที่ดี ด้านความ ซื่อสัตย์
1.1.3 ปฏิบัติตาม คำมั่นสัญญา				

ตัวชี้วัดที่ 1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
2.1.1 ไม่ถือเอาสิ่งของ หรือผลงานของผู้อื่นมา เป็นของตนเอง	นำสิ่งของ ของผู้อื่นมาเป็น ของตนเอง	ไม่นำสิ่งของ ของผู้อื่นมาเป็น ของตนเอง	ไม่นำสิ่งของ และผลงาน ของผู้อื่นมาเป็น ของตนเอง	ไม่นำสิ่งของ และผลงาน ของผู้อื่นมาเป็น ของตนเอง
2.1.2 ปฏิบัติต่อผู้อื่น ด้วยความซื่อตรง		ปฏิบัติตนต่อ ผู้อื่นด้วย ความซื่อตรง	ปฏิบัติตนต่อ ผู้อื่นด้วย ความซื่อตรง	ปฏิบัติตนต่อ ผู้อื่นด้วยความ ซื่อตรง และเป็น แบบอย่างที่ดีแก่ เพื่อนด้านความ ซื่อสัตย์

คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย

นิยาม

มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม	2.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย 2.1.3 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวชี้วัดที่ 2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
2.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียนได้
2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย		โดยต้องมีการ	โดยต้องมีการ	ด้วยตนเอง
2.1.3 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน		เตือนเป็นส่วน	เตือนเป็น	แต่งกาย
		ใหญ่ แต่แต่ง	บางครั้ง	สะอาด สุภาพ
		กายสะอาด	แต่แต่งกาย	เรียบร้อยและ
		สุภาพ	สะอาด สุภาพ	มาโรงเรียน
		เรียบร้อย	เรียบร้อย	ตรงเวลาเป็น
				ส่วนใหญ่

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตัวชี้วัดที่ 2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว

โรงเรียน และสังคม

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
2.1.1 ปฏิบัติตนตาม ข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	ไม่ปฏิบัติตาม ตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว และโรงเรียน	ปฏิบัติตาม ข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว และโรงเรียน
2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย		แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย	แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย	แต่งกาย สะอาด สุภาพ เรียบร้อย
2.1.3 ตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติกิจกรรม ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบ ในการทำงาน		ตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ประจำวันแต่ ต้องมีการเตือน เป็นส่วนใหญ่	ตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ประจำวันแต่ ต้องมีการเตือน เป็นบางครั้ง	ตรงต่อเวลา ในการปฏิบัติ กิจกรรม ต่าง ๆ ในชีวิต ประจำวันและ รับผิดชอบใน การทำงานได้ ด้วยตนเอง

คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร

นิยาม

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ 3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง
3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	3.2.1 ทดมทนทำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 3.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวชี้วัดที่ 3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น
3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ				
3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง				

ตัวชี้วัดที่ 3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
3.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	ไม่ขยัน อดทน ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน เพื่อให้งานเสร็จตามกำหนด	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน และพยายามให้ งานสำเร็จตามเป้าหมาย	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน อดทน และ พยายามให้งาน สำเร็จตามเป้าหมาย
3.2.2 พยายามแก้ปัญหา และอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ	มอบหมาย			

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตัวชี้วัดที่ 3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ตั้งใจและ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น	ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นด้วยตนเอง
3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ				
3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง				

ตัวชี้วัดที่ 3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
3.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	ไม่ขยัน อดทน ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน และพยายามให้ งานสำเร็จตาม เป้าหมาย	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน อดทน และ พยายามให้ งานสำเร็จตาม เป้าหมาย	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย ด้วยความขยัน อดทน ไม่ย่อ ท้อต่อปัญหา ในการทำงาน และพยายาม ให้งานสำเร็จ ตามเป้าหมาย
3.2.2 พยายามแก้ปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน ให้สำเร็จ	มอบหมาย			

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง

นิยาม

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และมีความสุข	4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม 4.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี 4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการออมเงิน 4.1.4 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล 4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
4.2 อนุรักษ์และสืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.2.1 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่น 4.2.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในวิถีชีวิตและมีส่วนร่วม ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวชี้วัดที่ 4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ

มีคุณธรรม และมีความสุข

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่าง ประหยัด คุ่มค่า และเก็บ รักษาดูแลอย่างดี รวมทั้ง การใช้เวลาอย่างเหมาะสม	ใช้เงิน อุปกรณ์ การเรียน และ สิ่งของ เครื่องใช้ส่วน ตัวอย่างไม่ ประหยัด	ใช้เงิน อุปกรณ์ การเรียน และ สิ่งของ เครื่องใช้ส่วน ตัวอย่าง ประหยัด	ใช้เงิน อุปกรณ์ การเรียน และ สิ่งของ เครื่องใช้ ส่วนตัวและของ ส่วนรวมอย่าง ประหยัดและ เก็บรักษาดูแล อย่างดี มีการออมเงิน กับครูประจำชั้น และตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล	ใช้เงิน อุปกรณ์ การเรียน และ สิ่งของ เครื่องใช้ ส่วนตัวและ ของส่วนรวม อย่างประหยัด และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี มีการออมเงิน กับครูประจำชั้น และตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล ไม่เอาเปรียบ ผู้อื่น
4.1.2 ใช้ทรัพยากรของ ส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแล อย่างดี				
4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จัก การออมเงิน				
4.1.4 ปฏิบัติตนและ ตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล				
4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				

**ตัวชี้วัดที่ 4.2 อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี
และภูมิปัญญาท้องถิ่น**

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
4.2.1 รวมกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณี ท้องถิ่น	ไม่สนใจ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่น	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้ และเข้าร่วม กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้ เข้าร่วม กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่นและ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตัวชี้วัดที่ 4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ

มีคุณธรรม และมีความสุข

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม	ใช้เงิน อุปกรณ์การเรียน และ สิ่งของ เครื่องใช้ส่วน ตัวอย่างไม่ประหยัด	ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างประหยัดและคู้มค่า	ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า เก็บรักษาดูแลอย่างดี มีการออมเงินกับครูประจำชั้น ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลไม่เอาเปรียบผู้อื่น	ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า เก็บรักษาดูแล รอบคอบ เก็บรักษาดูแลอย่างดี มีการออมเงินกับครูประจำชั้น ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
4.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี				
4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการออมเงิน				
4.1.4 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล				
4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				

**ตัวชี้วัดที่ 4.2 อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี
และภูมิปัญญาท้องถิ่น**

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
4.2.1 รวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	ไม่สนใจ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้ และเข้าร่วม กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่น	บอกชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่น และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของ ตนเองได้ เข้าร่วม กิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่น ภูมิปัญญา ท้องถิ่นและใช้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นใน ชีวิตประจำวัน

คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ

นิยาม

จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิด ในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน	5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ 5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ
5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน และชุมชนอย่าง กระตือรือร้น	5.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม ด้วยความเต็มใจ 5.2.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวชี้วัด 5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ 5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน 5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วย ความเต็มใจ	ไม่ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู	ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ครูทำงานด้วยความเต็มใจ	ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ครูทำงาน อาสาทำงาน ให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูทำงาน อาสาทำงาน และแบ่งปัน สิ่งของให้ผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ

ตัวชี้วัด 5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน

อย่างกระตือรือร้น

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
5.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 5.2.2 มีส่วนร่วมใน กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน และชุมชน	ไม่สนใจดูแล รักษาทรัพย์สิน สมบัติและสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียน	ดูแล รักษา ทรัพย์สินสมบัติ และสิ่งแวดล้อม ของห้องเรียน โรงเรียน	ดูแล รักษา ทรัพย์สินสมบัติ และสิ่งแวดล้อม ของห้องเรียน โรงเรียน เข้าร่วม กิจกรรมของ โรงเรียน	ดูแล รักษา ทรัพย์สินสมบัติ และ สิ่งแวดล้อม ของห้องเรียน โรงเรียน เข้าร่วม กิจกรรมของ โรงเรียนด้วยความเต็มใจ

เกณฑ์การให้คะแนน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตัวชี้วัด 5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ	ไม่ช่วยเหลือ พ่อแม่	ช่วยเหลือ ผู้ปกครอง และ	ช่วยเหลือ ผู้ปกครอง และ	ช่วยเหลือ ผู้ปกครอง
5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน	ผู้ปกครอง และครู	ครูทำงานด้วย ความเต็มใจ	ครูทำงาน อาสาทำงานให้ ผู้อื่นด้วยความ เต็มใจ	และครูทำงาน อาสาทำงาน
5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วย ความเต็มใจ				และแบ่งปัน สิ่งของให้ผู้อื่น ด้วยความเต็ม ใจ

ตัวชี้วัด 5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน

อย่างกระตือรือร้น

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
5.2.1 ดูแลรักษา สาธารณสมบัติ และอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมด้วย ความเต็มใจ	ไม่สนใจดูแล รักษาทรัพย์สิน สมบัติและ สิ่งแวดล้อม ของโรงเรียน	ดูแล รักษาทรัพย์สิน สมบัติและ สิ่งแวดล้อมของ ห้องเรียน โรงเรียน	ดูแล รักษาทรัพย์สิน สมบัติและ สิ่งแวดล้อมของ ห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน	ดูแล รักษาทรัพย์สิน สมบัติและ สิ่งแวดล้อมของ ห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน
5.2.2 มีส่วนร่วมใน กิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อ โรงเรียน และชุมชน		เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ ของโรงเรียน	เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ ของโรงเรียน ด้วยความเต็มใจ	เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ ของโรงเรียนและ ชุมชน ด้วยความเต็มใจ

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการวิเคราะห์หัดดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบประเมินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ว่ามีความสอดคล้อง ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
1. ชื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักความจริง ความถูกต้อง มีความละเอียดต่อการกระทำผิด และการไม่เอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง				
1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ				
1.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง				
1.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอาย และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด				
1.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา				
1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ				
1.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่น มาเป็นของตนเอง				
1.2.2 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง				
2. มีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม				
2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม				
2.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น				
2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย				
2.1.3 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
3. ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยความรับผิดชอบ อุตุน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย				
3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ				
3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง				
3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอุตุนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย				
3.2.1 ทุ่มเททำงาน อุตุน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน				
3.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ				
4. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความภาคภูมิใจ ร่วมอนุรักษ์ สืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น				
4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม				
4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์ การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม				
4.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี				
4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการออมเงิน				
4.1.4 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล				
4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
4.2 อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น				
4.2.1 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น				
4.2.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิต และมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น				
5. จิตสาธารณะ หมายถึง การเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนทำประโยชน์ แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน และเป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม				
5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน				
5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ				
5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน				
5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ				
5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนอย่างกระตือรือร้น				
5.2.1 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ				
5.2.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน และชุมชน				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

**การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP**

ยามศัพท์	ประเด็นการประเมิน	ผู้ให้ข้อมูล	วิธีการ/เครื่องมือ
การประเมินด้านบริบท (C) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้หลักการและเหตุผลมากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม โดยการประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน ครูและนักเรียน	1. ความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2. ความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 3. หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา 4. จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการสถานศึกษา 4. ประชาชนท้องถิ่น 5. นักเรียน	การประชุม เชิงปฏิบัติการ
การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (I) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	1. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” 2. สื่อและแหล่งเรียนรู้ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4. ครูผู้สอน 5. วัสดุอุปกรณ์ 6. เวลาเรียน	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการสถานศึกษา 4. ประชาชนท้องถิ่น 5. นักเรียน	การประชุมเชิงปฏิบัติการ
การประเมินด้านกระบวนการ (P) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบค้นจุดอ่อนของการดำเนินงานในชั้นทดลองใช้หลักสูตรเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีการต่อไป	1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. การวัดและการประเมินผลผู้เรียน 3. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม 4. กิจกรรมการสะท้อนคิดของนักเรียน	1. ครู 2. ประชาชนท้องถิ่น 3. นักเรียน	แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน (หลังทดลองใช้หลักสูตร) 1. แบบบันทึกการสังเกต 2. สมุดบันทึกกิจกรรมการสะท้อนคิด (รายกิจกรรม)
การประเมินด้านผลผลิต (P) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายจะตรวจสอบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังไว้มากเพียงใด	1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 2. การดำเนินชีวิตประจำวัน 3. ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ผู้บริหาร 2. ครู 3. กรรมการสถานศึกษา 4. ประชาชนท้องถิ่น 5. ผู้ปกครอง 6. ผู้นำชุมชน 7. นักเรียน	การถอดบทเรียน

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของร่างการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence ; IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบประเมินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP ว่าประเด็นการประเมินทั้ง 4 ด้าน มีความสอดคล้องตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณณิตีย์ ขอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
1. การประเมินด้านบริบท (C) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้หลักการและเหตุผลมากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม โดยการประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมถึงสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชน ครู และนักเรียน				
1.1 ความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์				
1.2 ความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน				
1.3 หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา				
1.4 จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”				
2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (I) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรหรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร				
2.1 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”				
2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้				
2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
2.4 ครูผู้สอน				
2.5 ทรัพยากรท้องถิ่น				
2.6 เวลาเรียน				
3. การประเมินด้านกระบวนการ (P) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบค้นจุดอ่อนของการดำเนินงานในชั้นทดลองใช้หลักสูตรเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีการต่อไป				
3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
3.2 การวัดและการประเมินผลผู้เรียน				
3.3 การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม				
3.4 กิจกรรมการสะท้อนคิดของนักเรียน				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
4. การประเมินด้านผลผลิต (P) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายจะตรวจสอบว่า ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้มากเพียงใด				
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
4.2 การดำเนินชีวิตประจำวัน				
4.3 ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ด้านกระบวนการ

(สำหรับครูผู้สอน)

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ มีความประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
2. แบบสัมภาษณ์นี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ
3. ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง

วิทยฐานะ

วุฒิการศึกษาสูงสุด

ประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย ปี

สถานที่สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ

1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการวัดและการประเมินผลผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ด้านกระบวนการ

(สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น)

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ มีความประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
2. แบบสัมภาษณ์นี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ
3. ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ ในครั้งนี้

นางสาวสัณณิธิย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ปราชญ์ท้องถิ่น ด้าน

อายุ ปี วุฒิการศึกษาสูงสุด

สถานที่สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ

1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับผู้เรียน มีเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าจำนวนชั่วโมงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน
มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

แบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ด้านกระบวนการ

(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง 1. แบบประเมินฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” สำหรับให้นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีวินชัย เป็นผู้ประเมิน

2. แบบประเมินนี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และกิจกรรมการสะท้อนคิด

3. โปรดพิจารณาตอบแบบประเมินตามระดับความความคิดเห็นตามความเป็นจริงของนักเรียน คำตอบของนักเรียนมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง โปรดเติมข้อมูลและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามสถานภาพ

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน โดยพิจารณาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น ของนักเรียน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ และมีความหมายดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยน้อยที่สุด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
2. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์					
3. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม					
4. นักเรียนได้วางแผนงานและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง					
5. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
6. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
7. มีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
การวัดและประเมินผล					
1. วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน					
2. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล					
3. เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม					

กิจกรรมการสะท้อนคิด

1. สิ่งที่คุณได้เรียนรู้

.....

.....

.....

2. สิ่งที่คุณประทับใจ

.....

.....

.....

3. ปัญหาที่คุณเจอและวิธีการแก้ปัญหา

.....

.....

.....

4. สิ่งที่คุณรู้สึกภูมิใจ

.....

.....

.....

5. สิ่งที่คุณจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

.....

.....

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ด้านกระบวนการ
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอน ปรากฏท้องถิ่น และแบบประเมินสำหรับนักเรียน ว่ามีความสอดคล้องตรงตามจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์หรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง

3. แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องนี้ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับครูผู้สอน ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลผู้เรียน และการนำปรากฏท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์การประเมินหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ สำหรับปรากฏท้องถิ่น ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลผู้เรียน และการนำปรากฏท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบประเมินหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ
สำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
ชนิด 5 ระดับ ที่มีรายการประเมินเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและ
การประเมินผลผู้เรียน และกิจกรรมการสะท้อนคิด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์การประเมิน
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ด้านกระบวนการ (สำหรับครูผู้สอน)

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ประเด็นสัมภาษณ์				
1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
3. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
5. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ				

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์การประเมิน
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ด้านกระบวนการ (สำหรับปราชญ์ท้องถิ่น)

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ประเด็นสัมภาษณ์				
1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับผู้เรียนมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
3. ท่านคิดว่าการให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
4. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
5. ท่านคิดว่าจำนวนชั่วโมงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร				
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” ด้านกระบวนการ
(สำหรับนักเรียน)

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
2. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์				
3. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม				
4. นักเรียนได้วางแผนงานและศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง				
5. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน				
6. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
7. มีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม				
การวัดและประเมินผล				
1. วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน				
2. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล				
3. เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม				
กิจกรรมการสะท้อนคิด				
1. สิ่งที่หนูได้เรียนรู้				
2. สิ่งที่หนูประทับใจ				
3. ปัญหาที่หนูเจอและวิธีการแก้ปัญหา				
4. สิ่งที่หนูรู้สึกภูมิใจ				
5. สิ่งที่หนูจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

**แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
(สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน)**

- คำชี้แจง** 1. แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความพึงพอใจ
ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรี
วินชัย ในวิถีพอเพียง”
2. แบบสอบถามนี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
3. โปรดพิจารณาตอบแบบสอบถามตามระดับความพึงพอใจตามความเป็นจริง
ของท่าน คำตอบของท่านมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณธิติย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. ตำแหน่ง

☐ ครูผู้ช่วย

☐ ครู

☐ ผู้อำนวยการสถานศึกษา

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ

3. วิทยฐานะ

☐ ไม่มีวิทยฐานะ

☐ ชำนาญการ

☐ ชำนาญการพิเศษ

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

5. ประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนบ้านศรีเวินชัย

☐ น้อยกว่า 1 ปี

☐ 1-5 ปี

☐ 6-10 ปี

☐ 11-15 ปี

☐ 16-20 ปี

☐ มากกว่า 20 ปี

**ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”**

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน โดยพิจารณาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจของท่าน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ และมีความหมายดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมาก
- 3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อยที่สุด

ความพึงพอใจที่มีหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย
ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม					
2. หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน					
3. การกำหนดโครงสร้างและสัดส่วนเวลาเรียนในหลักสูตร					
4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน					
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย					
6. วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตรสอดคล้องกับ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
กิจกรรมการเรียนรู้					
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย					
8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนได้เหมาะสม					
9. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนมีความเหมาะสม					
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
11. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์					
12. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน					
สื่อและแหล่งเรียนรู้					
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น					
14. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้น ในการรวม กิจกรรมการเรียนรู้					
การวัดและประเมินผล					
15. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย					
16. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล					
17. กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลชัดเจน					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
18. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร					
19. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้					
20. ผู้เรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ
ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัยในวิถีพอเพียง”**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบสอบถามว่ามีความสอดคล้อง ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณณิธิ์ ขอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”				
1. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม				
2. หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน				
3. การกำหนดโครงสร้างและสัดส่วนเวลาเรียนในหลักสูตร				
4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน				
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย				
6. วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตรสอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
กิจกรรมการเรียนรู้				
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย				
8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนได้เหมาะสม				
9. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีความเหมาะสม				
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
11. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์				
12. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน				
สื่อและแหล่งเรียนรู้				
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น				
14. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
การวัดและประเมินผล				
15. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย				
16. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล				
17. กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลชัดเจน				
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
18. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร				
19. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้				
20. ผู้เรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

**แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
(สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา ประชาชนท้องถิ่น ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน)**

คำชี้แจง 1. แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความพึงพอใจ
ของคณะกรรมการสถานศึกษา ประชาชนท้องถิ่น ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนที่มีต่อหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2. แบบสอบถามนี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3. โปรดพิจารณาตอบแบบสอบถามตามระดับความพึงพอใจตามความเป็นจริง
ของท่าน คำตอบของท่านมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร
เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามสถานภาพ

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. ระดับการศึกษา

- ☐ ประถมศึกษา
- ☐ มัธยมศึกษา
- ☐ อนุปริญญา, ปวส.
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ

3. สถานะ

- ☐ คณะกรรมการสถานศึกษา
 - ☐ ตัวแทนผู้ปกครอง
 - ☐ ตัวแทนครู
 - ☐ ตัวแทนองค์กรชุมชน
 - ☐ ตัวแทนศิษย์เก่า
 - ☐ ผู้ทรงคุณวุฒิ
- ☐ ประชาชนท้องถิ่น
- ☐ ผู้ปกครอง
- ☐ ผู้นำชุมชน

**ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”**

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน โดยพิจารณาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจของท่าน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ และมีความหมายดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมาก
- 3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อยที่สุด

ความพึงพอใจที่มีหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย
ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม					
2. หลักสูตรเสริมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน					
กิจกรรมการเรียนรู้					
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน					
5. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
6. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียนมีความเหมาะสม					
การวัดและประเมินผล					
7. การเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
8. วิธีการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมีความหลากหลาย					
9. เกณฑ์การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมีความเหมาะสม					
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
10. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์					
11. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย					
12. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร					
13. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง					
14. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ					
15. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ
ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัยในวิถีพอเพียง”**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบสอบถามว่ามีความสอดคล้อง ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณฐิตีย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”				
1. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม				
2. หลักสูตรเสริมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน				
กิจกรรมการเรียนรู้				
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
4. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน				
5. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
6. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีปฏญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน				
การวัดและประเมินผล				
7. การเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
8. วิธีการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
9. เกณฑ์การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
10. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์				
11. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย				
12. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร				
13. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง				
14. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
15. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงมีความรักความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

**แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”
(สำหรับนักเรียน)**

คำชี้แจง 1. แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความพึงพอใจ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

2. แบบสอบถามนี้มี 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

3. โปรดพิจารณาตอบแบบสอบถามตามระดับความพึงพอใจตามความเป็นจริง
ของนักเรียน คำตอบของนักเรียนมีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนา
หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อมูลและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริง

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในช่องรายการประเมิน โดยพิจารณาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความพึงพอใจ ของนักเรียน โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ และมีความหมาย ดังต่อไปนี้

- 5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจมาก
- 3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อย
- 1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ พึงพอใจน้อยที่สุด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
ครูผู้สอน					
1. ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
2. ครูเข้าใจขั้นตอนการจัดกิจกรรมและติดตามผลที่เกิดกับนักเรียน					
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย					
ปราชญ์ท้องถิ่น					
4. มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน					
5. มีความเต็มใจและภาคภูมิใจในถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน					
กิจกรรมการเรียนรู้					
6. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
7. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์					
8. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม					
9. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
10. นักเรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม					
สื่อและแหล่งเรียนรู้					
11. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความพอเพียงในการทำกิจกรรมการเรียนรู้					
12. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น					
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม					
การวัดและประเมินผล					
14. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย					
15. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
16. นักเรียนมีความเข้าใจเกณฑ์การวัดและประเมินผลทำให้สามารถประเมินตนเองและเพื่อนได้					
17. วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนรู้					
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน					
18. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน					
19. นักเรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้					
20. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

**แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ
ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
“เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง”**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้มุ่งตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยพิจารณาร่างแบบสอบถามว่า มีความสอดคล้อง ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามในระบบ IOC โดยการทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง ระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - + 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 0 หมายถึง ท่านไม่แน่ใจว่ารายการประเมินมีความสอดคล้อง
 - 1 หมายถึง ท่านแน่ใจว่ารายการประเมินไม่มีความสอดคล้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

นางสาวสัณทิตย์ ขอนบุรี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)

สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้วิจัย

ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องระดับความสอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ครูผู้สอน				
1. ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
2. ครูเอาใจใส่ต่อการจัดกิจกรรมและติดตามผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน				
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย				
ปราชญ์ท้องถิ่น				
4. มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน				
5. มีความเต็มใจและภาคภูมิใจในถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน				
กิจกรรมการเรียนรู้				
6. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
7. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์				
8. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม				
9. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรวมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
10. นักเรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม				
สื่อและแหล่งเรียนรู้				
11. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความพอเพียงในการทำกิจกรรมการเรียนรู้				
12. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น				

รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจกระตือรือร้น ในการร่วมกิจกรรม				
การวัดและประเมินผล				
14. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย				
15. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล				
16. นักเรียนมีความเข้าใจเกณฑ์การวัดและประเมินผลทำให้สามารถประเมินตนเองและเพื่อนได้				
17. วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียนรู้				
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน				
18. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของชุมชน				
19. นักเรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้				
20. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก จ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 27 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความเหมาะสม
ของหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีวินชัย
ในวิถีพอเพียง”

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
1. ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร								
1.1 บอกเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.2 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.3 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.4 ใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. หลักการของหลักสูตร								
2.1 หลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.2 หลักการของหลักสูตรแสดงจุดเน้นของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.3 หลักการของหลักสูตรสามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดสาระสำคัญของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.4 หลักการของหลักสูตรแสดงให้เห็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร								
3.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.2 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับ การพัฒนาหลักสูตรและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน และอยู่ภายใต้หลักการของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์								
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับ หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจน และแสดงให้เห็นพฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรม สำคัญของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. โครงสร้างของหลักสูตร								
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ หลักการของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียน ระดับประถมศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
6. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
6.1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับสัมพันธ์ เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับประถมศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถ เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.5 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7. สื่อและแหล่งเรียนรู้								
7.1 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสะดวกในการนำไป พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายหลักสูตรได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร เหมาะสมกับสภาพของหลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนสนใจกระตือรือร้น และมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
	ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	ที่ 5			
8. การวัดและการประเมินผล								
8.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับ หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและ ประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.4 มีเกณฑ์การผ่านที่เหมาะสม และสามารถ นำไปปฏิบัติได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.5 ใช้ภาษาได้เหมาะสม และเข้าใจง่าย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 28 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่			
	1	2	3	4	5			
1. ชื่อสัถย์								
1.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง								
1.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด								
1.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา								
1.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมา เป็นของตนเอง								
1.2.2 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง								
2. มีวินัย								
2.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น								
2.1.2 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย								
2.1.3 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน								

ตาราง 28 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
3. ขยันหมั่นเพียร								
3.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย								
3.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ								
3.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง								
3.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน								
3.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ								
4. อยู่อย่างพอเพียง								
4.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม								
4.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี								
4.1.3 ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการออมเงิน								
4.1.4 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบมีเหตุผล								
4.1.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน								

ตาราง 28 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
4.2 อนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 4.2.1 รวบรวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น 4.2.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตและมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. จิตสาธารณะ 5.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน 5.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ 5.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 5.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชนอย่างกระตือรือร้น 5.2.1 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 5.2.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 29 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ
 ประกอบการนำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีวินชัย ในวิถีพอเพียง” ไปใช้ : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
1. บทนำ								
1.1 บทนำบอกเหตุผลและความจำเป็น ในการพัฒนาคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.2 บทนำมีความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนา คู่มือและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.3 บทนำเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบอื่น ๆ ในคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.4 บทนำใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. วัตถุประสงค์								
2.1 วัตถุประสงค์บ่งบอกถึงความต้องการ ในการพัฒนาคู่มือประกอบการนำหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปใช้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.2 วัตถุประสงค์แสดงจุดเน้นและสามารถ นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.3 วัตถุประสงค์สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดเป้าหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. เป้าหมาย								
3.1 เป้าหมายมีความเป็นไปได้และทำให้ครูผู้สอน สามารถนำหลักสูตรไปพัฒนาผู้เรียนได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.2 เป้าหมายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.3 เป้าหมายมีความชัดเจนและแสดงให้เห็นถึง สิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 29 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่			
	1	2	3	4	5			
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์								
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเป็นไปได้ และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความชัดเจน และแสดงให้เห็นพฤติกรรมบ่งชี้และพฤติกรรม สำคัญของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. โครงสร้างของหลักสูตร								
5.1 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.2 โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับ เป้าหมายของคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.3 โครงสร้างของหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5.4 ขอบเขตระยะเวลาในโครงสร้างของหลักสูตร มีความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. แนวทางการจัดกิจกรรม								
6.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความหลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6.3 การเลือกจัดกิจกรรมตามแนวคิดการพัฒนา ด้านจิตพิสัยของ แครธวอล และคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 29 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่			
	1	2	3	4	5			
7. การวัดและการประเมินผล								
7.1 การวัดและการประเมินผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7.2 ใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและ ประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมาย ของคู่มือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7.3 การวัดและการประเมินผลสะท้อนให้เห็นถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8. แผนการจัดกิจกรรม								
8.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้อง กับจุดประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัดความสำเร็จ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอน มีลำดับ สัมพันธ์เชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.3 กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.4 กิจกรรมการเรียนรู้สามารถเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 5 ได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.6 สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ กระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.7 การวัดและการประเมินผลใช้วิธีการ ที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.8 การวัดและประเมินผลโดยใช้ทั้งครู เพื่อน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 29 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
8.9 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.10 แผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8.11 แผนการจัดกิจกรรมใช้สำนวนภาษาถูกต้องเหมาะสมเข้าใจง่าย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 30 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง” โดยใช้รูปแบบ CIPP

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่			
	1	2	3	4	5			
1. การประเมินด้านบริบท (C)								
1.1 ความต้องการหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.2 ความต้องการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.3 หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
1.4 จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (I)								
2.1 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.4 ครูผู้สอน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.5 ปรากฏท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2.6 เวลาเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. การประเมินด้านกระบวนการ (P)								
3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.2 การวัดและการประเมินผลผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 30 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
3.3 การนำปราชญ์ท้องถิ่นมารวม ในการจัดกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3.4 กิจกรรมการสะท้อนคิดของนักเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. การประเมินด้านผลผลิต (P)	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.2 การดำเนินชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4.3 ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 31 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน

หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”
ด้านกระบวนการ

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่	คน ที่			
	1	2	3	4	5			
ตอนที่ 1 ประเด็นสัมภาษณ์ครูผู้สอน								
1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมารวมในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น								
1. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับผู้เรียนมีเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. ท่านคิดว่าการให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. ท่านคิดว่าการนำปราชญ์ท้องถิ่นมารวมในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 31 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
5. ท่านคิดว่าจำนวนชั่วโมงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีปัญหามากเกินไปให้กับผู้เรียน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ตอนที่ 3 รายการประเมินด้านกระบวนการสำหรับนักเรียน								
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้								
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. นักเรียนได้วางแผนงานและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7. มีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
การวัดและประเมินผล								
1. วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. เกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 31 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
กิจกรรมการสะท้อนคิด								
1. สิ่งที่ได้เรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. สิ่งที่น่าสนใจ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. ปัญหาที่เจอและวิธีการแก้ปัญหา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. สิ่งที่ได้รับรู้ลึกซึ้ง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. สิ่งที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 32 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ
 ของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”								
1. ทานมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. หลักสูตรเสริมมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. การกำหนดโครงสร้างและสัดส่วนเวลาเรียน ในหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้อง กับจุดมุ่งหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตร สอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
กิจกรรมการเรียนรู้								
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้เหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
11. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
12. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรม การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 32 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
สื่อและแหล่งเรียนรู้								
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย ทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
14. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้น ในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
การวัดและประเมินผล								
15. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
16. เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม ในการวัดและประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
17. กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน								
18. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามจุดหมายของหลักสูตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
19. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
20. ผู้เรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 33 ประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”								
1. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. หลักสูตรเสริมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
กิจกรรมการเรียนรู้								
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. การนำปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียนมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
การวัดและประเมินผล								
7. การเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8. วิธีการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมีความหลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9. เกณฑ์การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน								
10. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
11. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
12. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
13. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
14. ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
15. ผู้เรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันรวมถึงมีความรัก ความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 34 ผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ
 ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 “เด็กดีศรีเวินชัย ในวิถีพอเพียง”

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
ครูผู้สอน								
1. ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
2. ครูเข้าใจขั้นตอนการจัดกิจกรรมและติดตามผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
ปราชญ์ท้องถิ่น								
4. มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5. มีความเต็มใจและภาคภูมิใจในถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
กิจกรรมการเรียนรู้								
6. นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7. กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8. นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
9. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
10. นักเรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ตาราง 34 (ต่อ)

รายการ	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	สรุป
	คน ที่ 1	คน ที่ 2	คน ที่ 3	คน ที่ 4	คน ที่ 5			
สื่อและแหล่งเรียนรู้								
11. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความพอเพียง ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
12. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย ทั้งในโรงเรียนและในท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
13. สื่อและแหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ กระตือรือร้น ในการร่วมกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
การวัดและประเมินผล								
14. การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
15. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
16. นักเรียนมีความเข้าใจเกณฑ์การวัดและ ประเมินผลทำให้สามารถประเมินตนเองและเพื่อนได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
17. วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน								
18. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามความต้องการของชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
19. นักเรียนสามารถนำแนวคิดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
20. นักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก จ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมโตไปไม่โกง

ตาราง 35 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 1 ซื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมโตไปไม่โกง

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ไม่พูดโกหกและพูดในสิ่งที่จำเป็น	2.00	2.00	2.67	2.00	2.00	2.00	1.67	1.67
2. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับเพื่อน ๆ และคนอื่นเสมอ	2.67	2.33	2.67	2.33	2.00	2.33	2.33	2.00
3. นำสิ่งของที่เก็บได้ให้ครูประกาศ หาเจ้าของ	3.00	2.33	3.00	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00
4. มีความละเอียดต่อการกระทำ ความผิด	3.00	3.00	2.67	2.67	2.33	3.00	2.67	2.00
5. ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.33
6. ปฏิบัติตนตามคำมั่นสัญญา ที่ให้ไว้เสมอ	2.33	2.67	2.67	3.00	2.00	2.67	1.67	1.67
7. ปฏิบัติตามข้อตกลงของชั้นเรียน	2.33	2.00	2.33	2.67	1.67	2.00	1.67	1.67
8. ทำงานด้วยตนเองไม่ลอกงานเพื่อน	2.00	1.33	3.00	1.33	1.67	1.00	2.33	2.00
9. ไม่หยิบของของคนอื่นโดยไม่ได้รับ อนุญาต	2.67	2.00	2.00	2.33	2.67	2.00	2.00	2.67
10. ยอมรับผิดเสมอเมื่อตนเอง กระทำผิด	3.00	3.00	2.67	2.00	2.67	1.67	2.67	2.00
รวมเฉลี่ย	2.50	2.27	2.57	2.30	2.20	2.17	2.20	2.10
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	๔	ดีเยี่ยม	๔	๔	๔	๔	๔

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 2.50–3.00, 1.50–2.40, 1.00–1.40 และ 0.00–0.90

หมายถึง ดีเยี่ยม ดี ผ่าน และไม่ผ่าน ตามลำดับ

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมยืดหยุ่นในความจริง

ตาราง 36 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 1 ชื่อสัตย์ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมยืดหยุ่นในความจริง

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ไม่พูดโกหกและพูดในสิ่งที่จำเป็น	2.00	2.00	2.67	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
2. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับเพื่อน ๆ และ คนอื่นเสมอ	2.67	2.33	2.67	2.67	2.00	2.33	2.33	2.33
3. นำสิ่งของที่เก็บได้ให้ครูประกาศ หาเจ้าของ	3.00	2.33	3.00	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00
4. มีความละเอียดต่อการกระทำ ความผิด	3.00	3.00	2.67	2.67	2.33	3.00	2.67	2.00
5. ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.33
6. ปฏิบัติตนตามคำมั่นสัญญา ที่ให้ไว้เสมอ	2.33	2.67	2.67	3.00	2.00	2.67	2.00	2.00
7. ปฏิบัติตามข้อตกลงของชั้นเรียน	2.67	2.33	2.67	2.67	2.33	2.33	2.00	2.00
8. ทำงานด้วยตนเองไม่ลอกงานเพื่อน	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	1.67	2.33	2.33
9. ไม่หยิบของของคนอื่นโดยไม่ได้รับ อนุญาต	2.67	2.00	2.33	2.33	2.67	2.33	2.00	2.67
10. ยอมรับผิดเสมอเมื่อตนเอง กระทำผิด	3.00	3.00	2.67	2.00	2.67	2.00	2.67	2.00
รวมเฉลี่ย	2.53	2.37	2.63	2.40	2.30	2.33	2.30	2.27
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	๓	ดีเยี่ยม	๓	๓	๓	๓	๓

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมเด็กดีมีวินัย

ตาราง 37 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 2 มีวินัย โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมเด็กดีมีวินัย

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน	2.67	3.00	3.00	2.67	2.67	2.33	2.33	2.33
2. แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย	2.00	2.67	2.67	2.67	2.67	2.00	2.67	2.67
3. มาตรงเวลาในการนัดหมาย	3.00	2.67	3.00	3.00	2.33	2.00	2.67	2.67
4. มาเข้าแถวเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณ	3.00	3.00	3.00	3.00	2.67	3.00	3.00	2.67
5. ทำงานเสร็จทันเวลา	2.67	2.33	2.67	1.67	2.00	2.00	1.67	2.67
6. วางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน และมีระบบ	2.33	2.67	3.00	1.67	2.33	1.67	2.33	2.00
7. ใช้เหตุผลควบคุมตนเองไม่โกรธง่าย	2.67	2.33	2.33	2.33	2.67	2.00	2.33	2.33
8. รู้จักการรอคอย ไม่แซงคิวผู้อื่น	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.33	2.67
9. เก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ	2.33	2.33	2.67	2.00	2.33	3.00	2.67	3.00
10. ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้	2.67	3.00	2.67	2.00	2.00	2.33	2.00	2.33
รวมเฉลี่ย	2.60	2.70	2.80	2.40	2.47	2.33	2.40	2.53
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	๔	๔	๔	๔	ดีเยี่ยม

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมยอดนักประหยัด

ตาราง 38 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 2 วินัย โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล
กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมยอดนักประหยัด

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน	3.00	3.00	3.00	2.67	3.00	2.33	2.33	2.67
2. แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย	2.00	2.67	3.00	2.67	2.67	2.00	2.67	2.67
3. มาตรงเวลาในการนัดหมาย	2.67	2.67	3.00	3.00	2.33	2.33	2.67	2.67
4. มาเข้าแถวเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณ	3.00	3.00	3.00	3.00	2.67	3.00	3.00	2.67
5. ทำงานเสร็จทันเวลา	2.67	2.67	2.67	2.00	2.00	2.00	2.00	2.67
6. วางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน และมีระบบ	2.33	2.67	3.00	2.00	2.33	2.00	2.33	2.00
7. ใช้เหตุผลควบคุมตนเองไม่โกรธง่าย	2.67	2.33	2.33	2.33	2.67	2.33	2.33	2.33
8. รู้จักการรอคอย ไม่แซงคิวผู้อื่น	2.67	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00	2.67	2.67
9. เก็บวัสดุ อุปกรณ์และของใช้ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ	2.67	2.67	3.00	2.33	2.33	3.00	2.67	3.00
10. ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้	3.00	3.00	2.67	2.67	2.67	2.33	2.33	2.67
รวมเฉลี่ย	2.67	2.73	2.87	2.57	2.57	2.43	2.50	2.60
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดี	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมชีวิตพอเพียง

ตาราง 39 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมชีวิตพอเพียง

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.00	2.33	3.00	2.33	3.00	2.00	2.00	2.33
2. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแล อย่างดี	2.33	2.33	3.00	3.00	2.33	2.33	2.33	2.33
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการเก็บออมเงิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด	1.67	2.67	3.00	2.67	3.00	2.33	2.00	2.00
4. ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วย ความรอบคอบ มีเหตุผล	2.33	2.33	2.00	2.33	2.00	2.33	2.33	2.00
5. ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน	2.33	3.00	2.67	2.67	2.33	2.00	2.33	2.67
6. ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	2.00	2.67	3.00	2.33	2.33	2.33	2.67	2.33
7. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิต	2.67	2.67	2.67	2.67	2.00	2.00	2.67	2.33
8. มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.00	2.00	3.00	2.67	2.33	2.33	2.33	2.33
9. วางแผนการเรียนและการทำงาน	2.33	2.33	2.67	1.00	2.67	2.33	2.00	2.00
10. ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	2.33	2.67	3.00	2.33	2.67	2.67	3.00	2.33
รวมเฉลี่ย	2.30	2.50	2.80	2.40	2.47	2.27	2.37	2.27
สรุปผลการประเมิน	๔	๔.๕	๕	๔	๔.๕	๔	๔.๕	๔

ตาราง 41 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยตนเอง เพื่อน ครูและผู้ปกครอง
จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.25	2.50	3.00	2.75	2.75	2.00	2.00	2.25
2. ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ	2.75	2.25	2.50	1.75	2.75	2.00	2.50	2.75
3. ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง	2.50	2.50	3.00	2.00	2.00	2.25	2.25	2.25
4. ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	3.00	3.00	3.00	3.00	2.50	2.00	2.25	2.00
5. พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ	3.00	2.75	2.75	2.00	2.25	2.25	2.00	3.00
รวมเฉลี่ย	2.70	2.60	2.85	2.30	2.45	2.10	2.20	2.45
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	๔	๔	๔	๔	๔

ตาราง 42 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง
จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.00	2.50	3.00	2.25	3.00	2.00	2.00	2.25
2. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวม อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.25	2.50	3.00	3.00	2.50	2.25	2.00	2.25
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการเก็บออมเงิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด	1.50	2.50	3.00	2.75	3.00	2.25	2.00	2.00
4. ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล	2.25	2.00	2.50	2.25	2.00	2.25	2.25	2.00
5. ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	2.25	3.00	2.75	2.75	2.50	2.25	2.50	2.75
6. รวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	2.00	2.75	3.00	2.25	2.50	2.50	2.75	2.50
7. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในวิถีชีวิต	2.75	2.50	2.50	2.50	2.00	2.00	2.25	2.25
8. มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.00	2.00	3.00	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50
9. วางแผนการเรียนและการทำงาน	2.50	2.25	2.75	1.25	2.75	2.25	2.50	2.00
10. ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	2.50	3.00	3.00	2.50	2.75	2.75	3.00	2.50
รวมเฉลี่ย	2.30	2.50	2.85	2.40	2.55	2.30	2.38	2.30
สรุปผลการประเมิน	๔๔	๔๕	๔๕	๔๔	๔๕	๔๔	๔๔	๔๔

ตาราง 44 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน และครู จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ	2.67	3.00	2.33	2.67	2.67	2.33	2.67	2.33
2. อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	2.33	2.67	3.00	2.33	2.33	2.33	2.00	3.00
3. แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ	2.33	2.67	2.33	2.33	2.67	2.00	2.33	2.33
4. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ	3.00	2.67	2.67	3.00	2.67	2.33	2.33	2.33
5. มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม	3.00	2.00	3.00	2.33	2.00	2.67	2.00	2.33
รวมเฉลี่ย	2.67	2.60	2.67	2.53	2.47	2.33	2.27	2.47
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดี	ดี	ดี	ดี

ตาราง 46 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 3 ขยันหมั่นเพียร โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น
จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.25	2.50	3.00	3.00	3.00	2.00	2.00	2.50
2. ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ	3.00	2.25	2.75	2.00	3.00	2.50	3.00	2.75
3. ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง	2.50	2.50	3.00	2.50	2.00	2.25	2.25	2.25
4. ทুমทำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	3.00	3.00	3.00	3.00	2.50	2.25	2.25	2.00
5. พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ	3.00	3.00	3.00	2.50	2.25	2.25	2.00	3.00
รวมเฉลี่ย	2.75	2.65	2.95	2.60	2.55	2.25	2.30	2.50
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดี	ดี	ดีเยี่ยม

ตาราง 47 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น
จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.00	2.50	3.00	2.25	3.00	2.00	2.25	2.25
2. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวม อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.25	2.50	3.00	3.00	2.75	2.25	2.00	2.25
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้จัดการเก็บออมเงิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด	2.00	2.50	3.00	2.75	3.00	2.25	2.00	2.00
4. ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล	2.25	2.50	2.50	2.25	2.00	2.25	2.25	2.00
5. ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	2.25	3.00	3.00	2.75	2.75	2.50	2.50	3.00
6. รวมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	2.00	2.75	3.00	2.25	2.50	2.50	2.75	2.50
7. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิต	2.75	2.50	2.50	2.50	2.00	2.00	2.25	2.25
8. มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.00	2.00	3.00	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50
9. วางแผนการเรียนและการทำงาน	2.50	2.25	2.75	1.50	2.75	2.25	2.50	2.00
10. ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	2.50	2.75	3.00	2.50	2.75	2.75	3.00	2.50
รวมเฉลี่ย	2.35	2.53	2.88	2.43	2.60	2.33	2.40	2.33
สรุปผลการประเมิน	๔๔	๔๕	๔๕	๔๔	๔๕	๔๔	๔๔	๔๔

กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่น

ตาราง 48 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะที่ 4 อยู่อย่างพอเพียง โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น

จำแนกเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมสืบสานประเพณีท้องถิ่น

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน อุปกรณ์การเรียน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.00	2.50	3.00	2.25	3.00	2.00	2.25	2.25
2. ใช้ทรัพยากรของส่วนรวม อย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษา ดูแลอย่างดี	2.25	2.50	3.00	3.00	2.75	2.25	2.00	2.25
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้รู้จักการเก็บออมเงิน และใช้จ่ายอย่างประหยัด	2.00	2.50	3.00	2.75	3.00	2.25	2.00	2.00
4. ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความ รอบคอบ มีเหตุผล	2.25	2.50	2.50	2.25	2.00	2.25	2.25	2.00
5. ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อื่น เดือดร้อน	2.50	3.00	3.00	2.75	2.75	2.50	2.50	3.00
6. ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น	2.50	3.00	3.00	2.50	2.50	2.50	2.75	2.50
7. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิต	2.75	2.50	2.50	2.50	2.00	2.00	2.75	2.25
8. มีส่วนร่วมในการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.00	2.00	3.00	2.50	2.50	2.50	2.50	2.50
9. วางแผนการเรียนและการทำงาน	2.50	2.25	3.00	2.00	2.75	2.25	2.50	2.00
10. ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	3.00	3.00	3.00	2.75	3.00	3.00	3.00	2.75
รวมเฉลี่ย	2.48	2.58	2.90	2.53	2.63	2.35	2.45	2.35
สรุปผลการประเมิน	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔

ตาราง 49 ผลการสังเกตพฤติกรรมเพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
คุณลักษณะที่ 5 จิตสาธารณะ โดยตนเอง เพื่อน ครู และปราชญ์ท้องถิ่น
จำแนกเป็นรายบุคคล

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยคะแนนประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนคนที่							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ	2.50	3.00	2.50	2.75	2.75	2.50	2.75	2.50
2. อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	2.50	2.50	3.00	2.50	2.50	2.50	2.25	3.00
3. แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ	2.50	3.00	2.25	2.50	2.75	2.25	2.50	2.25
4. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.50	2.50	2.50
5. มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม	3.00	2.00	3.00	2.25	2.00	2.50	2.25	2.50
รวมเฉลี่ย	2.70	2.70	2.75	2.60	2.60	2.45	2.45	2.55
สรุปผลการประเมิน	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดี	ดี	ดีเยี่ยม

ภาคผนวก ข

ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการและการจัดกิจกรรม

1. ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชนและครูในโรงเรียนเป้าหมาย
2. การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
3. ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
4. ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน

ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการ
ของชุมชนและครูในโรงเรียนเป้าหมาย เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2567

การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2567

ภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
ระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม 2567 ถึงวันที่ 10 ตุลาคม 2567

ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน
เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2567

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวสัณทิตย์ ชอนบุรี
วัน เดือน ปีเกิด	16 พฤษภาคม 2519
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2 หมู่ 5 ตำบลนาเช อำเภอบ้านแพ่ง จังหวัดนครพนม
ตำแหน่งปัจจุบัน	ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	การศึกษบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
พ.ศ. 2568	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2542	อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
พ.ศ. 2547	ครู โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
พ.ศ. 2552	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
พ.ศ. 2554	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านหาดแพง (หาดแพงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
พ.ศ. 2563	ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2